

Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки

На правах рукопису

МУХАРОВСЬКА АННА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 94(477.8) "1942/1976"

**ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ КОМІСІЙ ЩОДО ОБЛІКУ ЗБИТКІВ,
ЗАПОДІЯНИХ НАЦИСТСЬКИМИ ЗАГАРБНИКАМИ
ГОСПОДАРСТВУ І НАСЕЛЕННЮ
У ВОЛИНСЬКІЙ ТА РОВЕНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ**

07.00.01. – історія України

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Науковий керівник:
Кучерепа Микола Михайлович,
кандидат історичних наук, професор

Луцьк – 2016

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
1.1. Стан наукового вивчення теми.....	10
1.2. Джерельна база дослідження.....	31
1.3. Теоретико-методологічні основи дослідження	50
Висновки до розділу 1.....	57
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОБОТИ КОМІСІЙ	
2.1. Організаційно-правова база та персональний склад.....	60
2.2. Завдання, форми та методи діяльності.....	76
Висновки до розділу 2.....	120
РОЗДІЛ 3. МАЙНОВІ ЗБИТКИ ТА ЛЮДСЬКІ ВТРАТИ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДІЯЛЬНОСТІ КОМІСІЙ	
3.1. Встановлення чисельності людських втрат.....	123
3.2. Визначення матеріальних збитків.....	141
Висновки до розділу 3.....	178
ВИСНОВКИ	182
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	190
ДОДАТКИ	300

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АН СРСР – Академія наук Союзу Радянських Соціалістичних Республік

ВЦРПС – Всесоюзна центральна рада професійних спілок

Держархів Волинської обл. – Державний архів Волинської області

Держархів Рівненської обл. – Державний архів Рівненської області

Держархів Російської Федерації – Державний архів Російської Федерації

НДК – Надзвичайна державна комісія СРСР у м. Москві

НКВС УРСР – Народний комісаріат внутрішніх справ Української Радянської Соціалістичної Республіки

Облвиконком – виконавчий комітет обласної ради депутатів трудящих

ОК КП(б)У – обласний комітет Комуністичної партії (більшовиків)

України

Райвиконком – виконавчий комітет районної ради депутатів трудящих

РК КП(б)У – районний комітет Комуністичної партії (більшовиків)

України

РНК СРСР – Рада народних комісарів СРСР

РНК УРСР – Рада народних комісарів УРСР

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік

УРК – Українська республіканська комісія з обліку збитків і злочинів, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками

УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка

УШПР – Український штаб партизанського руху

ЦДАВОВ України – Центральний державний архів вищих органів влади та управління

ЦДАГО України – Центральний державний архів громадських об'єднань

України

ВСТУП

Актуальність теми. Друга світова війна була найстрашнішою подією в історії людства. Україна належить до тих країн, яким у роки Другої світової війни було завдано найбільших людських і матеріальних втрат. На цьому тлі Ровенська і Волинська області постають як території, що зазнали трагічних наслідків трирічної німецької окупації. У цьому регіоні здійснювався геноцид єврейського народу, розгорталася діяльність українського й польського націоналістичного підпілля, радянських партизанських загонів. Німецький та радянський тоталітарні режими розпалювали тут ворожнечу між польським і українським народами, внаслідок чого Волинь стала епіцентром кривавого міжетнічного конфлікту.

Встановлення й розслідування злочинів нацистських загарбників та заподіяних ними збитків громадянам, колгоспам, громадським організаціям, державним підприємствам СРСР було покладено на спеціально створену Надзвичайну державну комісію (НДК), діяльність якої ще не була предметом окремих наукових досліджень. Це зумовлює потребу детального вивчення функціонування та результатів її роботи.

Документи, що утворилися внаслідок її діяльності, складають особливий щодо репрезентативності та змісту масив джерел, який необхідно дослідити для вирішення низки важливих проблем сучасної української історії.

Вивчення цієї проблеми також викликане низкою інших причин. По-перше, у світлі активної роботи істориків над визначенням причин і величини людських втрат на Волині, необхідні матеріали для висновків про ступінь об'єктивності напрацьованих НДК матеріалів як історичного джерела. По-друге, назріла потреба розглянути ще один аспект політики радянської влади в повоєнній Україні, зокрема її позицію щодо встановлення людських втрат та обліку соціально-економічних збитків, заподіяних нацистськими загарбниками підприємствам, установам та громадянам. Актуальність досліджуваної теми посилюється підвищенням зацікавленості вітчизняної і зарубіжної

громадськості до зазначених вище питань. Висвітлення окремих аспектів життя суспільства цього періоду буде кроком до глибшого розуміння процесів Другої світової війни.

Особливої актуальності дослідження набуло в нинішній період, у зв'язку із Революцією гідності й Антитерористичною операцією (АТО), під час яких населення України знову зазнає людських втрат і матеріальних збитків унаслідок воєнних дій. У цьому контексті з'являється необхідність у вивченні та застосуванні прецеденту встановлення кількості загиблих та обліку матеріальних збитків з врахуванням усіх досягнень та прорахунків аналогічної діяльності у середині ХХ ст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в рамках наукової теми «Документація жертв міжнародного польсько-українського конфлікту в 40-х роках ХХ століття» кафедри нової та новітньої історії України Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки (номер державної реєстрації роботи 0106U000271) і є складовою частиною державної програми науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією» (номер державної реєстрації 0106U004504).

Мета дисертації полягає в тому, щоб на підставі виявлених та опрацьованих джерел, наукової літератури дослідити зміст, форми, методи й результати діяльності державних комісій щодо обліку збитків, заподіяних нацистськими загарбниками і їх спільниками населенню та економіці Волинської і Рівенської областей.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- розкрити стан наукової розробки теми, проаналізувати джерельну базу дослідження й окреслити теоретико-методологічні основи роботи;
- простежити передумови та процес формування комісій, їх персональний склад;
- виявити ефективність діяльності комісій;

– висвітлити завдання, поставлені комісіям урядом СРСР, особливості форм та методів роботи щодо встановлення людських втрат і обліку матеріальних збитків на різних етапах та в різні періоди їх діяльності;

– проаналізувати відповідність форм та методів роботи завданням, що були поставлені комісіям;

– дослідити ступінь диференціації жертв за національністю, обставинами та причинами смерті в матеріалах роботи комісій;

– висвітлити діяльність державних комісій щодо встановлення кількості людських втрат та обліку розміру матеріальних збитків, завданих різними військово-політичними силами у регіоні;

– простежити вплив органів виконавчої й партійної влади на діяльність комісій та отримані ними результати;

– з'ясувати причини й наслідки розбіжностей у висновках комісій, які досліджували втрати та збитки в різні роки;

– визначити ступінь об'єктивності отриманих комісіями результатів у контексті новітніх досліджень;

– сформулювати висновки про можливість застосування форм і методів діяльності державних комісій часів СРСР для встановлення людських втрат та підрахунку заподіяних майнових збитків у результаті бойових дій на Сході України.

Об'єктом дослідження є інституції, створені в СРСР, для документування наслідків Другої світової війни для України.

Предмет дослідження – діяльність державних комісій щодо обліку збитків, заподіяних нацистськими загарбниками господарству й населенню у Волинській та Рівненській областях.

Територіальні межі дослідження охоплюють територію сучасних Рівненської (Рівненської) та Волинської областей у межах адміністративно-територіального устрою станом на 1940-й, 1946-й, 1959-й, 1965-й та 1966 рр. з урахуванням змін у межах районів.

Хронологічні межі дисертації охоплюють період 1942–1976 рр. Нижня межа визначається 1942 р., коли за рішеннями органів радянської влади була створена Надзвичайна державна комісія щодо обліку збитків, заподіяних нацистськими загарбниками господарству й населенню тимчасово окупованих територій СРСР. Верхня межа зумовлена організацією комісій у 1961–1963 рр. та 1976 р. для перегляду результатів роботи комісій щодо встановлення втрат та обліку збитків у попередні роки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в роботі на основі широкого кола архівних документів та опублікованих матеріалів *уперше*:

- виконано комплексний аналіз діяльності державних комісій щодо встановлення людських втрат та обліку збитків, заподіяних нацистськими загарбниками державному та особистому майну, й одержаних цими комісіями результатів;

- уведено до наукового вжитку пласт неопублікованих архівних документів із фондів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління, Центрального державного архіву громадських об'єднань України, державних архівів Волинської та Рівненської областей;

- проаналізовано передумови та етапи створення державних комісій у 1940-ві та 1960–1970-ті рр.;

- визначено персональний склад комісій та виокремлено періоди їхньої діяльності;

- узагальнено й систематизовано форми та методи роботи комісій у різні роки діяльності;

- висвітлено результати роботи комісій щодо встановлення втрат та обліку збитків;

- простежено відповідність результатів обліку збитків та встановлення втрат завданням, що ставилися комісіям у законодавчих та нормативних документах;

– оцінено об'єктивність результатів діяльності у світлі нових джерел, уведених до наукового обігу;

– обґрунтовано висновки про формальний характер діяльності окремих місцевих комісій та виконання завдань, поставлених перед ними.

У дослідженні *розвинено* твердження про:

– широке використання результатів діяльності комісій у радянській пропаганді у межах СРСР та за кордоном.

Набули подальшого розвитку твердження про:

– повну підпорядкованість комісій органам НКВС, МДБ, КДБ;

– цензурування результатів обліку збитків і встановлення втрат та засекреченість результатів діяльності комісій.

Практичне значення одержаних результатів визначається ступенем наукової новизни й полягає у можливості застосування результатів і висновків дисертації для підготовки нормативних та спеціальних курсів з історії України, краєзнавчих та джерелознавчих дисциплін у навчальних закладах різних рівнів. Зміст та висновки дослідження будуть корисними для написання спеціальних й узагальнювальних наукових праць з історії України періоду Другої світової війни. Нагромаджений фактографічний матеріал можна використати у масово-просвітницькій і музейній роботі для оформлення тематичних експозицій.

Узагальнений у дисертації досвід роботи комісій становитиме інтерес для державних органів влади й управління України в контексті встановлення людських втрат та обліку матеріальних збитків, заподіяних під час воєнних дій на Сході держави.

Апробація результатів дослідження. Окремі аспекти роботи доповідалися на 11 міжнародних та регіональних наукових конференціях і конгресах, а саме: *міжнародних*: Міжнародній науковій військово-історичній конференції «Західний регіон України у Другій світовій війні 1939–1945 рр.» (м. Луцьк, 6–7 травня 2005 р.); III Міжнародному науковому конгресі українських істориків «Українська історична наука на шляху творчого поступу» (м. Луцьк, 17–19 травня 2006); I Міжнародній науково-практичній

конференції «Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє» (м. Луцьк, 18–19 квітня 2007 р.); VIII Буковинській міжнародній історико-краєзнавчій конференції (м. Чернівці, 21–22 жовтня 2011 р.); III Міжнародній науковій конференції молодих науковців, аспірантів, здобувачів «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» (м. Рівне, 7–8 грудня 2011 р.); I Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій подіям Другої світової війни на території Волинської області (м. Луцьк, 23–26 квітня 2012 р.); Міжнародній науковій конференції «Гуманітарні та суспільно-економічні науки в епоху глобалізації – 2015» (Humanities and Social sciences in the Era of Globalization – 2015) (м. Будапешт, 31 травня 2015 р.); *регіональних*: щорічних днів науки Волинського національного університету імені Лесі Українки (м. Луцьк, 2006 р., 16–19 квітня 2007 р., 14–17 квітня 2008 р.), а також у фестивалях науки Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (м. Луцьк, 12–15 травня 2015 р.).

Публікації. Результати дослідження відображені у 12 статтях, вісім із яких опубліковані в наукових фахових виданнях, що входять до переліку МОН України, одна – в зарубіжному виданні, три – у матеріалах наукових конференцій.

РОЗДІЛ 1

ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Стан наукового вивчення теми

Діяльності державних комісій щодо встановлення втрат та обліку збитків як окремій темі дослідження не було присвячено жодної монографії ні в радянську добу, ні в період формування української історичної науки в часи незалежності.

Науковий доробок, у якому використано результати діяльності державних комісій щодо встановлення людських втрат та обліку матеріальних збитків, проте без суттєвих згадок про процес їх встановлення, доцільно розділити на три групи: першу групу складають праці радянської доби, написані в період 1945–1991 рр.; другу – увесь історіографічний масив української вітчизняної науки, створений від 1991 р. і до сьогодні, та науковий доробок української діаспори, що побачив світ після завершення Другої світової війни. До третьої групи історіографії віднесемо праці означеної тематики, укладені зарубіжними істориками-іноземцями.

В Українській РСР відразу ж після війни з'явилися праці, що узагальнювали матеріальні збитки та людські втрати, заподіяні нацистськими загарбниками. Це найчисленніша група, що складається з наукового доробку, у якому використано відомості про діяльність Надзвичайної державної комісії (далі – НДК).

Інформацію про кількість людських втрат та масштаби матеріальних збитків, без згадки про державні комісії, викладено у фундаментальних працях радянської доби. Втім у них про саму діяльність державних комісій щодо обліку збитків майже не згадується. Натомість більше написано про результати їх діяльності: «История Великой Отечественной войны Советского Союза 1941–1945 гг.» [706] – спадок хрущовської «відлиги», що був створений на основі нових документів із відкритих архівних фондів у 1950–1960-ті рр.;

«История Второй мировой войны. 1939–1945 гг.» [707], зовсім побіжно згадуються людські втрати та матеріальні збитки Радянського Союзу у війні в праці «История СССР с древнейших времен до наших дней ...» [708].

У тритомнику «Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941–1945 рр.» [849] ґрунтовно проаналізовано матеріальні збитки, заподіяні під час окупації, наводяться факти жахливих руйнувань економіки республіки, проте дещо однобоко подаються причини загибелі мирного населення –лише через масові страти, бомбування та артобстріли, інші причини загибелі, факти національної ворожнечі та повні кількісні відомості про людські втрати не вказані.

Певні відомості про створення та діяльність НДК містять енциклопедичні довідники, зокрема «Великая Отечественная война 1941–1945: энциклопедия» [14] та ін. У більшості з цих праць використано документи, зібрані НДК, республіканськими та обласними її осередками, однак окремо діяльність державних комісій ґрунтовно не розглядалася.

Зазначені видання характеризуються детальним підходом до викладу кількісних величин матеріальних збитків, дещо лаконічніші в зазначенні людських втрат, масштабно зображають злочинну суть нацизму, деколи побіжно, фактологічно згадують про діяльність державних комісій. Навіть якщо такі згадки є, то йдеться здебільшого про НДК та її заходи щодо встановлення людських втрат, деколи – про УРК, а відомостей про склад та діяльність обласних комісій немає.

Характеристику монографій слід розпочати із праць члена НДК, юриста І. Трайніна [842; 843]. У них проаналізовано злочинну суть нацизму, вказано факти вбивств та руйнувань, а отже, вперше намічено основні вектори діяльності державних комісій, а також стиль подання кричущих фактів злочинів. Дослідження І. Мінца [774] також містить початкові наукові узагальнення людських втрат і матеріальних збитків, заподіяних війною, хоча його підсумки дещо уривчасті та художньо оброблені.

Змістовною в контексті нашого дослідження діяльності НДК та застосування її результатів є праця радянського історика Н. Лебедевої [752], написана при Інституті загальної історії АН СРСР.

У праці за редакцією М. Полянського [836] простежується процес ствердження та міжнародної законодавчої кваліфікації злочинів нацистів.

Основоположними авторськими працями, у яких зображено злочинну суть нацизму, є дослідження Т. Першиної [801], у якому детально проаналізовано політику терору німецької адміністрації щодо місцевого населення та військовополонених на окупованій території України, висвітлено ідеологічне підґрунтя злочинів нацистів. Історія підготовки судових процесів проти нацизму висвітлена в монографії З. Сагалова [818], у якій оприлюднено жахливу статистику злочинів німців. Масові страти мирного населення й військовополонених та каральні акції загарбників проти мешканців населених пунктів України відображено в праці історика М. Ковалю [730]. У цьому контексті слід також відзначити цікаве науково-публіцистичне видання журналіста П. Шафети [960].

Певний інтерес, попри радянську заангажованість, становлять праці А. Пастухова [796], М. Секіріна, І. Белкіна, В. Дорошенка [822]. У них зображено визвольну місію радянських воїнів зокрема їх внесок у документування злочинів німецьких загарбників.

У радянські часи побачила світ низка досліджень, у яких розкривається грабійницька колоніальна суть нацизму, націлена на економічну експлуатацію та соціальне рабство населення поневолених територій. Серед них слід відзначити монографію вже згаданого історика М. Ковалю [731], у якій детально висвітлюються умови життя населення на окупованій території, запровадження системи примусової праці, знищення й пограбування культурних цінностей українського народу.

Питання, пов'язані з окупаційним режимом і матеріальними втратами внаслідок дій нацистських загарбників, розглянуто в монографії Н. Мюллера [779]. Дослідження Г. Кравченка [743] аналізує ситуацію з іншого боку –

механізм подолання руйнувань та збитків Радянським Союзом. У монографії П. Денисенка [40] ілюструються факти заподіяння та масштаби збитків, завданих економіці УРСР, та характеризується процес його відбудови, проте замовчуються причини неповернення переважної більшості евакуйованого майна та устаткування заводів і підприємств.

В окрему підгрупу можемо виділити праці вчених УРСР, що стосувалися діяльності українських національних збройних формувань, зокрема книга В. Давиденка [37] характеризується абсолютною упередженістю та зображенням указаної військово-політичної сили як спільників гітлерівців.

Вагома за інформаційним наповненням література щодо оприлюднення результатів встановлення втрат та обліку збитків була видана у радянські часи: це праця авторського колективу істориків – «Історія міст і сіл УРСР. Ровенська область» [716] та «Історія міст і сіл УРСР: Волинська область» [715], у яких вказані числові величини людських та матеріальних втрат, що були встановлені державними комісіями; а також, «Вінок безсмертя: книга-меморіал» [19], у якій наводяться факти масових каральних акцій нацистів, що не відображені більше в жодних дослідженнях. Цікавим краєзнавчим дослідженням є монографія І. Кугукала [746], у якій зображено становище населення під час німецької окупації та її наслідки у світлі національних і соціальних особливостей нашого регіону.

Щодо Волинської області, то слід відзначити здобутки вчених О. Михайлюка, Р. Оксенюка та публіциста Я. Ілляшенка [710], які у працях з історії м. Луцька схарактеризували злочини нацистів проти його мешканців.

Опір населення нацистським загарбникам у розрізі окремого регіону – Рівненщини – розглянуто у праці Л. Кизи [724]. Слід зауважити, що зазначена праця була одним із джерел, що їх використовували комісії в Ровенській області у 1963 р. під час встановлення кількості населення, вивезеного на каторгу, а також діяльності німецьких каральних загонів та радянських партизан. Вказана робота написана з позицій марксистсько-ленінської методології й відзначається історичною неточністю та перебільшенням ролі

радянських військових формувань і цивільних інституцій у часи окупації. Неточності стосувалися й кількості громадян, що були вивезені на каторгу. Цифри, зазначені у цьому дослідженні, суттєво відрізнялися від відомостей про кількість населення цієї категорії, визначених державними комісіями у 1944–1945 рр. Заслугове на увагу й заслугове документальна повість [783] авторства Т. Новака, який очолював Ровенське підпілля в роки війни, а пізніше входив до складу обласної державної комісії.

До цікавих публікацій, що стосувалися величини людських втрат у Радянському Союзі, належить стаття історика В. Козлова [734], у якій у контексті гласності кінця 1980-х років наводяться більш точні цифри втрат та заповнюються окремі «білі плями» історії цієї війни.

Також слід відмітити одну із перших дисертацій на цю тему, написану Т. Халепо відразу в повоєнні роки [946]. У ній широко ілюструються масштаби заподіяних збитків та людських втрат із використанням пропагандистських засобів, проте без ґрунтовних узагальнень збитків, заподіяних економіці та населенню УРСР.

Незважаючи на те, що в Радянському Союзі було створено чимало фундаментальних історичних праць та монографій, присвячених Другій світовій війні, усі вони однобоко висвітлювали процеси, пов'язані з її наслідками: характеризуючи воєнні події, акцентували увагу на наслідках: кількості людських втрат та масштабах руйнувань і нищень. Проте, яким чином було здобуто цей цифровий матеріал, автори не вказували, зазначаючи лише сам факт існування державних комісій. Виняток становлять науково-публіцистичні праці, у яких широко висвітлено персональний склад комісій, форми і методи їх діяльності, а також результати встановлення втрат та обліку збитків – як локальних, і підсумкових.

У працях радянської доби відсутній комплексний аналіз персонального складу комісій, форм і методів їх діяльності. Праці радянських вчених і публіцистів не торкалися питань міжнаціональних конфліктів, диференціації жертв за національною приналежністю та ролі різних військово-політичних сил

(окрім формувань, означених як «німецько-українські націоналісти») у заподіянні людських втрат та матеріальних збитків. Простежується загальна тенденція висвітлення вказаних фактів із пропагандистсько-ілюстративною метою показу злочинної суті нацизму. Загальною особливістю всіх праць радянського періоду, в яких згадується діяльність НДК або використано результати її діяльності, є заангажований та необ'єктивний підхід до оцінок подій Другої світової війни, зокрема масштабів заподіяних збитків та втрат, визначення діяльності українських та інших національних формувань, а також критика немарксистських теорій в історіографії.

Другу історіографічну групу становлять дослідження українських істориків, створені як безпосередньо в Україні, так і поза її межами після 1991 р.

Указану групу доцільно розподілити на дві підгрупи за хронологією: історіографія першого десятиліття незалежності та праці істориків, які побачили світ після 2000-го р. Характеристику першої підгрупи слід розпочати із праць, у яких наводяться відомості з офіційних повідомлень та актів НДК про втрати, що їх зазнала Україна у війні. Це, зокрема томи історико-меморіального видання «Книга пам'яті України» [727; 728] та інші праці такого типу: «Книга пам'яті і слави Волині» [726] і «Книга скорботи України. Рівненська область» [729] – видання, у яких охарактеризовано наслідки війни у Волинській та Рівненській областях. Слід зауважити, що окремі сучасні роботи тяжіють тенденціями радянської історіографії, а саме зберігають міфологізований підхід до висвітлення радянського партизанського руху й не відображають діяльності інших військово-політичних сил та їх причетності до заподіяння збитків і втрат громадянам, державним підприємствам та установам на Волині, а також не в повній мірі враховують усі результати діяльності державних комісій, наводячи неповні цифри людських втрат.

В часи незалежності дослідницьку діяльність щодо встановлення наслідків Другої світової війни для українського та інших народів нашої батьківщини продовжив український історик М. Коваль [733; 732]. У

зазначених працях автор розкриває та аналізує ті історичні факти і події, які раніше не мали гідного висвітлення.

Одним із ґрунтовних здобутків у цій царині є монографії В. Косика, які дають можливість глибше осмислити події, що відбулися на окупованій нацистами території України [737; 738], проте згадок про діяльність державних комісій щодо обліку збитків та встановлення людських втрат у них немає. Видатний історик Т. Гунчак у низці праць, зокрема [34; 35], проаналізував нові відомості про кількість та обставини заподіяння людських втрат в Україні під час Другої світової війни, у тому числі й унаслідок міжетнічних конфліктів. Не містить згадок про діяльність та результати діяльності комісій і праця П. Добрівлянського [697].

У дослідженні Г. Костюка [742] та довіднику за редакцією П. Содоля [837] презентовано матеріал, дещо відмінний від традицій трактування певних історичних подій радянською, а подекуди й українською історіографією, зокрема щодо діяльності військово-політичних сил, що спричинили людські втрати, та обставин їх заподіяння, а також суті радянської системи на західноукраїнських землях.

У 1990-х рр. з'явилися перші збірники матеріалів наукових історично-краєзнавчих конференцій, зокрема «Волинь в Другій світовій війні», у якому було опубліковано праці історика С. Гаврилюк [22], що характеризувала злочини нацистів, та історика-архівознавця В. Гици [24]., у якій оприлюднено результати діяльності комісій

Слід також відзначити видання краєзнавчого характеру, в яких піднімаються складні питання Другої світової війни, а саме праці В. Денисюка, дослідника Камінь-Каширського та Ратнівського районів Волинської області; В. Рожка, дослідника людських втрат, заподіяних нацистами у м. Луцьку та містечках Волині, Г. Стецюка, колишнього зв'язкового УПА; М. Ярощук, директора краєзнавчого музею, яка написала чимало праць, ілюструючи злочини нацистів, зокрема у волинському селі Кортеліси.

Цінний матеріал для дисертації міститься у праці рівненського краєзнавця Я. Поліщука [803], у якій всебічно проаналізовано злочини нацистів у місті, вказано обставини їх заподіяння та цифри втрат.

Загалом, історіографія першого десятиліття, зберігаючи окремі тенденції попередньої доби – тенденційну характеристику радянського партизанського руху, упереджене ставлення до українських націоналістичних формувань, ліквідувала чимало «білих плям» з історії величин людських втрат, матеріальних збитків, обставин їх заподіяння та розкриття злочинної суті сталінізму, що особливо яскраво проявилася в часи Другої світової війни.

Автори праць, написаних у 2000-ні рр., продовжуючи попередні вектори дослідження, звернулися до інших аспектів історії Другої світової війни, зокрема суспільного-політичного життя, побутових, психологічних проблем. У дослідженні В. Гриневича [31] у результаті аналізу значного фактичного матеріалу схарактеризовано настрої суспільства та морально-психологічний стан населення України в роки війни.

В аспекті зазначеної теми помітно вирізняється комплекс праць, у яких досліджено злочинну політику нацистів. Монографія В. Кучера та П. Чернеги [750] дає комплексний аналіз ходу військових дій та заподіяних збитків, наводить неспростовні докази завдання збитків діями самої Червоної армії, зокрема внаслідок недолугості її керівництва.

Значний фактичний і статистичний матеріал вміщує праця [848] авторства П. Панченка, О. Уткіна, В. Горєлова. У ній акцентовано увагу на перебігу військових дій на українських територіях і підрахунках втрат, наведено кількісні дані щодо українських громадян, примусово вивезених до Німеччини.

Економічна політика нацистів на території України, її значення з погляду планування і реалізації планів за світове панування, а також матеріально-побутові умови українського населення часів німецької окупації, процес та результат заподіяння матеріальних збитків є предметом наукових інтересів І. Вєтрова, висвітлених у монографії [16].

Комплексний аналіз суспільно-політичного та соціально-економічного становища українських земель після 1945 р. міститься у праці В. Барана [4], зокрема змальовано цілісну картину масштабів воєнних руйнувань, указано на відсутність реєвакаційних процесів та насильницьке проведення заходів радянської влади щодо господарської реорганізації, трудової мобілізації, а також опір населення радянським органам влади.

Грунтовною колективною роботою, що висвітлює воєнне та повоєнне життя в Україні, є праця українських істориків [703]. Видання містить докладний аналіз матеріальних втрат СРСР загалом та УРСР зокрема, наводить неспростовні докази втілення радянським керівництвом політики «випаленої землі» та «евакуаційного» пограбування України. Монографія Сороки Ю. М. [840] є джерелом відомостей про суспільний розвиток західноукраїнських земель, зокрема аналізує етнодемографічні зміни в складі населення західних областей УРСР в 1944–1950-х рр., що відповідає хронологічним рамкам нашого дослідження.

Серед останніх видань, які показово ілюструють людські втрати України в роки війни, – брошура [847], що її підготував колектив авторів під керівництвом історика В. В'ятровича

Окремо слід сказати про наукові краєзнавчі пошуки. Продовжили свою діяльність у часи незалежності волинські історики О. Михайлюк та І. Кічий. У їхній праці [773] простежується менш заангажований підхід до висвітлення історії міста та його подій.

Серед ґрунтовних історичних праць, що узагальнюють наукові здобутки минулих років, слід назвати збірник наукових та публіцистичних статей «Волинь у Другій світовій війні» (упорядник М. Кучерепа) [20]. Змістовним у контексті нашого дослідження є краєзнавчий довідник [793], що її упорядкували історики В. Наконечний та М. Півницький.

У праці волинян Р. Островецького та А. Островецької [790] досліджено різні аспекти, пов'язані з діяльністю радянської та німецької систем насильства в регіоні та долею народів Волині, зокрема тих, що перебували в різних

національних військових формуваннях під час польсько-українського етнічного протистояння. Рівненський краєзнавець О. Панасенко у виданні [795] зібрав свідчення злочинів нацистів та цифровий матеріал людських втрат у регіонах Рівненщини.

Слід відзначити роботи краєзнавця О. Денищука [41; 42]. Ці праці, присвячені трагічним подіям українсько-польського міжнаціонального конфлікту на Волині, є цінним джерелом для їх порівняння із результатами діяльності комісій.

Ми також опрацювали дослідження українських істориків І. Ільюшина [711] та Ю. Сливки [831], у яких проаналізовано генезу міжнаціонального конфлікту, простежено його хід та зроблено спробу підвести підсумки тих трагічних подій.

Багато сучасних українських істориків та громадських діячів працюють спільно з польськими колегами над складною темою генези, чинників та наслідків польсько-українського міжнаціонального конфлікту. Результати наукових пошуків, викладені у збірнику матеріалів Міжнародної наукової конференції «У пошуках правди. Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки» та в публікаціях матеріалів міжнародних семінарів істориків «Україна – Польща: важкі питання. Українсько-польські відносини під час Другої світової війни», є найбільш цінними в контексті нашої дисертації, оскільки надають фактичний матеріал щодо людських втрат населення досліджуваного регіону.

Зазначені наукові заходи з статусом міжнародних були плідними для українських істориків, які досліджують вказану проблему. Потрібно відзначити наукові здобутки істориків Д. Клеця [725], Ю. Макара [762], С. Макарчука [764]. У дослідженнях В. Сергійчука [823; 827] вказано числові величини людських втрат та обставини їх заподіяння, що є цікавим матеріалом для порівняльного аналізу із результатами діяльності комісій.

У працях І. Ільюшина [712], Р. Кутового [749], Ю. Сливки [832] та

Г. Бухала [11] проаналізовано окремі аспекти подій війни, а саме діяльність військово-політичних сил як чинника розгортання міжнаціонального конфлікту, а також взаємовідносини між українським та польським націоналістичним підпіллям.

Змістовною щодо порівняльної характеристики діяльності комісій у сусідніх областях є публікація С. Стельниковича [841], у якій розглядається діяльність державних комісій з розслідування злочинів і встановлення втрат у Житомирській області. Слід відмітити публікації В. Гици [23], К. Кондратюка [735], у яких також надано джерелознавчий аналіз матеріалів, що стосуються вказаної проблематики.

Загалом можемо стверджувати, що вказані праці є значним науковим доробком із тематики, яка опосередковано становить об'єкт нашого дослідження.

У публікаціях В. Трофимовича [845; 846], Ю. Киричука [723], С. Макарчука [765], В. Матійченка [771] аналізуються впливи двох тоталітарних держав – СРСР та Рейху – у розпалюванні міжнаціональної ворожнечі на Волині та її трагічні наслідки.

У публікаціях К. Кондратюка [736] та С. Макарчука [763], А. Свідзинського [820], а також М. Швагуляка [961] надано матеріал для порівняльного аналізу результатів діяльності державних комісій щодо обліку збитків з іншими відомостями про людські втрати зазначеного історичного періоду.

Слід також відзначити ґрунтовні публікації, які мають узагальнювальний характер щодо вказаної тематики. Це, передусім, праці істориків М. Кучерепи [751], О. Каліщук [719], а також колективна праця [844].

Чимало досліджень українських науковців присвячено діяльності українських національних збройних формувань. Серед них вирізняються фундаментальна монографія А. Русначенка [816], статті І. Лисяка-Рудницького [754], та В. Мазурка [761], монографія В. Дзьобака [695]. Указані праці надають нам загальну картину тенденцій розвитку українського суспільства в роки війни

та перше повоєнне десятиліття – час, коли діяли державні комісії, дають змогу простежити вплив чинника національно-визвольної боротьби на діяльність та результати діяльності згаданих інституцій.

Особливо цінним для вироблення методики дослідження та висвітлення проблеми діяльності спільників нацистських загарбників, які в документах державних комісій були визначені як «українсько-німецькі буржуазні націоналісти» є дослідження, здійснене групою істориків під керівництвом С. Кульчицького [748], а також [789], видані пізніше. Ці висновки спростовують твердження радянської пропаганди про вояків УПА та діячів ОУН як безпосередніх утілювачів нацистської злочинної політики стосовно мирних громадян. Необхідно також згадати про низку монографій, написаних на основі зазначеного дослідження, зокрема колективну працю за редакцією С. Кульчицького [788] та інші дослідження, які також спростовують міфи про українських націоналістів як посібників нацистів у масових страхах мирного населення та заподіяння збитків місцевим жителям.

Уже згадуваний краєзнавець О. Денищук зібрав різноманітний та цікавий матеріал у монографії [43], в якій на основі архівних матеріалів, літературних джерел та спогадів розглянуто факти боротьби українських націоналістичних сил проти німців та проаналізовано їх значення в контексті визвольної боротьби і захисту українців від ворожих військових сил.

Цікавим комплексним дослідженням діяльності українського визвольного руху є монографії І. Патриляка [798], О. Ленартовича [753; 791], у яких охарактеризовано діяльність українського руху Опору та протистояння його структур гітлерівським і сталінським тоталітарним режимам, а також участь ОУН і УПА в польсько-українській локальній війні.

Осібню можемо виділити монографії українських істориків, що висвітлюють діяльність радянського режиму в повоєнній Україні, зокрема радянських органів влади, партизан та внутрішніх військ НКВС: А. Чайковського [958], Б. Яроша [963], А. Жив'юка [704]. Я. Царука [861], та В. Мазурка [760]. Ці дослідження допомагають зрозуміти особливості політики

комуністів на території Західної України, зокрема щодо встановлення людських втрат та обліку збитків, а також діяльності радянських збройних формувань щодо заподіяння людських втрат та збитків місцевому населенню для визначення об'єктивності членів державних комісій при визначенні втрат та збитків, заподіяних вказаною військово-політичною силою. Монографії вже згаданого В. Косика – [739; 740; 741] – надають нам широке тло для проведення історичного аналізу методів діяльності радянських спецслужб у Західній Україні, зокрема застосування терору супроти національно свідомих краян.

Слід згадати про змістовні публікації, що стосуються теми нашого дослідження, зокрема публікації А. Кентія [722], у яких висвітлюються складні питання взаємовідносин українських національних формувань з нацистськими окупантами та політика обох військово-політичних сил стосовно місцевого населення, що дало нам змогу провести критичний аналіз результатів діяльності державних комісій.

Значне місце серед джерел нашого дослідження посідає наукова серія праць учених Волині, зібраних у книгах «Реабілітовані історією: Волинська область» [810], «Реабілітовані історією: Рівненська область» [809], тематика яких, зокрема, охоплює питання, пов'язані із Другою світовою війною, нацистською окупацією та утвердженням радянської сталінської системи у Волинській та Рівненській областях у 1944–1953 рр. – у часи діяльності «перших» державних комісій.

Низка публікацій місцевих краєзнавців К. Гречук, Л. Леонової [30], В. Пацули [799] та Й. Пацули [800], Ч. Хитрого [859; 858], а також волинського дослідника Ю. Мазурика [759] – відображають трагічні сторінки німецької окупації Волині: масові розстріли мирних громадян, руйнацію будівель та інші вияви злочинної політики гітлерівців та радянських спецслужб щодо краян.

Є й дисертації, написані в добу незалежності України, які опосередковано стосуються теми нашого дослідження. Зокрема, йдеться про праці Б. Дацківа [39] та Т. Себти [821], що присвячені дослідженню масштабів

матеріальних збитків, заподіяних нацистськими загарбниками в роки війни, й, окрім того, містять характеристику джерельного комплексу з цього питання.

Слід також згадати дисертацію П. Рекотова [811], у якій проаналізовано напрями злочинної політики нацистських загарбників щодо населення України. Цікавим та змістовним щодо теми нашої дисертації є дослідження О. Озимчука [786], в якій розкривається роль українських націоналістичних формувань у боротьбі проти німців та спростовується твердження про ці військово-політичні сили як спільників нацистів, що особливо було поширене в документах державних комісій. Слід згадати і дисертацію К. Сміяна [833], яка ілюструє злочини нацистів та містить цікавий краєзнавчий матеріал цієї доби

Дослідження сучасних науковців І. Дацьківа, Т. Себти, М. Дубик, Ф. Винокурової, С. Гальчака, П. Рекотова та ін., у яких використано матеріали НДК, республіканської і обласних державних комісій, характеризуються спробами відійти від традиційних ідеологічних схем.

У науковому доробку істориків доби української незалежності також немає окремих праць, об'єктом та предметом дослідження яких були б державні комісії. Виняток становлять роботи історика Є. Максимчука, що стосуються вивчення матеріалів діяльності державних комісій як джерелознавчого комплексу. Роботу Надзвичайної комісії досліджено в його дисертації [769]. Твердження, висунуті в дисертації, автор розвинув у низці публікацій [767] та ін.

Загалом, у науковому доробку часів незалежності спостерігаються нові цивілізаційні підходи у висвітленні фактів людських втрат, заподіяних унаслідок міжетнічних конфліктів та діяльності українських націоналістичних сил, польської Армії крайової та прорадянських формувань, а також діяльності радянської карально-репресивної системи – спецзагонів НКВС, радянських партизан. Проте в окремих дослідженнях зберігаються тенденції радянської доби, а також майже відсутні дослідження фактів заподіяння та числових величин майнових збитків, спричинених радянськими службами в 1941 р. під час відступу та фронтовими діями Червоної армії упродовж війни.

Третю групу досліджень становить зарубіжна історіографія, яку доцільно розділити на російську, європейську та американську підгрупи.

Щодо розробки дисертаційної теми зарубіжними істориками, то насамперед потрібно виокремити російських істориків, у працях яких є згадки про діяльність державних комісій, зокрема її діячів та результати їх діяльності. Розпочнемо із праць російських істориків першого десятиліття після СРСР, які, в більшості, продовжили демократичні історичні тенденції горбачовської «перебудови» 1980-х рр. та були наслідком «архівної революції» того часу. Передусім відмітимо працю колективу авторів під керівництвом Г. Кривошеєва [815]. Монографія істориків А. Мерцалова та Л. Мерцалової [772] характеризує сталінську політику щодо населення СРСР у контексті зневажливого ставлення до людського життя, а отже відсутності уваги до проблем людських втрат. У дослідженні Л. Рибаківського [812] подано дещо іншу цифру людських втрат громадян СРСР, ніж це раніше подавала радянська історіографія. Про діяльність державних комісій тут згадано побіжно і то лише про Надзвичайну державну комісію у м. Москві. Цікавою щодо методики підрахунку людських втрат є монографія Б. Соколова [838].

Доробок російського історика М. Сорокіної [965; 966] безпосередньо стосується діяльності НДК, аналізу її персонального складу та результатів діяльності. Вказані праці містять значний морально-етичний потенціал, проте автор не вдається до критичного аналізу функціонування НДК як «штика» в боротьбі СРСР на внутрішньому й зовнішньому фронті.

Не оминули ми увагою й тематичних публікацій, зокрема С. Максудова [770], С. Михалева [776], А. Падерина [792], Л. Лопуховського [756], А. Гайдашева [25], які є цінним матеріалом для порівняльної характеристики діяльності комісій на західноукраїнських землях та в «корінній» Росії.

У 2000-х рр. Росія зробила крутий поворот у сторону авторитаризму та реставрації неоімперіалізму. Відобразилися вказані тенденції і в історичній науці, зокрема діяльності істориків В. Анфілова, В. Гарєєва, Ю. Горькова, В.

Земскова, Е. Кулькова, М. Мягкова, А. Орлова та ін., для яких «історія – наука політична».

Проте чітко виокремилася історична «демократична течія», що продовжує прогресивні тенденції «детоталітаризації» в історичній науці. У цьому контексті слід згадати науковий доробок історика О. Гогуня [26; 27], у яких із винятковою історичною об'єктивністю, на основі широкого залучення архівних документів, проаналізовано діяльність українського націоналістичного підпілля, а також злочинну діяльність радянських партизанських загонів, у т. ч. у Волинській області.

Загалом можемо стверджувати, що позитивні тенденції 1990-х рр. у російській історіографії у 2000-х рр. значно послабилися, разом із політичним курсом на неототалітаризм змінився й історичний курс у дослідженні подій Другої світової війни, хоча окремі історики та суспільно-наукові товариства продовжили наукові пошуки означеної тематики.

Змістовно найближчою до теми нашого дослідження є європейська історіографія, зокрема польська, оскільки історія польського народу тісно переплетена з подіями, що розглядаються у нашій дисертації. Праця польського історика і публіциста Ш. Датнера [38] – найбільш значущий доробок у контексті нашого дослідження, у ній є згадки про злочини нацистів у таборах військовополонених та схарактеризовано їх причини й наслідки.

Слід згадати про праці польських учених, оприлюднені в уже згадуваних збірниках науково-практичних конференцій, які стосуються вирішення спірних українсько-польських історичних питань, ідеться про вже згадувану серію видань «Україна – Польща: важкі питання», матеріали міжнародних семінарів істориків «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни», що відбулися по чергово в містах Луцьку та Варшаві. Кожна із цих праць тематично перегукується із дослідженнями українських учених, тому вони є актуальними з погляду тематики та цікавими як позиція опонентів. У публікаціях І. Грицюка [32], Я. Кенсіка [720], М. Сивіцького [830], В. Філяра [856; 855] подано кількісні показники втрат населення регіону під час різних етапів Другої

світової війни, відображено також національну приналежність жертв та зроблено спробу проаналізувати діяльність різних військово-політичних сил, які їх спричинили. Ці дані використано для порівняльного аналізу з результатами діяльності комісій щодо встановлення таких фактів та їх документування.

Наукові розвідки Г. Мазура [758], Г. Мотики [778] стосуються аналізу впливу різних чинників на події, які призвели до людських втрат та збитків, що є, за умов певного критичного підходу до їх змісту, джерелом для встановлення обставин заподіяння цих збитків.

Сучасні процеси, що відбуваються в українсько-польських міждержавних відносинах, зокрема активна політична інтеграція, а отже й необхідність історичного примирення, активізували в польській історичній науці дослідження втрат польського населення на Волині та діяльність українських і польських націоналістичних формувань у регіоні в контексті розв'язання суперечливих питань спільної історії. Проте, у своїх пошуках польські автори використовують відомості радянських комісій щодо кількості жертв та матеріальних збитків у виняткових випадках.

Щодо історіографії решти європейських країн, то монографія англійського журналіста А. Верта [15] – найбільш яскравий та правдивий опис подій війни її очевидцем. Праця Дж. Фуллера [857] надає широке історичне тло подій Другої світової війни із зазначенням величини людських втрат та збитків СРСР, досить побіжно згадуючи про Українську РСР.

Чималий історіографічний пласт складають праці, створені в НДР у радянські часи. Йдеться про працю німецького історика Н. Мюллера [779], яка ілюструє злочини нацистів, характеризує роль у цьому окремих осіб, проте без деталізування втрат у республіканському розрізі. Низка публікацій фахівців «радянської» Німеччини, зокрема [775] та ін., аналізують цифрові величини людських втрат та матеріальних збитків, але без розуміння певної національної специфіки України та суті Радянського Союзу.

Публікація німецького фахівця Д. Поля [696] надає цінний матеріал для порівняння поглядів на суть нацистської окупації західних та українських учених. Детальний критичний аналіз діяльності державних комісій, зокрема її форм та методів, містить праця Д. Поля [964]. У ній автор доводить значний вплив на діяльність комісій регіональних осередків Комуністичної партії та органів держбезпеки.

Досить неоднозначною є праця данського дослідника Нільса Бо Польсенена [782], що необґрунтовано висловлює думку про заниження комісіями людських втрат, особливо серед єврейського населення.

Плеяда сучасних істориків США створила праці, в яких цікаво, змістовно та новітньо інтерпретуються події Другої світової війни в контексті становлення української нації та відстоювання своєї незалежності в умовах протистояння тоталітарних режимів. Ідеться, зокрема про монографію професора історії Єльського університету Т. Снайдера [834]. Слід зазначити, що американські та європейські історики, починаючи із повоєнних часів та до сьогодні не завжди з однаковою увагою ставилися до питань, пов'язаних із втратами Радянського Союзу загалом та зокрема України у Другій світовій війні: після завершення війни та судових процесів над нацистами було написано чимало наукових і науково-публіцистичних праць, що описували втрати та нищення, заподіяні внаслідок війни, згадуючи про діяльність НДК. Проте подальші історичні події, зокрема холодна війна та фальсифікація Радянським Союзом історії Другої світової війни, у т. ч. її наслідків, спричинили появу праць, у яких розкривалися окремі «білі плями», пов'язані з людськими та матеріальними втратами СРСР у війні. Йдеться про голокост, національну політику нацистів, а також втрати мирного радянського населення внаслідок політики Кремля. Слід також зауважити, що до написання праць зарубіжні автори залучили джерела, недоступні для радянських, а пізніше й для більшості українських істориків, тому увага до зарубіжних напрацювань історичної науки виправдана.

На підставі аналізу праць, присвячених історії Другої світової війни на території України, можемо зробити висновки про те, що визначальною рисою радянського етапу в історіографії є ідеологічне опрацювання та наявність «білих плям» у дослідженні цієї теми. Діяльність різних військово-політичних сил, втрати, спричинені польсько-українським міжнаціональним конфліктом, діяльність радянських партизанських та військових формувань у роки війни, а отже ймовірність заподіяння ними людських втрат та руйнувань, не розглядалися взагалі.

Кількість людських втрат як серед військових, так і серед мирного населення значно з применшувалася, а обставини загибелі вказувалися тільки згідно з радянськими «канонами» подання воєнних подій: загибель унаслідок розстрілів, бомбардувань, артобстрілів, спалення та ін. Як військово-політичні сили, що спричинили втрати, зазначалися тільки «німецько-фашистські загарбники та їх спільники». Заподіяння матеріальних збитків у дослідженнях також було цілком покладене на нацистів. Отже, і результати діяльності комісій щодо встановлення втрат та обліку збитків, і вироблений членами комісій понятійний апарат були використані радянськими істориками та публіцистами в дослідженнях. Проте про самі комісії, їх склад, форми та методи діяльності якщо й згадували, то в пропагандистсько-виховному ракурсі і тільки Надзвичайну державну комісію та її активних діячів – О. Толстого, І. Трайніна та ін.

Праці радянського періоду досить детально ілюструють злочини нацистських загарбників, часто містять уривки доповідей членів комісії про результати їх встановлення, а також зображають процес підготовки суду над гітлерівцями – Нюрнберзького процесу та його результати. У них майже немає згадок про діяльність низових осередків державних комісій, форми та методи їх діяльності. Результати обліку збитків, встановлені комісіями, зображені здебільшого по-статистичному сухо, без комплексного аналізу за роками їх заподіяння та галузями промисловості. Так само цифровою статистикою відображені збитки, заподіяні громадянам.

Щодо людських втрат, то в історичних дослідженнях їх подавали лише як такі, що були заподіяні нацистськими загарбниками та їх спільниками, яких визначали як «українсько-німецькі націоналісти». Згадок про діяльність інших військово-політичних сил у масовій науковій та науково-публіцистичній літературі тих часів не простежується. Лише окремі праці містять відомості про причини смерті радянських громадян.

Слід наголосити про відсутність спеціальних досліджень діяльності державних комісій та результатів їх роботи в Західній Україні, зокрема в Ровенській та Волинській областях.

Праці істориків першого десятиліття незалежності характеризуються активними процесами дерадянзації, введенням до наукового вжитку значної кількості недосяжних раніше джерел та окремих архівних фондів, переосмисленням окремих історичних процесів, зокрема утвердження радянської влади в повоєнній Україні і її діяльності щодо подолання наслідків Другої світової війни та ін.

Дослідження, що побачили світ після 2000-х рр., виокремили інші аспекти історії Другої світової війни: діяльність різних військово-політичних сил у Західній Україні, зокрема щодо спричинення людських втрат та матеріальних збитків; людські втрати серед народів, що населяли цей край, та інші суспільно-політичні процеси часів війни й повоєнного періоду.

Якщо простежити тенденції в наукових дослідженнях українських істориків останніх років, то слід відмітити продовження активних наукових пошуків щодо вивчення діяльності військово-політичних сил, що діяли в Україні та на території Волині зокрема, йдеться про діяльність українських національних формувань – УПА, «бульбівців» та ін., польських націоналістичних сил – Армії крайової та польських партизанських загонів, які служили радянському уряду, а також радянських партизанських загонів та спецслужб. Проте найбільший історіографічний масив стосується дослідження трагічних подій польсько-українського конфлікту. Вказані праці зазвичай

грунтовно, хоча деколи однобічно, аналізують кількість та обставини заподіяння передусім людських втрат, менше – матеріальних збитків.

Аналізуючи вказаний науковий доробок, слід зауважити, що сучасні українські історики, які досліджували зазначені теми, частково використовують відомості державних комісій, проте без згадування про їх існування та прямого посилання на матеріали їх діяльності. Окремих монографій, присвячених комісіям, їх створенню, діяльності та результатам щодо обліку збитків та встановленню втрат, немає.

Можемо стверджувати, що в сучасній українській історичній науці, робота щодо дослідження державних комісій як об'єкта та всебічного й ґрунтовного аналізу результатів їх діяльності тільки розпочалася.

Аналізуючи праці українських учених з діаспори, слід зазначити, що це передовсім ґрунтовні дослідження, які однак нерідко характеризуються певною політичною заангажованністю авторів та деякою однобічністю у використанні джерельної бази. Вказаний історіографічний доробок є цінним у дослідженні діяльності радянської влади та усіх її інституцій у Західній Україні, тобто в ньому масштабніше та більш об'єктивно висвітлюються теми, пов'язані із діяльністю українських та польських націоналістичних формувань.

Доробок іноземних вчених потрібно розділити на три підгрупи: до першої входять праці європейських, зокрема польських науковців, які, попри історичну цінність та наявність нових методологічних підходів, здебільшого є досить національно упередженими. Праці німецьких істориків вирізняються глибоким осмисленням результатів діяльності СРСР щодо ліквідації наслідків Другої світової війни, а також розумінням суті тоталітарної комуністичної системи. Проте є чимало праць, у яких автори намагаються применшити злочини нацизму через критику діяльності НДК. Слід відмітити й прорадянські, а пізніше й русофільські тенденції європейської історіографії, зокрема французької.

До другої підгрупи відносимо праці американських учених, які широко висвітлюють злочинну суть нацизму, проте специфіка діяльності СРСР у

визначенні збитків, заподіяних економіці СРСР та населенню, була їм не завжди зрозумілою.

Третю підгрупу формують дослідження із вказаної тематики сучасних російських науковців, у яких вбачаються дві тенденції – досить неупередженого, об'єктивного підходу до висвітлення складних питань, пов'язаних із наслідками Другої світової війни та діяльності Радянського Союзу щодо оприлюднення «свого рахунку» в цій війні. Друга тенденція, яка переважає останнє десятиліття, є фактично продовженням радянських традицій у висвітленні цього історичного періоду та свого роду «неоімперським» поглядом на саму радянську систему та її діяльність в Україні, зокрема її західних областях.

Отже, наявні історіографічні комплекси, на думку автора, є репрезентативними та дають змогу зробити висновки про різний ступінь розробки окремих тематичних напрямів дослідження й відсутність розробки інших.

1.2. Джерельна база дослідження

Структура джерельної бази зумовлена специфікою об'єкта та предмета дослідження. Проаналізовано джерельну інформацію, що міститься в документах, утворених у процесі діяльності УРК (Української республіканської комісії), місцевих осередків сприяння НДК та УРК.

Джерельна база дослідження складається із сукупності різноманітних типів та видів джерел, які акумулюють інформацію про причини створення, основні напрями та результати діяльності місцевих комісій (районних, обласних, республіканської) та частково – НДК і форми та методи їх роботи, а також персональний внесок її членів у встановлення розміру збитків, заподіяних нацистськими окупантами.

Основними складниками джерельної бази дослідження є джерела писемні (актові та документи діловодства, статистичні джерела, документи громадських об'єднань і Комуністичної партії, періодична преса та джерела особового

походження), зображувальні, бібліографічні та історіографічні, опубліковані й неопубліковані.

У радянські часи були опубліковані документи, що утворилися внаслідок діяльності державних комісій: НДК, УРК та місцевих її осередків. Це передусім акти та повідомлення про попередні й остаточні результати встановлення людських втрат та обліку збитків. Важливим джерелом дослідження діяльності комісій та процесів встановлення людських втрат є повідомлення радянського інформбюро [832].

Опубліковані також звернення членів НДК до громадськості, зокрема звернення О. Толстого після відвідин місць масових страт. У збірниках документів, виданих у незалежній Україні, знаходимо відомості про людські втрати та заподіяні матеріальні збитки; фрагментарні згадки про діяльність комісій в опублікованих зведеннях УПА. Решта організаційно-розпорядчої та планово-звітної документації, що зберігається в архівах, є неопублікованою.

Отже, відомості про створення державних комісій щодо обліку збитків та встановлення втрат містить здебільшого управлінська документація, зокрема такі її різновиди, як організаційно-розпорядча та планово-звітна, а також діловий епістолярій. Слід зазначити, що законодавчі акти та інші нормативні документи потрібно розглядати в комплексі з директивними документами ВКП(б), яка здійснювала контроль за діяльністю державних комісій. Є свідчення про існування таємної документації, яку складали представники комісій, а також органи НКВС-НКДБ.

Найвагомішу складову частину джерельної бази дослідження становлять неопубліковані документи, що зберігаються у державних архівах України – Центральному державному архів вищих органів влади та управління (далі – ЦДАВОВ України), Центральному державному архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України); обласних архівах: Державному архіві Волинської області (далі – Держархів Волинської обл.) та Державному архіві Рівненської області (далі – Держархів Рівненської обл.).

У ЦДАВОВУ було проаналізовано фонд Української республіканської комісії з обліку збитків та злочинів, завданих нацистськими загарбниками (ф. 3538 – «Українська республіканська комісія з обліку збитків та злодіянь, завданих німецько-фашистськими загарбниками»), що складається із 89 справ за 1943–1945 рр. Цінними для написання другого розділу дисертації стали документи цього фонду, що акумулюють інформацію про склад державних комісій, залучення допоміжних працівників до їх практичної діяльності; організацію роботи міських, обласних та районних комісій. У фонді зберігаються директивні вказівки і розпорядження органів виконавчої та партійної влади. Цікавою є переписка УРК із обласними комісіями та НДК у м. Москві про хід роботи щодо обліку збитків та встановлення втрат. Важливими для дослідження нашої теми є заяви радянських громадян про матеріальні збитки, заподіяні їм нацистськими загарбниками.

У згаданому архіві є також цінний фонд, що зберігає документи, складені безпосередньо державними обласними та районними комісіями щодо обліку збитків (ф. 4620 – «Колекція документів з історії Великої Вітчизняної війни»). Для нашого дослідження найважливішим є саме цей фонд. У ньому зберігаються законодавчі документи про утворення НДК, відомості про підсумки діяльності державних комісій. У зазначеному фонді зберігаються також перші повоєнні дисертації про людські втрати, заподіяні нацистськими загарбниками; ілюстрації уривків документів збірників АН УРСР, а також збірників комісії та членів комісії про злочини німців, вчинені проти надбання (майна) громадян України; виписки із узагальнених відомостей та актів НДК про збитки, заподіяні населенню та економіці СРСР нацистськими загарбниками. Важливими тут є також стенограми спогадів свідків – документальні підтвердження злочинів нацистів. Проте основне – це наявність підсумкових документів УРК щодо встановлення втрат та обліку збитків та списки загиблих осіб, що є безперечним свідченням злочинної політики нацистів та певних досягнень державних комісій. Третій розділ дослідження написаний переважно на документах вказаного фонду.

Окрім згаданих фондів, значний пласт документів щодо обліку збитків, заподіяних нацистськими загарбниками підприємствам та установам зберігається у фондах Уряду УРСР, його організаційних відділах, підрозділах та у фондах республіканських державних установ (ф. 2 «Рада Міністрів УРСР»; ф. 337 «Державна планова комісія при РНК УРСР»; ф. 582 «Статистичне управління Української РСР»; ф. 26 «Народний комісаріат комунального господарства УРСР»). На основі матеріалів указанного фонду написаний другий підрозділ третього розділу дисертації.

Чималий обсяг інформації щодо розміру матеріальних збитків, заподіяних радянським установам та підприємствам, акумулюються у фонді 5118 «Управління з повернення обладнання, майна і цінностей при Раді Міністрів УРСР», там відклалися документи про утворення НДК та її місцевих осередків, дипломатичні документи; постанови, накази, звіти, листування, інвентаризаційні відомості, приймально-здавальні акти повернення викраденого гітлерівцями майна, описи про вивезення із Німеччини в рамках репарації художніх колекцій музеїв, обладнання заводів, фабрик, друкарень та ін.

У ЦДАВОВ також України наявний фонд Р-2 «Управління справами РНК УРСР та його структурних одиниць – секретаріатів і відділів», опрацювання справ якого дало нам цінну інформацію про організацію діяльності УРК, наркоматів РНК УРСР щодо розслідування злочинів і обліку майнових збитків та інформацію про інституції, що фактично виконували всю роботу Республіканської комісії, – робочу групу під керівництвом П. Рудницького й робочу групу при Управлінні архівами НКВС УРСР під керівництвом С. Павлюка створену пізніше при Управлінні справами РНК УРСР оперативно-редакційну групу з числа представників наркоматів на чолі з головою Держплану УРСР В. Валуєвим. У цьому фонді зберігається також матеріал, що ілюструє розробку форм та методів діяльності державних комісій на місцях.

У Центральному державному архіві громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України) вивчено матеріали фонду ф-1 «Центральний Комітет

Компартії України». Велику цінність для нашого дослідження мають документи і матеріали особливої секретної частини КП(б)У, яка контролювала процеси встановлення та розслідування злочинів гітлерівців і збитки, заподіяні ними економіці та населенню України під час окупації. У фонді відклався пласт документів, що утворився в результаті діяльності органів виконавчої та партійної влади, РНК, НДК, що стосується організації роботи комісій – доповідні записки, інформаційні документи, зведені відомості, акти обліку збитків та встановлення втрат, облікованих обласними, міськими, районними комітетами КП(б)У. У цьому фонді зосереджено матеріал про окупаційний режим у регіонах, масові знищення нацистами мирних громадян та військовополонених; мордування людей у концтаборах, тюрмах, гето, знищення та руйнування населених пунктів; примусове вивезення громадян на каторжні роботи до Німеччини та ін.

Аналогічні документи відклалися також у матеріалах ф. 166 «Комісія з історії Великої Вітчизняної війни при Академії наук УРСР» та ф. 57 «Колекція документів з історії Комуністичної партії України». Зокрема, у вказаних фондах зосереджені оригінали, виписки та копії документів – актів, підсумкових документів щодо встановлення людських втрат та обліку майнових збитків. У зазначених фондах зберігається також увесь комплекс документів, що їх використовували державні комісії у процесі обліку збитків, заподіяних економіці СРСР, і надавали УРК: доповідні записки, письмові розрахунки вартості; відомості та довідки кількісними показниками людських втрат та розміру збитків, списки та описи, що стосуються інформації про стан підприємств до війни та їх евакуацію; звітні документи – підсумкові звіти, доповіді, пояснювальні записки, реєстри, узагальнені відомості та додатки щодо підсумків збитків підприємствам кожного наркомату зокрема. У фонді зберігаються також документи, що були обов'язковими додатками до перерахованого вище комплексу документів – протоколи допитів свідків злочинів, а також списки виявлених нацистських злочинців та їх спільників.

На візуальному рівні злочини нацистів зафіксовані у фотодокументах, які є окремим видом зображальних джерел. Їх особливість полягає у вибірковості й зумовлена наявністю спеціальної техніки та завданнями фотографів, що були приналежні до 13-ї армії СРСР, або ж технічного персоналу, який залучали до роботи обласних та районних комісій, переважно у процесі ексгумацій. Слід також зазначити, що частина таких документів належить до трофейної хроніки. У Центральному державному кінофотофоноархіві України ім. Г. С. Пшеничного (далі – ЦДКФФА України ім. Г. Пшеничного) відкриті фотодокументи, які висвітлюють діяльність НДК, УРК, а також обласних і міських осередків комісій з розслідування злочинів.

Документи діяльності державних комісій щодо обліку збитків, заподіяних державним підприємствам та установам і населенню в Ровенській та Волинській областях, зберігаються в обласних архівах вказаних областей. Вони вирізняються інформаційною насиченістю, великим обсягом і різноманітним складом матеріалів. Це фонди обласних, міських та районних комісій сприяння НДК, а також колекції документів комісій з вивчення Другої світової війни. Документи цих фондів допомогли зрозуміти специфіку діяльності комісій у вказаних областях.

Процес створення обласних комісій на території УРСР відображають розпорядчі документи органів місцевої виконавчої влади. Так, у Державному архіві Рівненської області зберігаються матеріали діяльності державних комісій, зокрема фонд Р-658 «Обласна комісія щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками у м. Ровно та Ровенській області». Опис 1 вказаного фонду містить документи первинного етапу встановлення втрат та обліку збитків: акти щодо встановлення кількості осіб розстріляних і замордованих нацистськими загарбниками та їх спільниками в районах Ровенської області; акти щодо встановлення кількості та обставин загибелі громадян, складені на кожен населений пункт, а також узагальнювальні акти про руйнування, грабунки і масові вбивства

нацистськими загарбниками радянських громадян у м. Ровно й Ровенській області.

У справах фонду спільно з іншими документами зосереджені також матеріали щодо обліку збитків, завданих «народному господарству»: акти, реєстри актів та узагальнювальні відомості номенклатурно-кількісного відображення цих злочинів. Сформовані фонди районних державних комісій містять аналогічні форми документів районного територіального охоплення.

У фондах районних комісій зберігаються допоміжні матеріали, які досить правдиво й вичерпно ілюструють процеси встановлення втрат та обліку, що його фактично проводив апарат органів виконавчої влади на місцях. Здебільшого це різноманітні за формами чернеткові документи та матеріали початкового етапу діяльності державних комісій. Важливими є документи, що їх влада використовувала в управлінні та соціальній діяльності: списки осіб, які постраждали внаслідок заподіяння збитків і яким надавалися пільги при сплаті різних податків.

Матеріали діяльності комісій зберігаються також у фондах, що були сформовані з пропагандистською метою. Йдеться про фонд Р-534 «Колекція матеріалів учасників історичних подій на Рівненщині», який містить матеріали про злочини нацистських загарбників та розповіді свідків, що їх записав І. Дубовським.

У зазначених фондах зберігаються документи, які радянські органи влади використовували для збору інформації про події тих часів, зокрема бланки анкет під назвою «Що я бачив(ла) під час німецько-фашистської окупації», за допомогою яких опитували школярів м. Ровно. Також були розроблені анкети, які заповнювали ровенчани – учасники боїв на фронтах Другої світової війни.

Проаналізовано фонди виконкомів обласного, міського та районних рад депутатів трудящих Ровенської області, у яких зберігаються протоколи засідань, постанови, рішення, звіти та інші документи, утворені в процесі діяльності облради, міськради та райрад, розпорядження й директиви РНК СРСР та РНК УРСР, укази Президії Верховної Ради УРСР; листування

облвиконкому з органами республіканської влади та райвиконкомаами про організацію роботи щодо організації комісій на місцях. У матеріалах фондів міської та районних рад зберігаються також документи щодо обліку матеріальних збитків та встановлення людських втрат, складені комісіями: акти та відомості щодо обліку збитків; списки господарств районів, які зазнали збитків під час німецької окупації; списки громадян, що були вивезені на каторгу до Німеччини.

Матеріали організаційно-розпорядчої та планово-звітної документації державних органів влади й управління містять інформацію про особливості господарського розвитку регіону цього періоду. Зокрема, фонд обласного відділу Центрального статистичного управління Держплану СРСР (сектор капітального будівництва – ф. 454 «Ровенське обласне статистичне управління Центрального статистичного управління УРСР», оп. 5, спр. 13) містить інформацію про інвентаризацію майна підприємств, які зазнали збитків унаслідок дій нацистських загарбників; будівництво та відновлення будинків та шкіл після війни. Це дає змогу здійснити порівняльну характеристику із розміром збитків, що їх визначили комісії.

Фонди обласних установ містять документи щодо проходження процесів та результатів обліку збитків, що частково відсутні у фондах державних комісій. Зокрема, у фондах Ровенського міськвідділу комунгоспу, облвідділу соцзабезу, облуправління промисловості будівельних матеріалів, державного вчительського інституту, обласного аптечного управління містяться акти й відомості щодо обліку збитків, заподіяних нацистськими загарбниками установам, що перебували в їх підпорядкуванні, а також акти про встановлення фактів знищення архівних документів і, відповідно, неможливість провести облік збитків на документальній основі.

Збереглися документи, складені обласними відомствами, що містили дані про кількість убитих військово-політичною силою, означеною як «українсько-німецькі націоналісти», працівників споживчої кооперації. Найімовірніше,

документи аналогічної форми складала більшість установ, проте вони не збереглися або були засекречені й зберігаються в інших фондах.

Матеріали Ровенського облфінвідділу, бюджетного підвідділу містять пласт законодавчих та нормативних документів про організацію роботи щодо обліку збитків та використання результатів діяльності державних комісій для планування розвитку економіки, зокрема звільнення від податків громадян, що зазнали збитків. Акти щодо обліку збитків, заподіяних нацистськими загарбниками та їх спільниками, зберігаються також у фонді документів рівненських організацій: облуправління сільського господарства, облземвідділу та ін, що містять цінні відомості про організацію колгоспів, та надають змогу з'ясувати особливості обліку збитків, заподіяних колгоспам областей. Фонди архівів облуправлінь промисловості різних наркоматів та різного підпорядкування зберігають накази й розпорядження наркоматів УРСР та СРСР, що є цінним джерелом для відновлення картини величин збитків, заподіяних економіці Радянського Союзу, та особливостей їх обліку.

У фондах органів виконавчої влади зберігаються доповіді й звернення органів обласної влади до союзних та республіканських органів виконавчої і партійної влади. У вказаних фондах містяться також матеріали про стан господарства – кількість худоби, наявність та стан промислових підприємств тощо у радянські довоєнні часи та після німецької окупації. Цінну інформацію надають справи згаданого фонду, що містять матеріали листування облради з керівниками установ та організацій, а також органів місцевої влади з питань стану та відновлення діяльності промисловості й інших галузей економіки, матеріальної допомоги працівникам, що потерпіли внаслідок німецької окупації, та з інших адміністративно-господарських питань.

Ми також використали для написання дисертації колекцію матеріалів ОУН-УПА, що діяли на території Ровенської області, зокрема, трактовку українськими національними силами процесів встановлення радянською владою злочинів, заподіяних нацистськими загарбниками, та ставлення до цих процесів місцевої громадськості.

Матеріали діяльності комісій у 1963–1970 рр. щодо встановлення людських втрат та обліку матеріальних збитків на Рівненщині зберігаються у фонді П-1 Рівненського підпільного обкому КП(б) України (колишньому обласному архіві Комуністичної партії). У матеріалах цього фонду містяться документи за формами аналогічні тим, що зберігаються у фондах державних комісій щодо обліку збитків, а саме: копії актів і протоколів комісій щодо розслідування злочинів, заподіяних нацистськими загарбниками та їх спільниками населенню районів області; реєстри, акти та зведені відомості щодо обліку збитків, заподіяних гітлерівцями промисловості в містах і селах Рівненської області. Тільки у Держархіві Рівненської обл. (колишньому партійному архіві Рівненської області) зберігаються документи пізніших часів діяльності комісій, які займалися встановленням втрат та обліком збитків. Зокрема, у 1963 р. складено списки населених пунктів та сіл, знищених німецькими окупантами; списки осіб, що були вбиті або вивезені до Німеччини; відомості про місця розстрілу громадян і місцезнаходження гетто та інші дані про осіб розстріляних нацистськими загарбниками в районах області. Є пласт нормативних документів про утворення комісій та організацію їх роботи: постанова ОК КП(б)У про затвердження звіту обласної комісії; списки партизан, що їх було додатково виявлено та раніше не внесено до списків, а також списки громадян, які сприяли партизанському руху; переписка щодо вирішення цих питань з Інститутом історії партії ЦК КП(б)У.

Тут також зберігаються документи, що були складені в Рівненській області в 1967 р., а саме: списки комсомольців, які загинули від рук націоналістів.

Матеріали діяльності державних комісій щодо встановлення людських втрат і обліку збитків у Волинській області зберігаються у фондах Державного архіву Волинської області. Ці документи розпорошені у фондах згаданого архіву значно менше, ніж у Рівненському, і зберігаються майже всі в одному фонді Р-164 «Волинська обласна комісія щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками народному господарству і населенню».

У вказаному фонді містяться матеріали діяльності комісій щодо встановлення втрат та обліку збитків у 1944–1946 рр. Це, зокрема, акти, щодо обліку збитків, заподіяних жителям містечок та сіл, а також підсумково-узагальнювальні документи: списки, реєстри актів та зведені відомості щодо обліку збитків, заподіяних громадянам у натуральному відображенні та грошовій вартості. Зберігається й супутня документація діловодства – книги реєстрації актів. Також у вказаному фонді містяться акти та підсумково-узагальнювальні документи – зведені відомості щодо обліку збитків, заподіяних державним підприємствам, установам та колгоспам.

У зазначеному фонді зосереджено документи, аналогічні тим, які зберігаються в першому описі, окрім того, наявні матеріали щодо розслідування злочинів, заподіяних нацистськими окупантами та їх спільниками в районах Волинської області. Це переважно акти, списки та інші матеріали щодо встановлення кількості вбитих та замордованих громадян, а також акти, списки та відомості про громадян, що були вивезені на каторгу до Німеччини. Наявні у справах цього опису й підсумково-узагальнювальні документи – реєстри актів щодо обліку вбитих, замордованих та «загнаних» на каторгу та відомості про їхню кількість. До підсумково-узагальнювальних документів належать також доповіді голів державних комісій щодо підсумків обліку збитків та розслідування злочинів, що їх виявлено в матеріалах вказаного опису.

Чимало й інших форм документів, що допомагали проливати світло на дійсність – протоколів, свідчень очевидців, інших слідчих матеріалів про злочини, заподіяні нацистськими загарбниками та їх спільниками. Зберігається цікавий вид документа – листи опитування та спогади громадян, що повернулися з німецької каторги. Також у справах фонду Р-164 зберігається робоча документація, що стосувалася процесу встановлення втрат, – доповідні записки та ін.

Вказаний фонд також містить документи діяльності комісій у повоєнний час – у 1976 р. Документальна база цього періоду поділяється на документи

декількох форм: довідки, що були видані головами міських (селищних) та сільрад про кількість знищених та пошкоджених будинків і дворів та вбитого населення, із зазначенням обставин загибелі, та письмові свідчення потерпілих. Збереглися й підсумково-узагальнювальні документи, складені на основі зазначених вище довідок, – списки населених пунктів, знищених у роки Другої світової війни, у районному та обласному узагальненні.

Значний пласт матеріалів щодо організації діяльності державних комісій та обліку результатів установлення людських втрат та обліку збитків для подальшого їх використання на потреби «народного господарства» зберігається у фондах органів виконавчої влади – обласних (ф. Р-6 «Виконавчий комітет Волинської обласної ради депутатів трудящих») та районних із аналогічною назвою.

Чималий пласт документів щодо діяльності державних комісій є у фондах органів виконавчої влади, це, насамперед, матеріали законодавчої та нормативної бази, видані РНК СРСР та УРСР; протоколи засідань виконкому Волинської облради, районних рад та сільрад, що містять інформацію про організацію самих державних комісій та їх діяльність; переписку за вертикаллю виконкомів із питань організації роботи щодо обліку збитків. Окрім того, саме там містяться матеріали планових комісій щодо організації процесів обліку збитків, завданих установам та підприємствам, та їх результатів.

Також у фондах органів виконавчої влади частково зберігаються різноманітні за формами документи, що стосуються обліку матеріальних збитків та встановлення людських втрат у 1944–1945 рр., а також пізніші форми документів щодо встановлення кількості осіб, вивезених до Німеччини, осіб, що зникли безвісти, та громадян, що повернулися або не повернулися з німецької неволі, й аналогічні за формами документи, складені в 1949–1950 рр. Матеріали вказаних фондів зберігають інформацію про повоєнну діяльність радянської влади щодо боротьби з українськими повстанським рухом, зокрема списки вбитих, як визначено, українськими націоналістами радянських

партійних активістів. Указану інформацію містять, зокрема, протоколи місцевих органів виконавчої влади.

Якщо порівняти особливості зберігання документів в обох обласних архівах – Держархіві Рівненської обл. та Держархіві Волинської обл., то можемо наголосити на спільних рисах: усі свідчення про створення та персональний склад наявні в матеріалах виконкомів – постановах та протоколах; частина матеріалів щодо обліку збитків – акти, відомості, довідки та ін. – зберігаються у фондах установ, підприємств або їх управлінь, що в післявоєнний час перебували в союзному, республіканському та обласному підпорядкуванні.

Виокремимо й такі спільні факти: в архіві Волинської області матеріали діяльності комісій усіх років об'єднані в один фонд – Р-164, що розділений на три описи: 1-й та 3-й складають документи 1944–1945 рр., а 2-й – містить матеріали, що стосуються роботи комісій у 1976 р. Тоді, як в архіві Рівненської області районні комісії та обласна виокремлені в окремі фонди, а матеріали діяльності комісій 1963 р. зберігаються у фонді П-1 Ровенського підпільного обкому КП(б) України (колишньому архіві обкому КПУ).

Відмінним є також ступінь комбінованості різних видів документів, що об'єднані у спільні архівні справи: в обласному архіві Ровенської області відомості щодо людських втрат частіше зберігаються разом з актами щодо обліку матеріальних збитків, у спільні справи часто об'єднані також документи різних ступенів узагальнення втрат та збитків; в обласному архіві Волинської області здебільшого архівні справи складають документи одного виду – акти щодо обліку майнових збитків громадянам, які зберігаються окремо від матеріалів щодо встановлення людських втрат. Підсумково-узагальнювальні документи здебільшого виділені в окремі справи, хоча є й наявні винятки.

Проте основний масив матеріалів діяльності НДК та місцевих осередків сприяння її діяльності в повному складі зберігається Держархіві Російської Федерації, ф. Р-7021 «Надзвичайна Державна комісія зі встановлення та розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їхніх спільників і

завданих ними збитків громадянам, колгоспам, громадським організаціям, державним підприємствам і установам СРСР (НДК)», у складі якого міститься 54 тис. зведених актів про злочини та збитки нацистських загарбників і понад 250 тис. протоколів опитувань свідків та особистих заяв, близько 200 тис. опитувальних листів із розслідування злочинів нацистських загарбників.

Окрім архівних установ, окремі матеріали щодо встановлення людських втрат та обліку збитків зберігаються в Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського та Державній історичній бібліотеці України.

Отже, виявлений комплекс писемних документів є репрезентативним і дає змогу здійснити реконструкцію діяльності НДК та місцевих осередків сприяння її діяльності.

Важливими для дослідження теми є опубліковані джерела, зокрема документальні «Німецько-фашистський окупаційний режим на території України» [780] (1-ше вид. – 1951 р.; 2-ге – 1963 р.). На жаль, у цьому величезному документальному виданні Ровенська та Волинська області не представлені. Слід зауважити, що ці збірники виконували не лише інформаційну, а й пропагандистську функцію.

Зазначені збірники були першими науковими виданнями документів, що висвітлювали період нацистської окупації в Україні. Згадки про роботу НДК містить видання «Документы обвиняют: сборник документов о чудовищных преступлениях немецко-фашистских захватчиков на советской территории» [699].

Особливістю документальних збірників 1940–1980-х рр. є тенденційність у доборі матеріалів чітко окреслена ідеологічна спрямованість документів. Збірники були підготовлені майже в усіх областях України із залученням матеріалів діяльності НДК та осередків її сприяння. За участю архівістів вийшов збірник документів «Історія застерігає» [714], у якому опубліковано трофейні таємні документи нацистського керівництва, командування вермахту, каральних органів рейху, окупаційної адміністрації про масове винищення мирних громадян та військовополонених, примусове вивезення молоді на

каторжні роботи до Німеччини. Збірник документів «Преступные цели – преступные средства: документы об оккупационной политике фашистской Германии» [806] містить витяги з повідомлень НДК із детальною характеристикою процесів утворення державних комісій та результатів їх діяльності щодо обліку матеріальних збитків у масштабі СРСР. Щодо республік, то диференційовано тільки цифрові величини збитків, заподіяних громадянам, колгоспам, громадським організаціям, державним підприємствам та установам СРСР.

Фундаментальністю у відображенні історичних подій вирізняється документальний збірник «Советская Украина в годы Великой Отечественной войны 1941–1945 гг.: документы и материалы» [835], у якому оприлюднено документи діяльності НДК, зокрема члена комісії – О. Толстого, що займався встановленням злочинів, заподіяних нацистськими загарбниками у м. Харкові. Особливої уваги заслуговують збірники документів, що стосувалися Нюрнберзького процесу, зокрема публікація документів під редакцією спеціального представника СРСР та НДК на Нюрнберзькому процесі С. Кузьміна [747], у якій вперше детально відтворено процес розслідування нацистських злочинів НДК та усією вертикаллю державних комісій, охарактеризовано надання матеріалів їх діяльності Міжнародному військовому трибуналу, а також оприлюднено зібрані в ході роботи НДК статистичні відомості. Аналогічними за тематикою є збірники: «Документы и материалы по вопросам борьбы с военными преступниками и поджигателями войны» [698], «Ни давности, ни забвения...: по материалам Нюрнбергского процесса» [781], а також «Нюрнбергский процесс: сборник материалов» [784]. Саме публікація документів, що ілюструють злочини, вказують на злочинців та міру їх відповідальності, слугують найкращим доказом важливості діяльності державних комісій.

За часом складання документів та важливістю для нашого дослідження слід виокремити також «Сборник сообщений Чрезвычайной государственной комиссии о злодеяниях немецко-фашистских захватчиков» [819], що подає

дещо узагальнену картину результатів діяльності НДК, проте є чи не єдиним виданням, яке оприлюднює документи, що відображають величину заподіяних людських втрат та матеріальних збитків.

Можемо виділити окремі збірники трофейних документів, що розкривають злочинні цілі та засоби політики нацистів: «Анатомия агрессии: новые документы о военных целях фашистского германского империализма во Второй мировой войне» [1], «Преступные цели гитлеровской Германии в войне против Советского Союза: документы и материалы» [805], «Зверства немецко-фашистских захватчиков: документы» [705] а також «СС в действии: документы о преступлениях СС» [817].

Важливими є документальні видання, що вийшли друком у різні роки – «Радянська Ровенщина 1939–1959: документи і матеріали» [808] та «Ровенщина в роки Великої Вітчизняної війни Радянського Союзу 1941–1945: документи і матеріали» [813], а також «Ровно 700 років – 1283–1983 рр.: збірник документів і матеріалів» [814], у яких надруковано документи, що стосуються історії м. Рівного, зокрема й матеріали результатів діяльності державних комісій, що розкривають жахливі злочини, заподіяні нацистськими загарбниками та їх спільниками економіці й населенню СРСР.

Слід згадати також збірники документів, що їх видали українські вчені в еміграції, зокрема «УПА в світлі документів боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу (1942–1950). Бойові дії УПА за 1943–1950 рр.: збірка документів» [854], яка побачила світ у Лондоні в 1960 р. Документи, оприлюднені в цьому виданні, можна використовувати для написання дисертації із певними застереженнями щодо деякого суб'єктивізму у висвітленні подій того періоду.

Продовжив справу збору та публікації документів в еміграції український історик В. Косик. У підготовлених ним виданнях [850; 851], що були укладені в різні роки, міститься багато цінної інформації щодо політики нацистів на окупованій території, а також про людські втрати та матеріальні збитки, заподіяні нацистськими загарбниками в роки Другої світової війни.

Загалом, нові цікаві підходи до системи відбору документів притаманні збірникам документів, виданих у 1990-х – 2015-х рр.; вони сприяють неупередженій інтерпретації подій Другої світової війни та встановлення її наслідків державними комісіями. Особливо цінним є 1-й том довідника «Архіви окупації 1941–1944 рр.» (упоряд. Н. Маковська) [2]. У ньому вперше опубліковано інформацію про так звані окупаційні фонди, у складі яких зосереджено документи центральних та місцевих органів влади й управління, військових структур, адміністративно-судових та каральних органів, а також підприємств, установ, організацій, що діяли на окупованій території України, а отже, надає цілісну картину нацистської політики без пропагандистського «опрацювання» радянською владою, засвідчуючи системність та ідеологічну обґрунтованість їх злочинів.

Документи УРК уперше широко представлено у виданні Г. Боряка, М. Дубик, Н. Маковської [9], де окреслено перспективи пошуків документів для визначення й обґрунтування претензій України на частку нерозділених нацистських активів, як держави, що найбільше постраждала під час Другої світової війни, й опрацьовано джерела із цієї проблеми.

Надзвичайно цінними через свою близькість до теми нашого дослідження та наукову новизну є джерелознавчі праці історика Є. Максимчука [766; 768]. У них дано вичерпний аналіз джерельної бази діяльності державних комісій та проаналізовано й класифіковано види документів у контексті історії створення, діяльності та результатів діяльності згаданих інституцій.

Значний внесок у підготовку таких видань зробив В. Сергійчук. Його п'ятитомна праця, зокрема 2-й том [829], розкриває історію подій Другої світової війни у вказаному регіоні, у т. ч. злочинну політику нацистських загарбників щодо населення на окупованих територіях. Наявні й відомості про кількість жертв в окремих населених пунктах та обставини їх заподіяння дали змогу провести порівняльний аналіз із результатами діяльності державних комісій щодо встановлення втрат.

Цікавими є публікації документів того ж автора [826; 828] та ін. Підбір документів у згаданих виданнях дає змогу простежити генезу польсько-українського конфлікту та причетності польських націоналістичних формувань до вбивств українського цивільного населення на Волині. Документи висвітлюють вплив нацистського режиму й радянських служб безпеки та партизан на розпалювання міжнаціональної ворожнечі. Окрім того, вказані збірники містять багато фактологічної інформації про кількість та обставини заподіяння людських втрат різними військово-політичними силами на Волині, що слугувала нам для порівняльного та критичного аналізу аналогічних відомостей, викладених у матеріалах державних комісій щодо обліку збитків.

Слід також відзначити збірник документів В. Сергійчука [825], що спростовують міф радянської пропаганди про «німецько-українських націоналістів – спільників німецько-фашистських загарбників». Документи, зібрані у виданні цього ж автора [824], стосуються повоєнних подій у Західній Україні і проливають світло на діяльність радянської влади в цьому регіоні в ті часи та ставлення населення до процесів її відновлення. На основі цього можемо зробити висновки про загальне історичне тло, на якому державні комісії поводили свою діяльність.

Певну інформаційну цінність для нашого дослідження становлять документи та матеріали, оприлюднені у збірнику І. Біласа [7], у якому автор сфокусував увагу на радянській репресивно-каральній системі в Україні та, суспільно-політичному розвитку СРСР у повоєнні роки.

Цікаві документи, що розкривають боротьбу ЦК КП(б)У проти УПА і націоналістичного підпілля та політику нацистських загарбників проти українських національних формувань і причетність їх до заподіяння людських жертв, зібрано в томах нової серії літопису УПА – «Літопис УПА. Нова серія. Т. 2. Волинь і Полісся: УПА та запілля 1943–1944 рр.» [755], а також «УПА в світлі документів боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу (1942–1950): збірка документів. Т. 2. Бойові дії УПА за 1943–1950 рр. [854]. На увагу заслуговують також авторські збірники документів краєзнавчого характеру, що

змальовують картину страждань краян у часи нацистської, а пізніше – радянської окупації, зокрема Є. Овсіюка [785].

Окрім опублікованих документів, для комплексного дослідження діяльності на території України НДК, республіканської та обласних комісій певну цінність становлять такі джерела, як офіційні періодичні видання (газета «Правда України» та ін.). Попри пріоритетну для того часу ідеологічно-пропагандистську функцію, газети як синхронне джерело оперативно відтворювали результати розслідування нацистських злочинів.

Чимало важливої інформації про злочинну діяльність німецьких загарбників містять спогади і мемуари, які є хоча й дещо суб'єктивним джерелом, проте потрібним для проведення порівняльної характеристики та критичного аналізу подій. Насамперед, потрібно згадати про спогади авторства В. Бегми [5] – керівника партизанського загону, а пізніше голови обласної державної комісії, у яких є згадки про факти масових каральних акцій німців та місцевої поліції. Зазначена праця демонструє також загальну картину стилю керівництва радянських діячів.

На увагу заслуговує двотомник К. Москаленка [777]. У першій книзі воєнних мемуарів двічі Герой Радянського Союзу маршал К. Москаленко розповідає про події на Південно-Західному фронті, у другій – про бойові дії армій, якими він командував у 1943–1945 рр. Ці спогади дають змогу уявити хід воєнних подій, руйнувань та збитків у Західній Україні.

Окреме місце посідають спогади колишніх вояків військово-політичних формувань, що провадили боротьбу на Волині, проте у післявоєнні часи жили в еміграції. Це, передусім, це мемуари М. Подворняка [802] та С. Бабія [3]. Дуже цікавими є спогади Т. Бульби-Боровця [10], у них показано широку картину подій у Західній Україні, переважно на Ровенщині

Не пройшли повз нашу увагу й довідкові джерела, видані в еміграції, зокрема довідник П. Содоля [837]. Використано й довідкові джерела радянських часів, що містять інформацію про втрати та збитки, заподіяні нацистськими загарбниками. Йдеться про «Радянську енциклопедію історії

України» [807] в 4-х томах, а також енциклопедію «Великая Отечественная война 1941–1945» [14]. Взято до уваги й фахові довідники «Юридична енциклопедія» [962]. У контексті нашого дослідження знадобилося й є використання зарубіжних довідкових джерел, зокрема «Краткой еврейской энциклопедии» [745], виданої громадською організацією дослідження єврейських громад в Ізраїлі.

Отже, можемо стверджувати, що при наявності значного історіографічного пласту з вивчення різних аспектів Другої світової війни у регіоні, зокрема щодо наслідків злочинної політики нацистів і діяльності різних військово-політичних сил та заподіяння ними людських втрат й майнових збитків, діяльність державних комісій як предмет дослідження не знайшла належного висвітлення в працях істориків, а отже, зважаючи на актуальність теми, потребує ґрунтовного дослідження.

Підсумкові документи діяльності НДК містяться у м. Москві й до часів перебудови були засекречені. Організаційно-розпорядчий та планово-звітний документальний масив, утворений УРК розпорошений у фондах ЦДАВОВУ України та ЦДАГО України. Щодо обласних архівів, то джерельна база місцесих осередків державних комісій характеризується значним обсягом чернеткового документального матеріалу та недостатньою його розробленістю у наукових дослідженнях.

1.3. Теоретико-методологічні основи дослідження

Основою наукового пошуку при написанні дисертації стали принципи наукового пізнання, історизму та об'єктивності. Принцип історизму дав змогу зрозуміти особливості існування Радянського Союзу як державного утворення в роки Другої світової війни, методи державного управління республіканськими осередками, функціонування економіки та громадського життя, а також специфіку утвердження радянської влади на західноукраїнських землях, зокрема в Ровенській та Волинській областях у 1943–1944 рр. та першому повоєнному десятилітті. Вказаний принцип допоміг розкрити незмінну суть

СРСР як тоталітарної держави імперського типу, а отже, формальний характер такої інституції, як державні комісії щодо обліку збитків.

Принципи об'єктивності та наукового пізнання в дослідженні історичних джерел та викладенні історичних подій дали нам змогу встановити об'єктивні історичні реалії: підконтрольність процесу встановлення втрат та підрахунку збитків органам державної безпеки; дещо формальну суть державних комісій та «показушно-пропагандистський» характер окремих форм їх діяльності; необ'єктивність у встановленні кількості людських втрат, національної приналежності жертв та військово-політичних сил, що їх спричинили, а також кількісних показників матеріальних збитків.

Загалом, ці висновки дали змогу встановити ширше історичне тло досліджуваних подій: опір населення Волині радянській владі, подекуди саботаж її заходів, а найголовніше – засекреченість результатів установа втрат й обліку збитків, заподіяних населенню та промисловості, до часів «горбачовської гласності».

Вказані принципи стали основою неупередженої оцінки діяльності вертикалі органів радянської партійної та виконавчої влади, а також окремих особистостей у процесі встановлення людських втрат та обліку матеріальних збитків. Ці напрацювання дали змогу поставити під сумнів низку радянських міфів про підтримку населенням Західної України радянської влади; про об'єктивний та неупереджений процес підрахунку державними комісіями людських втрат та матеріальних збитків; про німців як абсолютних винуватців їх заподіяння; про українських націоналістів як спільників німців у їх злочинній діяльності.

У роботі над дисертацією, розробці її концепції, положень та висновків використано різні методи дослідження. Їх поділяємо на дві групи: загальнонаукові та спеціальні історичні. Серед першої групи важливе значення мають методи аналізу і синтезу, індукції і дедукції, періодизації, статистичний, систематизації та узагальнення, що були застосовані у процесі аналізу історичних подій, виокремленні етапів формування та діяльності комісій.

Вказаний поділ здійснено на основі аналізу методів і форм роботи центральних та місцевих комісій у різний час. Завдяки методам першої групи було визначено відповідність різноманітних форм та методів роботи державних комісій щодо обліку збитків завданням, які поставив перед ними уряд СРСР, а також ступінь відображення досягнутих результатів діяльності низових осередків державних комісій у підсумково-узагальнювальних документах обласних, УРК та НДК.

Вказані методи допомогли відстежити всі етапи діяльності органів партійної і виконавчої влади щодо організації процесу обліку збитків та встановлення втрат, заподіяних громадянам і економіці областей (створення місцевих осередків державних комісій щодо обліку збитків та встановлення втрат, їх персональний склад, компетенцію, ступінь участі її членів у практичній діяльності цих інституцій), а також, зробити висновки про здебільшого формальний характер утворених комісій і практичне зосередження усієї діяльності щодо обліку матеріальних збитків та встановлення людських втрат в апаратах виконкомів і партійних осередках.

Завдяки зазначеним методам було зроблено порівняльну характеристику змісту документів, складених місцевими комісіями, республіканською та НДК, а також фактів, викладених в інших джерелах; зроблено припущення, засноване на аналізі різних джерел, про існування таємної документації, що містила відомості про процес та результати діяльності комісій; знайдено документальні свідчення тиску органів НКВС-НКДБ на виконавчі органи та комісії на місцях для отримання результатів.

Метод індукції використано при формулюванні висновків до розділів та дисертації загалом. Його застосування забезпечило можливість сформулювати авторську інтерпретацію сутності діяльності державних комісій, довести дещо формальну суть цих інституцій та повну підпорядкованість їх діяльності радянським державним і партійним органам влади, а також відсутність об'єктивного та неупередженого підходу до висвітлення обставин і результатів заподіяння матеріальних збитків, кількості людських утрат, національної

приналежності жертв та військово-політичних сил, що їх спричинили, на різних шаблях вертикалі радянських органів влади та етапах їх діяльності.

Використання діалектичного методу створило умови для висвітлення досліджуваних подій і їх результатів у динаміці, взаємовпливах, причинно-наслідкових зв'язках з урахуванням обставин часу.

Методи систематизації та узагальнення дали змогу визначити форми роботи комісій (складання різних видів документальних матеріалів) та методи (опитування, виміри на ділянці, опрацювання відомостей, наданих низовими осередками комісій, керівниками установ, підприємств та ін.) що використовували комісії на різних етапах діяльності, зокрема, їх основну відмінність – первинність процесу встановлення втрат та обліку збитків і вторинність опрацювання вже отриманих результатів.

Метод періодизації дав можливість виокремити етапи створення державних комісій щодо обліку збитків, первинний і вторинний етапи, а також початковий та основний підетапи встановлення втрат та обліку збитків. А відтак відстежити трансформацію мети і завдань на різних етапах створення та існування комісій; зміни форм та методів роботи комісій на вказаних етапах та в різні роки; вплив цих методів та форм роботи на результати обліку матеріальних збитків та встановлення людських втрат.

Поєднання вказаних методів дало змогу вибудувати структуру написання дисертації. На основі вже згаданих критеріїв первинності та вторинності отримання й опрацювання комісіями інформації про людські втрати та матеріальні збитки було визначено первинний і вторинний етапи діяльності комісій у 1944–1945 рр. Аналіз документів зазначених періодів дав змогу виокремити в первинному етапі початковий та основний підетапи. Зазначені методи допомогли зробити висновки про особливості діяльності комісій щодо обліку майнових збитків та встановлення людських втрат, у 1963–1976 рр..

Використання логічного та системно-структурного методів створило умови для систематизації різних за формою документів та методів діяльності в логічній та доцільній послідовності роботи комісій. Зробити висновки про

наявність значної кількості чернеткового матеріалу роботи комісій та відсутність чистових, остаточних документальних результатів, а також наявність прогалин у структурі обліково-звітної документації, що полягає у відсутності кореспондування відомостей про збитки і втрати у документах, складених районними та обласними комісіями й підсумкових матеріалах УРК та НДК, що оприлюднені.

При проведенні аналізу та синтезу документів діяльності державних комісій та опублікованих робіт ми виявили, систематизували та проаналізували фактологічні відомості різноманітного походження: у виявлених архівних матеріалах, періодичних виданнях, фаховій літературі, спогадах сучасників подій. Насамперед було досліджено, проаналізовано та систематизовано архівні документи органів виконавчої влади, що відображали процеси створення державних комісій щодо обліку збитків, а також увесь пласт різноманітної за формою документації, яка утворилася внаслідок діяльності комісій та відображала процеси й результати встановлення людських втрат та обліку матеріальних збитків, а також мету та форми використання цих результатів. Аналізуючи періодичні видання, ми врахували, що значна їх частина написана в радянські часи, тому потребує критичного підходу до їх змісту.

Застосування методу індукції забезпечило можливість сформулювати авторську інтерпретацію сутності суспільно-політичного життя західноукраїнських областей у повоєнний період, утвердження радянської влади та основних напрямків її діяльності. У процесі дослідження діяльності комісій у 1960-ті та 1970-ті рр. застосування цього методу допомогло простежити діяльність та її результати щодо встановлення кількості загиблого мирного населення та обліку матеріальних збитків, заподіяних економіці й населенню, зокрема ступінь необ'єктивності щодо відображення кількісних показників та визначення обставин їх заподіяння. Завдяки цьому методу написано відповідні висновки до розділів та дисертації загалом.

Історіографічний аналіз і синтез сприяли дослідженню історіографії проблеми, з'ясуванню її специфіки. Поєднання методу проблемної

хронологізації та спеціальних методів джерелознавства (класифікації і критики джерел, наукової евристики) дало змогу на підставі виявленого комплексу джерел реконструювати процес створення НДК і УРК та охарактеризувати інформаційний потенціал джерельної бази.

Застосування соціологічних методів (зокрема репрезентативного) спричинене потребою з'ясувати вплив прецеденту створення комісій, їх персонального складу, процесів та результатів діяльності на формування ставлення української громадськості до відродження радянської влади на західноукраїнських землях та утвердження загальнолюдських моральних цінностей спільноти при оприлюдненні злочинів нацистів.

Застосування конфліктологічного методу при дослідженні питань дисертаційної теми зумовлене потребою з'ясувати особливості суперечливого процесу діяльності органів радянської влади щодо встановлення втрат й обліку збитків та формування комісій, які формально повинні були займатися цією роботою; а також урахувати картину суспільно-політичного життя та її вплив на процес діяльності комісій, що дало змогу здійснити критичний аналіз різних поглядів на процеси та результати діяльності комісій.

Використання статистичного методу створило необхідні умови для визначення динаміки роботи комісій щодо встановлення людських втрат на кожному з етапів діяльності; дало змогу простежити різницю кількісних величин людських втрат та матеріальних збитків у документах комісій, що містяться у різних за формами документах, складених у різні роки.

З спеціальних історичних методів використані порівняльно-історичний, проблемно-хронологічний, історико-персонологічний, ретроспективний та ін. Зокрема, завдяки порівняльно-історичному методу з'ясовано спорідненість фактів людських втрат, що їх заподіяли органи НКВС-НКДБ установлених та оприлюднених німцями в 1941 р. та аналогічну діяльність органів радянської влади щодо виявлення кількості жертв, спричинених гітлерівцями у повоєнні роки. Зокрема встановлено схожість процесів встановлення й документування

кількості вбитих осіб, часу та обставин їх загибелі за формами та методами, що їх уперше запровадили німці.

Проблемно-хронологічний метод застосовано для виявлення особливостей розвитку СРСР у різні історичні періоди та для аналізу тих завдань, які були поставлені перед комісіями в різні роки. Завдяки згаданому методу простежено відмінність у способах формування та персональних складах комісій 1940-х та 1960–1970-х рр.; проаналізовано та систематизовано різні форми та методи, які застосовували у своїй роботі комісії на різних етапах діяльності та в різні роки; зроблено висновки про невідповідність форм та методів роботи комісій результатам, оприлюдненим у документах, встановлено різні результати з'ясування втрат та обліку збитків у підсумкових документах роботи комісій. Використання цього методу дало можливість проаналізувати ставлення Радянського Союзу до наслідків Другої світової війни та, відповідно, до ідеї створення та форм існування інституцій, які мали б встановлювати ці втрати й обліковувати збитки.

Історико-персоналогічний метод застосовано з метою висвітлення місця і ролі окремих осіб у створенні комісій щодо обліку збитків, організації діяльності цих комісій на усіх рівнях та їх особистої участі в них.

Метод історизму сприяв урахуванню суспільно-політичних процесів у світі та СРСР під час Другої світової війни. Вказаний метод надав можливість показати факт створення та функціонування комісій у загальному річищі утвердження радянської системи в Ровенській і Волинській областях та Україні загалом. У джерелознавчому аспекті націленість принципу історизму полягає у використанні репрезентативного кола джерел з вивчення історії створення та діяльності державних комісій з урахуванням обставин їх створення.

Принцип наукової об'єктивності використаний задля неупередженої оцінки форм та методів роботи комісій та результатів їх діяльності щодо встановлення людських втрат й обліку матеріальних збитків.

Перелік вказаних вище принципів, загальнонаукових та спеціальних історичних методів є репрезентативним та достатнім для проведення наукового дослідження.

Висновки до розділу 1

Що стосується історіографії проблеми, то можемо стверджувати: наявний чималий історіографічний пласт, датований радянською добою та роками незалежності. Проте праці радянських українських істориків тяжіють до вивчення трагічних подій німецької окупації, зокрема встановлення кількості людських втрат та матеріальних збитків, дещо ігноруючи сам процес їх встановлення. Якщо в радянські часи внаслідок суворої цензури людські втрати та матеріальні збитки покладалися лише на «німецько-фашистських загарбників та їх спільників – німецько-українських націоналістів», то в часи першого десятиліття незалежності України вся увага істориків концентрувалася переважно на розвінчанні тоталітарної суті радянської системи, зокрема і в контексті подання історії Другої світової війни. Значна увага була зосереджена й на встановленні кількісних величин людських втрат та на дослідженні діяльності військово-політичних сил, які спричинили людські жертви, що, по суті, було початком ліквідації «білих плям» в історії та переписування найбільш сфальсифікованих її фрагментів. Історичні пошуки, розпочаті у 2000-х рр., продовжили вказані тенденції вітчизняної історичної науки, проте позначилися більш ґрунтовними узагальнювальними працями, які висвітлювали діяльність українського націоналістичного руху, а також Армії крайової та інших польських націоналістичних формувань, зокрема співпрацю останніх із нацистами.

У монографіях західних учених зосереджено увагу на злочинах нацистських загарбників та на дипломатичній діяльності Європи й Америки щодо процесу суду на гітлерівцями, зокрема документуванні злочинів та складанні законодавчих документів для їх засудження. Висловлено також критику діяльності СРСР щодо документування злочинів нацистів. Оскільки в

наукових дослідженнях (статтях, монографіях) є лише одиничні згадки про діяльність державних комісій щодо обліку збитків, визначальну роль у розв'язанні дисертаційної проблеми відіграли інші за характером джерела, насамперед, опубліковані архівні документи та матеріали.

Загалом, опубліковані документи центральних державних архівів України і спогади надають відомості про злочинну діяльність нацистів та інших військово-політичних формувань щодо заподіяння людських втрат та заподіяння збитків, тому слугують джерелами для критичної характеристики результатів діяльності державних комісій у цій царині.

Чимало опублікованих документів періоду Другої світової ми використали й для написання дисертації. Це, зокрема, документи, які висвітлюють створення державних комісій щодо виконання поставлених завдань: від організації через тогочасну пресу збору заяв від громадян про розмір заподіяних збитків до публікацій повідомлень НДК із результатами їх діяльності. Решта матеріалів – зведення партизанських штабів, документи радянських органів виконавчої влади, державних установ та підприємств – надають нам картину масштабів руйнувань та обсягів відбудови економіки країни, що є джерелом для порівняння аналогічних відомостей у матеріалах комісій.

Основним видом джерел при написанні дисертаційного дослідження стали архівні документи різних видів та ступенів узагальнення, що утворилися в результаті роботи державних комісій. Також цінним для дослідження виявився пласт документів державних та громадських установ і підприємств, які висвітлюють процес їх діяльності щодо організації комісій, особливостей їх роботи та результатів діяльності зі встановлення розміру заподіяних збитків. Слід зазначити важливість документів щодо висвітлення величини людських втрат та матеріальних збитків, що утворилися у повоєнні роки внаслідок діяльності органів влади, комісій 1960–1970-х рр. та інших організаційних утворень радянського періоду. Саме цей джерельний комплекс був основоположним у процесі написання дисертації.

Отже, теоретичні та методологічні основи дослідження детерміновані специфікою його мети, предмета і визначених завдань. Основними науковими принципами у процесі написання дисертації стали принципи наукового пізнання, історизму та об'єктивності, що стали основою неупередженої оцінки діяльності вертикалі органів радянської партійної та виконавчої влади, а також окремих особистостей у процесі встановлення людських втрат та обліку матеріальних збитків.

Використані загальнонаукові методи аналізу і синтезу, індукції і дедукції, періодизації, статистичний, систематизації й узагальнення та спеціальні історичні методи допомогли відтворити процес створення й діяльності комісій, простежити етапи її формування; зробити висновки про роль і значення органів партійної, виконавчої влади та НКВС-МДБ у процесі встановлення людських втрат і визначення матеріальних збитків та формальну суть державних комісій.

Спеціальні історичні методи (порівняльно-історичний, проблемно-хронологічний, історико-персонологічний, ретроспективний та інші) дали можливість скласти цілісну картину утвердження радянської влади на території Західної України, зокрема створення та діяльності державних комісій; відстежити вплив історичних процесів у регіоні – діяльності УПА, опору українського населення радянській владі, міграційних процесів, наслідків вивезення населення на каторгу, людських утрат та руйнувань – на процеси формування, діяльності та результати діяльності державних комісій.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОБОТИ КОМІСІЙ

2.1. Організаційно-правова база та персональний склад

Ідея створення комісії для обліку збитків і розслідування злочинів нацистів належала академікові П. Капиці, який виклав її в листі до Й. Сталіна 8 жовтня 1941 р. Це був час, коли злочинна діяльність гітлерівських загарбників вжахнула всі верстви радянського суспільства, зокрема інтелігенцію, серед якої і визріла ідея створення інституції з цією метою. Проте практично втілити ідею створення комісії щодо обліку матеріальних збитків та встановлення людських втрат стало можливим тільки після подолання катастрофічних поразок першого року війни та перемоги Червоної армії під м. Москвою. 2 листопада 1942 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР було створено Надзвичайну державну комісію зі встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників і заподіяних ними збитків громадянам, колгоспам, громадським організаціям, державним підприємствам і установам СРСР при Господарському управлінні Ради народних комісарів (РНК) СРСР. Склад комісії був показово представницьким: головою був секретар Всесоюзної центральної ради професійних спілок (ВЦРПС) М. Шверник, який наступного дня після початку німецько-радянської війни очолив Раду щодо евакуації; її членами стали академік М. Бурденко – видатний хірург, один із організаторів радянської системи охорони здоров'я; гідроенергетик Б. Веденєєв, у минулому головний інженер Дніпрогесу; біолог і агроном академік АН СРСР Т. Лисенко; провідний історик Є. Тарле; директор Інституту права АН СРСР І. Трайнін; льотчиця, Герой Радянського Союзу В. Гризодубова; партійний діяч, міністр культури СРСР А. Жданов; письменник О. Толстой, а також митрополит Київський і Галицький Миколай (Ярушевич) [818, с. 30]. За деякими відомостями, до складу НДК пізніше було залучено одного із секретарів ВЦРПС Л. Соловйова. Як бачимо, склад комісії, до якої здебільшого входили

фаворити Й. Сталіна, не у повній мірі забезпечував фаховий підхід щодо обліку матеріальних збитків і встановлення людських втрат.

Невдовзі розпочалося формування апарату НДК: був затверджений штатний розпис зі 116 осіб та кошторис у розмірі 2 млн 669 тис. крб. Ці витрати були призначені за рахунок союзного бюджету. Розміщувалась НДК в будинку уряду СРСР [769, с. 10].

З початком корінного перелому в Другій світовій війні розпочався процес практичної діяльності радянського керівництва щодо встановлення втрат, заподіяних нацистськими окупантами. Постановою РНК СРСР № 299 від 5 березня 1943 р. та додатком до неї, що мав назву «Положення про Надзвичайну державну комісію зі встановлення і розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників і заподіяних ними збитків громадянам, колгоспам, громадським організаціям, державним підприємствам та установам СРСР» (див. додаток А.), яке було затверджене 16 березня 1943 р., визначалося, що цю роботу проводитимуть республіканські, крайові (обласні) комісії [862, арк. 45–47]. У районах воєнних дій, де ще не було відновлено роботу місцевих органів державної влади, встановлення й розслідування злочинів проводили органи військової прокуратури у співпраці з керівним складом частин Червоної армії.

Створення та діяльність Української республіканської комісії з обліку збитків і злочинів, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками (далі – УРК) було тісно пов'язано з процесом звільнення території УРСР від нацистських загарбників. 5 березня 1943 р. відповідно до Постанови Ради Народних комісарів СРСР розпочала роботу УРК [768, с. 93]. Постановою Ради народних комісарів РНК УРСР № 108 від 4 квітня 1943 р. була затверджена УРК у складі голови М. Хрущова та членів Л. Корнійця, В. Сергієнка й О. Довженка. Склад УРК було ініційовано РНК СРСР та ЦК КП(б)У, тому що є посилання на їх рішення [890, арк. 54].

Українська республіканська комісія працювала в м. Києві за адресою: вул. Короленка, буд. 22-а. Республіканська комісія сприяння роботі НДК

проводила розслідування злочинів та облік збитків громадянам та економіці СРСР.

Створення НДК при РНК СРСР та комісій на республіканському рівні ознаменувало перший «академічний» етап створення державних комісій, що характеризувався організаційною та практичною діяльністю перших інституцій щодо обліку збитків, а також мав дещо індивідуалістично-персоніфікований характер. Проте з подальшим звільненням території України діяльність указаних груп при УРК призупинилася, і розпочався другий, «практичний» етап діяльності державних комісій.

Восени, 12 листопада 1943 р., ще в м. Харкові для збору та обробки матеріалів щодо встановлення й розслідування злочинів, заподіяних нацистськими загарбниками, РНК УРСР утворила робочу групу при Управлінні державними архівами НКВС УРСР. Відповідальними за роботу групи, до якої входило 15 осіб, призначили заступника начальника згаданого управління С. Павлюка [896, арк. 3]. На відміну від попередніх утворень академіка М. Птухи та голови Держплану РНК УРСР П. Рудницького, робоча група С. Павлюка продовжила своє існування в подальші роки як допоміжна, а подекуди й інституції, що заміняла УРК.

На початку 1944 р. процес обліку збитків та встановлення людських втрат проходив досить неорганізовано й суперечливо: тривалий час усю роботу в цій царині проводила вказана робоча група, яка займалася збиранням матеріалів роботи місцевих комісій, їх опрацюванням та надсиланням до Москви. Численні архівні матеріали свідчать про те, що республіканські установи дещо самоусунулися від цієї роботи. Ситуація змінилася з приходом на посаду голови РНК УРСР в лютому 1944 р. М. Хрущова. На нього було покладено персональну відповідальність за діяльність державних комісій перед урядом СРСР. Незважаючи на те, що головою УРК було затверджено М. Хрущова, у документах діяльності УРК знаходимо тільки одиничні факти його головування [867, арк. 30]. Безпосередньо всю роботу щодо організації діяльності відомчих комісій та комісій при виконавчих органах влади курували

перший заступник голови РНК УРСР Л. Корнієць та керуючий справами РНК УРСР І. Джигомон [897, арк. 47].

Створювали робочі групи для виконання окремих завдань. У квітні 1944 р. РНК УРСР прийняла Постанову «Про організацію роботи щодо обліку злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками на території УРСР», яка передбачала активізацію роботи комісій у зв'язку із розробкою репараційних вимог, для чого до роботи залучили наркомат іноземних справ і персонально наркома О. Корнійчука* [895, арк. 5].

На підсумковому етапі діяльності УРК практикувалося утворення допоміжних робочих комісій та оперативно-редакційних груп для виконання певних завдань. Зокрема, йдеться про комісію Д. Мануїльського, створену 11 вересня 1944 р. для узагальнення матеріалів наркоматів та місцевих державних комісій з метою формування вимог компенсації збитків [896, арк. 12–13].

З відновленням повноцінної діяльності РНК УРСР та усієї вертикалі органів виконавчої влади, яка й організувала місцеві осередки сприяння роботі НДК, розпочинається третій, завершальний «місцевий» етап створення державних комісій на території Ровенської та Волинської областей. Він характеризувався створенням обласних, районних комісій, а також міських та сільських комісій відповідними розпорядженнями місцевих органів виконавчої влади й початком обліку збитків та встановлення втрат, заподіяних населенню.

Створення Ровенської обласної державної комісії збіглося в часі зі звільненням у лютому 1944 р. переважної частини області та м. Ровно від німецьких загарбників. Обласні комісії, згідно із вказівкою ЦК ВКП(б), повинні були очолювати перший секретар обкому та голова облвиконкому, а членами комісій мали бути: начальники УНКВС, голови обласних планових відділів та

---

* У роки німецько-радянської війни 1941–1945 рр. його життя було пов'язане з фронтовою, громадсько-політичною і державною діяльністю. Був політпрацівником, кореспондентом центральних газет і радянських партизанських видань. Від 1943 р. – заступник наркома закордонних справ СРСР та нарком закордонних справ УРСР. Від 1949 р. – член ЦК КПУ і з 1952 р. – член ЦК КПРС. У 1953–1954 рр. – 1-й заступник голови РМ УРСР. Член Всесвітньої ради миру (1956) та її президії.

представники від громадськості [769, с. 13]. Створена, згідно з Постановою РНК УРСР № 108 від 4 квітня 1943 р. та затверджена на засіданні облвиконкому комісія мала широкий представницький склад: голова – генерал-майор В. Бегма, в недавньому минулому керівник штабу партизанського руху на Ровенщині, пізніше перший секретар обкому КП(б)У, його заступник – голова обласного виконкому І. Васильківський; секретар – радянський партизан-підпільник, записаний до комісії як учитель, Т. Новак*. До складу комісії входили також завідувач обласного відділу державного забезпечення, депутат Верховної Ради СРСР У. Єфимчук-Дячук, яка була жителькою с. Оженина Острозького району, настоятель Ровенського собору протоієрей О. Пижицький, ксьондз Ф. Савицький і представник Надзвичайної державної комісії Б. Готцев [890, арк. 54; 505, арк. 1].

Встановити час створення районних державних комісій є дещо проблематично. Процес їх формування затримався під впливом низки причин: труднощів утворення районних радянських органів влади внаслідок діяльності УПА; браку кваліфікованих кадрів, які змогли б виконати поставлені завдання, та ін. Тому ні в лютому, ні в березні 1944 р. комісії або не були створені взагалі, або не працювали. Лише в середині квітня 1944 р. Ровенський облвиконком директивним методом зобов'язав райвиконкоми утворити комісії щодо обліку збитків та встановлення втрат.

Слід зазначити, що на початковому етапі представники радянської влади на місцях досить часто виявляли нерозуміння поставлених перед ними завдань, що інколи призводило до утворення двох комісій. Так, наприклад, у Березнівському районі Ровенської області спочатку, в лютому 1944 р., була утворена комісія «викриття могил громадян, замордованих німцями», а потім у листопаді, комісія «із розслідування злочинів». Зазвичай вони мали різний склад. Отже, в лютому 1944 р. комісія була створена тільки в Березнівському

---

* Т. Ф. Новак – один із організаторів і керівник Ровенського підпілля, автор воєнних мемуарів, виданих у Москві в 1966 р. Див.: Новак Т. Ф. Пароль знають немногие. – М. : Воениздат, 1966. – 568 с.

районі, у березні того ж року – в Мізоцькому. Після суворого розпорядження обласного виконкому у квітні цього ж року створено комісії в Дубровицькому, Корецькому, Здолбунівському районах. Наймасовіший період створення комісій припадає на травень–червень 1944 р. Тоді комісії були сформовані в Клеванському, Людвипільському, Рокитнівському, Морочнівському, Деражненському, Вербському, Острожецькому районах; у липні – у Висоцькому районі. Згідно з документами Ровенської обласної комісії в Острозькому, Козинському, Олександрійському районах комісії офіційно існували у двох і більше складах, а в Березнівському, Вербському та Олександрійському районах комісії щодо встановлення людських втрат були утворенні лише в листопаді 1944 р. [614, арк. 4]. Перші документи, що встановлювали людські втрати, складено ще у квітні–серпні цього року [556, арк. 1–18].

Процес створення районних комісій також вирізнявся специфічними радянськими директивними методами роботи та неорганізованістю внаслідок особливостей воєнного часу: міграції населення, військових призивів, трудових мобілізацій, еміграції громадян інших національностей та спричиненої цими факторами кадрової проблеми.

Чітко простежується принцип формування структури комісії щодо обліку збитків та встановлення втрат – за зразком НДК та УРК. Так, головами районних комісій були зазвичай голови райвиконкомів або секретарі районних комітетів КП(б)У, в окремих випадках заступники голів райвиконкомів, завідувачі відділів виконкомів, прокурори. Заступниками голів комісій призначали керівників радянських і партійних органів влади. Секретарями комісій були інші працівники райвиконкомів, РК КП(б)У, а також керівники радянських установ – завідувачі райпланів [600, арк. 277].

Щодо членів комісій, то вони також були представлені активом району – головами міських рад, діячами райкомів ЛКСМУ, завідувачами райфінвідділів, райвідділів охорони здоров'я, відділів ЦСУ, райземвідділів, райдорвідділів, райкомунгоспів, райзагсвідділів, відділів народної освіти, головами сільрад. До

їх складу входили також представники райвійськкоматів, районних відділів НКВС і районних відділів НКДБ. До роботи комісій залучали працівників промислових підприємств – керівників та фахівців. Обов'язково до складу комісій входили лікарі, вчителі, духовні особи – православні священники, ксьондзи, а також місцеві жителі. У містах та селищах до основного складу районних комісій для здійснення практичних робіт залучали міськкомунгоспи, та його структурні одиниці – домоуправи [526, арк. 25]. До складу вказаних комісії входили від трьох до дев'яти осіб.

Отже, районні комісії були створені на засіданнях райвиконкомів: кандидатури голів, їх заступників та секретарів були чітко погоджені з облвиконкомом, решта членів та допоміжний персонал призначало керівництво районів на засіданнях райвиконкомів.

Унаслідок того, що районні комісії склалися із керівників району, всю практичну роботу виконували інші: в окремих районах роботу щодо обліку збитків та встановлення втрат виконували уповноважені, які здійснювали необхідні виміри будівель та визначали розміри збитків, обчислювали їх вартість та виконували усі креслярські роботи [522, арк. 71, 73].

Цими уповноваженими були кооптовані до комісій працівники установ та організацій, які за розпорядженням райвиконкомів працювали на дільницях із 14-ї до 20 год. За ними зберігалася заробітна плата за місцем основної роботи [522, арк. 61]. До роботи комісій залучали також експертів зі слідчих органів, фахівців судово-медичної експертизи. Було сформовано судово-медичну комісію, експерти якої долучалися до основного складу обласної комісії під час ексгумацій жертв масових страт у м. Ровно [505, арк. 21].

В окремих районах Ровенської області комісії затверджували в повному складі, в інших, зокрема в Корецькому – тільки голову і секретаря. У Костопільському районі кожен вид документа складав різний склад комісії під керівництвом працівників райвиконкому, а сама районна комісія на той час офіційно створена не була. Склад районних комісій також не був постійним. На засіданнях комісії колегіально розподіляли обов'язки між її членами та

залучали кваліфікованих працівників для виконання певної ділянки роботи [526, арк. 25].

Формування комісій при сільрадах відбувалося на основі відповідної постанови РНК СРСР за № 493. На її основі райвиконкоми Ровенської області видавали власні постанови, що датувалися переважно липнем 1944 р., якими зобов'язали голів сільрад створити такі комісії у складі трьох осіб. Як правило, ці комісії очолювали голови сільрад. Після отримання розпорядження вони вже наступного дня письмово звітували райвиконкомам про створення комісій та їх склад [526, арк. 52; 522, арк. 82]. Проте документи свідчать, що в більшості районів Ровенської області процес створення комісій на рівні сільрад розпочався одночасно з утворенням районних комісій. Склад комісій при сільрадах затверджувався райвиконкомами [526, арк. 52]. Аналогічно районним і обласним, їх очолювали голови сільрад, лише в окремих випадках, секретарі, десятники, чи окремі жителі села. Членами комісій призначали інспекторів шкіл, учителів, священників, рядових мешканців села, які виступали в ролі свідків.

Наявні матеріали діяльності комісій свідчать, що вони проіснували до 1951 р. – часу офіційної їхньої ліквідації. Проте після 1945 р. державні комісії на обласному рівні не згадувалися: усю документацію складали органи виконавчої влади. Хоча формально комісії існували до вже вказаного 1951 р., серія активних судових процесів над нацистськими злочинцями тривала до 1960-х рр., тож окремих колишніх членів цих комісій деколи збирали і запрошували на засідання судів.

З визволенням частини Волинської області в лютому 1944 р. та відновленням діяльності обкому КП(б)У та облвиконкому було розпочато створення Волинської обласної державної комісії, яку було утворено у квітні 1944 р., проте початок активної діяльності обласної комісії припав на серпень 1944 р. Процес створення районних комісій розтягнувся майже на півроку через те, що область було остаточно визволено лише в липні 1944 р.

Документів про створення обласної комісії не віднайдено, проте, проаналізувавши документи діяльності комісій, можемо стверджувати, що до складу Волинської обласної комісії входили: голова облвиконкому, депутат Верховної Ради УРСР П. Решетняк, секретар облвиконкому, пізніше перший секретар Волинського обкому партії І. Профатилов, заступник голови облвиконкому С. Родик, начальник управління НКВС по Волинській області полковник О. Яковенко, відповідальний секретар О. Положай та секретар Р. Левченко.

У такому складі обласна комісія розгорнула діяльність щодо обліку збитків та встановлення втрат, заподіяних громадянам СРСР і державним установам та підприємствам. Проте, як і в Ровенській області, на Волині обласна комісія не вклалася в терміни роботи щодо обліку збитків та встановлення втрат, відведені НДК та урядом УРСР. Для її пришвидшення облвиконком 30 листопада 1944 р. видав постанову «Про залучення до роботи обласної комісії щодо встановлення розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників окремих працівників організацій та установ м. Луцька». Цією постановою облвиконком залучив до роботи в обласній комісії зі звільненням від основної роботи терміном до 15 грудня 1944 р. таких осіб: Басія – голову облколегії адвокатів, Терентьєву – адвоката, Лершафта – слідчого облпрокуратури, Львова – члена облсуду; Ткаченка – адвоката. Облспоживспілка та облземвідділ зобов'язані були виділити та направити для роботи в обласну комісію по одному бухгалтеру зі звільненням їх від основної роботи [443, арк. 111].

Незважаючи на вжиті заходи, комісія затримувалася з опрацюванням результатів своєї діяльності. Тому облвиконком видав чергову постанову № 367 від 15 грудня 1944 р. «Про залучення до роботи в обласну комісію сприяння НДК щодо встановлення й розслідування злочинів, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками» працівників державних установ та підприємств: Сером'ятнікова та Сапігу – працівників маслотресту, Петровську – із м'ясокомбінату, Гончарову – з облпрокуратури, Фіногенову – з

облкомунгоспу, Некретюка – із райземвідділу Луцького району. Керівники організацій та установ, працівники яких залучалися до роботи, зобов'язані були звільнити останніх від основної роботи та направити в розпорядження обласної комісії до 22 грудня 1944 р., зі збереженням за ними заробітної платні [443, арк. 198]. Усі рішення про змінення складу обласної комісії або залучення додаткових людських чи матеріальних ресурсів ухвалювали голова та секретар облвиконкому.

Для організації комплексної роботи щодо обліку збитків було створено 30 районних та три міські комісії. У 891 сільраді було створено групи активу для допомоги комісіям. Окрім того, у районних та міських установах області працювало 1 329 відомчих комісій [373, арк. 7]. Таким чином, до процесу обліку збитків було залучено понад 6 тис. осіб, не враховуючи працівників слідчих органів та технічного кадрового складу державних комісій.

Слід зазначити, що в Державному архіві Волинської області наявні документи про створення районних комісій у Сенкевичівському, Локачинському, Порицькому, Ратнівському та Луцькому районах. В інших районах комісії також функціонували, проте документів про їх створення не збереглося.

Перші районні комісії у Волинській області були сформовані в серпні 1944 р., тобто із початком активної діяльності обласної комісії. На жовтень–листопад 1944 р. припадає створення основної маси районних комісій. На засіданнях районних рад депутатів трудящих, затверджувався персональний склад комісій [468, арк. 48]. Щодо вимог до персонального складу районних комісій, то письмових вказівок щодо цього не знайдено. Є свідчення про вирішальний вплив на їх формування обласних і районних комітетів Компартії. Склад районних комісій був переважно таким: секретарі райкомів КП(б)У, заступники голів райвиконкомів, директори МТС, представники від райкомів ЛКСМУ та ще кілька осіб [453, арк. 107, 110].

На відміну від Ровенської області, де документального оформлення міських комісій не зафіксовано, у Волинській області було створено три міські

комісії. Створені вони були після районних і працювали у взаємодії з ними. Зокрема, у Володимирі-Волинському було сформовано міську комісію щодо розслідування злочинів, заподіяних німецькими загарбниками у складі голови міськради, прокурора, судді, лікаря та православного священика [73, арк. 56].

Слід зазначити, що склад комісій у великих містах області, які мали важливе стратегічне значення, розвинену господарську інфраструктуру і зазнали значних збитків, дещо відрізнявся від селищних комісій. Так, у м. Ковелі залучали партійних працівників, у м. Камені-Каширському – представників районних комісій, а в м. Володимирі-Волинському створювали допоміжні комісії в кожному кварталі з представників громадськості і працівників комунгоспів та інших установ.

Згідно з документами, організація комісій при сільрадах розпочалася майже одночасно із формуванням районних комісій. Райвиконкоми Волинської області влітку 1944 р. видавали постанови «Про затвердження сільських комісій щодо виявлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками». Проте фактично комісії при сільрадах були створені у серпні–вересні 1944 р. Пік утворення припадає на жовтень–листопад того року.

Виконкоми постановами затверджували персональні склади сільських комісій. Списки були поіменні, із зазначенням посад, що їх посідали члени комісій при сільрадах. Зазвичай головами комісій були голови сільрад, секретарями здебільшого вчителі або директори шкіл. До основного складу комісій входили селяни, деколи навіть із сусідніх сіл, секретарі сільрад, священики, псаломщики [456, арк. 42]. Деколи до складу комісій входили (в одиничних випадках) працівники із району – фінагенти райфінвідділу, також місцеві вчителі та селяни, а в одній сільраді членом комісії був дяк [456, арк. 39].

Загалом у кожній сільраді до складу комісій входило від двох до п'яти осіб, а в середньому три, здебільшого до складу комісій при сільрадах входили голови та секретарі сільрад із залученням 2–3 осіб активу сільради [50, арк. 1]. Виняток становлять районні селищні ради районних центрів, у яких комісії

склалися в середньому із семи осіб. Зазначено роки їх народження від 1882 р. до 1927 р. – тобто, переважно, це були громадяни середнього віку. Вказували посаду, яку кожна особа посідала в комісії, – голова, секретар та члени комісії. В окремих районах практикувалося залучення до складу комісій представників інших сільрад, які мали досвід щодо організації обліку збитків. Отже, можемо стверджувати, що процес формування комісій при сільрадах у районах Волинської області завершився в кінці 1944 р. Персональний склад комісій у селах відрізнявся від складу інших державних комісій передусім тим, що не мав представницького характеру.

Районні комісії, виконували завдання щодо обліку збитків, заподіяних населенню, встановлення людських втрат та кількості вивезених на каторгу із сіл. У районах Волинської області, на відміну від Ровенської, не було створено двох окремих комісій щодо обліку збитків та встановлення втрат, виняток в обох областях становить створення комісій для ексгумації та залучення до роботи працівників органів слідства.

У Волинській області районні комісії стикнулися із тією ж проблемою, що і в Ровенській. Особи, залучені до комісій, не завжди розуміли завдання та особливості роботи щодо обліку збитків. Однак привертає увагу значно краща організація самого процесу створення комісій на місцях та розробленість термінів та понять обліку. Здебільшого райвиконкоми проводили засідання створених комісій та активу сільрад. На них пояснювали завдання комісій та організацію їхньої роботи [456, арк. 37, 42].

Формування районних комісій у Волинській області, так само як і в Ровенській, було пов'язано з відновленням діяльності органів виконавчої і партійної влади. Труднощі із формуванням органів влади вплинули на розгортання роботи державних комісій. Органи виконавчої влади були сформовані в кінці липня 1944 р. тільки в 14 районах у Волинській області та м. Луцька. Процес утворення сільрад у районах Волинської області розпочався із серпня 1944 р. і тривав до жовтня 1944 р.

Труднощі із формуванням районних та міських комісій у Волинській області були пов'язані з кадровою проблемою: станом на лютий 1945 р. районні та міські органи виконавчої влади були укомплектовані на 73 %. Слід також зазначити, що районні комісії в затверженому райвиконкомами складі були дуже нестійкими та існували в повному складі зазвичай декілька місяців, на час складання актів, а потім фактично припиняли роботу через низку об'єктивних та суб'єктивних причин: виїзду на інше місце проживання; призову до лав Червоної армії, мобілізації на роботу в промисловість. Іноді районні комісії не завершували всього обсягу роботи [284, арк. 5].

На підприємствах, в установах та організаціях також створювалися комісії з обліку збитків. Їхнє створення регламентувала «Інструкція щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками державним, кооперативним і громадським підприємствам, установам та організаціям; державним підприємствам та установам місцевого підпорядкування», видана апаратом НДК під керівництвом М. Шверника та узгоджена з РНК СРСР 7 травня 1943 р. [873, арк. 51–54]. Згідно з інструкцією, складеній на основі Положення про НДК, облік майнових збитків мали проводити раднаркоми союзних та автономних республік та виконкоми рад депутатів трудящих за приналежністю підприємств та установ. Облік збитків підприємств та організацій промислової та споживчої кооперації організовували відповідні кооперативні центри. Створення комісії та облік збитків громадських установ організовували відповідні центральні керівні органи цих установ.

Організація комісій на підприємствах залежала від їх підпорядкування. Облік збитків підприємств союзного підпорядкування контролювали обласні контори, персонально керівники та головні бухгалтери [526, арк. 36]. Облік збитків підприємств союзного та республіканського підпорядкування, зокрема кооперативних організацій контролювали керівники союзних та республіканських спілок при співпраці із місцевими органами виконавчої влади [618, арк. 5]. Здебільшого обласні контори республіканських осередків

відряджали відповідальних працівників на місця із завданням налагодити процес обліку збитків. Комісії з обліку збитків, що були заповідані підприємствам та установам республіканського підпорядкування, контролювали наркоми відповідних комісаріатів УРСР та керівники управлінь при РНК УРСР, які особисто контролювали хід робіт щодо обліку збитків та спрямовували до НДК акти разом зі звітною документацією.

Слід зазначити, що складання усієї документації з обліку збитків підприємств та установ обласного і республіканського підпорядкування здебільшого проводили місцеві органи виконавчої влади. Це диктувалося умовами воєнного часу, коли відрядження працівників зі інших місцевостей було небезпечним.

Райвиконкоми Ровенської області у квітні 1944 р. надіслали листи до районних установ – лісгоспів, райвідділів освіти, райспоживспілок та райземвідділів – із проханням відрядити до районних комісій на 10 днів у середньому чотирьох фахівців. Зазначені особи мали з'явитися до райвиконкому в призначений час [522, арк. 87]. Саме ці фахівці здебільшого складали акти щодо обліку збитків, завданих підприємствам та установам у районах, у зв'язку із браком кваліфікованих кадрів. Також облік збитків на підприємствах та установах райвиконкоми організовували через завідувачів відділів, яким райвиконкоми у липні 1944 р. надали усі матеріали та інструкції [522, арк. 88].

Щодо складу комісій, то вони більше залежали від географічного розміщення підприємства чи установи та умов відбудови господарства після війни, ніж від її підпорядкування. Масовим було залучення до складу комісій працівників, що працювали до 1941 р., а на час складання акта перебували в штаті інших організацій [581, арк. 92]. Отже, процес обліку збитків ускладнювався відсутністю кваліфікованих кадрів та незавершеністю персонального складу органів виконавчої влади.

Робота із встановлення людських втрат та обліку збитків продовжилася в наступні роки в Ровенській області. Згідно з постановою ЦК КПУ від 28

листопада 1961 р. «Про недоліки, допущені при обліку учасників антифашистського підпілля і партизанського руху на Україні у період Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.» [692, арк. 11]. Бюро Ровенського обкому КПУ прийняло відповідне рішення. У ньому зазначалося, що для проведення роботи з виявлення учасників антифашистського підпілля на Ровенщині створюється комісія з 10-ти осіб на чолі із секретарем обкому КПУ. До її роботи були залучені колишні учасники партизанського руху. Райкоми, міськкоми КПУ на своїх засіданнях також розглянули це питання й створювали аналогічні комісії, які зазвичай очолювали секретарі (не завжди перші) райкомів КПУ.

Для надання практичної допомоги райкомам у роботі з виявлення колишніх учасників антифашистського підпілля обком КПУ спрямував у райони області позаштатних інструкторів відділу парторганів обкому КПУ. На місця неодноразово виїжджали члени обласної комісії та відповідальні працівники обкому КПУ.

У Волинській області цей процес розпочався пізніше, у 1976 р. Відповідно до розпорядження Волинського облвиконкому № 347 у серпні 1976 р. були створені районні комісії для «встановлення знищених німецько-фашистськими загарбниками населених пунктів» [379, арк. 1]. Курували зазначену діяльність голови виконавчої та партійної влади [379, арк. 10].

У Луцькому, Локачинському, Любешівському районах такі комісії були створені 17 серпня 1976 р. Очолювали районні комісії зазвичай заступники голів райвиконкомів, а їхніми заступниками були завідувачі відділів агітації та пропаганди райкомів або міськкомів КПУ. До основного складу комісій входили секретарі райвиконкомів, завідувачі райфінвідділів, інструктори райвиконкомів, секретарі ЛКСМУ, голови районних планових комісій, економісти райпланів, завідувачі райдержархівів та ін.

До роботи комісій також залучалися: військові комісари, заступники начальників райвідділів внутрішніх справ, голови районних планових комісій, головні або рядові архітектори районів, завідувачі та інспектори районних

відділів освіти, зрідка вчителі [381, арк. 5]. Іноді це були відповідальні секретарі Товариства охорони пам'ятників історії та культури, завідувачі відділів культури, директори районних кіномереж, директори будинків культури.

Комісії при сільрадах були створені в серпні 1976 р. Зазначалося, що «комісії створені з метою встановлення населених пунктів, знищених німецько-фашистськими загарбниками та українськими націоналістами». До цих комісій входили голови, заступники та секретарі сільрад, колишні голови райвиконкомів, депутати сільрад, секретарі парторганізацій колгоспів, а також інші працівники – касири колгоспів, завідувачі сільських бібліотек, завгоспи шкіл, учителі [379, арк. 39]. Деколи залучили депутатів райрад.

Етапи формування комісій 1960-х та 1970-х рр. виокремити важче, тому що формувалися вони досить швидко – в місячний термін, при органах радянської виконавчої та партійної влади, тому порівняно із комісіями 1940-х рр. чітко простежується тільки «місцевий» етап формування – на обласному та місцевому рівні.

У своїй діяльності комісії зіткнулися з проблемами. Багато населених пунктів зникло з причин переселення поляків до Польщі, міграції населення до інших сільрад, районів та областей. Хутори, колонії, осади, деколи цілі села були приєднані до інших населених пунктів або ж перенесені до інших сільрад. Адміністративний поділ 1969 р. змінив межі окремих районів Волинської області, внаслідок чого чимало населених пунктів змінило адміністративну підлеглисть, що значно утруднювало їх пошук та ідентифікацію. Тому роботу щодо обліку збитків та встановлення втрат організувала районна комісія при взаємодії із комісіями районів, до яких належали населені пункти в часи діяльності державних комісій 1944–1945 рр. [379, арк. 1].

Отже, державні комісії щодо обліку збитків, заподіяних народному господарству та населенню, були створені розпорядчими документами органів виконавчої влади, починаючи від РНК СРСР і закінчуючи райкомами союзних республік. НДК мала широкий представницький склад, дібраний із

пропагандистською метою. УРК, обласні та районні комісії склалися з керівників органів партійної та виконавчої влади, які й організували облік збитків та встановлення втрат. В окремих містах із працівників міськкомунгоспів були створені міські комісії. Виконували вони допоміжну функцію при районних комісіях та займалися обліком збитків комунальному господарству та житловому фонду, а також надавали відомості про втрати серед мешканців.

Можемо стверджувати, що НДК й УРК були утвореннями суто формальними: діяльність щодо обліку матеріальних збитків була організована РНК УРСР та допоміжними групами, що склалися із керівних працівників тих же наркоматів. Облік збитків підприємствам і установам проводився залежно від їх підпорядкування: відомчими комісіями або органами виконавчої влади. Встановлення людських втрат відбувалося під суворим контролем НКВС-МДБ.

Діяльність комісій, що проводили облік збитків та встановлення втрат у 1960–1970-ті рр. ХХ ст., відбувалася суто при обкомах КПУ та облвиконкомах, тому до складу комісій входили партійні, комсомольські функціонери, працівники архівів та Інститутів історії КПУ.

2.2. Завдання, форми та методи діяльності

Указ Президії Верховної Ради СРСР від 2 листопада 1942 р., що започаткував утворення Надзвичайної комісії щодо обліку збитків, заподіяних нацистськими загарбниками, визначав і її завдання: повний облік злочинів німецьких загарбників та заподіяних ними збитків радянській державі та її громадянам, встановлення осіб нацистських злочинців для подальшого передавання їх до суду [769, с. 10]. Пункт 2 цього указу визначав зміст і форму основних видів документів, що їх складала комісія, – актів щодо обліку збитків та встановлення злочинів.

Визначальне значення у подальшій діяльності державних комісій мали їх установчі документи, зокрема вже згадуване «Положення про НДК ... » [862, арк. 46–47].

Отже, Указ про утворення НДК від 2 листопада 1942 р. та Положення від 16 березня 1943 р. були основними законодавчими й установчими документами НДК, які визначали завдання, форми та методи діяльності державних комісій. Уся інша документація, видана безпосередньо комісіями всіх рівнів, була похідною від цих основних документів і не суперечила їм.

Завдання, що покладалися на УРК, були викладені в постанові НДК «Про роботу Республіканської комісії». Відповідно до неї УРК та обласні комісії уповноважувалися публікувати рішення РНК УРСР [890, арк. 51].

Проте, як свідчать документи, повноваження УРК перекладалися на робочі групи, охарактеризовані в попередньому підрозділі. Здебільшого, усю роботу щодо отримання матеріалів із результатами роботи місцевих комісій від обласних органів влади, опрацювання та узагальнення їх та надання практичної допомоги місцевим комісіям проводила група при Управлінні державними архівами (далі – УДА) НКВС УРСР, персонально заступник начальника УДА С. Павлюк [896, арк. 3–4]. Уся документація від облвиконкомів надходила до РНК УРСР, зокрема до Управління справами РНК УРСР, яке надсилало звітні документи до згаданої вище робочої групи при Управлінні державними архівами НКВС УРСР [895, арк. 1–2].

Якщо із повноваженнями та обов'язками щодо організації комісій та їх роботи республіканське керівництво розібралося, то з тим, куди відсилати акти та інші документи щодо обліку збитків та встановлення втрат на початку 1944 р. в місцевих органів виконавчої влади та комісій виникли певні труднощі. Так, згідно з «Положенням про НДК ...» від 16 березня 1943 р. всі документи місцевих комісій, відповідним чином опрацьовані та використані в політичних, «народногосподарських» і пропагандистських цілях, мали надсилатися до республіканських комісій, але постановою РНК СРСР від 17 червня 1943 р. було вирішено всі матеріали надсилати прямо до НДК. Проте голова НДК

М. Шверник видав розпорядження аналогічного змісту до урядів союзних республік тільки наприкінці 1943 р., а ті затягли роботу до квітня 1944 р. [895, арк. 2].

Станом на квітень 1944 р. в УРК частково були наявні первинні документи щодо обліку збитків Лівобережної та Центральної України, а матеріалів про злочини і заподіяні збитки Ровенській та Волинській областям не було. Л. Корнієць 14 квітня 1944 р. надіслав розпорядження усім головам обласних комісій, від яких вимагав усі акти з реєстрами та узагальненими відомостями надсилати до НДК у м. Москву, а до УРК надсилати лише копії узагальнювальних документів – реєстри актів та зведені відомості [897, арк. 40]. Оскільки ж так, як державні комісії Волинської та Ровенської областей діяльності ще не розгорнули, то уникли такої плутанини в адресуванні документації, як комісії Центральної та Східної України.

Великою проблемою в роботі УРК на початковому етапі була відсутність паперу для друку матеріалів щодо обліку збитків та встановлення втрат. Так, починаючи із лютого 1944 р., заступник начальника УДА НКВС УРСР, капітан держбезпеки С. Павлюк як відповідальний за діяльність робочої групи УРК доповідав голові УРК М. Хрущову, що відсутність інструкцій, цінників та форм обліку, розроблених НДК, загрожує зривом роботи обласних та місцевих комісій. Для виготовлення згаданих матеріалів потрібно було не менше 5 тонн паперу [864, арк. 2]. Проте республіка в умовах війни не мала достатніх ресурсів для його виготовлення, тому врешті основну частину паперу група С. Павлюка отримала з м. Москви. Проблема наявності паперу і його розподілу існувала до жовтня 1944 р.

Взаємодію з республіканськими та місцевими комісіями НДК здійснювала через органи партійної та виконавчої влади, народні комісаріати й центральні організації СРСР та УРСР. Саме ця вертикаль забезпечувала надсилання організаційно-розпорядчої документації та отримання планово-звітної, а також передачу таємної інформації та епістолярію. Зв'язок УРК з НДК здійснювався листування, яке в умовах війни було нестабільним, тому

УРК не отримала вчасно лист від НДК, із вказівкою про спрямування актів до Москви. Сам Л. Корнієць дізнався про це від представника НДК при УРК В. Шевцова [898, арк. 6].

Другим джерелом зв'язку УРК з НДК був інститут уповноважених, які консультували УРК з усіх питань. Саме уповноважені НДК при УРК, виїжджаючи до м. Москви, привозили літаком до м. Києва цінники, акти та інструкції, а УРК їх потім розмножувала для користування місцевим комісіям. Проте з травня 1944 р., після розпорядження про зміну порядку обліку, голова НДК М. Шверник надсилав цінники, акти й інструкції безпосередньо областям через уповноважених НДК при обласних комісіях [890, арк. 21].

Третім інститутом зв'язку між НДК та УРК було постійне представництво УРСР при уряді СРСР, яке виконувало роль посередника. Фактично воно виконувало всю роботу: отримувало матеріали щодо обліку збитків, відсилало їх літаком [890, арк. 9].

Взаємодія між республіканськими органами влади та групою здійснювалася за лінією «В. Ч.» під грифом «цілком таємно». Починаючи з січня 1944 р., С. Павлюк на основі таємного розпорядження передавав відомості про злочини й збитки, заподіяні нацистськими загарбниками, начальнику УДА НКВС УРСР та заступнику голови УРК Л. Корнійцю, а також керівнику НКВС УРСР [901, арк. 1].

Згідно з постановами РНК СРСР на обласні комісії було покладено завдання – повне встановлення, розслідування та документування усіх фактів злочинів. Відповідно до вказаних документів 16 березня 1944 р. до голів обласних комісій надійшла вимога УРК: надсилати відомості у формі доповідних про кількість складених актів про матеріальні збитки та злочини [897, арк. 47]. Перше зведення вони повинні були надіслати не пізніше 25 березня 1944 р. Проте обласні комісії почали виконувати це завдання тільки в травні того року.

Діяльність обласних комісій поволі розпочалася. У кінці березня 1944 р. облвиконкоми Ровенської області отримали частину необхідного матеріалу

щодо встановлення втрат і обліку збитків від УРК, тому потрібно було його розмножити. Підготовку та надсилання матеріалів роботи комісій було покладено на голів обласних комісій та під їх особисту відповідальність. Протягом квітня цього ж року друкарня м. Ровно друкувала документацію щодо встановлення втрат та обліку збитків, згідно з доданими облвиконкомом формами та в чітко визначеній кількості [617, арк. 311]. Проте її виявилось недостатньо.

Зважаючи на те, що згідно з «Положенням про НДК...» та інструкціями встановлювався місячний термін складання актів та надсилання їх до НДК, республіканські осередки почали вимагати результатів діяльності обласних комісій [897, арк. 5]. Проте робота обласних комісій ішла погано. У травні 1944 р. голови попереджали робочу групу при УРК про нереальні плани термінів обліку збитків. На той час не було ще жодного належно оформленого акта, оскільки організації не мали жодних документів, на підставі яких мали складати акти, не було навіть свідків. Обласна комісія просила допомогти «хоч чимось» та прислати представника від київської комісії та надати схеми (форми) документів. Відсутність указаних матеріалів та інструкцій гальмувала роботу комісій у Ровенській області. Документи свідчать, що повноцінний процес обліку збитків розпочався не раніше липня 1944 р. До цього також спричинили технічні обставини: роботу телеграфу поновили теж тільки в липні 1944 р. [894, арк. 51].

Була ще одна проблема в роботі комісій: пізнє отримання розпорядчих документів; зокрема постанови РНК УРСР облвиконками отримували лише через місяць після їх прийняття урядом УРСР, а деколи й пізніше.

У Волинській області також виникали проблеми: комісія надсилала в райони бланки актів у чітко визначеній кількості, проте недостатній для проведення цієї роботи. Також деколи виникали проблеми з фінансуванням: із розгортанням підсумкової діяльності обласної комісії Волинський облвиконком 5 вересня 1944 р. постановив асигнувати комісії на організаційні витрати 6 тис.

руб. [442, арк. 21]. У березні 1945 р. ще додатково асигнував на організаційні потреби 5 тис. руб. [438, арк. 3].

Отже, безпосередньо за облік збитків та якісне і вчасне надсилання матеріалів до НДК відповідали голови облвиконкомів, секретарі обкомів КП(б)У та представники НДК. Від секретаріату НДК йшли вказівки та вимоги якісно складати акти, повністю охопити обліком громадян, що постраждали. У випадках неякісного складання актів НДК повертала їх обласним комісіям, які звітували про причини відхилення від інструкції при їх складанні.

Роботу районних комісій почала організовувати безпосередньо обласна комісія у квітні 1944 р. Облвиконкоми, виступаючи від імені обласних комісій зобов'язували голів райвиконкомів та секретарів райкомів КП(б)У утворити районні державні комісії і негайно розпочати роботу щодо виявлення збитків та злочинів. Усю отриману інформацію вони зобов'язувалися оформляти актами, які заносилися в реєстри [573, арк. 127]. Необхідний інструктаж і бланки актів та інших матеріалів щодо обліку збитків райвиконкоми отримали в Ровенській обласній комісії.

Основним методом організації діяльності районних комісій на етапі формування було залучення компетентних працівників до процесу обліку збитків на місцях, зокрема у формі відрядження уповноважених обласних комісій у райони. Їм видавали посвідчення для здійснення відповідних робіт [617, арк. 173].

Важливою організаційною формою діяльності комісій були засідання. На них райвиконкоми заслуховували доповіді про роботу щодо обліку збитків. На засіданнях приймали різні пропозиції щодо персонального складу комісій [635, арк. 6]. Керівників установ та підприємств викликали по декілька разів, а у разі зриву роботи притягували до відповідальності за злісне ухиляння від роботи, що мала державне значення [606, арк. 86].

Як свідчать документи, працювали районні комісії згідно з планами роботи, які були складені та затверджені на засіданнях райвиконкомів. Цими планами визначався обсяг та зміст роботи, яку мали виконати комісії: збір

матеріалів про випадки «звірств», опитування свідків, а також опис подій відповідно до інструкції та оформлення усієї документації, що фіксувала злочини [522, арк. 59]. Відповідальними за виконання цього пункту призначали членів комісії – представників виконавчих органів влади та працівників підприємств. Останнім етапом роботи комісій було ідеологічне та політичне оформлення усіх зазначених вище матеріалів перед надсиланням їх до обласних комісій. Цей вид роботи виконували працівники райкомів КП(б)У.

Аналогічно районні комісії, переважно влітку 1944 р., організовували сільський актив для виконання роботи щодо обліку збитків, заподіяних нацистськими загарбниками та їх спільниками громадянам СРСР: скликали голів сільрад на засідання, на яких їм надавали розпорядження райвиконкомів та зобов'язували голів сільрад утворити комісії щодо обліку втрат і збитків при кожній сільраді, залучити до цієї роботи всіх працівників відділів райвиконкомів [608, арк. 9].

На засіданнях райвиконкомів у серпні 1944 р. актив слухав доповіді секретарів про хід роботи комісій щодо обліку збитків у селах. Відмічено незадовільний стан справ: на кінець липня 1944 р. було складено лише кілька актів щодо обліку збитків громадянам. Такий стан райвиконкоми пояснювали тим, що цій роботі не приділяли належної уваги та пустили її на самоплин. Було звернено увагу на територіальне охоплення сільрад району. Визначено також заходи, необхідні для покращення роботи комісії щодо обліку збитків. Зокрема, для мобілізації активів сільрад, що злісно ухилялися від роботи, було вирішено звернутися до НКВС із проханням про співробітництво у випадках виїздів до районів в інших службових справах [606, арк. 86]. Райвиконкоми зобов'язували завідувачів райпланів та голів сільрад з допомогою активу закінчити облік збитків району до серпня 1944 р. Було вирішено використовувати для роботи в сільрадах усіх співробітників райцентру, що виїжджали до сіл у відрядження й могли допомогти уповноваженим скласти чернетки актів щодо обліку збитків. До комісій для технічної роботи – перепису та уточнення списків – прикріплялися вчителі, яких завідувачі райвідділів

народної освіти мали персонально визначити до кінця серпня 1944 р. Для точнішого та швидшого виконання зазначених завдань було вирішено провести масово-роз'яснювальну роботу серед населення про значення діяльності комісій [599, арк. 30].

На засіданнях райвиконкоми Волинської області на основі постанови «Про затвердження сільських комісій щодо виявлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками» затверджували персональний склад комісій при сільрадах і одночасно зобов'язували голів та секретарів сільрад складати акти обліку збитків, завданих «сільському господарству». В окремих районах комісіям при сільрадах давали лише 19 календарних днів на облік матеріальних збитків [459, арк. 36].

У Волинській області райвиконкоми зобов'язували голів сільрад 20 вересня 1944 р. забезпечити явку секретарів сільрад для інструктажу зі складання актів обліку. Попередження секретарів було персональним – під розписку, проте із 19 сільрад є підписи тільки 16-ти голів сільрад [455, арк. 25].

Вагомою причиною затримки складання актів була малограмотність або й неграмотність голів та секретарів сільрад [455, арк. 9]. Існувала також проблема транспортного сполучення між сільрадами та районом. Відчутним був дефіцит підвод для виконання членами комісій при сільрадах різноманітних завдань районних комісій [455, арк. 14]. У листопаді 1944 р. секретарі сільрад повинні були привезти до районних комісій матеріали щодо обліку збитків [455, арк. 12]. Але врешті акти щодо обліку збитків були відіслані поштою у двох примірниках [455, арк. 14].

Діяльність районних комісій суттєво затримав процес формування органів виконавчої влади на місцях. У Дубенському районі Рівенської області станом на середину вересня 1944 р. райвиконком провів тільки три засідання, а сільради взагалі не були організовані [612, арк. 1]. У Волинській області, здебільшого у сільрадах районів, актив також не був організований, ніяких засідань не проводилося, а отже, діяльність комісій гальмувалася. Усю роботу

виконували переважно голови сілрад, процес обліку збитків відбувався повільно або не відбувався взагалі.

Голова РНК УРСР М. Хрущов у вересні 1944 р. нагадав головам обласних комісій, що рішенням РНК СРСР встановлено тримісячний строк від дня звільнення окупованої території для проведення обліку збитків і злочинів; минуло вже сім місяців, а результатів немає – матеріалів щодо обліку збитків та встановлення втрат не надіслано. Причину голова РНК УРСР вбачав у тому, що голови обласних комісій не керували цим процесом [897, арк. 35].

З огляду на це, 25–26 вересня 1944 р. секретарі обкомів КП(б)У та голови облвиконкомів надіслали телефонограми секретарям райкомів КП(б)У та головам райвиконкомів із вимогою привезти всі матеріали обліку збитків та встановлення злочинів у зв'язку із визначенням остаточного терміну закінчення обліку збитків – 15 жовтня 1944 р. [622, арк. 179]. Встановлення цього терміну пов'язано з підготовкою матеріалів для висування претензій до країн колишнього нацистського табору.

Голови райвиконкомів повинні були надсилати з кур'єрами до обласних комісій такі матеріали: акти щодо обліку збитків, заповідяних виконавчим комітетам районних рад, сільських рад; церквам, костелам, синагогам; відділам охорони здоров'я та ветеринарним пунктам; індивідуальним господарствам громадян. Вони також мали передати матеріали щодо виявлення й розслідування злочинів – документи щодо їх розслідування, відомості про злочини, районний заключний акт про людські втрати й матеріальні збитки та списки «загнаних до Німеччини» [520, арк. 67].

РНК УРСР Постановою від 3 листопада 1944 р. встановила такі терміни закінчення обліку збитків: Ровенська область мала прозвітувати до 1 грудня 1944 р. разом із Львівською, Тернопільською, Ізмаїльською областями. Волинській, Дрогобицькій та Станіславській областям термін продовжили до 15 грудня 1944 р. На голів виконкомів обласних рад та голів обласних комісій було покладено особисту відповідальність за закінчення роботи щодо обліку збитків.

Проте Ровенська обласна комісія розпочала звітувати тільки 10 лютого 1945 р. Саме в цей час Ровенський облвиконком відіслав до Республіканського держархіву звіт про те, що обласна комісія спрямовувала першу партію узагальнювальні матеріалів щодо обліку збитків – реєстри актів та зведені відомості. Зведені відомості відображали збитки одноосібному сектору – громадянам у районах області та збитки, заподіяні сектору промисловості обласного підпорядкування – облкомунгоспу, обласному відділу охорони здоров'я, облхарчопрому [938, арк. 1]. Одночасно облвиконкоми повідомляли, що перші примірники всіх форм документів щодо обліку майнових збитків раніше були відіслані до РНК СРСР на ім'я голови НДК СРСР. Також були відіслані до УРК матеріали щодо розслідування німецьких злочинів в усіх районах Ровенської області.

Дещо іншою ситуація була у Волинській області. У січні 1945 р. НДК наказала повідомити про причини затримки надсилання актів та нагадувала про терміни закінчення усієї роботи Волинській обласній комісії. Обком КП(б)У та органи виконавчої влади доповіли НДК через два дні про причини затримки матеріалів обліку – знищення значної частини індивідуальних актів та актів щодо обліку збитків колгоспам, імовірно, внаслідок діяльності націоналістів. На відновлення цих матеріалів потрібен був час до 10 лютого 1945 р. [284, арк. 37].

УРК подавала НДК довідки про заподіяні збитки й злочини у формі зведень, складених на основі документів, що надійшли до УРК від обласних комісій станом на 15 квітня 1945 р. [895, арк. 11–12] Жодних відомостей про Волинську і Ровенську області в цьому документі немає [895, арк. 11–12].

Врешті, було складено головний підсумковий документ діяльності УРК – «Звіт про підсумки роботи щодо встановлення й розслідування злочинів, завданих німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками і заподіяних ними збитків громадянам, колгоспам, суспільним організаціям, державним підприємствам та установам на території УРСР» [867, арк. 7–8].

При робочій групі С. Павлюка функціонував науково-видавничий відділ Управління державних архівів НКВС, що видавав серію – «Збірник про звірства і злочини німецько-фашистських загарбників», матеріали якого стосувалися переважно східних областей України [895, арк. 15]. У цьому відмінність процесів встановлення людських втрат та обліку збитків між східними та західними областями УРСР: у східних областях відбувалося більше показових судових процесів і на їх основі видавалося більше документів ілюстративного та пропагандистського характеру.

Облік збитків, заподіяних державним установам та підприємствам регламентувався пунктом 2 вже згаданого Указу Президії Верховної Ради СРСР від 2 листопада 1942 р. Було визначено, що мали обліковуватися збитки, що були заподіяні внаслідок розграбування, знищення, руйнування (повністю або частково), евакуації і реевакуації.

Відповідно до Положення про НДК проводився такий облік: облік збитків, завданих підприємствам союзного підпорядкування – наркоматами і центральними установами СРСР, підприємствам республіканського підпорядкування – республіканськими наркоматами; підприємствам місцевого підпорядкування – раднаркоматами союзних і автономних республік і виконкомаами рад депутатів трудящих за приналежністю; підприємствам і організаціям промислової та споживчої кооперації – відповідними кооперативними центрами; громадським підприємствам і організаціям – відповідними центрами, керівними органами цих підприємств та організацій.

Облік збитків, заподіяних державним підприємствам та установам, здійснено на підставі Постанови РНК СРСР від 17 червня 1943 р. № 664 «Про цінники й інструкції та їх застосування щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками державним, кооперативним та громадським підприємствам, установам і організаціям, а також колгоспам». Додатком до вказаної постанови була «Інструкція з обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками державним, кооперативним і громадським підприємствам, установам та

організаціям», затверджена РНК СРСР ще 7 травня 1943 р., № 493 [873, арк. 51] (див. додаток Б). Указана інструкція містила також схему акта № 9 – основного документа щодо обліку збитків, заподіяних державним підприємствам та установам (див. додаток В), та вказівки щодо правил складання актів, номенклатурні номери майна, згідно з якими воно має бути обліковане та цінник (див. додаток Д). Пізніше Наркомат фінансів СРСР та ЦСУ Держплану СРСР надали цінник, затверджений Постановою РНК СРСР № 271 від 11 березня 1944 р. щодо об'єктів та видів робіт, не передбачених попереднім цінником. Деколи майно установ, за відсутністю загальних цінників, оцінювалося за відомчою оцінкою. Слід зазначити, що цей документ Ровенський облвиконком отримав 29 березня 1944 р.

У процесі обліку майнових збитків, як і встановлення людських втрат, за характером методів та форм діяльності комісій та форм документування їх результатів можемо виокремити первинний етап діяльності, коли комісії безпосередньо проводили встановлення збитків, обміри та обчислення, залучали експертів і свідків, після чого складали відповідну документацію. На цьому етапі чітко проглядаються два підетапи: початковий та основний. Початковий підетап характеризувався обліком кількісних показників збитків, деколи з приблизним встановленням їх вартості та надсиланням результатів у формі зведень. Основний підетап – час складання та оформлення актів обліку збитків або встановлення втрат.

Вторинний етап характеризувався тематичним опрацюванням результатів без процесу безпосереднього обліку збитків та складанням довідок, виписок, інших форм документів на вимогу різних органів державної влади.

Згідно з розпорядженнями ЦСУ УРСР № 2-а від 1 березня 1944 р. та облвиконкомів, комісії або представники виконкомів 15–17 квітня 1944 р. збирали відомості про підприємства й установи задля виявлення розміру й вартості знищених об'єктів та устаткування, встановлення вартості та кількості будівельного матеріалу, необхідного для відбудови господарства. Саме так розпочався первинний етап обліку збитків, зокрема його початковий підетап.

[526, арк. 25]. Керівники установ, завідувачі райвідділів – освіти та охорони здоров'я – надавали районним комісіям у квітні–травні 1944 р. відомості із переліком видів знищеного та розграбованого майна, а деколи із зазначенням його вартості та суми збитків, заподіяним державним установам [654, арк. 2].

Облік збитків підприємствам був невід'ємним від інвентаризації, яка відбувалася або перед обліком збитків, або одночасно з ним. Інвентаризація відбувалася згідно з Постановою РНК СРСР № 229 від 4 березня 1943 р. та Постановою РНК УРСР № 229 від 25 березня 1943 р. Держплан СРСР (Центральне статистичне управління) на основі цих постанов проводив інвентаризацію через місцеві статистичні управління та міських інспекторів ЦСУ. Використовували документ «Про порядок проведення бухгалтерської інвентаризації та відновлення бухгалтерського обліку у звільнених районах» [640, арк. 19]. У квітні 1944 р. були утворені обласні інвентаризаційні бюро, тобто кваліфікована інвентаризація відбулася не раніше вказаного терміну. На підприємствах та установах у сільській місцевості інвентаризацію проводили без інвентаризаційного бюро, організовуючи комісії в складі керівника підприємства та відряджених головних інженерів обласних організацій. Ціни визначалися цінниками, затвердженими Постановою РНК СРСР від 17 червня 1943 р. щодо обліку збитків [640, арк. 25]. На виконання цих завдань відводилося не більше двох місяців від часу звільнення території [878, арк. 129].

У квітні 1944 р. розпочався основний підетап обліку збитків, що характеризувався складанням актів – основної форми документів обліку збитків. За формою акта та розцінок керівники підприємств повинні були звертатися до районних комісій при райвиконкомах. Для цього райвиконкоми просили підприємства та установи до 10 квітня 1944 р. відрядити працівників до комісій для отримання інструкцій. Райвиконкоми відчували гостру потребу в кваліфікованих кадрах. У червні 1944 р. вони вимагали від керівників підприємств і установ виділяти на 10 днів по одному службовцю в секретаріати райвиконкомів для термінового складання актів.

Як методи обліку збитків використовувалися покази свідків, висновки експертів, опрацювання бухгалтерських відомостей, й інвентаризаційних книг за 1941 р. [519, арк. 69–69 зв.]. Акти складали на основі комбінування методів. Найпоширенішою комбінацією були бухгалтерські відомості та покази свідків або покази свідків та висновки експертів [501, арк. 4–4 зв.]. Деколи до актів додавали документи й матеріали, зокрема покази свідків у письмовій формі. Практикували свідчення на місці подій. Свідками були зазвичай керівники, бухгалтери та фахівці – майстри заводів [562, арк. 3]. Практикувалося залучення як свідків працівників підприємств і установ, що працювали в цих установах 1941 р. Ці свідчення мали як письмову форму [495, арк. 76–76 зв.]. У більшості випадків свідками були мешканці населених пунктів, які бачили певні події [675, арк. 40].

Збитки, заподіяні промисловості, фіксували за формою вже згаданого акта № 9. Вказівки щодо заповнення такого акта містилися в кінці бланка. Деколи акти писали не за затвердженою формою, а довільно. Такі акти комісії не приймали і вимагали скласти їх за формою, згідно з інструкцією, та завірити печаттю [654, арк. 13].

Облік збитків, заподіяних підприємствам союзного підпорядкування, проводили союзні наркомати, які організовували цю роботу через республіканські представництва, обласні підприємства та органи виконавчої влади. Безпосередньо облік проводили на місцях органи виконавчої влади, за участю працівників відомчих представництв наркоматів СРСР. Результати обліку збитків комісії вносили у відомчі акти, що були виготовлені в друкарнях союзних наркоматів [680, арк. 46–46 зв.]. Форма цих актів в основному збігалася із вже згаданим актом № 9, проте детальна технічна характеристика вказувалася обов'язково [654, арк. 5]. Інструкції щодо обліку збитків містилися в кінці бланків актів.

Республіканські установи не мали відомостей про розміри збитків, заподіяних підприємствам союзного підпорядкування. Тому на прохання М. Хрущова НДК надавала відомості про вказані збитки в розрізі областей після

закінчення процесу їх обліку. Це свідчить про те, що облік збитків, завданих підприємствам союзного підпорядкування, був, в основному завершений в жовтні 1944 р., тоді як облік збитків, заподіяних підприємствам республіканського та обласного підпорядкувань, тривав майже до середини 1945 р. [892, арк. 41; 896, арк. 9–11].

Облік збитків, завданих підприємствам республіканського підпорядкування, проводили наркоматами УРСР у травні–червні 1944 р., згідно з наказами по трестах і головуправліннях про створення комісій щодо обліку збитків, заподіяних нацистськими загарбниками та їх спільниками кожному підприємству окремо.

Повноваження облікувати збитки, завдані підприємствам республіканського підпорядкування в областях і районах, наркомати надавали обласним управлінням. У процесі подальшої роботи давалися відповідні пояснення на запити з місць, практикувалося відрядження уповноважених осіб для надання допомоги щодо проведення обліку й відповідного інструктажу. Народний комісаріат видавав інструкції про організацію обліку збитків. Цими уповноваженими були відповідальні працівники головуправлінь та трестів, а також представники комісій наркоматів, до комісій залучалися як експерти робітники та інженерно-технічні фахівці підприємств або місцевих відділів комунгоспів. Усю практичну роботу здійснювали центральні бухгалтерії наркоматів. Допомагали наркоматам в процесі обліку збитків, завданих підприємствам, що розміщувалися в областях, самі обласні комісії.

Комісії підприємств реєстрували зібрані матеріали в райвиконкомах і через головні управління та трести скеровували їх центральним комісіям і наркоматам. При наркоматах були створені комісії для перевірки повноти охоплення території, обробки й надання НДК узагальнених відомостей [655, арк. 81–81 зв.].

Основні проблеми, з якими стикалися республіканські наркомати, що проводили облік збитків на підлеглих підприємствах: брак працівників, їх низька кваліфікація, недосвідченість експертів, відсутність цінників, бланків

актів та інших документів, недостатня допомога обласних галузевих управлінь. Це призвело до того, що акти склалися по декілька разів через їх погану якість. Робота гальмувалася відсутністю обліково-бухгалтерських та інженерно-технічних працівників на місцях.

У липні 1944 р. більшість республіканських наркоматів починали надсилати копії матеріалів обліку збитків до УРК, а переважно в жовтні 1944 р. наркомати складали остаточні примірники документів обліку та протоколи і відсилалися до НДК, а копії – до УРК. Непрямі збитки в акти обліку збитків не враховували. Також наркомати видавали довідки для РНК УРСР про хід виконання постанов, інструкцій та графіків надсилання актів до НДК.

Облік збитків, завданих підприємствам обласного підпорядкування, колгоспам, комунгоспам, а також відділам охорони здоров'я та народної освіти, курували обласні комітети КП(б)У та облвиконкоми, проте проводили фактично облвиконкоми. Обласні комісії організовували облік збитків, завданих підприємствам і установам обласного підпорядкування в районах, поетапно, залежно від вимог НДК та органів виконавчої влади.

Збитки внаслідок руйнування будинків, будов та інфраструктури міст і селищ, згідно з розпорядженням райвиконкомів обліковували райкомунгоспи. Використовувалися відомчі цінники Наркомату комунального господарства СРСР № 664 від 10 червня 1943 р. [495, арк. 61–61 зв.]. Зазвичай їх працівники були уповноваженими районних комісій. Вони складали відомості, що відображали шкоду, заподіяну будинкам, у яких розміщувалися підприємства та установи, або житловому фонду, внаслідок руйнування або пошкодження в натуральних величинах. Їх подавали у формі розгорнутих відомостей на райони [526, арк. 59–59 зв.]. Деколи залучали для виконання робіт щодо обмірів, розрахунків та креслень працівників райземвідділів – землевпорядників [581, арк. 42].

Складаючи технічну характеристику, враховували матеріал, що з нього побудовано будинок, кількість поверхів, кількість повністю чи частково пошкоджених метрів, їхню ціну та вартість збитків [526, арк. 59–59 зв.]. Усі

будинки, будівлі та інше господарство обліковували за формою: кількість одиниць, об'єму, вартість та загальна сума збитків. Окремо відображувалися повністю зруйновані та окремо пошкоджені будівлі та будови [586, арк. 15]. Згідно з інструкцією та цінником вартість 1 м³ будинків, 1 погонного метра будов та худоби мала визначатися за поясами та за державними цінами – будинки та будови оцінювали за цінами IV поясу, а худоба, за цінами II поясу, згідно з поділом території СРСР в інструкції про порядок застосування цін. Слід зазначити, що на місцях комісії користувалися витягом із вказаної інструкції (див. додаток Д).

Облік збитків унаслідок часткового знищення майна відбувався через розрахунок, з урахуванням назви устаткування, кількості одиниць виміру та відсотка руйнувань – так обліковувалася вартість майна [586, арк. 28]. Технічну характеристику пошкоджених будинків, будов та майна в актах розміщували в графі «додаткові відомості» [666, арк. 16]. Здебільшого технічну характеристику складали на основі бухгалтерських відомостей і показів свідків. Деколи технічну характеристику проводили «на око», не вказуючи ні знищеної площі, ні розміру збитків у відсотках.

Обліковуючи майнові збитки, заподіяні підприємствам військово-політичною силою, яку комісії визначали як «українсько-німецькі націоналісти», комісії складали акти за формою № 9 – аналогічною тій, що проводили облік нацистським злочинцям.

Процес обліку збитків суттєво затримався, акти не склалися внаслідок недбалості керівників. Тому обласні органи партійної та виконавчої влади телеграфними розпорядженнями зобов'язували голів райвиконкомів наказати керівникам установ з'явитися в секретаріати райвиконкомів та отримати матеріали й вказівки зі складання актів та подати акти до секретаріатів райвиконкомів [534, арк. 2]. У разі невиконання розпорядження керівники підприємств та установ мали бути притягнуті до відповідальності [534, арк. 24, 25]. У вересні–жовтні 1944 р. керівників підприємств та установ зобов'язували

під розписку розпочати процес обліку збитків та складання актів [534, арк. 24–24 зв.].

Окрім діяльності безпосередньо щодо обліку збитків, виконавчі органи влади (облвиконкоми, райвиконкоми) в жовтні 1944 р. мали організувати збір, або повідомити вже зібрані від керівників підприємств та установ відомості про майно, вивезене румунами в районах, зокрема кількість, назву за номенклатурою, дату вивезення, назву установи та куди вивезено. Такий облік проводився у зв'язку з вимогами до румунів повернути вивезене майно [668, арк. 60]. Голови райвиконкомів листами зазвичай повідомляли, що румунських військових частин та цивільної адміністрації на території районів не було [668, арк. 59].

Облік збитків, завданих підприємствам і установам у Волинській області, тривав до січня 1945 р. У районах Рівненської області акти щодо обліку збитків, завданих підприємствам і установам, продовжували складати в березні 1945 р. Узагальнення збитків, завданих підприємствам обласного підпорядкування, на республіканському рівні відбулося пізніше, в червні 1945 р. [872, арк. 1–2].

Непрямі збитки обліковували пізніше і централізовано, тому в актах про збитки вони не відображені. Облік цих видів збитків, заподіяних воєнними діями, здійснювали підприємствам республіканського та місцевого підпорядкування. Акти про збитки, підраховані централізованим порядком, до яких додавалися розрахунки цих збитків, були додатками до підсумкових звітів наркоматів [871, арк. 3–4; 877, арк. 1, 5]. Це свідчить про суворий контроль за республіканськими інституціями з боку НДК. Наркомати документацію про прямі і непрямі збитки до НДК подавали окремо, до УРК надсилали тільки копії.

Підприємства республіканського підпорядкування звітували про проведену роботу щодо обліку збитків і її результати наркоматам УРСР НДК СРСР. Ті, в свою чергу, уряду СРСР. Цей процес не був простим: найбільш затягли роботу Наркомліспром, Наркомрибпром, Наркомм'ясмолпром. Це трапилося із тієї причини, що наркомати самі контролювали хід роботи щодо

обліку збитків, проте у строки встановлені урядом УРСР. Щодо звітності облвиконкомів про облік збитків підприємствам і установам обласного підпорядкування, то тут також спостерігалось значне відхилення від графіків здавання матеріалів. Найбільш затягли роботу щодо обліку збитків комісії Чернігівської та Вінницької областей.

Слід зазначити, що, за твердженнями діячів комісій, у східних областях УРСР робота щодо обліку збитків проходила в нормальних умовах, за невеликим винятком, коли акти відсилалися назад. У західних областях діяльність комісій ускладнилася відсутністю кваліфікованих кадрів. Акти складалися з помилками і закресленнями, порушувалися єдині розцінки, затверджені цінниками, затягувалася реєстрація у виконкомах – і тим самим затримувалася остаточна обробка актів і надсилання їх до НДК [878, арк. 2].

РНК УРСР та ЦК КП(б)У спільно відповідали за справу державного значення. Вони мали організувати видачу довідки про стан матеріалів щодо підсумків обліку збитків, заподіяних нацистськими загарбниками економіці УРСР. Частково матеріали були надані головою Держплану В. Валуєвим. Проте станом на травень 1945 р. до УРК надійшли звіти про збитки підприємствам обласного підпорядкування тільки з восьми областей УРСР і 17 наркоматів підприємств республіканського підпорядкування з 14 областей, у тому числі Ровенської і Волинської. Ще 18 наркоматів і центральних організацій матеріалів не надали [896, арк. 10]. Матеріали щодо заподіяних збитків підприємствам союзної підпорядкованості були тільки в м. Москві в НДК [896, арк. 11].

Отже, УРК для зведення підсумків не вистачало повних звітів від обласних комісій, частково по підприємствах республіканського підпорядкування і майже зовсім не було матеріалів по підприємствах союзного підпорядкування, за винятком декількох зведень, отриманих від НДК. Тому за домовленістю між урядом УРСР в особі відповідального Д. Мануїльського та НДК, всю роботу щодо підведення підсумків про завдані збитки в Україні мала виконати НДК своїм апаратом. УРК повинна була представити в м. Москву

тільки характеристику довоєнного стану господарства УРСР, підготовлену Держпланом при РНК УРСР [896, арк. 11]. Ці домовленості ймовірно датуються травнем 1945 р., коли матеріалів від більшості обласних комісій УРК не отримала і підведення підсумків збитків, завдани, республіці було зірване.

Звітність наркоматів тривала до 1946 р. Після закінчення обліку збитків наркомати спрямовували звітні матеріали комісії з історії Великої Вітчизняної війни в Україні при АН УРСР (ЦДАГО України, Ф. Ф-166).

У подальшому збитки були списані на основі Постанови РНК СРСР № 3016–897 від 1 грудня 1945 р. та Постанови РНК УРСР від 16 лютого 1946 р. Наркомати в секретному порядку на основі цієї постанови складали акти про списання зруйнованих основних засобів та знищених і розграбованих товарно-матеріальних цінностей, що числилися за балансом згідно з бухгалтерською інвентаризацією [630, арк. 107; 586, арк. 10].

Облік збитків, заподіяних громадянам СРСР, відбувався на основі інструкції «Про порядок обліку збитків, заподіяних громадянам СРСР та їх майну вторгненням та розбійницькими діями німецько-фашистських окупантів та їх спільників», що була затверджена постановою РНК СРСР № 667 від 17 червня 1943 р. [897, арк. 6–11]. Вона відповідала положенню про НДК та додаткам до нього (див. додаток Е). Основним методом повідомлення населення про створення комісій щодо обліку збитків та особливостей їх роботи були ЗМІ, зокрема газети. Цей метод використовувався в роботі комісій у Східній Україні, починаючи з 1943 р., використовували його і в Західній Україні [897, арк. 16].

Також одним із методів доведення до відома населення інформації про роботу комісій щодо обліку збитків були оголошення, в яких зазначалося, що приймаються заяви про шкоди, заподіяні нацистськими загарбниками та їх спільниками за період тимчасової окупації. У Ровенській області час прийому заяв тривав до липня 1944 р. [522, арк. 74].

Як метод використовували також індивідуальне консультування комісіями щодо обліку збитків та органами виконавчої влади громадян про

правила складання та змісту заяв щодо обліку збитків. Керівник робочої групи індивідуально консультував громадян про вимоги до складання заяв: перерахувати всі збитки та їх вартість за середньоринковими цінами, якщо громадянин сам цього зробити не міг, то їх оцінювала комісія. Наголошувалося, що заяви приймалися тільки про шкоди, заподіяні нацистськими загарбниками. Процес прийому заяв тривав до 1945 р. [902, арк. 39].

Райвиконкоми організовували облік збитків та встановлення втрат у сільрадах методом надсилання листів, у яких зобов'язували комісії при сільрадах оголосити населенню про складання заяв громадянами, що зазнали збитків в часи німецької окупації. На виконання цієї роботи райвиконкоми надавали сільрадам 10 днів від часу отримання розпорядження. За консультаціями голови сільрад мали звертатися до районних комісій або райвиконкомів [526, арк. 52–52 зв.].

Громадяни, що були евакуйовані з областей, писали заяви щодо обліку на адресу НДК в м. Москву, яка через секретаріат пересилала їх до обласних комісій, переважно у вересні 1944 р. [284, арк. 34]. Громадяни, що були евакуйовані до інших союзних республік, заяви подавали безпосередньо до РНК СРСР або до УРК. Ці заяви потрапляли в бюро листів і заяв РНК УРСР, звідки надсилалися до комісії, зокрема робочої групи С. Павлюка, яка повідомляла потерпілого про те, що заяву щодо обліку збитків потрібно надсилати до обласної комісії. Привертає увагу факт приналежності цих осіб до певних суспільних прошарків – відповідальних працівників органів влади та установ [154, арк. 88–88 зв., 89–89 зв.].

У Волинській області заяви щодо обліку збитків районні комісії склали за місцем проживання громадян на момент складання актів щодо обліку збитків [455, арк. 24]. Деколи потерпілі громадяни, поляки за національністю, заяви щодо обліку збитків писали польською мовою, у такому разі їх перекладали на українську [455, арк. 24].

У Волинській області, аналогічно, заяви щодо обліку збитків написані переважно членами комісій, тому що потерпілі здебільшого були неграмотні

[197, арк. 17, 18–18 зв.]. Деколи потерпілі або грамотні селяни, яких залучали до роботи комісій при сільрадах, писали заяви, у яких вказували кількість збитків, а вартість визначали комісії [197, арк. 17, 18–18 зв.]. Зазвичай суми збитків, вказані громадянами в заявах, збігалися із сумами, облікованими комісіями в актах [179, арк. 9].

Жителі міст писали заяви до міськвиконкомів або міських комісій, у них здебільшого вказували розмір та вартість збитків, а комісії або працівники відділів виконавчих органів влади дописували ступінь руйнування будинків та їх розміри у м³ [179, арк. 9]. Аналіз матеріалів свідчить, що більшість заяв громадян з проханням облікувати збитки написані працівниками допоміжного персоналу комісій (а пізніше і самого процесу обліку збитків), особливо у сільській місцевості [494, арк. 65]. Доказом цього є порівняння дат написання заяв та складання актів щодо обліку збитків: заяви були написані через місяць після складання актів [528, арк. 107–107 зв.]. Аналогічно, у Волинській області заяви іноді складалися також після складання актів щодо обліку збитків, навіть із різницею в декілька днів [194, арк. 4, 6]. Решта заяв написана майже одночасно зі складанням актів щодо обліку збитків. Основні причини написання заяв комісіями щодо обліку збитків – неграмотність частини громадян, а також цензурні та ідеологічні вимоги [534, арк. 150]. У випадках обліку збитків об'єктам власності громади села заяву про облік збитків писали голови сільрад, які здебільшого і вказували розмір збитків та подавали їх до сільрад [534, арк. 144].

Первинний етап обліку збитків, заподіяних громадянам СРСР, зокрема його початковий підетап, був розпочатий встановленням як кількісних показників розміру збитків, так і різноманітних додаткових відомостей. Згадані відомості від квітня до червня 1944 р. збирали активи сільрад з допомогою уповноважених від райвиконкомів, зокрема фінагентів райфінвідділів [668, арк. 73]. Протягом зазначеного періоду в сільрадах обліковували кількість спалених повністю та частково населених пунктів та дворів. Враховували також кількість спаленого зерна, інших сільськогосподарських посівів та

сільськогосподарського реманенту; кількість спаленої та забраної худоби [522, арк. 28]. Усі збитки були обліковані як заподіяні «німецько-фашистськими загарбниками» або не визначені й записані як такі, що були здані [522, арк. 23]. Деколи збитки, заподіяні внаслідок руйнування будинків та споруд, актив сільрад не міг облікувати через відсутність відповідної кваліфікації, у такому разі районні комісії організовували цей процес самостійно, уповноважені складали відомості, в яких обліковували збитки підрахунком розмірів (m^3), вартості, сум та відсотків нищення [690, арк. 125]. Таким чином було встановлено попередні підсумки руйнувань будинків.

Після початкового підетапу обліку збитків розпочинався основний підетап – період оформлення актів щодо обліку збитків у їх кількісному та вартісному відображенні. Усі акти щодо обліку збитків складали органи виконавчої влади – міські та сільські ради, акумулювали та опрацьовували райвиконкоми, тобто відповідні його відділи, проте у бланках документів щодо обліку збитків виконавцями зазначали як райвиконкоми, так і районні комісії та комісії при сільрадах [934, арк. 1–16].

Під час основного підетапу обліку збитків, завданих громадянам, складали такі форми облікових документів: індивідуальний акт щодо обліку збитків (див. додаток Ж); акт-список щодо обліку збитків (див. додаток З). Після цього складали підсумково-узагальнювальні форми документів, до них належали: зведена відомість (див. додаток И), також до підсумково-узагальнювальних форм документів належали реєстри актів щодо обліку збитків [934, арк. 1–16].

Щодо форм основного обліку – актів, то їх можна поділити на два види – колективні та індивідуальні. До колективних належали акти-списки (див. додаток З). У цьому виді документів обліковували прізвища, імена, по батькові голів сімей, що зазнали збитків; адреси; інформацію про членів сімей – кількість та їх долі, що було додатковим джерелом інформації про втрати та міграційні процеси серед населення. Цей вид основних форм обліку документів характеризувався комплексністю: вказувалася загальна та знищена або

пошкоджена житлова площа; розмір збитків – види майна, вартість знищеного та пошкодженого майна та витрати у грошовому виразі, необхідні для відновлення знищеного чи пошкодженого майна; обліковували вартість худоби, що загинула чи була вкрадена; знищених продовольчих запасів та домашнього майна [482, арк. 2]. Ним обліковували види збитків, оцінювали, проте лише деяким громадянам, і вираховували витрати, необхідні на відновлення будинків та майна. Привертає увагу використання одиниці виміру м² для обліку руйнування надвірних будов, згідно з додатком № 2 інструкції щодо обліку збитків [897, арк. 9–10]. Акти-списки складали на один населений пункт або на декілька сілрад [484, арк. 55].

Наймасовішою формою документа щодо обліку збитків, заподіяних громадянам, був індивідуальний акт, що складали окремо на кожну сім'ю, у присутності декількох громадян, яких залучали як свідків (див. додаток Ж). Збитки обліковували лише як заподіяні нацистськими загарбниками: у бланку акта був трафаретний запис – «збитки заподіяні німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками», могли лише зрідка вказати іншу військово-політичну силу, що спричинила збитки.

У двох областях комісії використовували дві форми документів первинного етапу, основного підетапу обліку збитків: колективні – акти-списки та індивідуальні – акти. Проте якщо колективні форми актів у двох областях не відрізнялися за змістом, то індивідуальні, що використовувалися у Ровенській і Волинській областях, були неоднакові. За ретельного аналізу змісту індивідуальних актів можемо виокремити три підформи. Зміст індивідуального акта першої підформи, який використовували комісії для обліку збитків у Ровенській області, проаналізовано вище.

Індивідуальні акти, що їх за змістом можна виокремити у другу підформу, використовувалися тільки у Волинській області. Їх виготовляли в друкарнях м. Луцька. Згадані акти мали два розділи. Розділ перший обліковував майно, примусово вилучене, вкрадене, знищене чи пошкоджене у зв'язку з вторгненням та розбійницькими діями нацистських окупантів.

Отже, індивідуальні акти щодо обліку збитків, заподіяних громадянам СРСР нацистськими загарбниками та їх спільниками, загалом виконували завдання, поставлені інструкцією про порядок виявлення шкоди, заподіяної громадянам СРСР від 17 червня 1943 р. Так, акт першої підформи, що використовувався для обліку збитків в обох областях, окремо обліковував та підсумовував збитки, заподіяні внаслідок повного знищення чи розкрадання майна та його часткового пошкодження. Тоді як акт другої підформи обліковував ці види збитків спільним розділом, а отже грошовою сумою. Це дещо суперечило вимогам інструкції та ускладнювало діяльність комісій щодо складання різних форм документів вторинного обліку – довідок, відомостей, а також планів та кошторисів відбудовчих робіт, проте складанню підсумково-узагальнювальних документів щодо обліку збитків не перешкоджало. Існувала ще одна суттєва відмінність: акт першої підформи відображав у розділі другому інформацію про витрати, необхідні на ремонт частково пошкоджених будинків, будівель та майна, а акт другої підформи цього не відображав. Ця обставина суттєво ускладнювала роботу комісій щодо складання узагальнювальних документів обліку, адже зведені відомості окремими пунктами вимагали подати суми витрат, необхідних на ремонт частково пошкоджених будівель. Другою відмінністю була відсутність обліку непрямих видів збитків: акти першої та третьої підформ відображали витрати сімей, пов'язані з недоотриманням прибутків від різних видів діяльності, а також заробітної платні, унаслідок умов німецького окупаційного режиму. Згадані акти обліковували також збитки, заподіяні громадянам унаслідок хвороб і каліцтв та їхнім сім'ям унаслідок смерті годувальників. Акт другої підформи відображення непрямих видів збитків не містив. Не містив акт другої підформи й переліку кількості дрібних збитків без грошової вартості.

Отже, індивідуальна форма обліку збитків (індивідуальний акт) та колективна (акт-список), передбачали облік непрямих збитків, а узагальнювальними документами передбачалося їх підсумовувати. Суттєвою

відмінністю колективної форми акта від індивідуальних була відсутність у колективної зазначення обставин заподіяння збитків.

У Волинській і Ровенській областях частина індивідуальних актів щодо обліку збитків не містять запису обставин заподіяння збитків [50, арк. 75]. В обох областях у сільрадах при складанні індивідуальних актів щодо обліку збитків комісії здебільшого не вказували технічної характеристики пошкоджених будинків та будівель. Тут здебільшого відсутні проценти пошкоджень, описи матеріалів та конструктивних елементів [54, арк. 4–4 зв.]. Як свідчить зміст переважно індивідуальних актів щодо обліку збитків, часом відбувалася плутанина у поняттях: назви сільськогосподарських приміщень неправильно перекладали з української мови на російську. Деколи актив сільрад обліковував лише види майна згідно з номенклатурою та його кількість, а оцінювання збитків відбувалося пізніше, після надходження цінників або приїзду фахівців [573, арк. 139].

У Волинській області, аналогічно, за умов цілковитого знищення сіл акти щодо обліку збитків складали районні комісії у більш пізні терміни, ніж інші села – у грудні 1944 р. В актах зазначали обставини заподіяння, кількість та вартість збитків, зазначаючи, що заподіяні вони нацистськими загарбниками та їх співниками.

Колективні акти-списки комісії використовували також для обліку збитків у населених пунктах, що фактично зникли, зокрема внаслідок еміграції населення до Польщі. У цьому випадку використовувалася спрощена форма акта-списка [668, арк. 19–20]. Найбільших труднощів зазнавали комісії при обліку збитків населенню, що загинуло внаслідок голокосту або мігрувало в межах СРСР. Для цієї роботи комісії використали акти колективної форми, в яких навпроти списку сімей, облікували приблизний розмір та вартість збитків. За умов відсутності власників майна, а деколи і будинків комісії застосували методи орієнтовних підрахунків, що полягали у використанні відомостей та матеріалів щодо знищення житлового фонду та надвірних будівель, а також особистого майна певної кількості осіб. Цю форму актів обирали для обліку

збитків, завданих єврейському населенню, що загинуло та зазнало збитків унаслідок голокосту і в Ровенській, і у Волинській області [668, арк. 127].

Використовували також огляд на місцях, опитування свідків із сусідніх сіл [241, арк. 4]. Усні свідчення в неграмотних громадян записували комісії при сільрадах. Коли свідки були грамотні, вони письмово підтверджували факти знищення майна, вказували обставини заподіяння та суми збитків [527, арк. 3]. Усні свідчення свідків слідчі органи пізніше оформлювали протоколами допитів [950, арк. 100]. Деколи, переважно у Волинській області та в окремих населених пунктах Ровенської, видатки та грошові виплати підтверджували квитанціями, що їх видала німецька влада. Часом методи комбінували – використовували покази свідків, квитанції, що стверджували виплати та «слова потерпілих» [553, арк. 13]. Квитанції, якими селяни підтверджували збитки внаслідок різних виплат під час німецької окупації, свідчили, що німці, приймаючи майно як держпоставку, іноді платили селянам гроші, проте ці факти комісіями не враховувалися [573, арк. 137–137 зв.]. Використовували для підтвердження фактів збитків й інші документи, видані окупаційною владою, – розписки за м'ясопоставку, так звані «молочні книжки» та розписки від німецьких господарських чиновників [577, арк. 46–47]. В одному з районів Ровенської області практикувалося складання окремого акта щодо обліку збитків внаслідок виплати податків та контрибуції [491, арк. 3]. Деколи до збитків, заподіяних громадянам, комісії враховували збитки, завдані майну колгоспів, які перебували на стадії формування і майно яких було розібране селянами назад до своїх господарств [522, арк. 84]. Голови та секретарі комісій щодо обліку збитків при сільрадах підводили підсумки складання актів і надсилали їх до райвиконкомів [603, арк. 26–27]. У сільрадах Волинської області комісії щодо обліку збитків, заподіяних громадянам, працювали в середньому близько двох місяців [69, арк. 2, 162].

У містах збитки, заподіяні об'єктам громадської власності, – приватним торговельним будинкам та будівлям, що розміщувалися на базарі, обліковувалися як збитки, заподіяні громадянам [531, арк. 95–95 зв.]. Зазвичай

кількісні й вартісні показники комісії вираховували орієнтовно. У м. Луцьку комісії, що складали акти громадянам, іноді враховували збитки, завдані їх приватним лікарським практикам, приватним майстерням та штрафи, заплачені продавцями на базарах у часи німецької окупації [275, арк. 17–17 зв., 26–26 зв.].

У Волинській області облік збитків, заподіяних населенню міст, незалежно від національної ознаки відбулося переважно пізніше, ніж у сільрадах – у січні 1945 р. [283, арк. 10]. В окремих сільрадах Волинської області комісії складали акти, у яких відображали лише види збитків згідно з номенклатурою та їх кількісні показники, вартість визначали пізніше районні комісії [69, арк. 28–28 зв.]. Акти щодо обліку збитків комісії при сільрадах відсиляли до районних комісій, які перевіряли акти на відповідність вимогам цінника та інструкції. У разі необхідності суми збитків, відображені в актах, перераховували і при потребі виправляли [528, арк. 175–175 зв.]. Перевірялися та виправлялися акти працівники райвиконкомів, яких залучали до роботи комісій [256, арк. 2]. Причому суми могли збільшуватися або зменшуватися [349, арк. 1–1 зв.].

У Волинській області переважала тенденція до збільшення й заокруглення сум [58, арк. 115]. Такий процес переважав у випадках, коли комісії при сільрадах використовували цінник щодо обліку збитків, заподіяних державним та громадським підприємствам та установам, зокрема колгоспам, і безпосередньо порушували пункти інструкції щодо обліку збитків, завданих громадянам СРСР, вимогам якої було обліковувати збитки, заподіяні громадянам, у ринкових цінах, що переважали в цій місцевості в часи німецької окупації. Тому вартість майна, що було знищене чи пошкоджене, комісії відображали в ринковій вартості [52, арк. 40]. Була проблема рівня освіти членів комісій, наслідком якого стали численні помилки та виправлення, які, неможливо прочитати [558 арк. 12–13; 52, арк. 1–1зв.]. При цьому як мову часто використовували російсько-український суржик [58, арк. 43–43 зв.].

У Волинській області процес перевірки актів щодо обліку збитків районними комісіями тривав до травня 1945 р. [324, арк. 8]. В окремих

віддалених районах Ровенської області районні комісії надсилали акти та пропоколи щодо обліку збитків до облвиконкому до січня 1945 р. [610, арк. 47]. Уся вертикаль виконавчих органів влади і комісій, починаючи з районних і завершуючи робочою групою при УРК, складала узагальнювальні документи – реєстри актів щодо обліку збитків та зведені відомості щодо обліку збитків, заподіяних громадянам (див. додаток II) [249, арк. 1; 250, арк. 1].

Усі зазначені матеріали районні комісії надсилали до обласних комісій, які на основі актів щодо обліку збитків, реєстрів актів та зведених відомостей, що відображали збитки, завдані населеним пунктам, провівши перевірку матеріалів, складала реєстри та узагальнені відомості збитків, заподіяних громадянам як районів, так і областей, після чого всі матеріали щодо обліку збитків спрямовували до НДК, а копії – до УРК [521, арк. 2]. Обласні комісії складала також підсумково-узагальнювальний документ за формою доповіді, в якій поетапно відображався процес та розмір збитків, заподіяних нацистськими загарбниками громадянам [945, арк. 65].

До документів вторинного етапу обліку збитків можна долучити списки та довідки про розмір збитків, заподіяних нацистськими загарбниками громадянам, для надання пільг щодо сплати ними податків. Склалися списки господарств щодо надання пільг, відповідно до Постанови РНК СРСР № 129 від 8 лютого 1944 р.. Згадані списки та довідки складала районні виконавчі органи влади на основі списків, складених головами сільрад, а затверджували РНК УРСР по районах областей [583, арк. 7, 8, 9, 10, 14].

У червні 1944 р., відповідно до Постанови РНК СРСР від 30 травня 1944 р. ч. 559 «Про розподіл кредитів на господарське облаштування працівників підприємств та установ, що потерпіли від німецької окупації», облвиконкоми видавали кредити, які працівники повинні були виплачувати із заробітної плати [650, арк. 73]. Таким чином, у травні 1944 р. Волинській області на індивідуальне житлове будівництво було виділено 390 тис. руб., а Ровенській – 300 тис. руб., а всього 21 області УРСР було виділено 20 млн руб [439, арк. 211]. Проте ця справа тривала і далі: 8 вересня 1944 р. на основі постанови РНК

УРСР від 19 серпня 1944 р. уряд видав Постанову «Про розподіл додаткового кредиту на господарське обладнання працівників установ та підприємств, що зазнали збитків внаслідок німецької окупації».

Встановлення людських втрат відбулося згідно з Постановою № 667 РНК СРСР від 17 червня 1943 р., яка повне встановлення, розслідування та документування усіх фактів злочинів покладала на обласні комісії. У діяльності щодо встановлення людських втрат комісії користувалися інструкцією «Про порядок встановлення і розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників», що її розробила НДК і яка була прийнята 31 травня 1943 р. та затверджена вказаною постановою (див. додаток К). Усі завдання, викладені в інструкції, відповідали Положенню про НДК [897, арк. 5].

Початковий підетап встановлення людських втрат розпочався в Ровенській області ще до офіційного встановлення радянської влади у регіоні. Перші акти встановлення людських втрат складали ще влітку 1943 р. жителі сіл Висоцького та Володимирецького районів спільно із загонами радянських партизанів за «гарячими слідами» злочинів: встановлено кількість загиблих осіб унаслідок нальоту німецької авіації та жертв нападу «українсько-німецьких націоналістів» [684, арк. 206–207]. Пізніше, у січні 1944 р., місце радянських партизан в організації селян для встановлення людських втрат, заповдіяних німцями, зайняли військові Радянської армії [684, арк. 56]. Після німецької окупації в лютому 1944 р. райвиконкоми видавали постанови, якими зобов'язували міські та сільські ради провести підрахунок та скласти списки всіх громадян, замучених німецькими окупантами або військово-політичними силами, означеними як «банди», і надати згадані списки до райвиконкомів не пізніше лютого 1944 р.

Наступним розпорядженням облвиконкому Ровенської області від 1 березня 1944 р. голови райвиконкомів та міських рад мали надати інформацію про кількість вбитих та вивезених на каторгу. Райвиконкоми вимагали виокремити відомості про кількість осіб, що загинули від бомб та снарядів у містах та селищах. У квітні 1944 р. почали надходити перші документи щодо

виконання цього розпорядження [526, арк. 62]. Для отримання вказаних відомостей комісії використовували результати роботи державних установ – РВ НКВС, відділу актів громадянського стану та РАГСів, які, відповідно до постанови райвиконкомів, зобов'язували всіх громадян районів до 15 квітня 1944 р. зареєструвати в органах РАГСів всіх народжених та померлих за час німецької окупації, зокрема й розстріляних та «замордованих» [605, арк. 2]. Отже, процеси обліку природного руху та втрат цивільного населення збіглися в часі.

Документи початкового підетапу встановлення втрат, що їх подавали голови сільрад, мали різні назви – списки, акти, відомості, довідки або зовсім не мали назв. На підставі цих документів районні комісії складали акти щодо встановлення втрат. Окрім того, вони мали різні форми, що залежали від районів, часу складання та ступеня узагальнення районними комісіями необхідної інформації. В Олександрійському районі Ровенської області складали документи спрощеної форми, у яких відображали кількість жертв, їхні прізвища, ім'я та по батькові, роки народження, національність та стать [482, арк. 1]. Інколи форма була дещо іншою, додавалася графа – «рід смерті», у якій ішлося про причини смерті [482, арк. 15]. Деколи вказували професію жертв [513, арк. 20]. У Деражненському районі складали списки, за формою, схожою на зазначену вище, до якої додавалася інформація про обставини загибелі та військово-політичну силу, що їх спричинила [549, арк. 26]. В Острозькому районі Ровенської області цей вид документів називали відомостями про вбитих та вивезених на німецьку каторгу, сільради подавали інформацію про дату смерті, прізвища вбивць або винних у «загнанні на каторгу», також обліковувалися відомості про місце поховання жертв, наявність родичів та їхні адреси [522, арк. 41–41 зв., 42]. Військово-політичні сили, що спричинили втрати, актив сільрад визначав на власний розсуд [513, арк. 17, 20]. Прізвища, імена та по батькові жертв вдавалося встановити не завжди, у таких випадках зазначали приблизну кількість членів сімей або вказували прізвища дорослих, зазначаючи наявність у них дітей [513, арк. 20].

У більшості сільрад Волинської області в складали списки загиблих за формою, подібною до документів цього періоду в Ровенській області. У них відображали прізвища, імена, по батькові жертв, роки їх народження, національність, дати смерті. Щодо військово-політичних сил, які спричинили втрати, то в 1944 р. їх обліковували здебільшого як «німецько-фашистські загарбники та їх спільники» [324, арк. 4]. У Волинській області, згідно з наявними матеріалами, тільки в одному районі – Рожищенському – складала списки аналогічної форми щодо встановлення втрат. Привертає увагу обставина, що в цьому районі було багато осіб, які загинули від різних військово-політичних сил, визначених як «німці», «поляки», «німецько-українські націоналісти» або просто «бандити» [471, арк. 1]. У Заболоттівському районі голови місцевих виконавчих рад складала списки осіб, що були розстріляні за такою формою: персональні відомості, роки народження, національність, місце роботи, дати розстрілу, деколи зазначали професію та посаду [473, арк. 1–2]. В актах початкового встановлення втрат актив сільрад повинен був указати кількість жертв, винуватців убивств, установити та схарактеризувати спосіб убивства. Районна комісія суворо застерігала: в актах не дозволено писати «банди» і т. п., а тільки «посібники» [455, арк. 5].

У Цуманському районі комісія вимагала від голів сільрад скласти списки вбитих, диференціювавши військово-політичні сили, що їх спричинили, – окремо зазначити кількість жертв, заповдіяних німцями та «бандерівцями». Окремо вимагалось скласти списки осіб, вивезених на каторгу. Ці документи потрібно було надати до районної комісії у серпні-жовтні 1944 р. одночасно зі списками громадян, що зазнали збитків [449, арк. 1]. Зазначені документи із завданнями працівники райвиконкомів складала на зворотах чернеткових документів, тому що паперу не вистачало.

Райвиконкоми у Волинській області вимагали від сільрад скласти відомості про вивезених на каторгу до Німеччини, надіславши друкований трафарет за формою: персональні відомості, роки народження, національність,

роки, в яких було вивезено на каторгу, та вказати, ким це було здійснено [455, арк. 4]. Привертає увагу та обставина, що в межах одного району в сільрадах списки осіб, «загнаних на німецьку каторгу», мали різні форми: в одних сільрадах указували національність громадян, в інших – дату вивезення до Німеччини: рік, а деколи навіть місяць, у решті – подавали лише інформацію про персональний склад та роки народження [224, арк. 24]. Окремо складали списки осіб, що були арештовані німецькими каральними органами за допомогою нацистських посібників, поляків за національністю [477, арк. 48].

Методи збирання інформації активом сільрад щодо встановлення кількості загиблих та вивезених на каторгу райвиконками не зазначали в жодному з документів. Указували лише форми встановлення цих фактів. Аналіз матеріалів роботи сільрад свідчить, що основними методами встановлення фактів злочинів були свідчення голів сільрад і активу та відомостей, отриманих від громадян сільрад [530, арк. 8]. Деколи в сільрадах, на вимогу РВ НКВС, списки осіб, що загинули, складали священники на основі церковних відомостей про поховання вбитих [573, арк. 118–118 зв.].

Невідомо, чи були вказівки активам сільрад не обліковувати жертв серед українських націоналістів та асоціальних елементів, проте зберігся документ, у якому голова сільради стверджував: «усі особи, що загинули були людьми чесними, які до жодних партій чи організацій не належали, а були місцевими селянами». Була це ініціатива самого голови сільради чи таємне розпорядження, невідомо [525, арк. 25–25 зв.]. Деколи голови комісій зазначали, що загиблі особи вбиті справедливо [525, арк. 28–28 зв.]. Проте в районних актах щодо встановлення втрат таких відомостей не було. Це свідчить про ідеологічні правки матеріалів, отриманих від сільрад районними комісіями.

Після складання списків щодо встановлення кількості загиблих та вивезених на каторгу розпочався основний підетап встановлення людських втрат, який характеризувався складанням, переважно у грудні 1944 р., основних документів ствердження дійсності – актів. Акти щодо встановлення кількості

вивезених на каторгу громадян складали за такою формою: вказували військово-політичну силу, що спричинила загнання – нацистські загарбники та їх спільники; часовий проміжок – період нацистської окупації; кількість громадян, що була «загнана», та кількість населених пунктів [224, арк. 6; 477, арк. 18]. Деколи в актах щодо встановлення втрат подавали кількість безвісти зниклих та персональні відомості про них, указавши обставини та військово-політичні сили, що спричинили зникнення [530, арк. 9]. Інколи складали список громадян, що вибули невідомо куди [522, арк. 2].

Були змішані форми актів – акти-списки, у яких відображалися людські втрати, кількість осіб, вивезених на каторгу, та соціально-економічні збитки, заподіяні нацистськими загарбниками. Складали також узагальнювальні акти, у яких відомості про людські втрати поєднувалися з даними про соціально-економічні збитки [482, арк. 2; 462, арк. 37].

В актах щодо встановлення втрат широко використовували пропагандистські тексти про злочинну суть нацизму, про допомогу червоних партизан, визвольну місію радянської влади [888, арк. 156]. Привертають увагу суттєві ідеологічні правки актів щодо встановлення втрат, зроблені органами партійної влади, зокрема свідчення про розгортання в селах партизанського руху при співпраці з місцевим радянським активом [690, арк. 151–152].

Районні комісії складали зведені відомості щодо вбитих по сільрадах, у яких на вимогу диференціювали осіб, що загинули від рук німців, угорців та українських націоналістів, хоча в матеріалах, надісланих сільрадами, ідеться переважно про німецьких загарбників та їх спільників [124, арк. 22, 29, 41]. Найменування військово-політичних частин та прізвища командирів зазвичай не були встановлені [530, 15].

Процес установлення жертв масових каральних акцій був дещо відмінним від установлення жертв локальних вбивств, тому слід розглянути його детальніше. У Волинській області районні комісії складали акти встановлення втрат унаслідок масових каральних акцій, у них також указували обставини,

дату, кількість жертв, їх соціальну приналежність, зазначали військово-політичну силу, що їх спричинила [224, арк. 3].

У селах при встановленні кількості та обставин загибелі людей унаслідок масових каральних акцій працювала прокуратура районів, яка передавала матеріали до районних комісій, після чого складали акти або інші документи [224, арк. 4]. Акти про втрати внаслідок масових каральних акцій складали переважно у листопаді–грудні 1944 р. Іноді до цієї роботи залучали представників військової частин, зокрема представників військових медичної служби та органів юстиції, які проводили огляд та розслідування [948, арк. 5].

Районні комісії Ровенської області проводили ексгумації для встановлення втрат радянських громадян унаслідок масових каральних акцій. Інформацію про масові страти місцевого населення, зокрема євреїв, та наявність захоронень, що потребували ексгумацій, районні комісії отримували зі свідчень очевидців та голів сільрад, які зазвичай уже містили інформацію про приблизну кількість, персональний склад та роки народження жертв [155, арк. 25]. Тому детальну ексгумацію не здійснювали, проводили її лише частково, встановлюючи кількість жертв та причини смерті на основі висновків лікарів, що підтверджували слова місцевих жителів [888, арк. 233]. На територіях районів, у сільрадах, ексгумації масових захоронень проводили тільки районні комісії. Термін слідства становив 1,5 місяця, обов'язково мали бути сфотографовані усі об'єкти, фотокартки додавали до матеріалів справи [888, арк. 234]. Саме вони організовували судово-медичні експертизи, що безпосередньо займалися ексгумаціями. Додатком до акта щодо встановлення втрат унаслідок масових розстрілів були виміри та обчислення площі захоронень загиблого населення. Зазначені виміри здійснювали фахівці із земвідділу – землевпорядники. Після цього старші землевпорядники складали креслення захоронення з обчисленням його площі та приблизної кількості жертв, захоронених у ньому. За допомогою вимірів довжини, ширини та глибини визначали кількість людських тіл в 1 м². Можливо, таким чином виконували чиясь вказівку. В Острозькому районі в масових захороненнях в 1

м² містилося близько п'яти осіб [530, арк. 64]. Здебільшого вказувалися прізвища німців та їх спільників. В окремих районах склали акти, в яких узагальнювали кількість втрат унаслідок масових страт, установлених проведенням ексгумацій та без них, а також загиблих у сільрадах унаслідок локальних убивств та кількість вивезених до німецької каторги [888, арк. 154–155].

У Волинській області спостерігалася тенденція до організацій проведення ексгумацій райпрокуратурами та слідчими органами [224, арк. 4]. Методи роботи комісій Волинської області не відрізнялися від роботи комісій щодо обліку збитків у Ровенській області, окрім приблизних підрахунків кількості тіл. До спільних методів належали покази свідків, на основі яких слідчі органи встановлювали кількість жертв та причини смерті.

На основі актів про ексгумацію та актів щодо встановлення втрат, у яких районні комісії робили висновки про необхідність притягнення нацистських загарбників та їх спільників до кримінальної відповідальності, слідчі органи розпочинали роботу щодо розшуку цих осіб [888, арк. 192]. Прокурори та слідчі використовували протоколи допитів свідків – один з основних документів слідчої роботи [684, арк. 63–65]. Оскільки жертвами масових каральних акцій було переважно єврейське населення, використовували показання євреїв, що врятувалися під час цих акцій [888, арк. 231]. Використовували показання полонених німців, зокрема у Ровенській області [889, арк. 105–107]. Процес встановлення людських втрат унаслідок масових каральних акцій без проведення ексгумацій у лютому 1944 р. організували представники військових частин із залученням військової медичної служби, представників радянської влади та місцевих жителів [948, арк. 5–6].

Поодинокі могили та захоронення не ексгумували. Усі обставини комісії встановлювали на основі показань свідків [889, арк. 95]. У випадках знайдення захоронення тіл з ознаками насильницької смерті комісії при сільрадах за участю фахівців – лікарів із районів, провівши огляд, склали акти, до яких додавали протоколи огляду тіл та фотокартки [485, арк. 2–5].

Для встановлення фактів існування таборів для військовополонених та визначення втрат серед військовополонених використовували свідчення місцевого населення [889, арк. 94–95]. Як показання свідків використовували спогади колишніх в'язнів німецьких таборів для військовополонених. Деколи залучали німецькі документи, знайдені в розташуваннях таборів [73, арк. 57]. На основі показань свідків було встановлено особи німців та їхніх спільників, становище в'язнів, факти знущань та вбивств, кількість жертв та місця захоронень [684, арк. 34]. Акти щодо обліку втрат військовополонених містили відомості про становище радянських громадян у таборах для військовополонених: прізвища нацистських загарбників та їхніх спільників [911, арк. 25].

Протоколи показань свідків складали слідчі або прокурори за усіма правилами слідства. Зокрема, свідків попереджали, що за неправдиві показання або за відмову від них вони несуть відповідальність згідно зі ст. 89 Кримінального кодексу УРСР [911, арк. 28, 37, 44]. Вказували прізвища, імена й по батькові свідків, національність, соціальне походження, освіту, професію, партійну приналежність. Аналіз документів свідчить про ретельний відбір свідків – майже всі селяни та робітники [684, арк. 95–97]. Привертає увагу обставина – малограмотні та неграмотні свідки називали точні цифри людських жертв [684, арк. 77–79]. Усі ці матеріали – акти щодо встановлення втрат та протоколи допитів свідків увійшли до «Колекції матеріалів Великої Вітчизняної війни», що зберігаються в Держархіві Рівненської області.

Робота комісій при сільрадах була проведена незадовільно, тому у квітні 1945 р. районні комісії вимагали від голів сільрад списки додатково виявлених загиблих та вивезених на каторгу, для чого уповноважувала провести перерахування та отримати нові відомості. На основі відомостей районні комісії складали акти про додаткову, детальну перевірку всіх сільрад районів задля виявлення кількості вбитих та вивезених на німецьку каторгу. Якщо більше таких фактів не виявляли, голови сільрад повідомляли про це доповідними

[525, арк. 10–10 зв.]. До актів по районах додавали списки, отримані від сільрад [124, арк. 37].

Діяли комісії щодо визначення кількості людських жертв, спричинених діяльністю військово-політичних сил, означених як українські націоналісти. У Ровенській області в червні–липні 1944 р. на вимогу обласних комітетів КП(б)У райвиконкоми надавали довідки «про злочини німецько-фашистських загарбників та українсько-німецьких націоналістів», скоєних протягом першого півріччя 1944 р. у формі зведень [573, арк. 120–120 зв.; 534, арк. 74]. Продовжувалася ця робота до січня 1945 р. Проте ця кількість жертв не увійшла до кількості загиблих, що їх встановили комісії, оскільки ті визначали втрати, заподіяні лише в часи німецької окупації, а отже людські втрати першого півріччя 1944 р. обліковувалася іншими документами, які склали райвиконкоми.

У Волинській області в грудні 1945 р. райвиконкоми склали списки радянського партійного активу та селян, що були вбиті та викрадені військово-політичною силою, визначеною як українські націоналісти, за такою формою: персональні відомості, роки народження, адреси, дати вбивств, місце роботи та посада. Документ склали у період від серпня 1944 р. до грудня 1945 р. [475, арк. 2–3]. Ці втрати обліковували окремо, і до кількості жертв «німецько-фашистських загарбниками та їх спільників» не увійшли. А загалом виявлення жертв зазначеної військово-політичної сили у Волинській області тривало до 1983 р. [395, арк. 1].

Склали також підсумково-узагальнювальні документи: реєстр актів зі встановлення злочинів, заподіяних щодо громадян СРСР, по районах. Окремо обліковували акти щодо встановлення втрат унаслідок знищення цивільних осіб, військовополонених та акти щодо встановлення осіб, вивезених до німецької каторги, в сільрадах [522, арк. 31–31 зв.]. Реєструвалися акти судово-медичної експертизи, складені після ексгумації масових захоронень цивільних громадян та військовополонених [522, арк. 31–31 зв.]. До узагальнювальних документів, що їх склали органи державної влади та державні комісії,

належать списки нацистських окупантів та їхніх спільників, які здійснили злочини на тимчасово окупованій території СРСР [522, арк. 32–32 зв.].

Інший підсумково-узагальнювальний документ мав назву «Основні відомості про встановлені злочини щодо громадян СРСР» і складався за формою: кількість розстріляних, повішених, померлих після знущань та катувань, убитих бомбами та снарядами, військовополонених, що загинули; підсумок загальних втрат. Обліковували також кількість громадян, що піддалися арештам, побиттям на насильствам, та кількість «загнаних до німецького рабства» [530, арк. 4]. У цьому документі відображали характеристику злочинів та кількість втрат у розрізі районів області, після чого обласна комісія надсилала його до НДК [224, арк. 2]. Це єдина форма документа, що диференціювала причини смерті, передбачала облік насильницьких дій щодо громадян СРСР.

Районні комісії на основі актів судово-медичних експертиз щодо результатів ексгумацій та слідчих матеріалів, зокрема показань свідків та листів опитувань громадян, що повернулися з Німеччини, зібраних органами прокуратур районів, райвідділами НКВС, НКДБ та представниками райздраввідділів, та на основі актів та списків, складених сільськими комісіями, складала районні підсумкові акти про злочини нацистських загарбників та їх спільників у районах. Зазначені документи мали дослівну назву: «Про те, що німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками розстріляно і замордовано мирних громадян та загнано до німецької каторги в районах областей» [888, арк. 139]. У Волинській області акти складала переважно в грудні 1944 р. [224, арк. 5]. У Ровенській області складання цих документів тривало до червня 1945 р. [888, арк. 139]. Заключні акти складала в п'яти примірниках. Як додатки використовувалися фотокартки ексгумацій тіл, що їх зробили районні комісії [888, арк. 234]. В актах комісії використовували описовий матеріал щодо характеристики злочинів різних військово-політичних сил з метою радянської пропаганди у внутрішньо- та зовнішньополітичній діяльності [888, арк. 234].

Про важливість та засекреченість інформації про втрати свідчить та обставина, що станом на кінець жовтня 1944 р. ні уряд УРСР, ані УРК (робоча група Павлюка) не мали відомостей про втрати населення та кількість вивезених до Німеччини [890, арк. 50].

Особливістю встановлення людських втрат у 1946–1951 рр. було фігурування в документах лише органів виконавчої влади. У Ровенській області у квітні 1946 р. облвиконком надав указівки райвиконкомам скласти список населених пунктів згідно з формою, що додавалася. Вона мала назву «Хронологічний довідник про окупацію німецькими загарбниками населених пунктів району і звільнення їх Червоною армією». Цю роботу мали організувати голови та секретарі райвиконкомів. Список райвиконкоми мали відіслати до відділу Державних архівів УНКВС Ровенської області [522, арк. 57]. 26 травня того ж року до вимог надати відомості про дати окупації та звільнення облвиконком додав нові вимоги: вказати кількість людських втрат та кількість громадян, вивезених на каторгу. Ці відомості райвиконкоми мали надати в розрізі сільрад, а також вказати інформацію про воєнні дії та боротьбу радянських партизан у районі [522, арк. 58].

У грудні того ж року до зазначених вище вимог облвиконкому до райвиконкомів додалися вимоги: під грифом «таємно» надіслати до 12 січня 1947 р. матеріали для всебічного висвітлення відомостей про руйнування та гноблення, що його зазнали радянські громадяни в часи німецької окупації [526, арк. 1]. Для ствердження цих фактів облвиконком указував використати матеріали державних комісій щодо обліку збитків, заподіяних нацистськими загарбниками; листи опитування громадян; інші офіційні матеріали. Тобто у Ровенській області довідок від голів сільрад не вимагали, отже можемо стверджувати про вторинний характер цього процесу (встановлення на основі документів, складених у 1944–1945 рр.). Обласна комісія Ровенської області повинна була скласти підсумки та надіслати їх до Ради міністрів УРСР [526, арк. 1]. Також у цей період місцеві органи виконавчої влади Ровенської області складали списки комсомольців, що загинули від рук націоналістів (вірогідно,

українських). Такий список, складений у серпні 1946 р., зберігається у фонді підпільного обкому КП(б)У [693, арк. 3–4].

У Волинській області після 1945 р. процес установлення кількості загиблих та вивезених на каторгу тривав і, на відміну від «архівного» процесу на Ровенщині, відбувся безпосередньо в сільрадах. Складали документ, що мав назву «Відомості про кількість громадян СРСР, насильно загнані нацистськими загарбниками на каторгу в період тимчасової окупації областей УРСР, які повернулися на батьківщину» до травня 1946 р. [629, арк. 4]. Сільради надавали інформацію у формі списків або довідок. [629, арк. 6]. Прикметно, що вся ця інформація мала гриф «таємно». Існують свідчення, що документи зазначених форм щодо встановлення осіб, які повернулися з каторги, складали райвиконкоми на вимогу відділів НКВС [629, арк. 1]. Проте детальний процес установлення особового складу громадян, що повернулися та не повернулися на батьківщину із німецької каторги, у Волинській області розпочався у квітні–червні 1946 р. та тривав до 1949–1950-х рр. [473, арк. 78; 452, арк. 1]

У Волинській області в 1946 р. на вимогу райвиконкомів райвідділів та МВС голови та секретарі сільрад складали списки осіб, що стали жертвами різних військово-політичних сил. Актив сільрад самостійно визначав їх як «поляків», «німців», «німецько-українських націоналістів», а інколи і як «невдомих осіб». Національність самих жертв зазначалася не завжди [376, арк. 8]. У окремих випадках, на вимогу МДБ, райвиконкоми вказували національність загиблих, їх професії, а також, вік і стать [478, арк. 1]. Також деталізували інформацію про жертви нацистських загарбників: складали списки осіб, що загинули, за такою формою: персональні відомості, ким особа працювала в 1940–1941 рр., дата загибелі, склад сім'ї, опис господарства [452, арк. 38]. Проте підсумкових результатів, установлених документами вказаної форми, не було.

У 1960-х рр. у Радянському Союзі розпочалася чергова хвиля міфологізації подій Другої світової війни, пов'язана із черговою політичною кризою увсередині країни та «соціалістичному таборі». Згідно з Постановою

ЦК КПУ від 28 листопада 1961 р., що мала назву «Про недоліки, допущені при обліку учасників антифашистського підпілля і партизанського руху на Україні у період Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.», бюро обкому КПУ прийняло рішення: для проведення роботи щодо виявлення учасників антифашистського підпілля на Ровенщині створити комісію, у складі десяти осіб на чолі із секретарем обкому КПУ. До роботи комісії було також залучено колишніх учасників партизанського руху. У районах було створено аналогічні комісії, які очолили переважно секретарі райкомів КПУ. Для надання практичної допомоги райкомам у проведенні роботи щодо віднайдення колишніх учасників антифашистського підпілля в райони області було відряджено позаштатних інструкторів відділу парторганів обкому КПУ, також неодноразово на місця виїжджали члени обласної комісії та відповідальні робітники обкому КПУ [692, арк. 11].

У Ровенській області процес встановлення кількості та обставин загибелі громадян СРСР та складання документів, які відображали радянський партизанський рух, продовжився і в 1963 р. Було дещо змінено напрям діяльності органів партійної влади: окрім установа осіб, що вели радянську антифашистську діяльність на Ровенщині, було вирішено, зокрема, оприлюднити розмір людських втрат та матеріальних збитків, заподіяних нацистськими загарбниками. Інститут історії партії ЦК КПУ як філіал Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС вимагав від обкому КПУ розглянути разом із облдержархівом довідки про окупацію та звільнення районів (які були складені у 1946 р.) і зробити вибірки про кількість партизан, підпільників та осіб, що їм допомагали, та кількість осіб, що виявили інші види спротиву. ТанDEM цих двох інституцій мав також зробити вибірки про кількість осіб, що були знищені нацистами [692, арк. 5]. Вказані відомості-вибірки надсилали до Інституту історії партії ЦК КПУ. Партійний архів обкому КПУ повідомляв, що було «проглянуто» документи, які збереглися. Лист та відомості підписав завідувач партархіву обкому КПУ Ровенської області [692, арк. 6–7]. Таким чином у 1963 р. було складено документи вторинного

встановлення втрат та обліку збитків: списки населених пунктів і селищ, що були знищені нацистськими окупантами; списки осіб, що були вбиті або вивезені до Німеччини; відомості про місця розстрілу громадян та місцезнаходження гетто; інші відомості, які були оформлені у вигляді довідки. Під час її складання були використані матеріали роботи державних комісій, мемуари, інші матеріали, видані в попередні роки. Зокрема, використано твори колишнього радянського партизана Л. Кизи. Довідку склали старший науковий співробітник ООФ А. Купчинський та завідувач партархіву обкому КПУ Ровенської області Михайлюта [691, арк. 14].

У Волинській області в 1976 р., керуючись тими ж розпорядчими документами, державна обласна комісія складала списки населених пунктів області, повністю та частково знищених нацистськими загарбниками та їх співниками в роки Другої світової війни [378, арк. 1]. Було також зазначено кількість людських втрат, їх національну приналежність, військово-політичні сили, що їх заповдіяли, та обставини загибелі. Окрім цього, вказано кількість осіб, вивезених на примусові роботи до Німеччини. Місцевим органам виконавчої влади було поставлене завдання підготувати довідки. Їх було складено у серпні–вересні 1976 р. у хронологічних межах 1941–1945 рр. [388, арк. 1]. Проте у довідках є відомості про радянських активістів, які загинули в 1946 р., а подекуди відомості про людські втрати та матеріальні збитки, заповдіяні, як визначили комісії, «бандами ОУН» у 1948–1949 рр. [391, арк. 30; 392, арк. 48].

Аналіз матеріалів дає нам змогу стверджувати, що процес установлення людських втрат та матеріальних збитків був не переглядом попередніх результатів діяльності комісій у 1942–1951 рр., а довстановленням втрат та збитків на територіях, які або не були охоплені цим процесом у повоєнні роки з тих чи інших причин, або на яких мали місце факти національної ворожнечі, боротьби націоналістичних формувань, що їх «перші» комісії здебільшого ігнорували, а одним із завдань «других» комісій було встановлення злочинів українських націоналістів. У випадках, коли кількість людських втрат у

конкретному населеному пункті була встановлена «першими» комісіями у 1944–1945 рр., у списках вказувалося посилання на відповідний архівний фонд, тому ми не зараховували цю цифру до людських втрат, довстановлених у 1976 р. [387, арк. 6–7]. Саме тому джерелами отримання інформації комісіями в 1976 р. були довідки від активу сільрад, складені на основі опитування свідків, тільки в одиничних випадках, як уже згадано, використовувалися архівні матеріали діяльності комісій 1940-х рр. та інші архівні джерела [379, арк. 1]. Таким чином було довстановлено, що збитки були заподіяні здебільшого нацистськими загарбниками, проте у текстах самих довідок є згадки про інші військово-політичні сили, зокрема українських націоналістів. [379, арк. 10].

Встановлено кількість повністю спалених населених пунктів, частково в них виокремлювали кількість дворів, деколи диференціювали населені пункти на села та хутори. Відомості про збитки надавали із зазначенням кількості до німецької окупації та після, те ж саме стосувалося людських втрат [386, арк. 2]. Деколи довідки складали у вигляді трафарету, друкували, проте здебільшого писали від руки [388, арк. 10]. Адміністративний поділ 1944-го і 1969 р. різняться: деякі райони об'єдналися, а окремі були ліквідовані, тому комісії районів та комісії при міських і сільських радах співпрацювали [379, арк. 1].

Отже, можемо стверджувати, вказано, що методи і форми діяльності державних комісій були також визначені урядом СРСР. У своїй діяльності комісії застосовували методи колективної роботи. Важливою організаційною формою діяльності комісій були засідання. На них райвиконкоми заслуховували доповіді про роботу щодо обліку збитків. Основним методом організації діяльності районних комісій було залучення компетентних працівників до процесу обліку збитків на місцях, зокрема у формі відрядження уповноважених обласних комісій у райони. Аналогічно районні комісії залучали до співпраці органи НКВС, НКДБ–МДБ.

Організація й діяльність державних комісій та результати їх діяльності щодо встановлення людських втрат та матеріальних збитків, заподіяних господарству й населенню у Волинській та Рівенській областях у 1942–1951

рр., 1961-му, 1963-му та 1976 р., є невід'ємною частиною історії СРСР, УРСР та України. Створення Радянським Союзом інституцій для визначення наслідків Другої світової війни було одним із факторів психологічного впливу на міжнародну спільноту та населення, що потерпало від злочинів нацистів. Окрім установлення людських втрат і матеріальних збитків, процес діяльності комісій мав на меті простежити рух населення, визначити кількість осіб, що перебували в національних формуваннях, співпрацювали із нацистами та тих, що виїхали з ними, а також встановити громадян, котрі перебували у націоналістичному підпіллі, або виявляли інші види супротиву радянській владі.

Висновки до розділу 2

Отже, можемо стверджувати, що ідея створення комісії була наслідком і реакції певних верств радянського суспільства на злочини нацистських загарбників, і дипломатичної діяльності урядів країн, окупованих Німеччиною [942, арк. 1–6]. Показово-представницький склад НДК, запропонований листом П. Капиці, був укомплектований лише із радянських партійних та господарських керівників, наукової й військової еліти та православного митрополита, зумовив зосередження практичної роботи щодо обліку збитків та встановлення втрат за вертикаллю органів виконавчої та партійної влади. В подальшому, із визволенням областей, державні комісії за вказівкою УРК створювалися за вказаним представницьким лекалом. У процесі своєї діяльності державні комісії зіткнулися зі значним спектром питань та проблем, що потребували локалізації та мобілізації фізичного складу для виконання певних завдань і відповідних фахових знань.

У більшості районів Рівенської та Волинської областей комісії все ж були створені. Проте фактично усю роботу комісій здійснювали органи виконавчої та партійної влади. У Рівенській області перші районні комісії були і сформовані, починаючи із лютого 1944 р., у Волинській – із серпня того ж року. Більш пізній час їх створення зумовив кращу організацію складу комісій, відповідно до поставлених завдань. До складу районних комісій у Волинській

області більше залучали секретарів райкомів з ідеології, комсомольських діячів та фахівців-юристів, наслідком чого було краще ідеологічне опрацювання матеріалів роботи комісій та більш грамотне їх складання. Фактично усю роботу щодо обліку збитків та встановлення втрат організував уряд УРСР. Організаційно-розпорядчою документацією: постановами, наказами та розпорядженнями, що їх видавали органи виконавчої влади, регулювалася діяльність комісій на місцях.

Хоча формально державні комісії існували до 1951 р., проте після 1945 р. – часу завершення складання документації первинного обліку та підсумково-узагальнювальних матеріалів, будь-яку діяльність щодо обліку збитків та встановлення втрат проводили органи виконавчої влади.

Аналіз персонального складу комісій, які досліджували розмір матеріальних збитків та людських втрат у 1960-ті та 1970-ті рр. ХХ ст., яка дає змогу стверджувати, що склалися вони із представників Комуністичної партії та комсомолу, до роботи також залучали колишніх учасників партизанського руху. Усю практичну роботу виконували працівники архівів. У Волинській області склад комісій був значно ширший і відповідав поставленим завданням. Формування персонального складу державних комісій та їхня діяльність перебували під суворим наглядом голів виконавчої та партійної влади.

Отже, склад комісій у Ровенській області в 1960-ті рр. та Волинській у 1970-ті є дещо відмінним, це пояснюється різними за змістом завданнями, що стояли перед комісіями. У першому випадку працівники архівів визначали учасників партизанського руху, паралельно встановлюючи кількість спалених населених пунктів та людських втрат, використовуючи, зокрема, матеріали діяльності комісій 1942–1951-х рр., що зберігаються в архівах, та спогади свідків – учасників партизанського руху. У другому – комісії в широкому представницькому складі обліковували кількість знищених нацистами населених пунктів, установлювали кількість, національну приналежність та обставини загибелі людей, а також військово-політичні сили, що ці жертви спричинили. Як бачимо, фаховий склад «перших» комісій не надто різнився, за

винятком якнайширшого залучення працівників архівів та історично-культурних установ.

Завдання, що стояли перед комісіями в 1960–1970-х рр., полягали у встановленні осіб, що були причетні до партизанського руху, а також в узагальненні та деталізації обставин злочинів нацистських загарбників. Ці завдання визначали методи діяльності комісій та форми документів, які вони складали: списки населених пунктів і сіл, знищених німецькими окупантами, та списки осіб, убитих і вивезених до Німеччини. Основним методом був аналіз джерельної бази – опрацювання попередніх матеріалів державних комісій, мемуарів учасників партизанського руху. Отже, комісії, що працювали в Ровенській області, обмежилися лише складанням вторинної за джерелами отримання документації.

У Волинській області комісії, готуючи такі ж за видами і формами документи, зіткнулися із незаперечними фактами польсько-української міжнаціональної ворожнечі, що їх «перші» комісії здебільшого ігнорували, а завданням «других» було довстановити окремі факти а вже відомі факти злочинів перевірити на правильність встановлення обставин та підрахунку людських втрат. Останні їх складали на основі спогадів свідків, які деколи оформлювали протокольно. Отже, констатуємо, що діяльність комісій у Волинській області у 1976 р. було первинним процесом стосовно встановлення людських втрат та матеріальних збитків.

Загалом можемо стверджувати, що завдання, поставлені перед комісіями, дещо звужували визначення винуватців спричинення матеріальних збитків і заподіяння людських втрат, обмеживши їх нацистськими загарбниками та їх спільниками. Документи, що їх складали комісії, давали змогу об'єктивно встановити матеріальних збитків і людських втрат кількість та обставини їх заподіяння, а також визначити військово-політичні формування, що їх заподіяли. Комісії, суворо керуючись у роботі інструкціями та таємними документами, виконували завдання радянського керівництва, який результати процесу діяльності державних комісій засекретив.

РОЗДІЛ 3

МАЙНОВІ ЗБИТКИ ТА ЛЮДСЬКІ ВТРАТИ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДІЯЛЬНОСТІ КОМІСІЙ

3. 1. Встановлення чисельності людських втрат

Волинську область починали визволяти із січня 1944 р. Станом на березень цього року із 30 довоєнних районів не були визволені: Вербський, Володимир-Волинський, Головнянський, Горохівській, Заболоттівський, Ковельський, Локачинський, Любомльський, Маціївський, Озютичівський, Порицький, Устилузький, Шацький. Кровопротитні бої Радянської армії із нацистськими військами за м. Ковель тривали від квітня до липня 1944 р.. Остаточо було визволено Волинську область у другій половині липня того ж року, зі звільненням містечок Устилуг та Шацьк 21 липня [727, с. 12–13]. Після визволення Волинської області було поновлено довоєнну кількість районів, до яких входило 883 сільради. Міськради функціонували у трьох містах – Луцьку, Ковелі, Володимирі-Волинському.

Зважаючи на вказані обставини, перші документи, що відображали людські втрати, заподіяні нацистськими загарбниками та їх спільниками, у Волинській області датуються березнем 1944 р.

Первинний етап обліку збитків характеризувався встановленням кількості загиблих та вивезених на каторгу до Німеччини. Це здійснювалося на основі видів та форм документів первинного етапу обліку, зокрема, його початкового підетапу – відомостей та списків; основного підетапу – актів. Таким чином, було зібрано інформацію про кількість розстріляних, повішених, померлих після знущань та катувань, убитих бомбами і снарядами. Окремо надавали інформацію про кількість загиблих військовополонених. Також планували облікувати кількість громадян, що зазнали арешту, побиття та інших насильств [886, арк. 21–22].

Процесом встановлення втрат було охоплено 25 районів Волинської області, окремо було відображено втрати в чотирьох містах – Луцьку, Ковелі,

Володимирі-Волинську, Порицьку. Первинний етап встановлення людських втрат завершився складанням підсумково-узагальнювальних документів, однією із форм яких були узагальнені відомості про встановлені злочини, заподіяні щодо громадянам СРСР нацистськими загарбниками. Результати встановлення втрат, згідно зі вказаним документом, такі: у Рожищенському районі було розстріляно 6 022 особи; у Голобському – 32 особи; Горохівському – 4 578; Заболоттівському – 545; Камінь-Каширському – 5 095; Ківерцівському – 163; Ковельському – 1 250; Колківському – 3 761; Луцькому – 318 осіб; Любешівському – 2 930; Любомльському – 5 000; Маневицькому – 1 064; Маціївському – 512; Озютичівському – 573; Олицькому – 5 500; Сенкевичівському – 1 293; Теремнівському – 133; Торчинському – 223; Турійському – 3 203; Устилузькому – 2 477; Цуманському – 2 936; Шацькому районі – 1 526 осіб [886, арк. 21–22]. Окремо відображено кількість людських втрат у містах: у Володимирі-Волинському – 330 осіб; у Ковелі – 40 000; Луцьку – 25 658 осіб. До того ж, окремо відображали втрати у містах у разі відсутності відомостей щодо кількості людських втрат у районах: у м. Порицьку кількість розстріляних визначено як 2 000 осіб.

Загалом було встановлено, що кількість розстріляних у Волинській області становить 117 122 особи [886, арк. 21–22].

Щодо кількості повішених, то таких страчених зафіксовано лише 24 особи в Шацькому районі. Кількість осіб, що померли після знущань і тортур, визначено цифрою 280. З них у Горохівському районі – 47; Колківському – 70; Теремнівському – 32; Торчинському – 28; Турійському – 45; Устилузькому – 58 осіб. Кількість громадян, убитих бомбами і снарядами, – 223 особи, з них у Горохівському районі – 99 осіб, Ківерцівському – шість осіб; Колківському районі – 118 осіб [886, арк. 21–22].

У Волинській області існували табори для радянських військовополонених, у яких загинуло 47 530 осіб: у м. Володимир-Волинському районі – 25 000; м. Ковелі – 12 000; м. Луцьку – 10 530 осіб. Фіксували також одиничні факти загибелі воїнів Радянської армії, що потрапили до полону: у

Горохівському районі таких налічувалося 86 осіб; Озютичівському – 70; Сенкевичівському – три особи; у Торчинському – 1 особа. Загалом втрати серед радянських військовополонених у Волинській області були визначені у кількості 47 690 осіб [886, арк. 21–22].

Кількість людей, що загинули від рук нацистських загарбників та їх спільників у Волинській області внаслідок різних причин смерті, визначена як 165 339 осіб громадян, у тому числі 47 690 військовополонених. У розрізі районів людські втрати виглядають так: у Голобському районі – 32 особи; Горохівському – 4 810; Заболоттівському – 545; Камінь-Каширському – 5 095; Ківерцівському – 169 осіб; Ковельському – 1 250; Колківському – 3 949; Луцькому – 318; Любешівському – 2 930 осіб; Любомльському – 5 тис.; Маневицькому – 1 064; у Маціївському – 512; Озютичівському – 643; Олицькому – 5 500; Рожищенському – 6 022; Сенкевичівському – 1 296; Теремнівському – 165; Торчинському – 252; Турійському – 3 248; Устилузькому – 2 535; Цуманському – 2 936; у Шацькому – 1 550 осіб [947, арк. 2–3]. У згаданому документі не було відомостей про кількість втрат у Вербському, Володимир-Волинському та Локачинському районах. Щодо загальних втрат у містах, то найбільші втрати встановлено у м. Володимирі-Волинському – 25 330 осіб; м. Ковелі – 52 тис. осіб; у м. Луцьку – 36 188 осіб; м. Порицьку – 2 тис. осіб [947, арк. 2–3].

Підсумкові документи державних комісій свідчать: масові страти відбувалися майже в усіх містах Волинської області. Так, у м. Володимирі-Волинському було розстріляно 25 330 осіб; у Каміні-Каширському – 5 095 осіб; у Ковелі внаслідок масових розстрілів загинуло 52 тис. осіб; у Рожищенському районі – 6 022 особи; Олицькому – 5 500; у Луцьку – 36 188 осіб.

Окрім того, нацисти застосовували методи масового знищення радянських військовополонених: у м. Володимирі-Волинському було вбито 25 тис. осіб; у м. Ковелі – 12 тис.; у м. Луцьку – 10 580 осіб.

До обласної комісії надійшло 398 актів щодо встановлення злочинів, заподіяних нацистськими загарбниками та їх спільниками [373, арк. 8].

Було також заплановано відобразити кількість громадян, які зазнали арештів, побоїв та насильств, проте зазначеної інформації не було, тому що такі відомості в низових документах початкового підетапу відсутні, а в документах основного підетапу – актах – відображені епізодично.

Згаданим документом відображали й кількість осіб, вивезених до Німеччини на каторгу. Диференціювали вказану кількість громадян, за актами та за актами-списками. В окремих районах встановлення згаданих відомостей відбувалося за допомогою лише актів. Таким чином встановлено, що Горохівському районі було вивезено 1 188 осіб; у Заболоттівському – 2 166; Камінь-Каширському – 195; Ковельському – 311; Колківському – 312; Локачинському – 413; Луцькому – 22; Любешівському – 500; Маневицькому – 336; Маціївському – 717; Озютичівському – 696; Олицькому – 499; Сенкевичівському – 206; Теремнівському – 104; Торчинському – 233; Турійському – 394; Устилузькому – 933; Цуманському – 33; у Шацькому районі – 1 131 особа. Щодо міст, то акти використовували у м. Володимирі-Волинському. Загалом на основі актів встановлено, що Волинській області було «загнано» на каторгу 11 475 осіб [947, арк. 2–3]

Окрім актів, використовували ще одну форму документів – списки вивезених на каторгу. Так, встановлено, що у Вербському районі таких осіб було 1 006; у Володимир-Волинському – 552; Голобському – 296; Ківерцівському – 529 осіб. Відомостей про кількість вивезених до каторги в Любомльському районі не знайдено. Згадану форму документа комісії використовували переважно в містах: у м. Луцьку – 68 осіб; м. Порицьку – 50 осіб. Відомостей про втрати у м. Ковелі в узагальнювальних відомостях не було. Отже, за списками встановлено, що на каторгу було вивезено 2 501 особа [947, арк. 2–3]. Загальна кількість вивезених до Німеччини, за даними, що їх встановили комісії в 1944–1945 рр. за допомогою різних форм документів, становила 13 976 осіб [947, арк. 2–3].

Відомості щодо кількості людських втрат та вивезених на каторгу, були тільки в м. Порицьку, згадок про район не було. Людські втрати виокремлені в

містах Луцьку, Ковелі, Володимирі-Волинському, поряд із аналогічними районами, ймовірно тому, що саме в цих містах існували міськради. Берестечківський, Головнянський, Ратнівський, Седлищанський райони взагалі не згадуються в узагальнювальних відомостях [947, арк. 2–3]. На вказаному документі стоять підписи голови Волинської обласної комісії І. Профатилова та її секретаря – О. Положая [947, арк. 2–3].

Отже, згідно з результатами діяльності державних комісій у Волинській області в період окупації нацистські загарбники та їх спільники розстріляли й замордували отруїли та повісили 165 339 радянських громадян, із них 47 690 радянських військовополонених із різних регіонів СРСР. Загинула 1/6 всього населення області (16 %) [373, арк. 4]. Вбивства та загнання в рабство радянських громадян здійснювали військові та цивільна німецька влада. Список конкретних винуватців, що заподіяли злочини, додавався.

Якщо проаналізувати об'єктивність встановлення комісіями в 1944–1945 рр. військово-політичних сил, які спричинили людські втрати, то можемо стверджувати, що факти загибелі громадян унаслідок польсько-українського міжнаціонального конфлікту обліковували як такі, що сталися з вини німців та їх спільників, або взагалі ігнорували. Зокрема, свідчень про польську каральну акцію 24 липня 1943 р. на с. Уличів (Туличів) Турійського району, внаслідок якої загинула 1 тис. українців, переважно літніх людей та дітей, в актах встановлення втрат, складених у 1944–1945 рр. не було, а комісії в 1976 р. встановили тільки 198 осіб, що загинули, як зазначено, 24 червня 1943 р. внаслідок німецької каральної акції [828, с. 49; 378, арк. 12].

Людських втрат, що їх заподіяли заподіяні поляки в липні 1943 р. у населених пунктах Луцького та Сенкевичівського районів, комісії у 1944–1951 рр. не встановлювали, проігнорували ці дані й у 1976 р. [828, с. 52; 386, арк. 3–72].

Окрім числових розходжень у різних документах, у діяльності комісій були помилки, зумовлені неврахуванням територіальних чинників, відсутністю можливостей повного територіального охоплення, поганою організацією

органів влади в повоєнний час, браком кваліфікованих кадрів. До того ж, були таємні документи, які вказували, як мали визначатися національність жертв та військово-політичні сили, що їх спричинили. Врешті увесь процес проходив під невсипним оком НКВС-МДБ, що були ланкою процесу встановлення людських втрат у СРСР.

У Волинській області в 1945 р. було складено листи опитування для громадян, що повернулися із німецької неволі на батьківщину [470, арк. 1]. Загалом у Волинській області було опитано не менше 2 312 осіб, після чого листи опитування із персональними відомостями були відправлені до НДК у м. Москву [446, арк. 27–28]. Пізніше їх використано у внутрішньополітичній пропаганді як ілюстрацію «звірячої» суті нацизму.

Слід зазначити, що авторитетні літературні джерела стосовно кількісних величин людських жертв та вивезених на каторгу надають дещо інші цифри: за роки окупації Волинської області нацисти розстріляли та замордували 165 300 мирних громадян; вивезли на роботу до Німеччини понад 30 тис. юнаків та дівчат [727, с. 15]. Як бачимо, ця цифра суттєво відрізняється від попередньої. Це свідчить про те, що процес встановлення осіб, які перебували в Німеччині та інших країнах колишнього Рейху, або осіб, які емігрували, активно тривав після 1944–1945 рр.

До списків «загнаних» на каторгу або безвісти зниклих не входили бійці й учасники УПА та інших військово-політичних формувань, а якщо й були внесені, то випадково. Вказану категорію громадян обліковували окремими списками в документах секретного діловодства. Також до вказаних списків вносили сім'ї, що були репресовані органами НКВС-МДБ.

У Ровенській області людські втрати, що були заподіяні внаслідок масових розстрілів та каральних акцій, були встановлені за допомогою ексгумацій. Їх проводила від 1 до 15 березня 1944 р. судово-медична комісія на чолі з експертом Н. Рибаквою та фахівцями 13-ї Армії. Ця комісія встановила, що в усіх виявлених місцях захоронень жертв масових страт у м. Ровно та його околицях було ексгумовано понад 132 тис. осіб загиблих мирних радянських

громадян та військовополонених [688, арк. 15]. Обліковували ті людські втрати, що сталися у часовий проміжок від червня 1941 р. до лютого 1944 р. [685, арк. 223]. Винними у вказаних злочинах були визнані нацистські керівники, починаючи від Е. Коха, й завершуючи працівниками гестапо, поліції, СС, СД та зрадниками батьківщини, яких вимагали притягти до суду [688, арк. 16]. Деколи у висновках прокурора були згадки про «озвірілих петлюрівських катів», а також твердження про те, що «усі вбивства втілювалися у життя петлюрівським урядом». Проте жодних доказів цього документально не зафіксовано [685, арк. 223].

У Ровенській області, так як і у Волинській, складали вже згадану форму документа – узагальнювальні відомості. Згідно з ними, у районах Ровенської області було розстріляно 170 752 мирних громадян: у Березнівському – 7 200 осіб; Вербському – 247; Висоцькому – 3 067; Володимирецькому – 2 700; Гощанському – 1 270; Демидівському – 1 397; Деражненському – 671; Дубенському – 19 975; у Дубровицькому районі кількості загиблих не відображено; у Здолбунівському районі – 5 406 осіб; Клеванському – 3 056; у Клесівському районі кількості загиблих не відображено; у Козинському районі було розстріляно 1 233 особи; Корецькому – 5 090; Костопільському – 17 910; у Людвипольському – 2 384; Межирицькому – 3 600; Мізоцькому – 5 145; Млинівському – 2 322; Морочнівському – 949; Острожецькому – 1 449 осіб; Острозькому – 6 615; Олександрійському – 1 885; Рафалівському – 2 953; у м. Ровно – 52 500 осіб мирних радянських громадян, а у Ровенському районі розстріляних осіб комісіями не віднайдено; у Рокитнівському – 411 осіб; у Сарненському – 13 067 осіб; у Степанському – 631 особу; у Тучинському – 5 319 осіб; у Червоноармійському – 2 300 осіб. Загалом у Ровенській області було розстріляно особи [728, с. 19–20]. На відміну від Волинської області, у містах, окрім обласного центру, міські комісії не створювали та окремо встановлення людських втрат не проводили.

Щодо інших причин смертей, то кількість повішених у Володимирецькому районі становила три особи; Деражненському – 21 особа; у Здолбунівському районі – дві особи; у Козинському – дві особи; у Костопільському – шість осіб; у Морочнівському – 22; Рафалівському – 13; Сарненському – 53; Степанському – п'ять; у Тучинському – одну особу. Загалом комісії встановили, що були повішені 128 осіб [728, с. 19–20].

Кількість загиблих після тортур у Вербському районі становила чотири особи; Здолбунівському – 15; Козинському – дві особи; Костопільському – 34; Людвипільському – 944; Мізоцькому – 290; Морочнівському – 66 осіб; Олександрійському – 27; Острожецькому – 518; Острозькому – шість; у Ровенському – 480 осіб; Сарненському – 91; Степанському – 23; у Тучинському – 624 особи. Всього у Ровенській області внаслідок тортур загинуло 3 124 особи [728, с. 19–20].

Кількість загиблих від бомб і снарядів становила: у Здолбунівському районі – 267 осіб; Козинському – 51; Морочнівському – 134; Олександрійському – 15; Острожецькому – 18; Острозькому – 130; Сарненському – 500; Степанському – 14 осіб. Загалом від бомб і снарядів у Ровенській області загинуло 1 129 осіб [728, с. 19–20].

На території Ровенської області були факти загибелі військовополонених: у Дубенському – 3 230 осіб; у Здолбунівському районі – 300 осіб; у Костопільському – 150 осіб; у Морочнівському – 12 осіб; в Олександрійському районі – 1 320 осіб; в Острозькому – 2 653 особи; у м. Ровно – 50 тис. осіб; у Степанському – 50 осіб; у Тучинському – 26 осіб; [728, с. 19–20]. Загалом, згідно з узагальнювальними відомостями, у Ровенській області загинула 57 741 особа військовополонених із різних регіонів СРСР [728, с. 20]. Згідно з іншими матеріалами, ця кількість становила 67 996 осіб [763, с. 297].

Проте згідно з відомостями Рівненського обласного військкомату, на території сучасної Рівненської області віднайдено 11 місць масового вбивства полонених, у яких поховано понад 137 тис. осіб. Це були військовополонені, яких від липня 1941 р. нацисти концентрували в містечках області: Ровно,

Дубно, Острозі, Корці, Костополі й інших, етапували їх з Київської, Полтавської та інших областей УРСР до таборів на території Ровенської області. Проте у матеріалах діяльності державних комісій таких цифр втрат військовополонених не відображено [728, с. 19–20, 21]. Загалом людські втрати Ровенської області, зазначені у вказаному підсумково-узагальнювальному документі, становили: 175 133 мирних громадян та 57 741 військовополонений, усього – 232 874 особи [728, с. 20]. Згідно з окремими відомостями загинуло 15,4 % населення області без урахування військовополонених [763, с. 303].

Основним методом ствердження дійсності були свідчення очевидців, які документувалися протоколами допиту свідків [911, арк. 31]. Практикувалося звернення громадян – свідків злочинів [684, арк. 34]. Привертає увагу майже анонімний характер цих документів; у них зазначені прізвища спільників нацистських загарбників зі слів самих свідків [911, арк. 41].

Комісії встановлювали людські втрати, заподіяні внаслідок масових каральних акцій за місцем проживання загиблих. Улітку 1942 р. у Вербському районі німці арештували 350 євреїв, яких вивезли до Козинського району і там розстріляли, проте вказані жертви були кількісно віднесені до втрат Вербського району [684, арк. 138]. Тільки у випадках неможливості визначити райони, звідки були привезені жертви, їх відносили до втрат за місцем віднайдення захоронення. У Дубенському районі ексгумували масові захоронення єврейського населення, що було привезене зі інших районів – Вербського, Козинського, Острожецького, загалом близько 6 тис. осіб, яких було включено до людських втрат, заподіяних у Дубенському районі [684, арк. 67]. У Степанському районі 1 500 осіб із гетто було етаповано до Костопільського району і там розстріляно [684, арк. 167]. Пізніше комісії зарахували цих загиблих до втрат Костопільського району.

Комісії не завжди об'єктивно документували вже встановлену кількість людських втрат: результати в окремих районах, відображені в документах, що їх складала місцеві комісії, з якоїсь причини не увійшли до узагальнювальних відомостей. Зокрема, у Домбровицькому (нині Дубровицький) районі було

складено акт щодо «звірств українсько-німецьких націоналістів, наймитів гестапо», які у грудні 1943 р. вбили трьох осіб та пограбували село [684, арк. 208]. Незважаючи на те, що комісія працювала в цьому районі, цих фактів не зафіксовано ні в матеріалах діяльності районної комісії, ні УРК та НДК [728, с. 19]. У Клесівському районі німці та поліція, що складалася із місцевих жителів, спалила шість сіл, а в січні 1943 р. у селах убито 45 осіб під час антипартизанської акції, проте узагальнені відомості кількості загиблих у цьому районі взагалі не вказані [684, арк. 151, 145; 728, с. 19].

У документах з окремих районів Ровенської області відображено національну приналежність загиблих. Так, у Козинському районі людські втрати в актах встановлено у таких числових величинах: загинуло 1 288 осіб, із них: 1 029 євреїв, 225 українців, 25 поляків, сім чехів, двоє росіян [684, арк. 58].

Деколи, окрім національності загиблих, указували національність винуватців їх загибелі. У Корецькому районі за документами вторинного етапу встановлення людських втрат – довідками та листами, складеними райвиконкомом для РВ НКДБ та облвиконкому в червні 1944 р., загальна кількість убитих, закатованих нацистами та військово-політичною силою, зазначеною як «українсько-німецькі націоналісти», за неповними відомостями, становила 5 090 осіб, у тому числі від червня 1943 р. до січня 1944 р. – 1 143 особи [573, арк. 119, 120]. Із них убито німцями: 80 поляків, 50 українців, 4 тис. євреїв; націоналістами (із контексту випливає, – українськими): 460 поляків, 300 українців, 200 євреїв [573, арк. 120]. Загалом, у Корецькому районі було розстріляно та замучено 5 090 осіб, із них 950 українців, 540 поляків, 4 200 євреїв [573, арк. 184].

У Мізоцькому районі нацистські загарбники в результаті масових розстрілів та каральних акцій убили: євреїв – 3 500 осіб, українців – 299; поляків – 60 [534, арк. 159]. Відображено також діяльність українських націоналістів. Зокрема, вказано, що зазначена військово-політична сила знищила в Мізоцькому районі євреїв – 200 осіб; українців – 679 осіб; поляків – 574 особи [534, арк. 159]. Найбільшу кількість поляків вбили у с. Майдан – 29

осіб; с. Гурби – 200; с. Зелений Дуб – 35; с. Кудрин – 100; с. Свяття – 30; с. Буща – 20 осіб [534, арк. 73, 159]. Загалом зазначається, що вказані військово-політичні сили знищили 3 700 євреїв; 978 українців; 634 поляки [534, арк. 159].

Втрати чеського населення не завжди виокремлювали [534, арк. 72–73]. Втрати серед єврейського населення відображені у повній мірі, проте загибле під час каральних акцій польське населення часто записували як українське [684, арк. 75–76]. Вказані відомості, ймовірно, складали на основі таємної документації, тому що в актах та інших матеріалах місцевих комісій її не відображено [530, арк. 49].

Кількість загиблих унаслідок масових каральних акцій встановлювали за допомогою ексгумацій та показань свідків, бо підрахувати точну кількість жертв було неможливо, оскільки часто це була «маса людських тіл, що розклалися, злилися в одне ціле» [684, арк. 61]. Згідно з матеріалами комісій розстрілювали німці, а місцева поліція лише охороняла та відшукувала рештки єврейського населення, що переховувалося [685, арк. 64]. Причини масових каральних акцій були визначені як небажання населення їхати на роботу до Німеччини; приналежність загиблих до певної національності – євреїв, ромів [888, арк. 139]. Є й одиничні факти виокремлення серед жертв осіб з обмеженими фізичними можливостями [888, арк. 139]. Жертв диференціювали за статево-віковою ознакою при встановленні втрат унаслідок масових каральних акцій або заподіяних із пропагандистською метою [684, арк. 189]. Вказано, що вбивали без огляду на національність та віросповідання [889, арк. 93]. Однак є цікаві свідчення в акті про «попирання православної віри німцями» [684, арк. 129].

Трапляються згадки про аполітичність загиблих: «усі були людьми чесними, що у жодних партіях та організаціях не були, всі були робітниками у своїх господарства, які під час спалення села втікати із села, а німці їх побили» [525, арк. 25]. Проте інші приписки свідчать, що загиблі особи були «справедливо вбиті та загнані до німецької неволі» [525, арк. 28]. Чи були ці зауваги наслідком виконання таємних вказівок уповноважених райвиконкомів,

чи особистою ініціативою голів сільрад, невідомо. Є численні згадки про приналежність жертв, убитих нацистськими загарбниками та їх спільниками, до комуністів, депутатів СРСР або працівників радянських установ [684, арк. 206–207]. Інколи в актах також вказували кількість радянських парашутистів, яких розстріляли німці [685, арк. 255].

Причини смерті жертв комісії також не завжди визначали об'єктивно: наприклад, у документах сільрад указано, що окремі особи були задушені, спалені та загинули внаслідок катувань, зокрема, у Морочнівському районі кількість повішених або утоплених становила 162 особи [659, арк. 7–8]. Проте, в документах районних комісій, які диференціювали причини смерті, зазначено, що ці люди були розстріляні [530, арк. 4]. Спостерігається тенденція до применшення кількості загиблих. Так, у с. Погості-Зарічному, у ямі було захоронено 140 осіб, за національністю євреїв, яких перед похованням утопили у колодязі [659, арк. 1]. Проте в узагальнених відомостях кількість осіб, що загинули в такий спосіб, зменшено до 22 осіб [728, с. 20].

Проблематичною була диференціація загиблих та безвісти зниклих. Осіб, що були арештовані в 1943 р. в селах району німецькою поліцією та відвезені до тюрми м. Ровно, зараховували до загиблих навіть за умови, що подальша їх доля була невідома. Деколи комісії при сільрадах складали окремі акти щодо встановлення безвісти зниклих осіб, визначивши їх як арештованих та вивезених на каторгу [522, арк. 31]. Проте у переважній більшості населених пунктів комісії не складали актів щодо встановлення безвісти зниклих осіб, яких частково зараховували до вивезених на каторгу або взагалі ігнорували такі факти, ніяк їх не обліковуючи.

Про польсько-українську ворожнечу в Ровенській області йшлося тільки в показаннях свідків. В актах, складених у 1944–1951 рр., безпосередньо про неї не згадувалося, кількісні величини людських жертв, заподіяних внаслідок цього протистояння, є в документах діяльності комісій Корецького та Мізоцького районів Ровенської області [573, арк. 120; 534, арк. 74].

У переважній більшості актів комісій факти злочинів, учинених поляками проти українців, відображені не були. Зокрема, в селах Гільчі та Тайкурах Здолбунівського району, де були вбивства поляками українців [828, с. 48; 685, арк. 103–104]. Не встановлювали комісії причин втрат українців у таких селах, як Веретено, Довге Поле, Іванчі Володимирецького району, що потерпали від польських «зелених банд» [41, с. 107].

Більшість документів районних комісій жодних свідчень про поляків, які були на службі в німців та вбивали українське населення, не містять. Трапляються одиничні згадки про «німецьких поляків» у Острозькому та Червоноармійському районах. Лише в окремих населених пунктах Олександрійського району, за спогадами свідків, частина поляків пішла на службу до німецької поліції й організувала каральні акції в українських селах [684, арк. 127]. Проте у висновках прокурора вказано, що «спільниками німців під час цих каральних акцій були українські націоналісти та зрадники батьківщини» [684, арк. 135]. Отже, є незаперечні факти, коли комісії записували в актах польську поліцію, що служила німцям, як українських націоналістів [684, арк. 127, 135].

Також у більшості документів проігноровано втрати поляків унаслідок українських відплатних акцій, зокрема щодо населення польських колоній Клесівського та Рокитнівського районів Ровенської області [828, с. 49; 684, арк. 151, 204].

У матеріалах комісій є вставки про боротьбу радянських партизан із німцями та українськими націоналістами й допомогу жителям сіл, що зазнали втрат [684, арк. 206–207]. Деколи вказувалося, що військово-політичні сили, які спричинили втрати, були «бандитами» [568, арк. 24]. Про угорців як винуватців заподіяння втрат згадується в актах у Дубенському, Здолбунівському, Мізоцькому, Острозькому районах області [685, арк. 103; 684, арк. 67, 195].

Злочини, вчинені радянськими партизанами в Дубровицькому, Висоцькому, Володимирецькому, Рафалівському та Рокитнівському районах Ровенської області, комісії здебільшого ігнорували. Зокрема, вбивство

радянськими партизанами та прорадянськими польськими формуваннями у с. Карпилівці Рокитнівського району 270 мешканців у жовтні 1943 р. та жертви каральної радянської партизанської акції у с. Старій Рафалівці Володимирецького району (у 1944 р. – Рафалівського) не були зафіксовані жодними документами комісій і не увійшли до кількості людських утрат взагалі [828, с. 53; 728, с. 19–20; 684, арк. 55].

Є численні розходження в актах комісій та спогадах свідків щодо діяльності такої військової сили, як «власівці». Свідчення про таку метаморфозу знаходимо у спогадах свідків: у с. Новій Любомирці Олександрійського району в серпні 1943 р. німці та російські козаки запропонували польському населенню заховатися від «банд» у лісопильному заводі, після чого вистрілили туди із міномета, внаслідок цього багато людей загинуло та було поранено [684, арк. 126]. В акті ж ідеться про каральну акцію німців, російські козаки замінені українськими націоналістами, а про те, що потерпілі були поляками, не згадується [684, арк. 129]. У Ровенській області комісії в актах щодо встановлення людських втрат замовчували участь у нацистських каральних акціях поляків та російських козаків, а винуватцями вказували тільки німців. Зокрема, йдеться про каральну німецько-польсько-власівську акцію в с. Малині та однойменній чеській колонії 13 липня 1943 р. [41, с. 273; 684, арк. 187, 189].

Кількість громадян, що були вивезені на каторгу, в районах Ровенської області така: у Березнівському районі – 4 тис. осіб [950, арк. 147–149]; у Вербському районі – 1 731 [684, арк. 138]; у Володимирецькому – 997 осіб [728, с. 19]. У Висоцькому районі в документі встановлення вказано, що на каторгу вивезено 1 735 осіб [690, арк. 13–16]; у Демидівському – 555 осіб [728, с. 19]. У Дубровицькому районі облік провели у 23 сільрадах, унаслідок чого встановлена кількість вивезених на каторгу – 754 особи [631, арк. 15]. Проте в узагальнених відомостях цю цифру зменшено до 342 осіб [728, с. 19]. У Здолбунівському районі вивезено на німецьку каторгу 818 осіб [690, арк. 30]. Проте узагальнені відомості вказують на іншу цифру – 277 осіб [728, с. 19].

Клеванському районі було вивезено до Німеччини 472 особи, однак узагальнені відомості вказували іншу цифру – 211 осіб [728, с. 19]. У Клесівському районі було вивезено на каторгу 702 особи [728, с. 19]; у Козинському районі – 983 особи [950, арк. 139; 728, с. 19]. У Корецькому 374 особи, із них: поляків – 195 осіб, українців – 181 особа [573, арк. 120]. Проте в узагальнених відомостях вказано зовсім іншу цифру – 258 осіб [728, с. 19]. У Костопільському районі вивезено – 1 222 особи [728, с. 19], у Межиріцькому – 200 осіб [690, арк. 82]. Тоді як в узагальнених відомостях указано лише 49 осіб [728, с. 19]. У Млинівському районі вивезено 962 особи [671, арк. 1–26], однак в узагальнених відомостях жодних цифр щодо вивезених на каторгу не оприлюднено [728, с. 19]. У Морочнівському нацистські загарбники відправили на каторгу 785 осіб [659, арк. 1; 728, с. 19]; у Острозькому – 534 особи [530, арк. 58; 728, с. 20].

В Олександрійському районі в документі початкового підетапу встановлення втрат – відомості щодо обліку злочинів та збитків, яка датувалася 10 квітня 1944 р., вказано кількість вивезених на каторгу – 600 осіб [556, арк. 19], проте у підсумкових документах оприлюднено іншу цифру – 307 осіб [889, арк. 94; 728, с. 19]. У Рафалівському районі на каторгу було вивезено понад 500 осіб [684, арк. 55; 728, с. 19]; у Ровенському районі близько 400 осіб [629, арк. 4, 6]. В узагальнених відомостях жодних даних про це немає [728, с. 20]. Згідно з узагальненими відомостями у Ровенській області на каторгу було вивезено 22 530 осіб [728, с. 20]. Проте, як бачимо, ця цифра не охоплює усіх громадян вказаної категорії, які фігурували в інших формах документів, складених комісіями упродовж 1944–1945 рр.

Отже, на початковому підетапі встановлення втрат відомості про людські втрат надали до обласної комісії вісім районів Ровенської області, 22 – не надали. Не надали даних переважно віддалені північні райони або ті, що мали на своїй території значну кількість великих захоронень розстріляного населення, що потребували ексгумації; а також райони, де активно діяла УПА та відчувався супротив населення діяльності радянської влади. Обставинами, що гальмували процес установлення людських втрат, були також значна

географічна площа території районів та брак кваліфікованих спеціалістів, що могли документувати відомості про втрати.

Внаслідок чого, підсумовування результатів діяльності обласних комісій на республіканському рівні відбувалося дуже повільно: станом на початок листопада 1944 р. до УРК надійшли відомості про 116 173 особи, що загинули, та 1 463 особи, яких вивезли на каторгу [895, арк. 13].

Таким чином, можемо стверджувати, що процес установлення людських втрат відбувся в усіх районах Волинської та Ровенської областей, проте не повністю був відображений у документах діяльності комісій. Акти щодо встановлення масових людських втрат датуються лютим 1944 р. – травнем 1945 р. Однак одиничні акти були складені в кінці 1943 р. та січні 1944 р. представниками радянських партизанських загонів та військових частин [684, арк. 169, 205].

Загалом у Волинській та Ровенській областях здебільшого відображали персональний склад осіб, що були вивезені на каторгу. Значно в меншій кількості наявні відомості про дати вивезення, обставини, нацистських загарбників та їх спільників, що сприяли цьому. У документах використовували формулювання «загнано на каторгу до Німеччини» або «насильницьки евакуйовано» [556, арк. 1–3]. В окремих випадках вказували кількість осіб, що на час встановлення самостійно повернулися з каторги або померли там [652, арк. 21–22, 24]. Розбіжності в кількості «загнаних» пояснюються тим, що йдеться про чернеткові варіанти документів, і комісії згодом, можливо, вираховували кількість осіб, що мігрували, емігрували, у тому числі й добровільно виїхали з німцями.

У районах Волинської та Ровенської областей відомості щодо кількості людських втрат та вивезених на каторгу були оприлюднені в документах вторинного етапу обліку – довідках, які сільради та райвиконкоми склали на вимогу різних державних інституції протягом 1940-х рр. та в подальший час [573, арк. 121]. Радянські органи влади на основі матеріалів про людські втрати, що їх зібрали комісії, склали довідки про антирадянську діяльність УПА, у

яких вказували персональні відомості про загиблих або тих, що пропали безвісти, іноді вказували професії цих людей та причини їхніх смертей [442, арк. 22–181]. Цей процес тривав протягом усього повоєнного десятиліття.

Отже, початковий підетап встановлення людських втрат, що розпочався у лютому 1944 р., характеризувався кількісним встановленням людських втрат, що були відображені в різних за формами документах: відомостях (загальних і тематичних) та списках [525, арк. 8]. Деколи документи, складені комісіями при сільрадах, називали актами, але за змістом та формою, вони належали до початкового підетапу встановлення людських втрат. Вказані документи надходили від голів сільрад до райвиконкомів Ровенської області переважно в липні–серпні 1944 р.

Основний підетап встановлення людських втрат та вивезених на каторгу характеризувався складанням актів районними комісіями на основі документів, отриманих від голів сільрад. Районні комісії, що встановлювали людські втрати, працювали над цим у середньому дев'ять днів [888, арк. 234]. Основними методами встановлення були ексгумації та показання свідків. Поширеним був запис «показання свідків повністю підтверджуються відомостями медичного дослідження» [888, арк. 233].

В актах комісії вказували кількість загиблих, роки їх народження, дати смерті, а також її причини. Військово-політична сила, що спричинила втрати, була визначена як нацистські загарбники та їх спільники [888, арк. 234]. Назв військових частин та їх командирів, які керували цією злочинною діяльністю, комісіям встановити не вдалося. Усю документацію щодо встановлення людських втрат районні комісії надсилали до облвиконкому в жовтні 1944 р. разом із документацією про розмір майнових збитків, заподіяних державним установам, підприємствам та громадянам [526, арк. 34]. Документ, що мав назву «заключний акт щодо встановлення злочинів нацистських загарбників та їх спільників за період окупації», який склали окремо на кожен район, містив пропагандистські вставки про діяльність німців та «німецько-українських націоналістів» [888, арк. 156].

Районні прокурори у листопаді–грудні 1944 р. на підставі актів щодо встановлення людських втрат та вивезених на каторгу, писали постанови та висновки про притягнення до відповідальності та відкриття карних справ щодо німецьких загарбників та їх спільників на основі статей 88 та 93 Карно-правового кодексу (КПК) [684, арк. 134; 948, арк. 4]. Інколи в документах указували прізвища нацистських загарбників: комендантів, крейсляндвіртів, очільників жандармерії, служби «СД», а також осіб, що перебували в місцевій поліції, що їх записували лише як українців із визначенням передати під суд на основі статті 223 ч. 3 УП УРСР [684, арк. 140]. Часом, окрім німців, указували як винуватців «українських націоналістів» та «зрадників батьківщини» із російськими прізвищами [685, арк. 38]. Прокурори складали постанови про порушення карних справ [684, арк. 152]. Карні справи порушували на основі Указу Президії Верховної Ради СРСР від 19 квітня 1943 р. [684, арк. 175].

Більшість свідків, що фігурують у протоколах, були неграмотні або мали початкову освіту. В одному із протоколів неграмотна 55-літня бабуся вказує точну кількість жертв, їх національність, навіть прізвища, імена та по батькові загиблих і катів [685, арк. 43–60]. Привертає увагу навідний характер запитань до свідків у протоколах допиту: «Скільки осіб було розстріляно німцями?», «Розкажіть про злочини німецьких загарбників у селі» та ін. [685, арк. 231, 257]. Тобто запитання були сформульовані для отримання «правильної» відповіді. На основі ст. 89 УПК свідка могли притягти до кримінальної відповідальності за відмову від надання показів, або хибні, з погляду радянських органів безпеки, показання [685, арк. 12–30].

Згадки про нацистів як «заклятих рабовласників, які попирали православну віру», свідчать про значну пропагандистську обробку документів комісії [685, арк. 4]. У показаннях свідка протоієрея М. Носаля натрапляємо на свідчення про справжню причину окремих німецьких акцій: «Гестапо за найменшу приналежність до українства страчувала ту молодь. За німецьку українізацію самий німецький уряд стер із землі цілі села» [684, арк. 46]. Проте в актах комісії нічого подібного не відображено.

Отже, можемо стверджувати, що кількість людських втрат унаслідок масових каральних акцій та обставини їх загибелі були з'ясовані під час первинного етапу встановлення втрат у 1944–1945 рр., а пізніше, до 1950-х відбувалося лише уточнення окремих фактів спричинення людських жертв, їх цифр, обставин, причетності до цього різних військово-політичних сил та цензурно-літературне оформлення підсумково-узагальнювальних документів.

3.2. Визначення матеріальних збитків

Станом на 1944–1945 рр. зберігся довоєнний поділ підприємств, установ та організацій за підпорядкованістю союзним, республіканським наркоматам. Існували також підприємства місцевого, обласного підпорядкування. Тому доцільно розглядати результати обліку збитків саме за вказаним принципом.

Як свідчать матеріали, робота комісій щодо обліку збитків, завданих підприємствам республіканського підпорядкування, розпочалася після звільнення територій від окупантів і тривала до середини лютого 1945 р. Тобто ця робота у західних областях України, зокрема Ровенській та Волинській, була завершальним процесом обліку збитків в УРСР [876, арк. 7]. Проте в окремих наркоматах, які мали великий обсяг роботи, таких як Наркомат житлово-комунального господарства, облік збитків тривав до березня 1945 р. [874, арк. 2].

Отже, згідно з результатами діяльності державних комісій у Волинській області було охоплено обліком 69 підприємств республіканського підпорядкування, що існували і до війни. Вони були повністю або частково зруйновані. У системі Наркомхарчопрому було повністю зруйновано шість підприємств, частково пошкоджено – 36. У системі Наркомлісу із 12 підприємств знищено п'ять. Повністю або частково було знищено всі підприємства Наркомрибпрому. Валова продукція промислових підприємств республіканського підпорядкування після проведених відбудовчих робіт у 1944 р. скоротилася на 80 % порівняно з довоєнним періодом [373, арк. 4].

Німецькі загарбники повністю знищили 127 підприємств облмісцевпрому та 27 частково пошкодили. Із 33 райпромкомбінатів німці вивезли значну кількість реманенту та устаткування. Загальний розмір збитків, заподіяних підприємствам місцевпрому, становив 30 314,5 тис. руб [373, арк. 4].

У системі облхарчопрому німці знищили та частково пошкодили 34 із 56 підприємств, що існували до війни [373, арк. 4]. Усього у Волинській області було повністю знищено 166 промислових підприємств та 36 частково пошкоджено, не враховуючи підприємств республіканського та кооперативного підпорядкування [373, арк. 5].

Облік збитків, завданих підприємствам облпромради Волинської області, було організовано в листопаді 1944 р. Цей процес розпочався із передавання бланків актів щодо обліку збитків від облпромради до райпромкомбінату через одну з артільей, яку уповноважили для цієї роботи. Акти видавалися тільки діючим артілям, на ті артілі, що на час складання цих документів не існувало, акти щодо обліку збитків також складали і використовували відомості для складання балансу обласного господарства галузі [455, арк. 19].

Значного руйнування зазнала кооперативна промисловість місцевого підпорядкування. Валова продукція підприємств місцевої промисловості, не враховуючи кооперативної, після відновлення зруйнованих підприємств у 1944 р. скоротилася на 79,9 % порівняно із довоєнним періодом. Валова продукція підприємств кооперативної промисловості скоротилася на 97 %. Скорочення працівників у цій галузі становило 70 % [373, арк. 5].

Окупанти у Волинській області повністю знищили та ліквідували 378 колгоспів. У колгоспах було спалено та зруйновано 1 087 промислово-виробничих будівель, 708 житлових будинків, 545 тваринницьких будівель, 25 клубів, 10 дитячих установ та 1 365 інших господарських будівель [373, арк. 5]. У колгоспників забрали: зерна та муки – 31 625 ц (центнерів), картоплі – 5 280 ц, овочів – 3 386 ц. Також було забрано 8 147 голів великої рогатої худоби; 4 661 голів свиней; 2 934 голів овець; 23 788 голів коней; 6 256 одиниць різної домашньої птиці та 1 285 бджолосімей. Крім того, було викрадено або знищено

54 082 одиниці різного сільськогосподарського реманенту. Загальна сума збитків, заподіяних колгоспам, становила 836 666 тис. руб [373, арк. 5].

Згідно з реєстром актів щодо обліку збитків, заподіяних нацистськими загарбниками та їх спільниками колгоспам Волинської області, облік відбувся в 27 районах області, окрім Вербського, Головнянського, Устилузького районів, які не були звільнені станом на 1944 р. Акти були складені протягом вересня–грудня 1944 р. Згаданий документ склала обласна комісія за підписами голови та секретаря [947, арк. 7].

Зведені відомості щодо обліку збитків, завданих колгоспам у Волинській області, складала обласна комісія. Розмір збитків, обліковували згідно з номенклатурою. Так, розділом I обліковано кількість та вартість зруйнованих і пошкоджених будівель та споруд: із них повністю зруйновані – 4 039 шт. / 1 312 317 м³; частково – 18 шт. / 9 100 м³ на суму 69 331 тис. руб. Розділ II обліковував кількість і вартість основних сільськогосподарських машин та реманенту: розграбовано й знищено 58 239 шт. на суму 16 756 тис. руб, усі ці суми обліковували за відновлювальною вартістю. Розділ III відображав кількість та вартість розграбованої, знищеної й загиблої худоби та домашніх птахів. Загалом було знищено поголів'я худоби на суму 113 046 тис. руб [947, арк. 9]. Розділ IV обліковував кількість у тоннах та вартість промислових продуктів на суму 900 тис. руб. Розділ V відображав збитки, заподіяні багаторічним насадженням, – 1 884 га на суму 29 406 тис. руб. Розділ VI обліковував збитки внаслідок викрадення або знищення запасів сільськогосподарських продуктів – 95 490 ц на суму 4 451 тис. руб. Розділ VII відображав збитки, заподіяні внаслідок знищення посівів сільськогосподарських культур – 85 036 га на суму 120 934 тис. руб, зокрема, запасів насіння, кормів, продуктів та матеріалів – 5 351 тис. руб. [947, арк. 9].

У кінці документу були підсумки загальних розмірів збитків, заподіяних нацистськими загарбниками та їх спільниками. Також, були обліковані актами щодо обліку прямих збитків і їх непрямі види зокрема прибутки, недоотримані внаслідок припинення чи скорочення діяльності колгоспів, – 481 840 тис. руб.

[886, арк. 18]. Планувалося також, за номенклатурою облікувати збитки внаслідок евакуації та реевакуації, проте їх не відображено [886, арк. 18].

До згаданої відомості додавався список осіб, що були винні, на думку державних комісій, у розграбуванні колгоспного майна в області. У списку було 11 німців, діяльність яких установлено на основі актів щодо обліку збитків [886, арк. 20]. Серед них офіцери та солдати, що займали різні військові та цивільні посади – крайсляндвірт, зюрденфюрер, комендант, керуючий. Злочинами цих осіб були грабунки та розорення [947, арк. 10]. Є свідчення про те, що майно колгоспів, яке було обліковане як розграбоване нацистськими загарбниками, насправді розбирали селяни, про цей факт свідчить постанова Ковельської райради «Про повернення розграбованого колгоспного майна під час окупації у 1941–1944 рр.», складена у вересні 1945 р. У ній вказано що «майно було викрадене сторонніми особами», а записувалося як збитки, заподіяні нацистськими загарбниками [466, арк. 145].

Загарбники повністю зруйнували 30 МТС, а 348 тракторів та 23 комбайни і 2 тис. одиниць іншого сільськогосподарського реманенту, машин знищили та вивезли до Німеччини. Були повністю або частково зруйновані усі ветеринарно-зоотехнічні установи області. У результаті нацистської окупації скоротилося поголів'я державної худоби на 277,7 тис. голів або 35 %; овець – на 99,7 тис. руб, відповідно – 48 %. Посівна площа скоротилася на 137 тис. га або 19 % [373, арк. 6].

Було вивезено до Німеччини цінний лісовий матеріал. У чотирьох із семи лісгоспів було знищено 32 500 га державного лісу, чим заподіяно збитків на суму 22 447,2 тис. руб. Окрім цього, знищено 2 тис. га лісу місцевого значення на суму 4 515,2 тис. руб [373, арк. 6].

У сфері освіти та охорони здоров'я Волинської області нацистські загарбники та їх спільники повністю зруйнували 302 школи та 247 шкіл зруйнували частково; повністю зруйнували 145 різних дитячих установ та 11 частково пошкодили. Було повністю знищено 89 клубів та 19 частково пошкоджено, так, була знищена будівля Луцького педінституту, частково

зруйнувано та розграбовано Луцький краєзнавчий музей. Знищили вісім спеціальних будівель, бібліотек та ін. Кількість учнів у школах скоротилося на 104 155 осіб порівняно із довоєнним періодом, кількість учителів – на 2 918 осіб, скоротилася й кількість інших освітніх кадрів [373, арк. 6].

У січні 1945 р. було складено акт щодо обліку збитків, завданих архіву у Волинській області. Як обставини їх заподіяння вказували: спалення радянськими військами документів архіву в 1941 р., а також вивезення та знищення гітлерівцями решти документів. Подано характеристику документального матеріалу, також зазначено, що встановити кількість та вартість знищеного майна не видається можливим, а отже, кількості та вартості відображено не було [455, арк. 23]. Загалом, сума матеріальних збитків, заподіяних установам освіти та науки, становила 183 980,6 тис. руб [373, арк. 6].

У медичній галузі окупанти повністю знищили 62 спеціальні лікувальні заклади, а 37 пошкодили частково. Майже 50 % усіх лікарень, поліклінік та дитячих консультацій було знищено. Кількість медичних кадрів різних медичних галузей із 2 959 осіб знизилася до 771 особи працівників. Було складено 107 актів щодо обліку збитків. Загальний розмір збитків, заподіяних установам охорони здоров'я, складав 23 745,1 тис. руб, згідно з іншими відомостями – 33 745,1 тис. руб [373, арк. 6, 8].

Заподіяно значні збитки галузям зв'язку та залізничного транспорту: під час відступу німці знищили весь міський та районний зв'язок. Устаткування та реманент були знищені або вивезені до Німеччини. Окупанти пошкодили понад 600 км залізничних шляхів, будинок управління Ковельської залізниці, також усі цехи, майстерні та допоміжні підприємства. Було повністю зруйновано 39 залізничних станцій із 59-ти, 200 житлових будинків та викрадено увесь рухомий склад. Загальна кількість робітників галузі скоротилася на 8 тис. осіб. Складена комісіями як додаток таблиця демонструє зменшення кількості робітників та службовців [373, арк. 6].

У галузі комунального господарства часткового руйнування зазнали всі вісім міст та 30 районів. Було складено 31 акт щодо обліку збитків. Розмір загальних збитків, заподіяних комунальному господарству, становив 78 366,6 тис. руб, згідно з іншими відомостями – 78 333,6 тис. руб [373, арк. 7, 8].

Господарству з експлуатації шляхів нацистські загарбники завдали таких збитків: знищили 377 км шосейних доріг; 230 комплектів декоративних насаджень; 436 водопровідних труб, а 401 одиницю шляхового устаткування зруйнували або вивезли до Німеччини. Було складено 31 акт щодо обліку збитків. Загальна сума збитків, що була заподіяна цьому господарству, становила 41 226,2 тис. руб [373, арк. 7]. До цієї суми зараховували збитки, заподіяні воєнними діями, евакуацією та реевакуацією. Вартість 1 м³ повністю зруйнованої кам'яної будівлі становила 108 руб 93 коп.; дерев'яної – 85 руб 02 коп.; інші будівлі та споруди – 49 руб 52 коп. [284, арк. 14].

Таким чином, відомства, установи та організації місцевого підпорядкування надали комісії 951 акт на загальну суму 611 851 тис. руб, зокрема, заклади місцевої промисловості надали до комісії 36 актів щодо обліку збитків на суму 30 392,1 тис. руб; підприємства харчової промисловості склали 34 акти на суму 9 174 тис. руб, установи торгівлі області – 3 акти на суму 98 712,1 тис. руб, установи видавництва та поліграфії – 2 акти на суму 1 460 тис. руб, згідно з іншими відомостями, сума збитків вказаній галузі становила 114 697 665 руб [284, арк. 24]; установи соціального забезпечення – 14 актів на суму 3 357,1 тис. руб; організації обласного земельного відділу – 81 акт на суму 11 507,3 тис. руб, згідно з іншими відомостями – 11 368 329 руб [284, арк. 12]. Зазначену роботу виконувала відомча комісія в особі начальника обласного земвідділу та головного бухгалтера.

Господарствам райвиконкомів та сільрад було складено 38 актів на суму 10 834 тис. руб. зокрема райвиконкомам – на суму 4 939 278 руб. та сільрадам – 5 894 719 руб. До зазначеної суми ввійшли збитки, заподіяні внаслідок безпосереднього нищення та суми збитків, заподіяних під час евакуації та реевакуації [284, арк. 22]. Підприємствам паливної промисловості було

складено 12 актів згідно яких, сума збитків становила 1 171,4 тис. руб [373, арк. 8].

У галузі культури, мистецтв та релігійних культів було складено 669 актів щодо обліку збитків на суму 375 683,6 тис. руб, у тому числі: відділу народної освіти було складено 370 актів на суму 183 980,7 тис. руб; відділу у справах мистецтв – 5 актів, на суму 639,5 тис. руб; відділу кінофікації – 12 актів на суму 67 956,5 тис. руб; церквам та молитовним установам – 175 актів на суму 160 361,8 тис. руб [373, арк. 8].

У Волинській області найбільше затягли роботу зі складання актів православним церквам. Тому в січні 1945 р. райвиконкоми вдруге зобов'язував голів сільрад забезпечити явку священників та церковного керівництва до райвиконкому для складання актів щодо обліку збитків, заподіяних нацистськими загарбниками церквам [455, арк. 20].

Загальна сума збитків, що була заподіяна державним підприємствам та установам, громадським організаціям та колгоспам Волинської області, становила 8 034 302 тис. руб, не враховуючи сум збитків, заподіяних відомствам республіканського та союзного підпорядкування. Насамперед ішлося про управління радгоспів та промисловість будівельних матеріалів [367, арк. 7]. Якщо підсумувати, то до обласної комісії надійшло 57 609 актів на суму 80 343 022 тис. руб, у тому числі 378 актів від колгоспів із 27 районів на суму 836 666 тис. руб; також надійшло 69 актів від установ культури та мистецтв і релігійних культів на суму 375 683,6 тис. руб; 282 акти було надано установами та підприємствами обласного підпорядкування на суму 286 167,6 тис. руб [373, арк. 8].

Найбільше затягли роботу щодо обліку збитків підприємства й установи республіканського та обласного підпорядкування – райспоживспілки, районні відділи шляхового господарства, народні суди, районні земвідділи, ощадні каси, районні комітети ВЛКСМ, районні відділи НКВС, ветеринарні лікарні, держмлини, райпромкомбінати та ін.

Узагальнені відомості щодо обліку збитків, заподіяних нацистськими загарбниками державним підприємствам, установам та громадським організаціям, обраховували за формою акта № 9. Отже, номером 1) були обліковані будівлі господарського призначення зазнали збитків на суму 28 748,2 тис. руб; 2) – житлові будівлі – на суму 74 948,8 тис. руб; 3) будівлі культурно-побутового призначення – на суму 84 299,3 тис. руб; 4) будівлі релігійних культів – на суму 86 194 тис. руб; 5) інші будівлі – на суму 10 120,2 тис. руб; 6) споруди – на суму 49 406,6 тис. руб; 7) устаткування та транспортні засоби – на суму 24 881,4 тис. руб; 8) багаторічні насадження – 5 662,7 тис. руб; 9) робоча та продуктивна худоба – 4 278,8 тис. руб; 10) паливо, матеріали та готова продукція – на суму 107 309,4 тис. руб; 11) незакінчене виробництво промисловості та будівництва – на суму 314,8 тис. руб; 12) сирі сільськогосподарські продукти – 912,7 тис. руб; 13) посіви та незавершене виробництво у сільському господарстві – 147,5 тис. руб; 14) готівка – 759 тис. руб; 15) збитки, заподіяні земельним угіддям та лісам, – 8,7 тис. руб; інші види майна – на суму 187 030,7 тис. руб. Таким чином, відновлювальна вартість повністю знищеного, зруйнованого та розграбованого майна всім видам переліченого майна, становила 583 354,2 тис. руб. Розмір витрат, необхідних для відновлення частково пошкодженого майна в радянських карбованцях, що обліковувався графою 2, становив 76 668,7 тис. руб [947, арк. 12].

Для інших видів майна розмір витрат для відновлення їх часткового пошкодження не проводився через неможливість його відновлення або з інших причин. Загальний розмір збитків, заподіяних державним підприємствам, установам та громадським організаціям Волинської області, що був сумою граф 1 та 2, становив 660 022,9 тис. руб [947, арк. 12]. Розділ II зазначеного документа обліковував витрати, пов'язані з евакуацією та реевакуацією. Проте згідно з розпорядженнями НДК та наркоматів, обліковували лише фактичні збитки.

Таким чином, розмір витрат на переустаткування будівель, демонтаж, транспортування і монтаж устаткування на новому місці та інші вимушені

витрати, пов'язані з евакуацією та реевакуацією майна, становили 100 тис. руб, із цієї суми витрати на евакуацію склали 90 тис. руб; а на реевакуацію – 10 тис. руб. Обліковували також зарплату за період вимушеного простою у зв'язку із евакуацією та реевакуацією, виплати, підйомні та витрати на перевезення робітників і службовців, які становили 918,5 тис. руб. Із зазначеної суми 822,5 тис. руб було витрачено під час евакуації; а 96 тис. руб – під час реевакуації. Витрати на будівництво, облаштування та наймання приміщень для проживання, службові та соціально-культурні установи склали 636 тис. руб; із них 628 тис. руб. було витрачено під час евакуації, а 8 тис. руб – під час реевакуації. Обліковували матеріальні втрати внаслідок падежу худоби під час евакуації, які становили 173,8 тис. руб. Отже, результати обліку збитків унаслідок евакуації становили 1 714,3 тис. руб; унаслідок реевакуації – 114 тис. руб [947, арк. 13].

Загальні розміри витрат, пов'язаних із цими двома процесами, становили 1 828,3 тис. руб [947, арк. 13]. Розділ III відображав збитки в натуральному виразі, зокрема розмір руйнування будівель та споруд та худоби: биків – 1 голів на суму 3,6 тис. руб; корів – 226 голів на суму 610 тис. руб; волів – 20 голів на суму 54,7 тис. руб; молодняку великої рогатої худоби – 35 голів на суму 50,8 тис. руб; кабанів – 8 голів на суму 8,5 тис. руб; свиней – 103 голів на суму 86,7 тис. руб; молодняку свиней – 544 голів на суму 312,7 тис. руб; баранів та цапів – не було; овець та кіз – 8 голів на суму 2 тис. руб; коней – 8 голів на суму 183,6 тис. руб; кобил – 182 голів на суму 778,3 тис. руб; меринів – 463 голів на суму 2 122,9 тис. руб; молодняку коней – 17 голів на суму 30,6 тис. руб; домашніх птахів – 1 130 шт. на суму 34,1 тис. руб; бджіл – 29 сімей на суму 18,7 тис. руб [947, арк. 14–18]. Згаданий документ був підписаний головою та секретарем обласної комісії.

У Ровенській області у 1941 р. існувало 40 установ та підприємств, що належали до наркоматів промисловості, сільського господарства, транспорту і зв'язку союзної форми підпорядкування. Однак у зведення від 1944 р. було включено тільки 38 підприємств. Вартість основних засобів підприємств

союзного підпорядкування становила: необхідні витрати на відновлення частково пошкоджених об'єктів складала 2 002 тис. руб; повна відновлювальна вартість повністю зруйнованих та знищених основних засобів – 24 099 руб.

Щодо обліку збитків колгоспам у Ровенській області, то зберігся документ початкового підетапу обліку – довідка про стан організації колгоспів на 10 квітня 1944 р. Згідно з нею у Ровенській області в 1941 р. було 464 колгоспи, що об'єднували 28 120 селянських господарств, у яких було 57 742 селянина. У зв'язку із тим, що було організовано 368 колгоспів за перше півріччя 1941 р., господарських будівель не будували, а розмістили худобу в селянських хлівах, а посівний матеріал – у селянських клунях. Окремі колгоспи були розміщені в колишніх маєтках шляхти, купців та осадників. У період окупації німецькі окупанти та військово-політична сила, означена як «агентура німецьких загарбників – банда українських націоналістів», повністю знищила усі будівлі колгоспів та частину сільськогосподарського реманенту, а іншу його частину розібрали селяни, колишні колгоспники.

На основі вказаних документів у 1945 р. було складено підсумкову доповідь щодо обліку збитків, завданих економіці і культурі Ровенської області. У цьому документі зазначено, що, ліквідуючи народну освіту, нацистські загарбники та їх спільники спалили і зруйнували 198 шкіл повністю та 187 частково; 25 театрів і клубів повністю і 11 частково. До числа знищених будівель належали обласний драматичний театр, філармонія та великий кінотеатр «Більшовик».

Було обраховано також збитки, завдані науковим установам. Акт щодо обліку збитків, заподіяних учительському інституту Ровенської області, датувався червнем 1944 р. і містив детальний опис обставин заподіяння збитків нацистськими загарбниками внаслідок руйнувань та розграбувань у період окупації та післяокупаційних бомбардувань. Також зазначено, що частину майна було вивезено до Німеччини, а частину втрачено внаслідок недбалого зберігання. Сума збитків становила 641 384 руб [644, арк. 1–2].

Однак, у вересні 1944 р. акт щодо обліку збитків, завданих нацистськими загарбниками, був перескладений. У другому варіанті зазначено більшу суму збитків – 1 808 397 руб. 25 коп. [644, арк. 3]. Це пов'язано з певними обставинами, викладеними в пояснювальній записці, а саме прибуттям до інституту викладачів, що працювали тут до війни; завдяки цьому з'явилася можливість урахувати все майно, що не увійшло до першого акта. Окрім того, після складання першого акта відбулася низка нальотів ворожої авіації, у результаті яких сталися пошкодження, що потребували додаткового обліку. Отже, у випадках перескладання акта, збитки підсумовували за весь період нацистської окупації та післяокупаційний час [644, арк. 5].

Установи охорони здоров'я області зазнали збитків від нацистських окупантів на суму 28 297,6 тис. руб. За період від 1941 р. до 1944 р. було повністю зруйновано 26 лікарняних будівель і частково пошкоджено 33 будівлі дитячих установ. Нацистські загарбники та їх спільники знищили й розграбували 11 750 одиниць медичного устаткування, інструментів та медикаментів. Документ був підписаний головою та секретарем обласної комісії [885, арк. 42].

Облік збитків, завданих установам Наркомату охорони здоров'я УРСР республіканського підпорядкування, проходив у непростих умовах: багато актів були перескладені, у результаті чого перші матеріали – акти та реєстри були надіслані центральною комісією наркомату до НДК у другій половині 1944 р. – на початку 1945 р. Роботу загальмувало Головне аптечне управління УРСР, яке мало велику мережу аптек та аптечних пунктів, розміщених здебільшого у глибинних районах областей, що ускладнювало облік. Отже, можемо зробити висновки про величину площі території та її географічне розміщення як чинники, що впливали на хід роботи комісії [883, арк. 7, 8].

Загалом, сума збитків, заподіяних підприємствам союзного підпорядкування, до якої входила повна відновлювальна вартість повністю зруйнованих та знищених основних засобів та витрати, необхідні для

відновлення частково пошкоджених об'єктів у Ровенській області, згідно наших підрахунків становила 26 101 тис. руб [640, арк. 234] (див. додаток Л.1).

Ровенська область налічувала 44 установи, що належали до наркоматів союзного підпорядкування, що мали такі результати: необхідні витрати на відновлення частково пошкоджених об'єктів – 486 тис. руб; повна відновлювальна вартість повністю зруйнованих та знищених основних засобів, складала 2 351 тис. руб [640, арк. 238]. Усього було заподіяно збитків установам Наркомату фінансів, Держбанку, іншим банкам та держплану ЦСУ, згідно підрахунків, на суму 2 837 тис. руб [640, арк. 238] (див. додаток Л.2).

Процес відбудови промислових підприємств союзного та республіканського підпорядкування відбувся через кредитування Центральним банком або відомчими банками обласних установ, підприємств та їх галузей на відбудову, ремонт, придбання устаткування та транспорту [645, арк. 19].

Щодо підсумків обліку збитків підприємствам та установам республіканського підпорядкування в Ровенській області, то це були підприємства, об'єднані за промисловими групами наркоматів, до якої входили, за підрахунками, 42 підприємства різних груп наркоматів. Загалом сума збитків, заподіяних підприємствам республіканського підпорядкування у Ровенській області, згідно підрахунків, становила, 13 245 тис. руб [640, арк. 235] (див. додаток Л.3).

До війни існувало 104 підприємств обласного підпорядкування, проте у зведення увійшло тільки 103. Необхідні витрати на відновлення частково пошкоджених об'єктів становили 2 732 тис. руб; повна відновлювальна вартість повністю зруйнованих та знищених основних засобів – 8 371 тис. руб. Всього підприємствам зазначених наркоматів обласного підпорядкування Ровенської області було заподіяно збитків, згідно підрахунків, на суму 11 103 тис. руб [640, арк. 236] (див. додаток Л.4).

Окремо відображено результати обліку збитків, заподіяних підприємствам місцевої промисловості. Це були підприємства системи споживчої кооперації, що були у групі наркоматів організацій та торгівлі. У

вказаній групі налічувалося 420 підприємств, необхідні витрати на відновлення частково пошкоджених об'єктів відображені не були; повна відновлювальна вартість повністю зруйнованих та знищених основних засобів становила 11 860 тис. руб [640, арк. 237].

Отже, окрім зазначених вище підприємств, до місцевого підпорядкування належали установи та організації, а також установи Наркоматів: комунального господарства, освіти, комітету в справах мистецтв, охорони здоров'я, соціального забезпечення, фінансів, юстиції і прокуратури, головного управління лісоохорони. Зазначені установи були об'єднані в групи наркоматів. До першої групи входило 930 установ облвиконкому, міськвиконкомів, райвиконкомів та установ наркомату комунгоспу: необхідні витрати на відновлення частково пошкоджених об'єктів становили 37 670 тис. руб; повна відновлювальна вартість повністю зруйнованих та знищених основних засобів – 101 418 тис. руб. Всього сума збитків складала 139 088 тис. руб.

До другої групи належали установи наркоматів транспорту та зв'язку, в межах якої обліком було охоплено одну установу, у якій повна відновлювальна вартість повністю зруйнованих та знищених основних засобів становила 80 тис. руб.

До третьої групи належали установи наркоматів освіти та культури, де обліком було охоплено 982 об'єкти. Необхідні витрати на відновлення частково пошкоджених об'єктів становили 9 626 тис. руб; повна відновлювальна вартість повністю зруйнованих та знищених основних засобів – 73 089 тис. руб. Усього установам освіти на культури області було заподіяно збитків на суму 82 715 тис. руб.

До четвертої групи було віднесено установи наркоматів охорони здоров'я та соціального забезпечення, де обліком було охоплено 250 одиниць. Необхідні витрати на відновлення частково пошкоджених об'єктів цієї групи становили 22 597 тис. руб; повна відновлювальна вартість повністю зруйнованих та знищених основних засобів становила 31 937 тис. руб. Усього сума збитків становила 54 534 тис. руб.

П'яту групу склали установи Наркомату фінансів та банки, із яких обліком було охоплено 32 організації. Необхідні витрати на відновлення частково пошкоджених об'єктів становили 360 тис. руб; повна відновлювальна вартість повністю зруйнованих та знищених основних засобів – 5 302 тис. руб. Загалом цим установам місцевого підпорядкування було заподіяно збитків на суму 5 662 тис. руб.

Решта установ було об'єднано у шосту групу наркоматів та відомств. До неї увійшли 73 установи Наркомату юстиції і прокуратури та Головного управління лісоохорони. Необхідні витрати на відновлення частково пошкоджених об'єктів цієї групи становили 1 412 тис. руб; повна відновлювальна вартість повністю зруйнованих та знищених основних засобів – 22 201 тис. руб. Усього на суму 23 613 тис. руб.

Загалом підсумки результатів обліку збитків, завданих 2 268 установам та організаціям місцевого підпорядкування у Ровенській області, становили: необхідні витрати на відновлення частково пошкоджених об'єктів – 71 665 тис. руб; повна відновлювальна вартість повністю зруйнованих та знищених основних засобів – 234 027 тис. руб. Загалом за підрахунками, загальна сума заподіяних збитків становила 305 692 тис. руб [640, арк. 239].

Щодо обліку збитків, заподіяних решті будівель установ, підприємств та організацій, то було встановлено, що будинків господарського призначення було пошкоджено 105 296 шт., знищено – 108 527 шт.; житлових будинків було пошкоджено 1 471 шт., знищено – 452 шт. [640, арк. 241].

Зруйноване господарство потребувало відновлення, тому ще 8 квітня 1944 р. РНК УРСР у II кварталі виділив Ровенській області кредит на відновлення підприємств обласного підпорядкування у сумі 3 500 тис. руб. За планом відбудови республіканського та місцевого господарства УРСР на II квартал того ж року, який надала Державна планова комісія Ровенській області виділено 1 550 тис. руб.

Пізніше, по закінченню обліку прямих збитків, у березні 1945 р., на вимогу уряду СРСР, розпочався процес визначення непрямих видів збитків

[870, арк. 8; 871, арк. 1]. Для цього, відповідно до наказів по трестах і головних управліннях збиралися відомості, після чого комісії при наркоматах склали акти щодо обліку непрямих збитків, заподіяних воєнними діями, які були підраховані централізованим способом [870, арк. 21–26, 33–35]. Вказували суму збитків недоотриманої країною валової продукції внаслідок зупинки діяльності підприємств в діючих відпускних цінах [871, арк. 3–4; 870, арк. 31]. Збитків від конверсії чи реконверсії підприємства Наркомату місцевої промисловості не зазнали [870, арк. 33–35].

Облік непрямих видів збитків проводили централізованим способом комісії при наркоматах на основі відомостей про результати обліку збитків, завданих підприємствам обласного підпорядкування, що входили в систему республіканських наркоматів. Кожен наркомат республіканського підпорядкування окремо вказував розміри прямих та непрямих збитків, заподіяних підприємствам його системи [870, арк. 8]. На основі згаданих відомостей наркоматами було складено окремі підрахунки збитків, заподіяних підприємствам республіканського підпорядкування, а окремо – обласного підпорядкування [870, арк. 1]. Проте поділу за областями, зазвичай не було, а отже виявити результати підсумків обліку прямих і непрямих збитків, заподіяних підприємствам і установам наркоматів у Волинській та Ровенській областях не видається можливим [870, арк. 31–32; 873, арк. 18–19].

Якщо порівняти результати обліку збитків, заподіяних організаціям обласного й місцевого підпорядкування, які належали до сфери освіти, мистецтва та охорони здоров'я, тобто належали до об'єктів народного господарства групи Б УРСР, то можемо зазначити, що розмір збитків, заподіяних економіці Волинської області, був більший, ніж господарству Ровенської області. В останній було складено 26 237 актів на суму 8 194 млн руб, зокрема установам освіти на суму 5 814 млн руб; мистецтва – 466 млн руб; охорони здоров'я – 1 914 млн руб [953, арк. 42–43]. У Волинській області згаданим організаціям було складено 494 актів на суму 215 млн руб, зокрема установам освіти – на суму 184 млн руб; мистецтва – 7 млн руб; охорони

здоров'я – 24 млн руб. У Ровенській області – 416 актів на суму 119 млн руб, зокрема установам освіти – 64 млн руб; мистецтва – 27 млн руб; охорони здоров'я – 28 млн руб [953, арк. 42–43].

Визначали також розмір збитків, завданих окремо установам кожної галузі освіти, мистецтва та охорони здоров'я обласного і місцевого підпорядкування – групи Б, зокрема спеціалізованим будівлям бібліотек: у Волинській області було повністю знищено одну будівлю об'ємом 0,2 тис. м³ та частково – одну будівлю об'ємом 1,4 м³ на загальну суму 0,07 млн руб; у Ровенській області було повністю знищено дві будівлі об'ємом 1 тис. м³, частково – одну будівлю, об'ємом 1,5 тис. м³ на загальну суму 0,17 млн руб [951, арк. 24].

Також відображали результати обліку збитків, заподіяних театрам і клубам: у Волинській області було повністю знищено 211 будівель об'ємом 83,3 тис. м³ та частково – 16 будівель об'ємом 11,2 тис. м³, на загальну суму 5,55 млн руб; у Ровенській області було повністю знищено 21 будівлю, об'ємом 25,5 тис. м³; частково – 13 будівель, об'ємом 102,2 тис. м³, на загальну суму 10,53 млн руб [951, арк. 90].

Результати обліку збитків, заподіяним лікарням та амбулаторіям, були такими: у Волинській області було повністю зруйновано 53 будівлі, об'ємом 34,7 тис. м³ та частково – 29 будівель, об'ємом 56,8 тис. м³, на загальну суму 8,79 млн руб; у Ровенській області повністю зруйновано 36 будівель об'ємом 67 тис. м³ частково – не відображено, на загальну суму 8,30 млн руб [951, арк. 216–217]. Усі суми збитків обліковано за відновлювальною вартістю [951, арк. 90].

Результати щодо обліку збитків, заподіяних вищим навчальним закладам, становили: у Волинській області зруйновано одну будівлю об'ємом 7,5 тис. м³ на суму 0,49 млн руб [952, арк. 129]. Результати обліку збитків, заподіяних школам та дитячим закладам, відображені окремо. Їх визначено як установи республіканського та місцевого підпорядкуванні. Розмір збитків, заподіяних школам, був таким: у Волинській області повністю зруйновано 302 будівлі

об'ємом 465,8 тис. м³, частково – 247 будівель об'ємом 160,2 тис. м³, на загальну суму 62,52 млн руб; у Ровенській області повністю знищено 199 будівель об'ємом 256,6 тис. м³, частково – 187 будівель об'ємом 98 тис. м³, на загальну суму 36,66 млн руб [952, арк. 189]. Розміри збитків, заподіяних дитячим установам, були такі: у Волинській області повністю зруйновано 26 будівель об'ємом 19,6 тис. м³, частково – 13 будівель об'ємом 9 тис. м³, на загальну суму 3,62 млн руб; у Ровенській області повністю зруйновано дві будівлі об'ємом 1,9 тис. м³, частково – 34 будівлі об'ємом 38,7 тис. м³, на загальну суму 5,99 млн руб [952, арк. 190–191].

Результати діяльності комісії використовувалися для обліку житлового фонду у містах, що проводився у травні 1945 р. [445, арк. 1]. Відповідно до Постанови РНК СРСР від 1 грудня 1945 р. «Про списання вартості зруйнованих та знищених ворогом основних засобів та матеріальних цінностей» наркоматам та центральним відомствам УРСР було дозволено списати зменшення уставного фонду за балансами станом на 1 січня 1946 р. Органам виконавчої влади було дозволено списати аналогічним чином вартість майна, проте визначити перед тим суму, яка підлягала списанню для кожного підприємства та установи окремо. Списання мало відбутися після закінчення процесу обліку збитків [630, арк. 107].

Облік збитків, заподіяних громадянам, відбувся в усіх 30 районах Волинської області. Однак найбільше матеріалів діяльності державних комісій збереглося щодо 27 районів.

У цих районах комісії розпочали роботу в серпні 1944 р. і завершили її в лютому 1945 р. Якщо створення комісій в цілому відбулося за хронологією визволення області, то початок їх діяльності з цим процесом пов'язаний не був. Облік збитків розпочався на заході області із Любомльського району в серпні 1944 р. У переважній більшості районів облік збитків тривав три осінні місяці і грудень 1944 р. Це були східні райони – Маневицький, Колківський; південно-східні – Ківерцівський, Олицький; південні – Горохівський, Берестечківський, Торчинський, Озютичівський; західні та південно-західні – Устилузький,

Теремівський, Головнянський; північно-східний – Любешівський та центральні – Ковельський і Голобський.

В інших районах процес обліку збитків, розпочавшись восени 1944 р., тривав до січня 1945 р. Це були переважно південні, південно-східні, південно-західні райони – Луцький, Володимир-Волинський, Турійський, Рожищенський райони; західні – Маціївський, Любомльський; північно-західні – Заболоттівський, Шацький райони Волинської області. У решті районів облік збитків, заподіяних громадянам, незважаючи на час початку, тривав до лютого 1945 р. – у південних, південно-західних та південно-східних районах (Камінь-Каширському, Порицькому, Вербському, Цуманському, Сенкевичівському).

Як бачимо, географічно-хронологічна система обліку збитків відсутня. Найменш представлена північна, північно-східна та північно-західна територія області. Причиною цього, ймовірно, була діяльність УПА, брак кадрів, віддаленість від адміністративно-господарських центрів і, відповідно, неналежна організація роботи з населенням.

Визначаючи винуватців збитків, комісії вказували на гітлерівські військові частини, відділи СС, німецьку поліцію, фольксдойчів та цивільну адміністрацію. Іноді вказували прізвища нацистів, проте номери військових частин та прізвища офіцерів і солдат не відображені в жодному з актів. Інколи причиною заподіяння збитків були фронтові дії, бомбування, артобстріли.

У частині актів вказуються поляки, які служили німцям, або націоналістичні формування як винуватці грабежів, зокерма, у таких селах як Мислин Горохівського району; Верба, Огнівка, Вижчів, Марцелівка, Блаженник, Владинопіль, Барбарівка, Могильне Вербського району; Гончий Брід Голобського; Романівка, Клопочин, Іванівка Порицького; Вороні, Дроздин, Білашів Ковельського; Вигуричі, Несвічі, м. Сенкевичівка Сенкевичівського; Словатичі Ківерцівського району [66, арк. 5; 84, арк. 1; 245, арк. 297]. Цікаво, що актів про людські втрати внаслідок цих нападів у Сенкевичівському районі комісією складено не було [828, с. 99; 194, арк. 165].

Відомості про угорців як винуватців збитків зафіксовано у Вербському районі – с. Ощадно; Олицькому – села Хром'яків, Мощаниця; Шацькому – села Положево, Пульмо, а також у м. Луцьку [210, арк. 43; 289, арк. 131].

Низка актів указує на українські націоналістичні формування – бандерівців та бульбівців – як на винуватців збитків у Вербському (селах Когильне, Охотники); Голобському (селах Кухарі, Нужель, Вілька-Порська); Мациївському (с. Нові Кошари); Теремнівському (с. Олександрія); Шацькому (с. Піща); Головнянському (с. Забужжя); Ковельському (селах Білашів, Удовець, Рокитниця); Сенкевичівському (с. Губ Діброва) районах [78, арк. 1; 54, арк. 180].

Є інформація про «власовців» – вояків Російської визвольної армії (РВА) у Порицькому (с. Клубочин) та Олицькому (с. Хром'яків) районах. Іноді всупереч всім інструкціям як винуватців записано радянські війська, зокрема у Сенкевичівському районі (селах Губин, Діброва, та с. Седм'ярки) [196, арк. 210, 216; 134, арк. 29; 214, арк. 69]. Комісії частково вказували на дуже поширене явище – грабували майно місцеві злодії.

Привертають увагу факти, коли одні й ті ж населені пункти зазнали збитків від різних військово-політичних сил. Комісії, що в них працювали, дійсно відображали реальні події в цих районах. Проте в більшості районів винуватцями названі нацистські загарбники та їх спільники, що свідчить про певне ігнорування вимог інструкцій через приховування справжніх винуватців та обставин заподіяння збитків. Аналізуючи реєстр актів щодо обліку збитків, заподіяних нацистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Волинської області, можемо стверджувати, що облік збитків було проведено в усіх 30-ти районах Волинської області.

Окремо від мешканців районів було відображено результати обліку збитків, заподіяних містянам. Йдеться насамперед про міста, у яких функціонували міськради та були створені міські комісії, які проводили роботу не тільки щодо збору матеріалу для районних комісій, а й усього комплексу робіт включно зі складанням підсумково-узагальнювальних документів.

Зокрема, у м. Луцьку обліком збитків було охоплено 6 286 сімей, із них 702 сім'ї – індивідуальними актами, на суму 44 927,1 тис. руб; 5 584 сім'ям було обліковано збитки двома актами-списками, на суму 1 276 300,4 тис. руб. Загальна сума збитків, заподіяних нацистськими загарбниками та їх співниками мешканцям м. Луцька, становила 1 321 227,4 тис. руб. У м. Ковелі обліком збитків було охоплено 2 542 сім'ї, із них 490 сімей – індивідуальними актами на суму 48 065,9 тис. руб; 2 052 сім'ям збитки були обліковані двома актами-списками, на суму 245 610,4 тис. руб. Загальна сума збитків, заподіяних нацистськими загарбниками мешканцям міста, становила 293 676,3 тис. руб. У м. Володимирі-Волинському обліком збитків була охоплена 501 сім'я, суто індивідуальними актами на суму 24 245,9 тис. руб [947, арк. 4].

Можемо зробити висновки про закономірності використання індивідуальних та колективних форм документів обліку збитків у районах. Так, у переважно західних, південно-західних та південно-східних районах – Торчинському, Ківерцівському, Теремнівському, Ковельському, Голобському, Володимир-Волинському, Вербському, Рожищенському, Порицькому, Головнянському, Локачівському, Любомльському та як виняток – у північно-східному Любешівському районі, облік збитків проводили лише індивідуальними актами. Можливо, ця обставина пов'язана із пізнішим терміном звільнення цих районів, коли було надруковано достатньо бланків індивідуальних актів щодо обліку збитків, а можливо, є й інші причини.

У всіх інших районах, переважно північних та центральних, облік збитків проведено обома формами актів – індивідуальними та колективними актами-списками. Можливо, ці райони зазнали масових каральних акцій, унаслідок яких частина господарів загинула або пропала безвісти, проте збитки яким облікували. Виключно актами-списками у Волинській області, на відміну від Ровенської області, в жодному районі обліку не проводили. Щодо міст, то у Волинській області у містах Луцьку та Ковелі облік збитків визначали обома формами документів обліку – індивідуальними актами та актами-списками. Аналогічно, у Луцькому районі теж. Проте у Ковельському районі збитки

обліковували лише індивідуальними актами, можливо, у м. Ковелі – актами-списками обліковували збитки населенню, що загинуло внаслідок голокосту, або мігрувало [160, арк. 1–170].

Підсумки результатів обліку збитків, заподіяних громадянам Волинської області, були узагальнені у формі зведених відомостей. Таким чином, розділом І, підрозділом А, пунктом 1 визначено вартість майна, що було відібране, викрадене або знищене нацистськими окупантами, а також знищене, зіпсоване внаслідок умов окупаційного режиму; визначено також витрати на ремонт пошкодженого окупантами майна на суму 3 721 821 262 руб; пунктом 2 – вартість майна, знищеного бойовими діями, та витрати на ремонт пошкоджень на суму 212 911 855 руб; пунктом 3 – обліковано вартість майна, що було знищене або зіпсоване при евакуації, та витрати на ремонт пошкоджень на суму 2 649 240 руб; пунктом 4 – встановлено податки, штрафи та контрибуції, заплачені окупаційній владі на суму 49 609 061 руб; пунктом 5 – витрати на лікування громадян, що отримали каліцтва або захворювання в результаті звірств окупантів або умов окупаційного режиму на суму 30 тис. руб; пунктом 6 – заробітки та прибутки, що були втрачені внаслідок каліцтв або захворювання, на суму 10 800 руб; пунктом 7 – обліковано витрати на евакуацію та реевакуацію на суму 107 700 руб; пунктом 8 – заробітки та прибутки, що були втрачені внаслідок неможливості займатися професійною діяльністю на суму 209 568 руб; пунктом 9 – заробітки та прибутки, що були втрачені членами сімей унаслідок смерті годувальників, на суму 4 660 600 руб; пунктом 10 – інші види збитків на суму 40 526 811 руб. Усього індивідуальними актами було обліковано збитків на суму 4 032 536 897 руб [947, арк. 6]

Підрозділом Б, пунктом 1 обліковано вартість відібраного, викраденого й знищеного майна та витрати на ремонт пошкодженого майна на суму 2 288 945 899 руб; пунктом 2 – інші види збитків, виявлені актами-списками, на суму 214 302 206 руб. Усього колективними формами актів-списків обліковано збитків на суму 2 503 248 105 руб. Загалом, усіма формами документів щодо

обліку збитків громадянам Волинської області встановлено збитків на суму 6 535 785 002 руб [947, арк. 6]. Розділом II обліковані збитки в натуральному виразі: житлових будівель – 35 017 шт. / 11 574 766 м³; надвірних будівель – 53 216 шт. / 9 403 759 м³ [947, арк. 6]

Викрадено чи знищено худоби: коней – 55 347 голів; биків – 1 450 голів; корів – 280 754 голів; волів – 1 138 голів; молодняку великої рогатої худоби – 10 555 голів; свиней – 210 521 голів; овець та кіз – 200 218 голів; домашніх птахів – 1 276 943 шт.; бджіл – 25 620 сімей; продуктів: зерна – 177 911 ц; муки – 93 388 ц; картоплі – 1 936 743 ц; інших продуктів – 513 155 ц; цінних речей – 14 327 шт. / 96 015 631 руб; машин та сільськогосподарського реманенту – 44 910 руб; багаторічних насаджень – 53 272 шт./378, 05 га; посівів, городів та баштанів – 1 055, 73 га. Підписаний документ головою та секретарем обласної комісії [947, арк. 6].

У лютому 1944 р. Волинська обласна комісія склала «Доповідь про пограбування особистого майна сільського населення німецькими окупантами». У ній було відображено розмір збитків у натуральному виразі: у громадян області нацистські загарбники забрали 79 048 голів великої рогатої худоби; 47 475 голів коней; 45 144 голів свиней; 66 612 голів овець і кіз; 453 651 голів домашньої птиці; 21 908 бджолосімей; 47 099 тонн зерна; 8 714 тонн муки; 149 210 тонн картоплі та овочів; 8 309 тонн інших сільськогосподарських продуктів. Було спалено та зруйновано 28 988 житлових будинків; 38 562 надвірні будівлі, об'єм яких становив 18 086 429 м³. Також було знищено 53 010 одиниць багаторічних насаджень та розграбовано 32 776 одиниць сільськогосподарського реманенту та машин [944, арк. 173].

У 1945 р. було оприлюднено уривок із доповіді Волинської обласної комісії про підсумки обліку збитків та розслідування злочинів німецьких загарбників у Волинській області. У ньому були зазначені майже ті самі цифри збитків, заподіяних населенню області, за винятком зменшення на 1 000 голів коней та на 9 тонн інших сільськогосподарських продуктів та інших сум збитків, заподіяних громадянам [947, арк. 1].

Німецькі загарбники спалили та знищили 96 сілрад та 423 інші населені пункти у Волинській області. Понад 25 тис. селянських дворів було повністю зруйновано, а їх власників убито або вивезено до Німеччини. Зокрема, було спалено та знищено 35 017 будинків та 53 216 різних господарських будівель; відібрано в селян та містян 293 897 голів великої рогатої худоби, 55 847 коней, 200 218 овець та кіз, 210 521 свиню, 1 276 243 шт. домашніх птахів а також 27 299 ц зерна та продуктів харчування; 1 936 743 ц картоплі та 25 620 бджолосімей. Було повністю знищено 52 273 шт. плодкових дерев та 378 га садів [373, арк. 5].

Отже, загалом у Волинській області обліком було охоплено 74 113 сімей, згідно інших відомостей, 74 104 сімей в 30-ти районах. Із них 56 184 сім'ї – індивідуальними актами на суму 4 032 536,9 тис. руб.; 17 929 сім'ям, згідно інших відомостей, 17 920 сім'ям було складено 96 колективних форм обліку збитків – актив-списків на суму 2 503 248,1 тис. руб. Було визначено, що мешканці області зазнали збитків на суму 6 585 785 тис. руб [373, арк. 7]. Проте у вже згадуваному витягу із доповіді тієї ж обласної комісії було вказано іншу цифру збитків, заподіяних громадянам – 6 535 785 тис. руб [947, арк. 4–5].

Якщо проаналізувати розміри руйнувань окремих районів, то значних збитків зазнали мешканці переважно східних та північних районів Волинської області, тобто території підвищеної активності радянських партизан у 1943 р., що спровокували у відповідь німецькі каральні акції [378, арк. 2, 6, 9, 10]. Північно-західні та південно-західні райони зазнали масштабних збитків унаслідок активного наступу Радянської армії в 1944 р. та руйнувань, заподіяних німецькою армією при відступі [378, арк. 4, 11]. Західні, південно-західні та південно-східні райони були найбільшими вогнищами міжнаціональної ворожнечі, протиборства польських націоналістичних формувань з УПА та каральних акцій німців проти українських національних осередків, зокрема спрямованих на ліквідація Колківської республіки в листопаді 1943 р. [378, арк. 1, 6; 389, арк. 32]. Проте більшість районів

Волинської області зазнали збитків як унаслідок каральних акцій нацистів, так і в результаті міжнаціональної ворожнечі поляків та українців [378, арк. 7].

Облік збитків, заподіяних громадянам Ровенської області, було розпочато у 1943 р. Ці перші матеріали щодо обліку збитків та встановлення втрат були складені партизанськими з'єднаннями. Звіти та доповіді акумулювалися в УШПР (Українському штабі партизанського руху). Документи мали яскраво виражений пропагандистський характер: описували факти грабунків німцями громадян, кількість податків, особливості та методи їх стягнення, примусовий обмін нацистськими окупантами радянських грошей на українські карбованці, які були надруковані в м. Ровно. Саме згаданими документами вперше обліковано найбільш пограбовані німцями райони Ровенської області – Дубенський, Здолбунівський, Клеванський, Корецький, Млинівський, Тучинський [944, арк. 151–152].

Окрім того, практикувалося складання звітів про партійно-політичну роботу з'єднання партизанських загонів Ровенської області, що датуються червнем–липнем 1943 р. і відображають розмір штрафів, запроваджених нацистськими загарбниками в Ровенській області: за вихід у ліс без дозволу – 25 руб; за випас худоби без дозволу – 50 руб; за випас худоби на заборонених ділянках – 150 руб. Окрім того, штрафи накладалися за різні порушення правил нацистських порядків. Існували податки на корів, собак та ін. [950, арк. 22–23].

У березні 1944 р. жителі с. Ново-Мийськ (суч. Новомильськ) Ровенської області розповідали про звірства нацистських загарбників: забирання землі для німецьких колоністів, розстріли. Ці розповіді використовували для радянської пропаганди у формі повідомлень радянського інформбюро, що друкувалися у газетах [944, арк. 183]. Усі виписки зі звітів про партійно-політичну роботу з'єднання партизанських загонів датуються червнем–липнем 1943 р.

Окрім того, звітність про злочини нацистських загарбників проходила в 1943 р. по лінії ЦК ЛКСМУ; у ній відображено інформацію про репресії нацистських загарбників щодо місцевого населення. Всі документи були оброблені з позицій радянської пропаганди, зокрема, йшлося про боротьбу

партизан із нацистськими загарбників. Було визнано, що наслідком цієї боротьби була помста німців – спалення українських сіл [944, арк. 154].

На початковому підетапі відомості про різні за номенклатурою кількісні показники майнових збитків, заподіяних нацистськими окупантами громадянам, надійшли від більшості районів – 18-ти; не надійшли від 12-ти – Вербського, Висоцького, Володимирецького, Демидівського, Деражненського, Дубенського, Млинівського, Морочнівського, Степанського, Червоноармійського. Причини пізнішого початку процесу обліку збитків полягали в більш значному розмірі збитків, які потребували більше часу для обліку, а також у недостатньому розвитку інфраструктури Ровенської області.

Розміри збитків, заподіяних громадянам Ровенської області, обліковані згідно з розділом І, підрозділом А, пунктом 1 становили 466 734,6 тис. руб; пунктом 4 – 6 049,5 тис. руб. Усього громадянам індивідуальними актами обліковано збитків на суму 490 655,2 тис. руб. Підрозділом Б, пунктом 1 збитки обліковані на суму 1 487 117,9 тис. руб; пунктом 2 – 20 570,9 тис. руб. Загалом громадянам Ровенської області колективними формами документів обліку встановлено розмір збитків на суму 1 507 688,8 тис. руб. Загальна сума збитків, заподіяних нацистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Ровенської області, що її визначила державна комісія в 1944–1945 рр., становила 1 998 344 тис. руб [944, арк. 243].

У 1945 р. УРК на основі узагальнених відомостей щодо обліку збитків, заподіяних громадянам областей, отриманих від обласних комісій, складала Звіт про підсумки роботи щодо обліку збитків унаслідок масового пограбування та руйнування нацистськими загарбниками особистого майна громадян. Зазначений документ містив узагальнені відомості щодо обліку збитків по УРСР [944, арк. 341]. Вказаний документ містив інформацію про розміри збитків, заподіяних громадянам, у кількісному і вартісному відображенні, а також підсумковий звіт [944, арк. 22, 243–244].

Щодо використання результатів обліку збитків, заподіяних громадянам, то їх використовували при розподілі кредитів на відбудову знищеного та

пошкодженого житла й майна. Зокрема, РНК УРСР видала Постанову № 554 від 30 травня 1944 р., згідно з додатком 1 розподілила кредити на індивідуальне житлове будівництво та відбудову будинків, що належали робітникам і службовцям у 21 області УРСР, у тому числі м. Києві, у сумі 20 000 тис. руб. Із цієї суми Волинській області було виділено 390 тис. руб, а Ровенській – 300 тис. руб [439, арк. 211]. Однак у серпні того ж року в Ровенській області надали кредит у сумі 3 млн руб, на відновлення сільського господарства. Облвиконком розподілив їх між 27 районами [648, арк. 16]. Кредит районам надавали залежно від кількості повністю зруйнованих господарств, хоча окремим районам його надали навіть за умови відсутності відомостей про результати обліку збитків, а трьом районам – Висоцькому, Червоноармійському та Морочнівському – кредитів не виділили, незважаючи на надані цифри кількості зруйнованих та частково пошкоджених господарств.

На основі відомостей про збитки складала постанову «Про надання безкоштовного лісоматеріалу на відбудову будинків, зруйнованих німецько-фашистськими загарбниками». На засіданнях розглядали заяви родин військовослужбовців про надання безкоштовного лісоматеріалу для відбудови житл, зруйнованих нацистськими загарбниками [448, арк. 30].

У Волинській області звільнення селян, що потерпіли від нацистських загарбників, від податків, зокрема малосімейних громадян, відбулося у червні 1945 р. за списками, що їх складала райвиконками на підставі відомостей, наданих сільрадами згідно з Постановою РНК СРСР № 129 від 8 лютого 1944 р.. Суми затверджувалися поіменно [466, арк. 2]. Таким громадянам сільради також видавали довідки про те, що вони потерпіли, на основі яких райвиконками могли призначити певні види допомоги. У квітні 1945 р. облвиконком затверджував списки громадян, які потерпіли від німецької окупації і потребували повного або часткового звільнення від сплати сільськогосподарського та військового податків за районами. У списках, які райвиконками надавали для затвердження, вказували кількість господарств, відсотки та суми, на які господарства звільнялися від податків [474, арк. 103–

107]. Окрім потерпілих унаслідок німецької окупації, від податків звільнялися також члени родин військовослужбовців і партизанів [648, арк. 32].

Щодо міського населення, яке працювало на радянських підприємствах та в установах, то в червні 1944 р. Ровенська облрада видала постанову «Про розподіл кредитів на господарське обладнання працівників установ та підприємств Ровенської області, що потерпіли від німецької окупації», у якій було вказано, що відповідно до Постанови РНК УРСР від 30 травня 1944 р. ч. 559 кожному працівникові видається кредит розміром до 3 тис. руб на 1,5 року виплати із заробітної плати [650, арк. 73]. Пізніше Ровенській області було виділено додатковий кредит на господарське обладнання працівників, сума якого становила 300 тис. руб.

Іншими додатками до зазначеної постанови розподілялися кошти, відпущені на короткотермінове кредитування державних та громадських установ – комунальних трестів, підприємств і житлового господарства в областях УРСР в 1944 р. 18-ти областям було виділено 15 000 тис. руб, зокрема Волинській і Ровенській областям – по 200 тис. руб [439, арк. 213]. Також відповідно до вищезазначеної постанови було складено план виробничого кредитування колгоспів, допоміжних господарств при підприємствах, колгоспників та інших позичальників, відповідно до якого Волинській області надали 4 600 тис. руб; Ровенській – 3 350 тис. руб [439, арк. 223].

Отже, результати діяльності державних комісій були такими. За відомостями НДК загальна сума збитків, заподіяних УРСР, становила 285 млрд руб (у цінах 1940 р.) тільки прямих видів збитків. Частка України складала 40 % загальної кількості збитків, заподіяних народному господарству та громадянам СРСР [943, арк. 2]; за іншими відомостями – 42 % загальних збитків СРСР [703, с. 366]. Із цієї суми 106 млрд руб припадало на державні підприємства й установи; 88,1 млрд руб – на особисте майно громадян; згідно з іншими матеріалами діяльності комісій на громадян – 84,1 млн руб; 6,2 млрд руб – на кооперативні, профспілкові та інші громадські організації республіки [867, арк. 9; 703, с. 366].

Наслідки нацистської окупації були важкими. Зруйновано та спалено 714 міст і понад 28 тис. сіл. Спалено й зруйновано понад 2 млн будинків, понад 540 тис. надвірних будівель та позбавлено даху близько 10 млн осіб. Нацистські загарбники зруйнували 16 150 промислових підприємства, знищили або вивезли 127,8 тис. електромоторів, 81,6 тис. станків для різання металу; зруйнували 29,8 тис. км залізничних доріг, 1 916 будівель залізничних станцій, 14 тис. поштово-телеграфних установ; знищили 18 тис. лікувальних установ, 32 930 шкіл, технікумів, вищих навчальних закладів та науково-дослідницьких інститутів, 19,2 тис. бібліотек. Зруйнували та розграбували 27 910 колгоспів, 872 радгоспи та 1 300 МТС. Відібрали і загнали до Німеччини 7 594 тис. голів великої рогатої худоби, 3 311 тис. коней, 9 333 тис. голів свиней, 7 317 голів овець та кіз; 59 297 тис. голів домашніх птахів [867, арк. 9; 954, арк. 2].

У розрізі областей цифри були такими: у Волинській області розмір збитків, заподіяних нацистськими загарбниками та їх спільниками громадянам, колгоспам, громадським організаціям, державним підприємствам та установам, становив 6 581 361,5 тис. руб; Ця сума була встановлена на основі 48 382 актів, у тому числі збитки, заподіяні державним підприємствам та організаціям, становили 286 167,5 тис. руб, що було встановлено на основі 295 актів; установам культури, мистецтв та релігійних культів – 375 684 тис. руб (669 актів); колгоспам – 836 666 тис. руб (на основі 378 актів). До загальної суми збитків було зараховано також збитки, заподіяні приватним помешканням та майну громадян, на суму 5 082 844 тис. руб, що було обліковано на підставі 47 040 актів [886, арк. 10]. Загальна сума збитків, заподіяних нацистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству Волинської області, – 8 млрд руб (у масштабах цін на 1 січня 1946 р.) [727, с. 15].

Було спалено 422 населенні пункти та 35 тис. селянських будинків [727, с. 15]. Забрано в колгоспах і в селян понад 300 тис. голів великої рогатої худоби та близько 80 тис. коней [727, с. 15].

У Ровенській області прямі збитки внаслідок втрати майна різних категорій, не враховуючі непрямі, становили 2 млрд 82 млн руб. Це був третій

найнижчий показник у цілому в Україні – найменші втрати були в Чернівецькій та Ізмаїльській областях [795, с. 254–255].

За інформацією, що надійшла тільки від восьми районів (із тодішніх 22-х), було зруйновано населених пунктів: повністю – 106 та частково – 328; разом зруйновано у них дворів – 31 694. Зруйновано громадських будівель – 680. Загнано худоби: коней – 26 708 голів; рогатої худоби – 56 065 голів; свиней – 47 395 голів; овець – 20 090 голів. Тільки у восьми районах нацистські окупанти забрали і вивезли 194 568 ц зерна. Із 22 МТС вивезено 123 трактори та 37 автомашин. Із 30 МТС, що існували в області до війни, за час німецької окупації знищено 15 МТС, окрім того, 15 контор, 11 майстерень, 14 гаражів для сільськогосподарського реманенту, шість гаражів для авто, 16 житлових будинків для працівників; 29 різних інших будівель господарського призначення [912, арк. 2].

Загалом, у Ровенській області гітлерівці спалили й пограбували 456 промислових підприємств та 50 % житлового фонду. Повністю знищено та пошкоджено 462 населені пункти. Великих збитків заподіяно селам Острозького, Рівненського, Рокитнівського, Сарненського, Тучинського районів. Нацистські загарбники та військово-політична сила, означена як українські націоналісти, завдали значної шкоди сільському господарству: пограбували 465 колгоспів, вивезли близько 23 тис. голів коней, понад 49 тис. голів великої рогатої худоби та 40 тис. голів свиней. Загальна сума збитків, заподіяних Ровенській області, становила близько 3 млрд руб [716, с. 51].

Збитки розподілили таким чином: А – завдані державним підприємствам, установам та громадським організаціям союзного підпорядкування – 74 279 млн руб; Б – завдані державним підприємствам, установам та громадським організаціям республіканського та місцевого підпорядкування, колгоспам та радянським громадянам – 210 730 млн руб. Зазначені збитки були встановлено на основі діяльності державних комісій у 24 областях УРСР, зокрема у розділі Б Волинська область зазнала збитків на суму 4 777 млн руб; Ровенська – 2 082 млн руб. Ці дві області, порівняно з іншими областями України, зазнали не

дуже значних збитків – найбільше постраждали Полтавська, Харківська та Київська області [867, арк. 10].

Україна в ході Другої світової війни зазнала найбільших руйнувань, ніж будь-яка інша європейська країна. Відступаючи з України, нацисти, як і більшовики в 1941 р., вдавалися до тактики «спаленої землі», тобто знищували за собою все, щоб міг використати противник. За свідченням заступника начальника оперативного відділу Центрального штабу партизанського руху майора Іволгіна, українські міста були поруйновані: а) вогнем противника до заволодіння ними – 15 % руйнувань; б) Червоною армією під час відступу з міст – 10 %; в) радянськими військами під час узяття міст – 5 %; г) нацистськими окупантами перед відступом – з метою створення там «зони пустелі» – 60 %; решта, 10 % – це окремі незначні будівлі, які вціліли [703, с. 367]. Однак, аналізуючи матеріали діяльності державних комісій Волинської та Ровенської областей, можемо стверджувати таке: а) географічне розміщення вказаних областей спричинило їх швидке захоплення гітлерівцями та втечу Червоної армії, а отже, порівняно незначні руйнування в 1941 р. та одиничні випадки підризу радянськими спецслужбами окремих об'єктів; б) ці області не мали розвинених галузей промисловості, а отже зазнали незначних збитків, порівняно із центральними та східними областями УРСР; в) основних збитків зазнало приватне господарство населення областей у 1941–1944 рр. у зв'язку з німецькими грабежами упродовж 1941–1944 р. та фронтовими діями в 1944 р.

Результати обліку майнових збитків та встановлення людських втрат у 1963 р. у Ровенській області були наступними. Відомостями, що їх склали працівники партійного архіву Ровенського обкому КПУ на основі актів державних комісій та інших матеріалів 1940-х, було оприлюднено людські втрати у кількості 262 671 особа [692, арк. 9]. Проте, перерахувавши величини втрат, зазначені у цьому документі, маємо іншу цифру – 204 702 особи [692, арк. 9]. Була це арифметична помилка, чи, найвірогідніше, залучення при підрахунках секретної інформації, невідомо. Цікаво, що жоден документ, датований 1944–1951 рр., вищевказаних цифр людських втрат не містить.

Результати діяльності комісії відображені у підсумкових документах цього 1963 р. – списках населених пунктів та сіл, знищених німецькими окупантами, та списках осіб, убитих та вивезених до Німеччини. З'ясовано, що м. Ровно та його околиці позначилися найбільшими людськими втратами в області. У західній частині міста, між вул. Й. Сталіна та вул. К. Маркса, було організовано гетто. Після розстрілу населення в с. Сосонки лишилося 5–6 тис. євреїв, яких поселили в це гетто, а 13 липня 1942 р. розстріляли. Визначено місця масових страт у місті: а) на вул. Білій, біля дров'яного складу було розстріляно 49 тис. осіб; б) на вул. Білій, на городах – 32,5 тис. осіб; в) у с. Сосонках – 17,5 тис. осіб; г) у кар'єрах, біля с. Видумки – 3 тис. осіб; д) на території в'язниці – 500 осіб; е) у 609 братських могилах поховано понад 10 тис. військовополонених [691, арк. 11].

У місті було три табори для військовополонених: 1-й – на території в'язниці № 1 – складався із двох корпусів; він містив 4–5 тис. осіб, це був табір для хворих; 2-й – біля військового містечка; 3-й табір – для військовополонених, у ньому перебувало до 30 тис. осіб. Від хвороб та голоду помирало до 500 осіб у день. Загалом у м. Ровно загинуло 50 тис. військовополонених [691, арк. 11].

Комісія, що працювала в 1963 р., підсумувала, що в околицях міста Ровно було розстріляно 132 тис. осіб радянських громадян [691, арк. 11]. Якщо порівняти зазначені цифри із попередніми, встановленими у 1944 р., то вони були значно нижчі. Перші державні комісії з'ясували: у м. Ровно загинуло 102,5 тис. осіб, із яких 52,5 тис. мирних громадян і 50 тис. – військовополонених [728, с. 20].

Таким чином, державна комісія, що працювала в 1963 р., встановила, що загальна кількість загиблих у Ровенській області становить 258 942 особи, із них військовополонених – 57 996 осіб. Вивезено на каторгу до Німеччини 22 272 особи (хоча згідно з даними Л. Кизи, наведеними у книзі «Народні месники», до Німеччини «було загнано у рабство» 50 тис. осіб) [691, арк. 14].

В узагальнених відомостях, як зазначено у попередніх підрозділах, подано інформацію, що у Ровенській області загинуло 232 874 особи, із них військовополонених – 57 741 особа; до Німеччини на каторгу загнано 22 530 осіб [728, с. 20]. Тим самим документом було встановлено, що було вбито 175 133 мирних громадян, із них 170 752 особи розстріляно, 128 осіб повішено, 3 124 особи померло після тортур, 1 129 осіб загинуло від бомб і снарядів [728, с. 20]. Тож, невідомо, чому партархів обкому КПУ стверджував, що комісіями 1942–1951 рр. було встановлено кількість загиблих у кількості 262 671 особа, які, після наших арифметичних підрахунків склали лише 204 702 особи, адже такі цифри людських втрат не відображені в жодних документах діяльності комісій 1944–1945 рр. [692, арк. 9, 10].

Отже, можемо зробити висновок, що під час діяльності комісій у 1963 р. в обласному архіві було переглянуто акти та протоколи щодо розслідування злочинів, заподіяних нацистськими загарбниками населенню області, складені у 1944–1945 рр. Також було переглянуто низові документи – акти районних державних комісій, акти обласної комісії про руйнування, грабежі та масові вбивства нацистських загарбників у м. Ровно та Ровенській області. Комісія також залучила мемуарні джерела, зокрема книгу Л. Кизі «Народні месники». Не оминула увагою комісія публікації документів: «Радянська Ровенщина», збірник документальних матеріалів, виданий у Львові в 1962 р., та інші матеріали [691, арк. 14]. Документ був складений за формою: списки населених пунктів та сіл, знищених німецькими окупантами; списки осіб, що були вбиті або вивезені до Німеччини.

Якщо узагальнити результати роботи «перших» і «других» комісій щодо встановлення людських втрат у Ровенській області, то можемо зробити висновки про наступне: починаючи із весни 1942 р., усюди в райцентрах та більших містечках були створені єврейські гетто, а загнане до них населення було повністю знищене [691, арк. 14]. Дані про місця розстрілу громадян, місцезнаходження гетто та інші відомості, були відображені у 28-ми районах, тоді як згідно адміністративного поділу було 30 районів. Щодо решти двох

районів – Демидівського та Морочнівського, то результатів діяльності комісій у 1963 р. небуло, незважаючи на наявність таких відомостей, встановлених комісіями у 1944 р. [728, с. 19–20]. Якщо до відомостей про кількість вбитих та вивезених на каторгу в 28-ми районах, оприлюднених у 1963 р., додати результати з решти двох районів, встановлених у 1944 р., проте, не охоплених діяльністю комісії у 1963 р.: 1 397 загиблих осіб та 555 осіб, вивезених на каторгу Демидівського району та 1 171 загиблих мирних жителів Морочнівського, то результати діяльності обох комісій беззаперечно свідчать, що кількість загиблих у Ровенській області становила не менше 261 522 мирних громадян та військовополонених, хоча втрати серед останньої категорії потребують окремого дослідження.

Одним з основних документів, які складала комісії у 1976 р., був «Список сіл Волинської області, повністю знищених німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками в роки Великої Вітчизняної війни», складений на основі довідок міськквіконокомів та сільрад, документів міськрайонних воєнкоматів, а також архівних довідок, що містили посилання на відповідні фонди документів діяльності державних комісій 1942–1951 рр. [378, арк. 1, 4; 379, арк. 1].

Зокрема, у Володимир-Волинському районі було повністю знищено шість населених пунктів. Час знищення припадає переважно на 1943 р. Як причину вказано міжнаціональну ворожнечу, окрім с. Домінопіль, що, згідно з документом, було зруйноване «бандами ОУН» [378, арк. 1]. У Горохівському районі під час бойових дій було повністю знищено чотири населені пункти [378, арк. 2]. В Іваничівському районі у червні 1941 р. зруйновано м. Порицьк [378, арк. 2]. У Камінь-Каширському районі було знищено шість населених пунктів. Указано, що їх знищили нацисти в 1943 р. за допомогу партизанам, окрім с. Майдан, яке потерпіло 23 серпня 1943 р. від «банд ОУН за підтримку партизан» [378, арк. 3].

У Ківерцівському районі зруйновано вісім населених пунктів. Зазначено, що с. Ігнатівка та Софіївка були знищені у жовтні 1942 р. разом із єврейським

населенням; решта – у 1943 р. за підтримку партизанів, зокрема групи О. Філюка [378, арк. 3–4]. Виняток становить с. Юзефин, яке було знищене в 1943 р. військово-політичними силами, означеними як «фашисти і банди ОУН» [378, арк. 4].

У Ковельському районі було повністю ліквідовано 17 населених пунктів. Села Берез, Будище, Гулевичі та Угли зруйновані в 1942–1943 рр. унаслідок каральних експедицій німців за підтримку радянських партизан. Решту населених пунктів цього району зруйнували німці в 1944 р. під час відступу [378, арк. 4–5]. У Локачинському районі було знищено чотири населених пункти. Села Запуст-Руденський та Помажанка зруйновані в 1943 р. військовими силами, визначеними як «банди ОУН», решта, – німцями при відступі [378, арк. 6]. У Луцькому районі припинили існування п'ять населених пунктів. Причина їх зникнення каральні експедиції німців у 1943 р. та діяльність «банд ОУН» у селах Брищі I і II та Хроброві [378, арк. 6]. У Любешівському районі було знищено п'ять населених пунктів. Збитки були заподіяні німцями переважно в 1943 р. за допомогу Радянській армії та партизанам. Указували, що окремі села в 1945 р. були представлені до нагороди «Партизав ВВВ» [378, арк. 6].

У Любомльському районі знищено 22 населені пункти. Обставини заподіяння збитків різноманітні: низка сільрад потерпіла від німців, що спалили та зруйнували садиби під час наступу в 1941 р., каральних акцій за допомогу партизанам у 1943 р., зокрема за підриг партизанами німецького поїзда [378, арк. 7]. Села Бовтуни, Воля-Острівецька, Замлиння, Землиця, Кути, Острівки, Янківці були знищені, згідно із записами, «бандою ОУН» у 1943 р., в окремих випадках, у 1944 р. [378, арк. 7–9]. Любомльський район є винятковим у тому аспекті, що тут відображено збитки, заподіяні у 1943 р. військово-політичною силою, означеною як «банди польських націоналістів». Йдеться про села Висоцьк, Лисняки, Запілля, де вказані сили взаємодіяли спільно із німцями, та с. Сокіл, що зазнало збитків унаслідок національної ворожнечі [378, арк. 7–9].

У Маневицькому районі в 1943 р. німці знищили чотири населені пункти, переважно, за дії партизан [378, арк. 9]. У Ратнівському районі припинили існування чотири населені пункти. Зі списку слід виокремити с. Кортеліси та 22 хутори цієї сільради, що були знищені у вересні 1942 р., як указано, за участь населення в партизанському русі. Решта – німцями у 1944 р. при відступі [378, арк. 10]. У Рожищенському районі було знищено п'ять сільрад, здебільшого внаслідок німецьких каральних акцій у 1943 р. та при відступі у 1944 р., окрім с. Незвір, до руйнування якої долучилися «банди ОУН» [378, арк. 10]. У Старовижівському районі було повністю зруйновано п'ять сільрад. Як обставини вказано каральні експедиції німців за підтримку партизанів, за вбивство німецького солдата в 1943 р., а також нищення сіл німцями при відступі [378, арк. 11]. У Турійському районі було повністю зруйновано 11 сільрад. Села Гаркуша та Руда були знищені військово-політичною силою, означеною як «банди польських націоналістів» у 1943–1944 рр., решта населених пунктів зруйновані в 1943 р. внаслідок німецьких каральних акцій та в 1944 р. під час відступу німців [378, арк. 12]. У випадках руйнування у селах будинків Червоною армією для будівництва фортифікаційних споруд їх до збитків не записували [387, арк. 6, 56, 57].

Отже, шляхом довшановлення людських втрат та матеріальних збитків комісії у 1976 р. отримали такі результати. У Володимир-Волинському районі та населених пунктах колишнього Устилузького району й окремих Турійського (за адміністративним поділом 1969 р.) було вбито нацистськими злочинцями, українськими націоналістами та в результаті «міжусобної боротьби» 1941–1945 рр., за підрахунками, 6 213 особи та знищено 3 841 [379, арк. 1–10, 57].

У Горохівському районі, до якого входили населені пункти колишніх Берестечківського та Сенкевичівського районів, було до встановлено, що загинуло 7 848 осіб, спалено 3 791 двір [380, арк. 1–9]. У Іваничівському районі загинуло 4 293 особи та зруйновано 1 358 дворів [381, арк. 7]. У Ковельському районі загинуло 5 153 особи та знищено 5 367 дворів [384, арк. 1]. У Локачинському районі загинуло 929 осіб та знищено 972 двори [385, арк. 1]. У

Луцькому районі, до якого входили сільради Ратнівського та Торчинського районів, загинуло 6 452 особи, зруйновано 3 462 двори [386, арк. 2]. У Любешівському районі, згідно підрахунків, загинуло 3 504 особи та було спалено 1 339 дворів [387, арк. 2]. Проте оскільки матеріалах «других» комісій була зноска на архівний фонд «перших» комісій 1942–1951 рр. щодо масових людських втрат у селищі Любешові, де було довістановлено загибель 2 530 осіб, то, можемо стверджувати, що в 1976 р. до встановлено втрат тільки 974 осіб [387, арк. 6–7]. У Любомльському районі, до якого увійшли в 1969 р. окремі населені пункти Шацького району, загинуло 5 649 осіб та зруйновано 5 282 двори [388, арк. 1]. У Турійському районі було вбито 5 045 осіб та спалено 4 896 дворів [393, арк. 8].

В окремих районах Волинської області були вказані людські втрати та матеріальні збитки по кожному населеному пункту проте, підсумків не було. Йдеться про Камінь-Каширський район, у якому кількість людських втрат різняться в окремих населених пунктах: колонія Майдан, у якій було спалено 139 поляків військово-політичною силою, визначеною як «українські буржуазні націоналісти», проте в іншому документі, складеному також у 1976 р., вказано тільки 60 осіб [382, арк. 6; 378, арк. 3]. Загалом, згідно підрахунків, у 1976 р. комісії встановили, що загиблих у Камінь-Каширському районі було не менше 878 осіб, а дворів спалено 1 183 [382, арк. 2–19; 378, арк. 3]. Аналогічно, у Ківерцівському районі, куди входили окремі населені пункти Колківського, Олицького, Теремнівського та Цуманського районів, згідно з підрахунками, загинуло 11 659 осіб та спалено 3 313 дворів [383, арк. 1–39]. У Маневицькому районі, куди увійшли населені пункти Колківського району, згідно підрахунків, загинуло 4 712 особи та було спалено 474 двори [378, арк. 9; 389, арк. 8, 32]. У Ратнівському районі, згідно з підрахунками, загинуло 2 095 осіб та зруйновано 854 двори [378, арк. 10; 390, арк. 1–40]. У Рожищенському районі, згідно підрахунків, загинуло 447 осіб та було спалено 455 дворів [378, арк. 10]. Старовижівському районі загинуло 1 490 осіб та спалено 1 590 дворів [378, арк. 11].

Загалом, можемо стверджувати, що процес довстановлення людських втрат, знищених дворів та населених пунктів у 1976 р. відбувся. Було виявлено, що внаслідок німецьких каральних акцій, міжнародної ворожнечі та діяльності націоналістичних формувань загинуло 63 837 осіб та було спалено 38 177 дворів. Якщо цю цифру загиблих додати до кількості людських втрат, установлених у 1944–1951 рр., то цифра загиблих Волинської області становитиме близько 229 176 осіб. Щодо майнових збитків, то, згідно з підрахунками, у вищевказаних районах Волинської області було повністю зруйновано 107 містечок та сілрад [378, арк. 12].

Комісії 1976 р. працювали, згідно з адміністративним поділом районів 1969 р., тому, результати встановлення втрат та збитків, заподіяних населеним пунктам, що були розформовані в 1969 р. (йдеться про Голобський, Заболоттівський, Маціївський, Озютичівський, Олицький, Сенкевичівський, Теремнівський, Торчинський, Цуманський та Шацький райони), увійшли до цифр втрат та збитків новоутворених районів. Отже, державні комісії, що працювали в Ровенській області в 1960-ті р. та у Волинській – в 1976 р., використовували тою чи іншою мірою матеріали діяльності державних комісій 1942–1951-х рр. Проте головна відмінність між ними полягала в методах і формах їх діяльності.

Ровенська комісія використовувала як джерело архівні матеріали діяльності «перших» комісій, літературні твори учасників партизанського руху і не проводила безпосереднього (первинного) встановлення людських втрат та обліку матеріальних збитків.

Волинська комісія, що працювала у 1976 р., хоча і дала вказівку головам міських, селищних та сільських рад надати довідки, тобто фактично провела первинний процес довстановлення втрат, однак тільки в окремих випадках використовувала матеріали «перших» комісій, проте чітко ставила вимогу: відобразити певну інформацію. Наступною відмінністю була, порівняно з Ровенською областю, незначна інтенсивність виявлення осіб, що були відправлені на каторгу до Німеччини. Ця обставина пояснюється тим, що у

Волинській області цей процес, як зазначено в попередньому розділі, більш ретельно опрацьовано в 1950-х рр. Так само, як і Ровенська, Волинська обласна комісія опрацьовувала літературні твори колишніх червоних партизан [387, арк. 7, 55].

Висновки до розділу 3

Отже, загальні підсумки людських втрат та матеріальних збитків, заподіяних населенню та економіці УРСР загалом та Волинській і Ровенській областям зокрема, були викладені у звіті УРК про підсумки роботи щодо встановлення й розслідування злочинів нацистських загарбників та їх спільників і заподіяних ними збитків громадянам, колгоспам, громадським організаціям, державним підприємствам та установам на території УРСР. Згідно з цим документом, нацистські загарбники та їх спільники в Україні знищили й замучили 4 496 547 радянських громадян, у тому числі 3 178 084 цивільні особи та 1 318 463 військовополонених. До Німеччини на каторгу було вивезено 2 023 112 радянських громадян [867, арк. 8].

Однак, як свідчать самі матеріали діяльності державних комісій, ці цифри занижені. Це пов'язано як із недоліками діяльності комісій, так і суворим контролем за їх діяльністю радянських каральних органів, що спричинили: необ'єктивний підхід до визначення військово-політичних сил –винуватців злочинів; неврахування значної кількості жертв унаслідок польсько-української війни; ігнорування вбитих радянськими партизанами, а також тих загиблих, які належали до політичних партій чи українських націоналістичних громадських організацій або були вояками націоналістичних формувань. Не увійшли до кількості загиблих особи, що були вбиті, як визначено, українськими націоналістами в часи після німецької окупації. Щодо вивезених на каторгу, то до вказаної вище цифри не увійшли особи, факти перебування яких у Рейху на роботах були встановлені у 1946–1950-х рр.

Причини необ'єктивних результатів діяльності державних комісій та недорахування людських втрат полягала у фіксованій цифрі загиблих у СРСР –

близько 7 млн осіб, що її назвав Й. Сталін кореспонденту газети «Правда» у 1946 р. [703, с. 367]. Тому, активна діяльність комісій щодо ексгумацій та інших процесів припинилася після 1945 р., щоб не перевищувати цифру, вказану вождем. Пізніше М. Хрущов назвав цифру 20 млн осіб, а за часів Л. Брежнєва кількість загиблих збільшили на «понад 20 млн». М. Горбачов назвав найвірогіднішу цифру людських втрат – 27 млн осіб, яку, за часів Б. Єльцина меншили на 400 тисяч осіб.

Данський дослідник Нільс Бо Польсен, у своєму дослідженні матеріалів діяльності Надзвичайної державної комісії, зазначає, що останніми було зібрано 4,3 млн документів – від висновків судово-медичних експертиз і свідчень очевидців до трофейних німецьких документів і матеріалів радянських судів, що стали основою для узагальнювальних звітів за кожною окупованою областю та офіційних комюніке про нацистські злочини. Комісія також брала участь у підготовці документів радянської сторони для міжнародного трибуналу в Нюрнберзі, а також надавала експертні висновки для радянських судів [782, с. 28]. Історик робить висновки про те, що достовірність багатьох, а можливо, й більшості, матеріалів, зібраних комісіями, не підлягає сумніву, проте, слід зауважити, що від самого початку вона працювала за дуже специфічних умов сталінського режиму. Основним методом встановлення втрат комісіями було додавання цифр знизу догори. Кількість жертв у межах республік була встановлена у 1944–1945-х рр.

Згідно тверджень вказаного фахівця, на кінець 1945 р. засекречені дані, які Комісія мала для внутрішнього користування, свідчили про 9 878 957 радянських громадян, знищених, як зазначено, тільки німцями. З них 6 015 389 були цивільними особами і 3 863 568 військовополоненими. У повоєнні роки ці цифри зазнали дуже незначних змін. До грудня 1950 р. кількість загиблих збільшилася приблизно на 90 тис. безвісти зниклих. На той час загальна цифра досягла 9 987 140 осіб, плюс 641 803 загиблих від голоду і хвороб під час блокади Ленінграда [782, с. 31–32]. Отже, загальна цифра людських втрат, що зазнав СРСР у війні із нацистами, задекларованих НДК становила близько 10,5

млн осіб мирних громадян і військовополонених вбитими та зниклими безвісти. Проте, сам факт, що Комісія зафіксувала кількість жертв одразу після закінчення війни і потім майже не змінювала її, викликає подив, адже процес репатріації та виявлення нових масових поховань жерв тривав ще кілька років після війни. Стосовно наведених вище тверджень, ми цілком підтримуємо висновки данського вченого та підтвердили їх у нашому дослідженні.

Сучасні дослідження свідчать, що загинув кожний п'ятий-шостий мешканець України. За різними підрахунками, кількість загиблих коливається в межах 8–9 млн осіб, із них 5,5 млн цивільного населення та 2,2 млн військових. За 1941–1945 рр. населення України зменшилося від 41,7 млн до 27,4 млн осіб [703, с. 366]. Загальні ж демографічні втрати населення України, що включають убитих у боях, померлих у концтаборах, депортованих, евакуйованих та емігрантів, за деякими підрахунками, становили 14,5 млн осіб. О. Довженко, член УРК, писав у своїх фронтових щоденника про 13 млн загиблих. Фактично, втрати українського народу становили від 40 % до 44 % загальних людських утрат СРСР.

Щодо майнових збитків, то у звіті УРК вказано, що нацистські загарбники заподіяли громадянам та народному господарству УРСР збитків у сумі 285 млн крб (у державних цінах 1941 р.). Ця сума вп'ятеро перевищувала асигнування УРСР на будівництво промислових та сільськогосподарських підприємств та усієї інфраструктури протягом останніх 15 років. Обліком було охоплено вісім союзних республік, розмір збитків становив 679 млрд. крб. (в державних цінах 1941 р.) між якими розподілився таким чином: найбільших втрат зазнала УРСР – 285 млрд крб, РСФСР була тільки на другому місці – 249 млрд крб, Білоруська РСР зазнала збитків на суму 75 млрд крб, інші радянські республіки – 20 млрд крб і менше [806, с. 311–312].

До встановлення збитків та складання актів було залучено значну кількість представників радянської громадськості – понад 7 млн співробітників, колгоспників, інженерів, техніків, науковців та інших громадських діячів [806,

с. 311]. Саме цю цифру збитків встановлено на основі 4 млн актів щодо обліку збитків, які надійшли до НДК [818, с. 31].

У відомостях щодо вартості збитків, заподіяних підприємствам, установам, громадським організаціям республіканського та місцевого підпорядкування та громадянам СРСР, зазначено, що наведені цифри не вичерпують усіх збитків, заподіяних нацистськими загарбниками УРСР. Вони охоплюють тільки втрати від прямих збитків, унаслідок знищення майна громадян, колгоспів, громадських організацій, державних підприємств та установ. До суми втрат не було включено такі збитки, як зниження народного доходу від припинення чи скорочення роботи державних підприємств, колгоспів і громадян; вартість незібраного колгоспами та радгоспами врожаю, військові витрати; витрати від уповільнення темпів загального господарського розвитку республіки в результаті дій ворога. Вказували, що «до сум збитків не були включені неоціненні втрати нашого народу, які пов'язані із загибеллю мільйонів радянських людей, що були знищені німецько-фашистськими загарбниками на тимчасово окупованій території УРСР» [867, арк. 10]. Визнано, що НДК зібрала величезний документальний матеріал, на основі якого радянські представники звинувачували на Нюрнберзькому процесі нацистських злочинців [946, арк. 6].

Можемо констатувати, що головною метою створення та діяльності державних комісій 1960–1970-х рр. було формування радянського партизанського міфу, встановлення осіб, що були до нього приналежні, перебільшення їх героїчної діяльності та гіперболізація окремих її сторінок, а також дискредитація українського національного руху та осіб, що долучилися до діяльності УПА й інших національних формувань. Проте одним із головних її завдань було фальсифікація масштабів партизанського радянського руху та підтримки його населенням краю, а також «боротьби за встановлення радянської влади на селі та організацію колгоспів» [381, арк. 17, 18].

ВИСНОВКИ

Створення та діяльність у СРСР державних комісій була тісно пов'язана із необхідністю документування злочинів нацистів для їх засудження на міжнародному рівні, справедливої відплати злочинцям та матеріального відшкодування майнових збитків. Однак, не будемо ігнорувати моральний аспект створення в 1942 р. інституцій для їх документування, із перспективою подальшої відплати, що мало підняти і підняло «моральний дух радянського народу»: численні листи та звернення духовенства, колгоспників, фронтовиків до членів НДК про злочини гітлерівців тому свідчення.

Слід також зауважити, що створення алгоритму встановлення злочинів проти мирного населення шляхом залучення світового співтовариства та проведення ексгумації із кінозйомкою належить нацистам, які стикнулися із наслідками злочинів більшовиків на території Радянського Союзу та вирішили використати їх в «інформаційній війні» із СРСР. Показовою є справа розстріляних НКВС польських офіцерів біля с. Катині, яку активно використали нацисти в антибільшовицькій пропаганді. Комуністи, не придумавши нічого іншого, вирішили використати цей метод для боротьби із гітлерівцями. Невипадково член НДК академік М. Бурденко очолював комісію, яка намагалася відбілити «катинську справу» перед світом.

Результати діяльності комісій широко використовувалися в пропагандистській діяльності Радянського Союзу як на міжнародній арені, так і у внутрішньополітичній боротьбі. Зокрема, матеріали НДК використовувалися на Нюрнберзькому процесі та інших судових процесах над нацизмом, слугували «замиленням очей» західній «лівій» інтелігенції. Окрім того, транспаранти з ілюстраціями злочинів висіли на всіх прикордонних фільтраційних таборах та агітпунктах, «заманюючи» назад колишніх громадян-репатріантів. Діяльність СРСР зі встановлення злочинів нацизму на деякий час приховала від світових держав його справжню антилюдську суть.

Отже, діяльність державних комісій потрібно розглядати виключно в контексті утвердження радянської влади на західноукраїнських землях у період завершення Другої світової війни. Організація роботи комісій у Волинській та Рівенській областях була майже завершальною ланкою цього процесу, лишилися тільки південно-західні області України, проте кращою організацією вони не відзначилися. Усі труднощі та неузгодженість у роботі комісій пов'язана із воєнним часом, браком кваліфікованих кадрів, еміграційними та міграційними процесами, мобілізацією на відбудову радянської промисловості, діяльністю українських націоналістичних формувань, ненавистю населення цих областей до радянської влади.

Діяльність комісій фактично збіглася із польсько-українським міжнаціональним конфліктом, кривавою діяльністю НКВС-НКДБ на терені, активізацією національної боротьби українців проти «московського більшовизму», тому їх діяльність, особливо на волинських землях, була вкрай необ'єктивною й «обслуговувала» інтереси Кремля в цьому регіоні.

Самі державні комісії та їх діяльність уособлювали повернення радянської влади, використовувалися для відшукування колишніх фахівців, обліку та відновлення роботи на підприємствах і установах, що існували до війни, відродження колгоспів, тому, незважаючи на свою «шляхетну» мету, отримали супротив населення їхній діяльності, здебільшого пасивний, але деколи і збройний.

У дослідженні підтверджується положення про наявність «академічного» періоду в діяльності НДК, що характеризувався добором її представників та складу республіканських осередків, виробленням концепцій, проектів законодавчої та розпорядчої документації. Закінчення вказаного періоду ознаменувалося звільненням більшої частини України та утворенням робочої групи С. Павлюка, а пізніше УРК та переходом від вироблення засад та напрацюванням основної документальної бази до практичної діяльності щодо обліку збитків та встановлення втрат. Цей перехід став можливим після прийняття низки важливих документів: «Положення про НДК ...» від 16

березня 1943 р., Інструкції про порядок розслідування злочинів та встановлення збитків, додатків до неї, що встановлювали форми актів та цінники, відповідно до яких мали проводитися обрахунки збитків, а також Указу Президії ВР СРСР від 19 квітня 1943 р., відповідно до якого, справи про злочини нацистських окупантів повинні були розглядати радянські воєнні суди.

Республіканський осередок – УРК, яку очолював М. Хрущов, діяльність щодо встановлення людських втрат та обліку матеріальних збитків провадила за допомогою робочих груп – П. Рудницького, С. Павлюка, Д. Мануїльського, В. Валусєва та окремих уповноважених осіб – наркома іноземних справ О. Корнійчука та ін., яких директивним методом призначали для виконання конкретних завдань. Облік збитків, заподіяних народному господарству, обліковували за допомогою галузевих наркоматів та органів виконавчої влади на місцях та вказаних робочих груп.

Місцеві осередки державних комісій – обласні, районні та комісії при сільрадах – були утворені зі звільненням частин Волинської і Ровенської областей та їх адміністративних центрів. Документи діяльності комісій свідчать: персональний склад обласних комісій було затверджено до звільнення областей із очільників підпільних обкомів, керівників радянських партизанських з'єднань, радянських партизанів-підпільників та радянського активу. Створені вони були за одним «лекалом»: секретар обкому КП(б)У, голова облвиконкому, депутати рад, колишні партизани, яких записували як цивільних – вчителів, лікарів. На відміну від НДК, обласні комісії не мали широкого представницького складу, за винятком православного священника та римо-католицького ксьондза.

Щодо створення районних комісій, то на основі організаційно-розпорядчої документації та планово-звітної документації можемо стверджувати, що районні комісії були здебільшого формальними утвореннями. У Ровенській області деколи вони були створені уже після процесу обліку збитків. В окремих районах було створено дві комісії: одну – для встановлення людських втрат, іншу – для обліку матеріальних збитків. Часом члени комісій

не розуміли, з якою метою вони створені. Їх склад також суворо визначався «Положенням про НДК ...». До складу районних комісій входили голови або заступники голів райвиконкомів, очільники відділів органів виконавчої влади, секретарі райкомів КП(б)У, працівники районних відділів НКВС-НКДБ. Для виконання фахової діяльності залучали лікарів, інженерів, для грамотного оформлення актів – учителів та інших компетентних осіб.

Незважаючи на те, що державні комісії були створені в кожному районному центрі досліджуваних областей, усю роботу виконували органи виконавчої влади за допомогою уповноважених, до складу яких залучали фахівців, що виконували конкретні завдання: провести ексгумацію, скласти виміри та обрахувати заподіяні збитки на діляниці, скласти карти та ін. Цих уповноважених в окремих випадках вводили до складу комісій, а в окремих – ні. Комісії при сільрадах були створені на засіданнях райвиконкомів та склалися з активу сільрад. Для допомоги головам та секретарям сільрад відряджали уповноважених із районів.

Окремо слід загадати про комісії, створені для ексгумацій. У Ровенській області значну роботу щодо проведення встановлення жертв масових страт провела судово-медичний експерт, майор Н. Рибаківа та інші фахівці 13-ї армії. В окремих населених пунктах це були, згідно з Інструкцією, командири Радянської армії, судово-медичні фахівці та лікарі. Проте здебільшого це були комісії, створені при виконкомах, що склалися із представників районних комісії, лікарів, священиків, представників НКВС-НКДБ та прокуратури. Склад та діяльність цих комісій пильно контролювалися, адже на основі цих актів склалися висновки прокурорів про притягнення винуватців до кримінальної відповідальності.

Аналізуючи завдання, що їх поставили перед комісіями органи виконавчої та партійної влади СРСР, форми та методи їх діяльності, приходимо до висновків про чітку підпорядкованість усієї вертикалі державних комісій, органам партійної і виконавчої влади та НКВС-МДБ.

І матеріальні збитки, і людські втрати визначали лише як такі, що заподіяні «німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками». Проте Інструкцією було передбачено встановити обставини злочинів, указати номери військових частин та прізвища нацистів-винуватців. Однак на практиці ця графа залишалася або порожньою, або там містився стандартний запис – «німецько-фашистські загарбники та їх спільники», ні прізвища, ні номери військових частин вказані не були. Щодо визначення інших військово-політичних сил як винуватців збитків, то в 1940-х рр. вони наявні лише частково в низових документах сілрад районів Волинської області.

У Ровенській області складали акти щодо встановлення втрат, заподіяних у післяокупаційний час військово-політичною силою, означеною як бандерівці. Факти польсько-української ворожнечі та участі поляків у каральних акціях проти українського населення комісії або ігнорували, або визначали їх як суто німецькі. Національність загиблих визначалася, проте, не завжди, і відстежується переважно в довідках – документах вторинного етапу встановлення втрат. Але це свідчить про існування таємної документації. Про злочини радянських партизан або прорадянських військово-політичних сил чи Червоної армії в актах узагалі не йшлося. В окремих випадках, наприклад, при згадці в акті щодо обліку збитків про конфіскацію червоноармійцями свиней у селянина, був окремий припис районної комісії про «неприпустиме викривлення дійсності».

Збитки та втрати, заподіяні при проходженні лінії фронту, визначалися лише як такі, що заподіяні німцями. Тому, можемо погодитися із твердженням історика-краєзнавця О. Панасенка: «Все валилося в один казан і свідчень роздільної методики підрахування збитків не існувало» [795, с. 253].

Можемо підтвердити думку історика Є. Максимчука про наявність таємної документації, що, ймовірно, відображала відомості про військово-політичні сили, що спричинили втрати та збитки, національність жертв; це також свідчить про жорсткий контроль за комісіями нижчого рівня із центру і

спрямування результатів їх роботи в потрібне «русло» та суворе цензурування змісту документів [769, с. 13; 690, арк. 151–152].

Можемо стверджувати, що роботу комісій гальмувала відсутність кваліфікованих кадрів, нестійкість персонального складу комісій через міграційні процеси, службу в Радянській армії, а також ненависть громадськості Волині до радянської влади, діяльність УПА в регіоні. Зберігся документ про ставлення українських національних формувань до самого факту створення державних комісій щодо обліку збитків та встановлення втрат. Зберігся цікавий документ, датований, імовірно, листопадом 1943 р. Інформаційний документ ОУН указував, що згідно з інформацією московського радіо більшовики створили низку комісій для «устрійнення» німецьких злочинів та звірств, спалених та зруйнованих німцями будинків та число замордованих німцями людей. Відмічали також, що до згаданої комісії входив священик. Отже, прямої вказівки бойкотувати діяльність комісій від провідної військово-політичної сили регіону не було.

Взаємодія між НДК та УРК і місцевими осередками здійснювалася через інститут уповноважених НДК, відрядження районних працівників до обласних осередків, а також через авіаційне сполучення, листування, телеграф, телефон.

Відповідно до етапів діяльності комісій, характеру методів та форм документів, за допомогою яких встановлювали людські втрати та обліковували матеріальні збитки, виокремлено два основні періоди діяльності комісій: первинний – під час якого всі документи комісії або їх уповноважені складали безпосередньо, встановлюючи їх на місцях за допомогою свідків. Первинний етап можемо поділити на початковий та основний підетапи. Перший характеризується складанням документів, що відображали лише кількісні величини збитків та втрат, переважно без зазначення обставин їх заподіяння та іншої інформації. За формами це були списки, відомості та документи спеціальних господарських форм. Під час основного підетапу складали акти – основну форму документа обліку та встановлення. Часом їх складали, використовуючи документи початкового обліку. Первинний етап завершився

складанням уже згадуваних підсумково-узагальнювальних документів. Вторинний – коли документація складалася на основі документів первинного етапу без безпосереднього проведення процесу встановлення чи обліку. За формами документів це були витяги з актів, виписки, довідки, тематичні відомості, статистичні чи тематичні таблиці, ін.

Загалом, можемо стверджувати, що процес установлення людських втрат відбувся, проте характеризувався неповним територіальним охопленням й ігноруванням комісіями численних випадків людських втрат та упередженим підходом до визначення військово-політичних сил як винуватців матеріальних збитків, а також засекреченістю їх реальних результатів.

Хоча формально державні комісії існували до 1951 р., проте після 1945-го будь-яку діяльність щодо обліку збитків і встановлення втрат проводили органи виконавчої влади. Хоча окремі члени комісій були присутні як «весільні генерали» на локальних судах над нацистами до 1960-х рр.

«Другі» комісії діяли в Ровенській області в 1961–1963 рр. та у Волинській – у 1976 р. на основі Постанови «Про недоліки, допущені при обліку учасників антифашистського підпілля і партизанського руху на Україні у період Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.». Ці комісії також вирішили скласти списки населених пунктів, знищених у роки війни із зазначенням кількості загиблих громадян. У Волинській області цей процес було організовано органами партійної та виконавчої влади через збирання довідок від голів міськрад, сільських та селищних рад про кількість зруйнованих господарств та будинків із зазначенням кількості загиблих громадян, їх національної приналежності та військово-політичної сили, що їх спричинила. Таким чином отримано цінні історичні відомості про польсько-український міжнаціональний конфлікт, його хід та частково наслідки.

У Ровенській області цей процес здійснював обком КПУ, який, на вимогу Інституту історії партії ЦК КПУ, розглянув разом із облдержархівом довідки про окупацію та звільнення районів (що були складені в 1946 р.) і зробив вибірки про кількість партизан, підпільників та осіб, що допомагали

партизанам і підпільникам, та кількість осіб, що виявили інші види спротиву. А також було вирішено скласти вибірки про кількість осіб, знищених нацистами.

Отже, можемо стверджувати про наявність безпосереднього процесу встановлення людських утрат та матеріальних збитків у Волинській області в 1976 р., який майже цілком відбувся на основі показів свідків, зібраних активом сільрад та лише часткового використання архівних документів і літературних джерел. У Ровенській області діяльність комісій у 1963 р. щодо виконання аналогічних завдань відбулася на основі використання лише архівних документів та спогадів колишніх партизан, а отже має меншу історичну цінність у контексті встановлення наслідків Другої світової війни.

Джерельний потенціал державних комісій є надзвичайно цінним історичним матеріалом для дослідження подій Другої світової війни та повоєнної діяльності радянської влади на Волині та в Україні загалом. Особливої актуальності вказана тематика набирає у світлі суспільно-політичних подій у сучасній Україні. Досвід діяльності державних комісій 1942–1951 рр. може бути використаний для створення інституцій для документування злочинів ворога на території України та вироблення методики й документальних форм установлення людських втрат та обліку матеріальних збитків, заподіяних під час АТО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анатомия агрессии. Новые документы о военных целях фашистского германского империализма во второй мировой войне [Текст] : сборник документов / Ред. и пред. В. В. Размерова; пер. с нем. Л. Л. Ларионова. – М. : Прогресс, 1975. – 320 с.
2. Архіви окупації. 1941–1944 / Держкомархів України; Упоряд. Н. Маковська. – К. : Видавн. дім “Києво-Могилянська академія”, 2006. – Т. 1. – 872 с.
3. Бабій С. Луни повстанського краю : нариси, оповіді, спогади / С. Бабій. – Рівне, 2002. – 120 с.
4. Баран В. К. Україна: новітня історія (1945–1991 рр.) / Володимир Баран. – Л. : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. – 670 с.
5. Бегма В. А. Пути непокорённых: пер. с укр. / В. А. Бегма ; лит. зап. П. Автомонова. – М. : Воениздат, 1963. – 319 с.
6. Безсмертя. Книга Пам'яті України. 1941–1945. Головна редакційна колегія (голова І. О. Герасимов, заступники голови І. Т. Муковський і П. П. Панченко, відповідальний секретар Р. Г. Вишневський). – К. : Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», 2000. – 944 с.
7. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні, 1917–1953: суспільно-політичний та історико-правовий аналіз [Текст]. У 2 кн. Кн. 2 / І. Білас. – К. : Либідь: Військо України, 1994. – 688 с.
8. Білас І. Сталін, Берія, Ковпак: невідома партизанська війна мовою документів [Текст] / І. Білас // Літературна Україна. – 1992. – 2 лип. – С. 6–13
9. Боряк Г. «Нацистське золото» з України: У пошуках архівних свідчень [Текст] : архівні матеріали. Вип. 1 / Г. Боряк, М. Дубик, Н. Маковська. – К. : Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського, 1998. – 136 с.

10. Бульба-Боровець, Т. Армія без держави. Слава і трагедія Українського Повстанського руху: [Текст]: / Отаман Тарас Бульба-Боровець. – Київ–Торонто–Нью-Йорк, 1996. – 270 с.

11. Бухало Г. Тарас Бульба-Боровець – командир УПА «Поліська Січ» і польське питання [Текст] / Г. Бухало // У пошуках правди: Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції “Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки”, Луцьк, 20–23 травня 2003 р. / Упорядн. В. К. Баран, М. М. Кучерепа, М. В. Моклиця, В. І. Гребенюк. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. 2003 – 536 с.; іл. – С. 282–288.

12. В обороні волі. Боротьба УПА з німецькими окупантами на Рівненщині в 1941–1944 рр. [Текст] / Ред.-вид. група: І. Дем’янюк (голова) та ін. – Рівне : Азалия, 1995. – 146 с. – (Серія книг «Реабілітовані історією»).

13. Великая Отечественная война [Текст] / Авт. – сост. О. А. Ржешевский и др.. – М. : ОЛМА Медиа Групп, 2013. – 448 с.

14. Великая Отечественная война 1941–1945 рр. [Текст] // Энциклопедия / гл. ред. М. М. Козлов. – М. : Сов. Энциклопедия, 1985. – 832 с.

15. Верт А. Россия в войне 1941–1945. / Авториз. пер. с англ. Вступит. статья и ред. д-ра ист. наук Е.А.Болтина / А. Верт. – М. : Прогресс, 1967. – 774 с.

16. Ветров І. Г. Економічна експансія третього рейху в Україні 1941–1944 рр. [Текст] / І. Г. Ветров. – К. : Четверта хвиля, 2000. – 231 с.

17. Ветров І. Матеріально-побутові умови населення України за німецької окупації (1941 – 1944 р.р.): [Текст] / І. Ветров // Пам’ять століть.– 2005. – № 3–4. – С. 194–207.

18. Ветров І. Фінансова політика нацистської Німеччини та держав-сателітів на окупованій території України (1939–1944 рр.) / І. Ветров // Архіви окупації. 1941–1944 / Держ. ком. архівів України; упоряд. Н. Маковська. – 2-ге вид. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. – С. 774–781.

19. Вінок безсмертя: Книга-меморіал / Редкол. : О. Федоров (голова), В.

Маняк (кер. кол. авт.-упоряд.) та ін. – К. : Політвидав України, 1987. – 566 с.

20. Волинь у Другій світовій війні: зб. наук. та публіцист. ст. / гол. ред. та упоряд. М. Кучерепа. – 2-е вид. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – 223 с.

21. Вронська Т. В. В умовах війни: життя та побут населення міст України (1943–1945 рр.) / Вронська Т. В. – К. : Ін-т іст. України НАН України, 1995. – 83 с.

22. Гаврилюк С. В. Про звірства, вчинені німецько-фашистськими окупантами на Волині: (за матеріалами газети «Радянська Волинь») / С. В. Гаврилюк // Волинь в Другій світовій війні та перші повоєнні роки: матеріали наук. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 1995. – С. 94–95.

23. Гика В. Українсько-польський конфлікт на Волині в 1943–1944 рр. у документах Державного архіву Волинської області [Текст] / В. Гика // У пошуках правди: Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції “Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки”, Луцьк, 20–23 травня 2003 р. / Упорядн. В. К. Баран, М. М. Кучерепа, М. В. Моклиця, В. І. Гребенюк. – Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. 2003 – 536 с.; іл. – С. 446–449.

24. Гика В. М. Матеріальні, культурні та людські втрати Волині в період німецької окупації: (черв. 1941–лип. 1944 рр.) / В. М. Гика // Волинь в Другій світовій війні та перші повоєнні роки: матеріали наук. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 1995. – С. 19–23.

25. Гайдашев А. В. Чрезвычайная государственная комиссия по расследованию злодеяний немецко-фашистских захватчиков и их сообщников в период Великой отечественной войны (на материалах Сталинградской области) / А. Гайдашев // Вестник Челябинского государственного университета. – 2013. – № 6 (297). История. Вып. 54. – С. 53–56.

26. Гогун А. Между Гитлером и Сталиным. Украинские повстанцы / А. Гогун. СПб. : Издательский дом “Нева”, 2004. – 416 с.

27. Гогун А. Сталинские командос. Украинские партизанские формирования, 1941–1944 / А. Гогун. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2012. – 527 с.

28. Гон М. Геноциди першої половини ХХ ст.: порівняльний аналіз / М. Гон – Навчальний посібник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2009. – 180 с.

29. Гон М. Голокост на Рівненщині [Текст] : (Документи та матеріали) / М. Гон. – Дніпропетровськ : Ткума [Центр], 2007 ; Запоріжжя : Прем'єр, 2007. – 119 с.

30. Гречук К. Рани пам'яті святої (до 55-річчя масового знищення населення Рівненщини) [Текст] / К. Гречук, Л. Леонова // Вільне слово. – 1996. – 6 листоп.

31. Гриневич В. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни. (1939–1945 рр.) / В. Гриневич – НАН України. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса. – К., 2007. – 520 с.

32. Грицюк Г. Втрати населення на Волині у 1941–1944 рр. / Г. Грицюк // Україна–Польща: важкі питання. Матеріали V міжнародного семінару істориків “Українсько-польські відносини під час Другої світової війни”. Луцьк, 27–29 квітня 1999 р. – Варшава: Turysa, 2001. – Т. 5. – С. 249–250

33. Грімстед Кеннеді П. Доля скарбів української культури під час другої світової війни: винищення архівів, бібліотек, музеїв [Текст] / Грімстед Кеннеді П., Г. Боряк. – К., 1991. – 107 с.

34. Гунчак Т. Втрати українців під час Другої світової війни / Т. Гунчак // Сучасність. – 1992. – № 7. – С. 32–37.

35. Гунчак Т. Поляки й українці під час Другої світової війни [Текст] / Т. Гунчак // У пошуках правди: Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції “Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки”, Луцьк, 20–23 травня 2003 р. / Упорядн. В. К. Баран, М. М. Кучерепа, М. В. Моклиця, В. І. Гребенюк. – Луцьк:

РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. 2003 – 536 с.; іл. – С. 144–151.

36. Гунчак Т. Україна: Перша половина ХХ століття: Нариси політичної історії [Текст] / Т. Гунчак. – К. : Либідь, 1993. – 288 с.

37. Давиденко, В. А. «Українська повстанча армія»: шлях ганьби і злочинів / В. А. Давиденко. – К. : Т-во “Знання” УРСР, 1989. – 48 с. – (Сер. 1 “Теорія і практика КПРС. Історія” ; № 5).

38. Датнер Шимон. Преступления немецко-фашистского вермахта в отношении военнопленных во второй мировой войне / Ш. Датнер ; пер. : Я. О. Немчинский ; предисл. : С. К. Тимошенко ; ред. : Д. С. Карев. – М. : Иностранная литература, 1963. – с. 486

39. Дацків І. Б. Втрати Україною історико-культурних цінностей під час Другої світової війни: Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / І. Б. Дацків; Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. – Чернівці, 2001. – 20 с. – укр.

40. Денисенко П. І. Комуністична партія України – організатор відбудови народного господарства республіки (1943–1945 рр.) / П. І. Денисенко – К. : Політвидав України, 1968. – 176 с.

41. Денищук О. Злочини польських шовіністів на Волині [Текст] / Олександр Денищук. – Рівне : ППДМ, 2003 . Кн. 1 : Рівненська область. – 2003. – 352 с.

42. Денищук О. Злочини польських шовіністів на Волині [Текст] / О. Денищук. – Рівне : ППДМ, 2003 . Кн. 2 : Волинська область. – 2004. – 448 с.

43. Денищук О. Боротьба УПА проти німецьких окупантів [Текст] : хронологія подій : у 2 т. / Олександр Денищук. – Рівне : ППДМ, 2008. – Т. 1 : Волинь. – 2008. – 448 с.

44. Державний архів Волинської області

Ф. Р-164. Волинська обласна надзвичайна державна комісія щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками народному господарству і населенню.

Оп. 1.

Спр. 2. Реєстр актів щодо обліку збитків, заподіяних жителям сіл Забужжя, Гуща, Крушинець, Гумнище, Рогові Смоляри, Масловець, Перешпа, Ровно, Нудиже, Столинські Смоляри, Гупали, та ін. Головнянського району, 1944 р. – 16 арк.

45. Спр. 3. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Гуща Головнянського району, 24 верес. – 3 листоп. 1944 р. – 66 арк.

46. Спр. 4. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Перекірка і Нудиже Головнянського району, 24 верес. – 4 груд. 1944 р. – 198 арк.

47. Спр. 5. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям хутора Вовчий перевіз Головнянського району, 5 верес. 1944 р. – 52 арк.

48. Спр. 6. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Перешпа, хутора Власюки Головнянського району, 15 груд. – 16 груд. 1944 р. – 70 арк.

49. Спр. 7. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Рогові Смоляри Головнянського району, 7 верес. – 3 груд. 1944 р. – 68 арк.

50. Спр. 8. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Крушинці, Гуменища, Масловці, Забужжя Головнянського району, верес. – груд. 1944 р. – 339 арк.

51. Спр. 9. Реєстри актів щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Голобського району, 1944 р. – 17 арк.

52. Спр. 10. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Мирин, Новий Мосир Голобського району, 6 жовт. – 30 жовт. 1944 р. – 163 арк.

53. Спр. 11. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Велицьке, Угли I Голобського району, 3 жовт. – 22 жовт. 1944 р. – 223 арк.

54. Спр. 12. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Дарівка, Брюховичі, Нужель, Битень Голобського району, 3 жовт. – 25 листоп. 1944 р. – 235 арк.

55. Спр. 13. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Мельниця, Голоби, Свидники Голобського району, 4 жовт. – 9 листоп. 1944 р. – 211 арк.

56. Спр. 14. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Кухарі, Іванівка, Майдан, Нова Діброва Голобського району, 4 жовт. – 10 жовт. 1944 р. – 240 арк.

57. Спр. 15. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Поповичі, Вілька Радошинська, Солотвин, Гончий Брід, Великий Порськ, Вілька, Борщівка Голобського району, 2 жовт. – 18 жовт. 1944 р. – 257 арк.

58. Спр. 16. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Сільце, Кухарі Голобського району, 8 жовт. – 24 жовт. 1944 р. – 231 арк.

59. Спр. 17. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Підліси, Голоби, Літогоще Голобського району, 3 жовт. – 14 груд. 1944 р. – 198 арк.

60. Спр. 18. Реєстри актів і списки збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками мешканцям сіл Горохівського району, 1944 р. – 23 арк.

61. Спр. 19. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Ошів, Ольгівка, Ляшки, Печихвости, м. Горохів Горохівського району, 2 жовт. – 5 груд. 1944 р. – 191 арк.

62. Спр. 20. Акти і зведені відомості щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками мешканцям сіл Старостав, Холонів Горохівського району, 1 жовт. – 9 листоп. 1944 р. – 154 арк.

63. Спр. 21. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Цегів, Сільце, Ощів Горохівського району, 13 верес. – 2 листоп. 1944 р. – 261 арк.

64. Спр. 22. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Квасів, Софіївка, Озірці Горохівського району, 28 верес. – 15 листоп. 1944 р. – 217 арк.

65. Спр. 24. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Рачін, Марковичі Горохівського району, 8 верес. – 7 листоп. 1944 р. – 272 арк.

66. Спр. 25. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Марковичі, Мислині, Охлопів, Красів, Квасів Горохівського району, 5 жовт. – 22 листоп. 1944 р. – 237 арк.

67. Спр. 26. Акти та списки громадян, яким заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками. Зведені відомості в грошовому виразі збитків, заподіяних Горохівському району, 1944 р. – 12 арк.

68. Спр. 28. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками мешканцям м. Володимир-Волинський, 26 січ. 1945 р. – 249 арк.

69. Спр. 29. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Поромів, Бискупичів, Бубнів, Рогожани, Маркостів, Бужанки, Русів Володимир-Волинського району, 22 верес. – 27 жовт. 1944 р. – 238 арк.

70. Спр. 30. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл П'ятиднів. Черчичі, Русів, Шистів, Владиславівка Володимир-Волинського району, 23 верес. – 24 листоп. 1944 р. – 162 арк.

71. Спр. 31. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками мешканцям м. Володимира-Волинського, 1945 р. – 250 арк.

72. Спр. 33. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Ворошилово, Дихтів, Бортнів, Хотячів, Горичів Володимир-Волинського району, 22 верес. – 20 жовт. 1944 р. – 216 арк.

73. Спр. 34. Реєстр актів щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками колгоспам Володимир-Волинського району, 25 верес. 1944 р. – 22 січ. 1945 р. – 59 арк.

74. Спр. 35. Реєстр актів щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Федорівка, Яковичі, Цуцків, Ворошилів, Дигтев, Бортонов, Хотячів, Горичів, Черчичі, Руснов, Владиславівка, П'ятидні, м. Володимир-Волинський Володимир-Волинського району. – 16 арк.

75. Спр. 36. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Гнійє Вербського району, 19 січ. 1945 р. – 50 арк.

76. Спр. 37. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Попівка Вербського району, 18 січ. 1945 р. – 24 арк.

77. Спр. 38. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Облочин Вербського району, 19 січ. – 23 січ. 1945 р. – 173 арк.

78. Спр. 39. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Когильне Вербського району, 18 січ. 1945 р. – 47 арк.

79. Спр. 40. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Мокрець Вербського району, 18 січ. 1945 р. – 21 арк.

80. Спр. 41. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Гасіки Вербського району, 16 січ. – 17 січ. 1945 р. – 60 арк.

81. Спр. 42. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Ягідне Вербського району, 18 січ. 1945 р. – 53 арк.

82. Спр. 43. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Ставки Вербського району, 25 січ. 1945 р. – 30 арк.

83. Спр. 44. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Крать Вербського району, 20 січ. – 21 січ. 1945 р. – 42 арк.

84. Спр. 45. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Могильне Вербського району, 1945 р. – 50 арк.

85. Спр. 46. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Вілька Вербського району, 20 січ. 1945 р. – 20 арк.

86. Спр. 47. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Грабинка Вербського району, 18 січ. – 19 січ. 1945 р. – 28 арк.

87. Спр. 48. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Олеськ Вербського району, 20 січ. 1945 р. – 48 арк.

88. Спр. 49. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Осереби, Охотники Вербського району, 18 січ. – 19 січ. 1945 р. – 51 арк.

89. Спр. 50. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Смоляри, Островок, Свийчів, Варварівка, Федорівка Вербського району, 18 січ. 1945 р. – 34 арк.

90. Спр. 51. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Заглинки, Смоляри, Білин, Орлехівка,

Волчак, Домінопіль, Мар'янівка Вербського району, 16 січ. – 22 січ. 1945 р. – 179 арк.

91. Спр. 52. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Ставочки Вербського району, 10 січ. – 20 січ. 1945 р. – 69 арк.

92. Спр. 53. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Туричани Вербського району, 1945 р. – 65 арк.

93. Спр. 54. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Блаженник Вербського району, 18 січ. 1945 р. – 56 арк.

94. Спр. 55. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Владинопіль Вербського району, 18 січ. – 20 січ. 1945 р. – 120 арк.

95. Спр. 56. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Овадно Вербського району, 17 січ. – 29 січ. 1945 р. – 140 арк.

96. Спр. 57. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Дуліби, Осередок, Людмільпіль, Почекайка Вербського району, 15 січ. – лют. 1945 р. – 52 арк.

97. Спр. 58. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Дуліби Вербського району, 1 лют. – 4 лют. 1945 р. – 98 арк.

98. Спр. 59. Зведена відомість і реєстр актів щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками Вербському району, 1944 р. – 35 арк.

99. Спр. 60. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Замости, Марцелівка, Лиски, Свичів Вербського району, 14 січ. – 22 січ. 1945 р. – 208 арк.

100. Спр. 61. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Туропин, Вижгів Вербського району, 18 січ. 1945 р. – 166 арк.

101. Спр. 62. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Охнівка Вербського району, 18 січ. 1945 арк. – 113 арк.

102. Спр. 63. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Руда Вербського району, 20 січ. 1945 р. – 73 арк.

103. Спр. 64. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Верба Вербського району, 18 січ. – 20 січ. 1945 р. – 164 арк.

104. Спр. 65. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Берестяни Цуманського району. 27 лют. 1945 р. – 374 арк.

105. Спр. 65-б. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками організаціям і установам Цуманського району, 5 січ. – 25 лют. 1945 р. – 27 арк.

106. Спр. 66. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Цумань, Липне, Майдан, Горайлівка Цуманського району, 14 листоп. – 20 груд. 1944 р. – 217 арк.

107. Спр. 67. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Цумань, Горайлівка, Грем'яче. Якубчичі, Чорниж, Клобучик Цуманського району, 12 листоп. 1944 р. – 328 арк.

108. Спр. 68. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Миків, Скрегітівка Цуманського району. 20 січ. – 19 лют. 1945 р. – 108 арк.

109. Спр. 69. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Холоневичі, Домашів, Матейки Цуманського району, 13 листоп. 1944 р. – 8 січ. 1945 р. – 261 арк.

110. Спр. 70. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Цумань, Журавичі, Городище, Красноволя Цуманського району, 11 лют. – 15 лют. 1945 р. – 297 арк.

111. Спр. 72. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Карпилівка, Сильне Цуманського району, 6 січ. – 18 січ. 1945 р. – 327 арк.

112. Спр. 73. Реєстр актів щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками мешканцям сіл Берестечківського району, 1944 р. – 23 арк.

113. Спр. 74. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Пільган, Новий Зборишів Берестечківського району, 15 жовт. – 24 листоп. 1944 р. – 190 арк.

114. Спр. 75. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Піски, Журавники, Борискевичі, Старики, Голятин, Гуменище Берестечківського району, 15 жовт. – 25 листоп. 1945 р. – 350 арк.

115. Спр. 76. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сільрад Берестечківського району, 9 жовт. – 25 листоп. 1944 р. – 352 арк.

116. Спр. 77. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками громадянам Берестечківського району, листоп. 1944 р. – 408 арк.

117. Спр. 78. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Бужани. Зведена відомість щодо обліку збитків, заподіяного населенню Берестечківського району, листоп. 1944 р. – 4 арк.

118. Спр. 79. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Заболотці Порицького району, 1 листоп. 1944 р. – 31 січ. 1945 р. – 139 арк.

119. Спр. 80. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Щенютин, Трубки, Менчичі, Тишковичі Порицького району, 27 жовт. 1944 р. – 3 січ. 1945 р. – 357 арк.

120. Спр. 81. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Мишів, Ляхів, Романівка Порицького району, 26 жовт. – 3 листоп. 1944 р. – 407 арк.

121. Спр. 82. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Старий Порицьк, Павлівка, Стара Лішня Порицького району, 8 груд. 1944 р. – 324 арк.

122. Спр. 83. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Древині, Грибовиця, Щенятин Порицького району, 19 груд. 1944 р. – 3 січ. 1945 р. – 364 арк.

123. Спр. 84. Списки громадян, яким заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками у Порицькому районі. – 83 арк.

124. Спр. 85. Списки жителів сіл Порицького району, знищених німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками, 27 жовт. 1944 р. – 41 арк.

125. Спр. 86. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Бискупичі, Шлях Порицького району, 27 жовт. – 14 листоп. 1944 р. – 153 арк.

126. Спр. 87. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Риковичі Порицького району, 15 груд. – 31 груд. 1944 р. – 202 арк.

127. Спр. 88. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Кучків, Літовіж Порицького району, 31 груд. 1944 р. – 4 січ. 1945 р. – 115 арк.

128. Спр. 89. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Самоволя Порицького району, 12 груд. – 13 груд. 1944 р. – 97 арк.

129. Спр. 90. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Милятин Порицького району, 1944 р. – 188 арк.

130. Спр. 91. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Нискиничі, Малі Бискупичі Порицького району, 23 жовт. – 26 жовт. 1944 р. – 203 арк.

131. Спр. 92. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Топилище Порицького району, 25 жовт. – 29 жовт. 1944 р. – 120 арк.

132. Спр. 93. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Жджари Порицького району, 6 лют. – 12 лют. 1945 р. – 263 арк.

133. Спр. 95. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Мовники Порицького району, 30 жовт. – 26 груд. 1944 р. – 123 арк.

134. Спр. 96. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Клопочин Порицького району, 8 листоп. – 18 листоп. 1944 р. – 97 арк.

135. Спр. 97. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Грушове Порицького району, 25 жовт. – 28 жовт. 1944 р. – 157 арк.

136. Спр. 98. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Будятичі, Русовичі Порицького району, 10 груд. 1944 р. – 128 арк.

137. Спр. 99. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Жашковичі, Романівка Порицького району, 30 жовт. – 15 груд. 1944 р. – 286 арк.

138. Спр. 100. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Іваничі Порицького району, 25 груд. – 31 груд. 1944 р. – 282 арк.

139. Спр. 101. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Завидів Порицького району, 9 груд. 1944 р. – 190 арк.

140. Спр. 102. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Біличі Порицького району, 27 жовт. – 17 груд. 1944 р. – 145 арк.

141. Спр. 103. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Яневичі Порицького району, 26 жовт. – 30 жовт. 1944 р. – 144 арк.

142. Спр. 104. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Радовичі Порицького району, 13 листоп. – 23 груд. 1944 р. – 98 арк.

143. Спр. 105. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Колона, Волиця Порицька Порицького району, 28 січ. 1945 р. – 90 арк.

144. Спр. 106. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Хринів Порицького району, 27 жовт. 1944 р. – 73 арк.

145. Спр. 107. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Морозовичі, Волиця Морозовецька Порицького району, 29 листоп. – 22 груд. 1944 р. – 111 арк.

146. Спр. 108. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Літовежі Порицького району, 25 груд. – 30 груд. 1944 р. – 119 арк.

147. Спр. 109. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Кречів Порицького району, 22 груд. – 25 груд. 1944 р. – 107 арк.

148. Спр. 110. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Переславичі, Кучків Порицького району, 23 груд. – 31 груд. 1944 р. – 84 арк.

149. Спр. 111. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Котів, Ставок, Олександрія, Липин, Звірів, Вигнанка Теремнівського району, 1 листоп. – 5 груд. 1944 р. – 185 арк.

150. Спр. 112. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Лище, Підгайці, Котів Теремнівського району, 25 листоп. – 5 груд. 1944 р. – 189 арк.

151. Спр. 113. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Липини, Гараджа, Крупа Теремнівського району, 1 груд. – 20 груд. 1944 р. – 140 арк.

152. Спр. 115. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Воля, Гута Камінська, Забереззя, Порічани Камінь-Каширського району, 6 листоп. 1944 р. – 3 січ. 1945 р. – 265 арк.

153. Спр. 116. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Олексіївка, Березичі Камінь-Каширського району, 11 січ. – 10 лют. 1945 р. – 351 арк.

154. Спр. 117. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Застав'я, Підцир'я, Пнівно, м. Камінь-Каширський Камінь-Каширського району, 10 груд. 1944 р. – 12 січ. 1945 р. – 272 арк.

155. Спр. 119. Акти-списки жителів населених пунктів Ковельського району, знищених німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками, 20 жовт. 1944 р. – 23 січ. 1945 р. – 26 арк.

156. Спр. 120. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Уховець Ковельського району, 9 листоп. – 16 листоп. 1944 р. – 46 арк.

157. Спр. 121. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Стеблі Ковельського району, 30 жовт. – 5 листоп. 1944 р. – 78 арк.

158. Спр. 122. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Гішин Ковельського району, 9 листоп. 1944 р. – 49 арк.

159. Спр. 123. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Воля Ковельського району, 15 листоп. – 13 груд. 1944 р. – 93 арк.

160. Спр. 124. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками мешканцям м. Ковель Ковельського району, 5 жовт. 1944 р. – 5 груд. 1945 р. – 170 арк.

161. Спр. 125. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Вороні Ковельського району, 1 листоп. 1944 р. – 44 арк.

162. Спр. 125-а. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками організаціям і установам Ковельського району, 1 груд. 1944 р. – 3 арк.

163. Спр. 126. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Облапи Ковельського району, 29 листоп. – 7 груд. 1944 р. – 49 арк.

164. Спр. 127. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками мешканцям Ковельського району, Волинської області, 1944 р. – 39 арк.

165. Спр. 128. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Любитів Ковельського району, 21 груд. 1944 р. – 6 арк.

166. Спр. 129. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Дроздин Ковельського району, 8 жовт. – 31 жовт. 1944 р. – 23 арк.

167. Спр. 130. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Волошки Ковельського району, 2 листоп. – 5 листоп. 1944 р. – 73 арк.

168. Спр. 131. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Грушівка Ковельського району, 15 жовт. – 5 листоп. 1944 р. – 128 арк.

169. Спр. 132. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками мешканцям м. Ковеля Ковельського району, 8 жовт. – 1 листоп. 1944 р. – 200 арк.

170. Спр. 133. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Рокитниця Ковельського району, 2 листоп. – 6 листоп. 1944 р. – 109 арк.

171. Спр. 134. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Колодниця, Стеблі Ковельського району, 5 листоп. – 26 груд. 1944 р. – 35 арк.

172. Спр. 135. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Будище Ковельського району, 8 листоп. 1944 р. – 46 арк.

173. Спр. 136. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сільрад Ковельського району, 7 груд. – 25 груд. 1944 р. – 19 арк.

174. Спр. 137. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Скулин Ковельського району, 5 жовт. – 11 листоп. 1944 р. – 164 арк.

175. Спр. 138. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Станіславівка, Радомиль, Білашів, Ковельського району, 16 жовт. – 14 листоп. 1944 р. – 180 арк.

176. Спр. 139. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Вульки Ковельського району, 17 жовт. – 9 листоп. 1944 р. – 48 арк.

177. Спр. 141. Реєстр актів щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям м. Ковеля Ковельського району, 1944 р. – 14 арк.

178. Спр. 142 арк. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Доротище Ковельського району, 2 груд. – 6 груд. 1944 р. – 107 арк.

179. Спр. 143. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками мешканцям м. Ковеля Ковельського району, 4 жовт. – 22 листоп. 1944 р. – 120 арк.

180. Спр. 144. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Вербка, Бахів Ковельського району, 7 листоп. – 26 листоп. 1944 р. – 150 арк.

181. Спр. 145. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Колодниця Ковельського району, 8 листоп. 1944 р. – 76 арк.

182. Спр. 146. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Перковичі Ковельського району, 8 листоп. – 21 листоп. 1944 р. – 133 арк.

183. Спр. 147. Акт-список жителів м. Ковеля, яким заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками, 1944 р. – 18 арк.

184. Спр. 149. Акти і зведені відомості щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками мешканцям сіл Буяни, Хорохорин Торчинського району, 2 листоп. – 16 листоп. 1944 р. – 150 арк.

185. Спр. 150. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Городині, Смолигів, Ватан, Воютин Торчинського району, 10 лип. – 30 жовт. 1944 р. – 277 арк.

186. Спр. 151. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Боратин, Литва, Усичі, м. Торчин Торчинського району, 2 верес. – 5 листоп. 1944 р. – 301 арк.

187. Спр. 152. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Садове, Чехівщина, Охотин Торчинського району, 27 верес. – 3 листоп. 1944 р. – 298 арк.

188. Спр. 153. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Гать, Кошів, Квасовиця, Окорськ, Горзвин, Шепель Торчинського району, 30 жовт. – 12 листоп. 1944 р. – 287 арк.

189. Спр. 154. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям м. Торчина та села Жуківець Торчинського району, 23 верес. – 2 листоп. 1944 р. – 286 арк.

190. Спр. 155. Реєстр актів щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям населених пунктів Торчинського району, 1944 р. – 35 арк.

191. Спр. 156. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Скирче, Городок Сенкевичівського району, 10 листоп. 1944 р. – 179 арк.

192. Спр. 157. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Шклінь, Гаєнка, Будки, Дудова Корчма Сенкевичівського району, 28 верес. – 25 груд. 1944 р. – 155 арк.

193. Спр. 158. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Жабче, Сергіївка, Ниви Губинські, Губин-Чинський, Городище, Вігуричі Сенкевичівського району, 10 листоп. – 20 груд. 1944 р. – 256 арк.

194. Спр. 159. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Загаї, Шпрахи Сенкевичівського району, 5 листоп. – 27 груд. 1944 р. – 168 арк.

195. Спр. 160. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Губинська Діброва, Шклінь, Коршів, Сенкевичівка Сенкевичівського району, 18 верес. – 12 груд. – 108 арк.

196. Спр. 161. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Колодежі, Губин, Угринів, Жабче, Коршів Сенкевичівського району, 25 верес. – 8 груд. 1944 р. – 257 арк.

197. Спр. 162. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Чаруків Сенкевичівського району, 25 листоп. 1944 р. – 1 лют. 1945 р. – 246 арк.

198. Спр. 163. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Тертки, Несвичі Сенкевичівського району, 15 жовт. – 7 листоп. 1944 р. – 180 арк.

199. Спр. 164. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Бискупичі Сенкевичівського району, 20 листоп. – 14 груд. 1944 р. – 93 арк.

200. Спр. 165. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Шклінь Сенкевичівського району, 6 листоп. – 20 груд. 1944 р. – 150 арк.

201. Спр. 167. Реєстр актів щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям населених пунктів Любешівського району, 1944 р. – 23 арк.

202. Спр. 168. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Деревок, Бихів, Шлапань, Обище, Любешівська Воля, Зарудче Любешівського району, 30 листоп. – 7 груд. 1944 р. – 324 арк.

203. Спр. 169. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Залаззя, Хоцунь, Цир Любешівського району, 4 груд. – 20 груд. 1944 р. – 249 арк.

204. Спр. 169-а. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками громадянам Любешівського району, 30 жовт. – 2 груд. 1944 р. – 214 арк.

205. Спр.170. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Люб'язь Любешівського району, 30 листоп. – 2 груд. 1944 р. – 233 арк.

206. Спр. 171. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Вязівно, Березня, Закопля, Проходи, Поток, Дольськ Любешівського району, 27 жовт. – 5 груд. 1944 р. – 421 арк.

207. Спр. 172. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Дольськ, Курин, Заріка, Залісне, Любешів Любешівського району, 1 груд. – 5 груд. 1944 р. – 252 арк.

208. Спр. 177. Реєстри актів щодо обліку збитків, заподіяних громадянам Оликського району, 1944 р. – 32 арк.

209. Спр. 178. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Ромашківка, Личани Олицького району, 24 верес. – 1 листоп. 1944 р. – 90 арк.

210. Спр. 179. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Мощаниця Олицького району, 11 листоп. – 14 листоп. 1944 р. – 82 арк.

211. Спр. 180. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Хорлупи Олицького району, 23 верес. – 4 листоп. 1944 р. – 135 арк.

212. Спр. 181. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Мительне Олицького району, 25 жовт. 1944 р. – 175 арк.

213. Спр. 182. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Дерно, Чимерин Олицького району, 23 верес. – 16 жовт. 1944 р. – 117 арк.

214. Спр. 183. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Хром'яків, Ставок Олицького району, 1 жовт. – 14 листоп. 1944 р. – 115 арк.

215. Спр. 184. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Дубище Олицького району, 27 верес. 1944 р. – 124 арк.

216. Спр. 185. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Пальче, Покащів Олицького району, 3 верес. – 10 груд. 1944 р. – 142 арк.

217. Спр. 186. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Башлики Олицького району, 6 жовт. – 8 жовт. 1944 р. – 112 арк.

218. Спр. 187. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Кадище, Носовичі Олицького району, 12 жовт. – 13 листоп. 1944 р. – 149 арк.

219. Спр. 188. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Миловиця, Одеради Олицького району, 1 жовт. – 5 листоп. 1944 р. – 211 арк.

220. Спр. 189. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Жорнище Олицького району. 10 листоп. – 11 листоп. 1944 р. – 193 арк.

221. Спр. 190. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Гор'янівка, Залісоче Олицького району, 14 жовт. – 6 листоп. 1944 р. – 131 арк.

222. Спр. 191. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Дідичі Олицького району, 3 жовт. – 14 листоп. 1944 р. – 159 арк.

223. Спр. 192. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Завороття Олицького району, 4 жовт. 1944 р. – 85 арк.

224. Спр. 193. Статистичні відомості та акти щодо встановлення і розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників. Списки загананих до Німеччини в Озютичівському районі, 7 жовт. – 25 груд. 1944 р. – 26 арк.

225. Спр. 194. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Кисельне, Зубильне, Ворончин,

Юнчівка, Павловичі Озютичівського району, 28 верес. – 29 листоп. 1944 р. – 434 арк.

226. Спр. 195. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Твердині, Журавець, Війниця, Сернички, Мовчанів, Затурці, Береск Озютичівського району. 25 верес. – 28 верес. 1944 р. – 514 арк.

227. Спр. 196. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Застава, Озютичі, Манькове, Холопичі Озютичівського району, 27 верес. – 2 жовт. 1944 р. – 355 арк.

228. Спр. 197. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Студинів, Янів, Тумін Озютичівського району, 27 верес. – 30 верес. 1944 р. – 258 арк.

229. Спр. 198. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Холопичі, Твердинів Озютичівського району, 27 верес. – 2 жовт. 1944 р. – 258 арк.

230. Спр. 199. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Ворончин, Сирнички, Маньків Озютичівського району, 28 верес. 1944 р. – 245 арк.

231. Спр. 200. Зведена відомість та акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям населених пунктів Озютичівського району, 1944 р. – 25 арк.

232. Спр. 201. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Тумін, Студині Озютичівського району, 27 верес. – 30 верес. 1944 р. – 176 арк.

233. Спр. 202. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Застава, Озютичі, Янів Озютичівського району, 27 верес. – 28 верес. 1944 р. – 170 арк.

234. Спр. 203. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Затурці, Юнгівка, Зубильне, Киселин Озютичівського району, 25 верес. – 25 жовт. 1944 р. – 336 арк.

235. Спр. 204. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Береск, Мовчанів, Війниця Озютичівського району, 30 верес. – 30 жовт. 1944 р. – 179 арк.

236. Спр. 205. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Павловичі, Журавець Озютичівського району, 27 верес. – 6 груд. 1944 р. – 201 арк.

237. Спр. 207. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Устилуг, Времби Устилузького району, 3 жовт. – 7 листоп. 1944 р. – 184 арк.

238. Спр. 208. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Тростянка, Стенжаричі Устилузького району, 1 жовт. – 8 жовт. 1944 р. – 228 арк.

239. Спр. 209. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Турівка, Заболоття, Пузів Устилузького району, 1 жовт. – 6 жовт. 1944 р. – 183 арк.

240. Спр. 210. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Кладнів, Мосур, Новини Устилузького району, 2 жовт. – 6 жовт. 1944 р. – 248 арк.

241. Спр. 211. Зведена відомість і реєстр актів щодо обліку збитків, заподіяних жителям населених пунктів Устилузького району, 13 груд. – 18 груд. 1944 р. – 26 арк.

242. Спр. 212. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Ворчин, Стрілецьке II, Корчунок, Вирів, Селіськ, Королівка, Полом'яне Устилузького району, 2 жовт. – 2 груд. 1944 р. – 199 арк.

243. Спр. 213. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Залужжя, Микитичі, Видранка Устилузького району, 1 жовт. – 1 листоп. 1944 р. – 242 арк.

244. Спр. 214. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Смердин, Острів, Гуца, Пребраже,

Липовець, Яромель, Гавчичі, Олександрівка, Рафалівка, Комарівка Ківерцівського району, 2 верес. – 10 листоп. 1944 р. – 385 арк.

245. Спр. 216. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Суськ, Звози, Лище, Бодяги Ківерцівського району, 2 жовт. – 30 листоп. 1944 р. – 361 арк.

246. Спр. 217. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Ківерці, Сапогів, Годомичі, Четвертня, Словатичі, Озеро, колонії Вишнів, Олександрівка Ківерцівського району, 1 жовт. – 11 жовт. 1944 р. – 317 арк.

247. Спр. 218. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Луків, Незвір Ківерцівського району, 11 груд. – 22 груд. 1944 р. – 223 арк.

248. Спр. 219. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Липляни, Клепачів, Озерце, Стара Човниця, Нова Човниця, Жабка, Хопнів Ківерцівського району, 8 жовт. – 6 листоп. 1944 р. – 224 арк.

249. Спр. 220. Реєстр актів щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками громадянам Ківерцівського району, 1944 р. – 43 арк.

250. Спр. 221. Зведена відомість щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками громадянам Ківерцівського району, 1944 р. – 2 арк.

251. Спр. 222. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками мешканцям м. Любомля Любомльського району, 16 січ. 1945 р. – 169 арк.

252. Спр. 223. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Лісняки, Красноволя, Савоши, Коцури, Терейки Любомльського району, 22 верес. – 3 груд. 1944 р. – 296 арк.

253. Спр. 224. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Бережці Любомльського району, 23 верес. – 25 верес. 1944 р. – 275 арк.

254. Спр. 225. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Скиби, Боремщина, Застав'я Любомльського району, 24 верес. – 27 верес. 1944 р. – 232 арк.

255. Спр. 226. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Борки, Радихів Любомльського району, 21 верес. – 15 груд. 1944 р. – 174 арк.

256. Спр. 227. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Висоцьк, Новий Ягодин Любомльського району, 24 верес. – 25 груд. 1944 р. – 264 арк.

257. Спр. 228. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Запілля Любомльського району, 5 жовт. – 30 жовт. 1944 р. – 223 арк.

258. Спр. 229. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками мешканцям м. Любомля Любомльського району, 16 січ. – 3 лют. 1945 р. – 176 арк.

259. Спр. 230. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками мешканцям м. Любомля Любомльського району, 16 січ. – 3 лют. 1945 р. – 172 арк.

260. Спр. 231. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Машів Любомльського району, 21 верес. – 30 листоп. 1944 р. – 208 арк.

261. Спр. 232. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Чмикіс, Раковець, Терехи, Бовтуни, Перешпа Любомльського району, 22 верес. – 1 груд. 1944 р. – 250 арк.

262. Спр. 232-а. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Римачі Любомльського району, 1944 р. – 4 арк.

263. Спр. 233. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Штунь Любомльського району, 21 верес. – 15 груд. 1944 р. – 231 арк.

264. Спр. 234. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Ягодин Любомльського району, 1 жовт. – 15 груд. 1944 р. – 176 арк.

265. Спр. 235. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Підгородне Любомльського району, 26 верес. – 19 груд. 1944 р. – 195 арк.

266. Спр. 236. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Замлиння, Вишнів Любомльського району, 27 верес. – 1 груд. 1944 р. – 179 арк.

267. Спр. 237. Реєстр актів щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям населених пунктів Любомльського району, 1944 р. – 75 арк.

268. Спр. 237-а. Зведена відомість актів щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками колгоспам та жителям населених пунктів Любомльського району, 10 січ. 1945 р. – 7 арк.

269. Спр. 238. Реєстри і акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками громадянам Маневицького району, 21 листоп. 1944 р. – 33 арк.

270. Спр. 240. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Козлиничі, Пісочне, Гірківка, Чернявка, Черськ, Майдан, Повурськ Маневичівського району, 12 жовт. – 26 листоп. 1944 р. – 300 арк.

271. Спр. 241. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Лоше, Маневичі, Городок, Градиськ Маневицького району, 12 жовт. – 30 жовт. 1944 р. – 500 арк.

272. Спр. 242. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Повурськ, Луковка, Соб'ятин, Замістя, Троянівка Маневицького району, 28 жовт. – 9 груд. 1944 р. – 235 арк.

273. Спр. 243. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Троянівка, Повурськ, Маневичі, Софіянівка, Іванівка Маневицького району, 28 жовт. – 31 груд. 1944 р. – 179 арк.

274. Спр. 244. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Окопин, Софіянівка, Шкурат, Карасин, Грив'ятки, Ситовичі Маневицького району, 19 жовт. – 14 груд. 1944 р. – 199 арк.

275. Спр. 245. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками мешканцям м. Луцька Луцького району, 26 верес. – 15 груд. 1944 р. – 373 арк.

276. Спр. 246. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками мешканцям м. Луцька Луцького району, 7 жовт. 1944 р. – 381 арк.

277. Спр. 247. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Забороль, Озеряни Луцького району, 29 жовт. – 18 січ. 1945 р. – 115 арк.

278. Спр. 249. Книга реєстрації актів щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками мешканцям Луцького району, 1944 р. – 24 арк.

279. Спр. 250. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Оздів, Великий Омеляник, Тростянка, Боголюби, Вікторани, Ратнів, Цеперів, Лаврів Луцького району, 22 листоп. 1944 р. – 13 січ. 1945 р. – 386 арк.

280. Спр. 251. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Боратин Чеський, Полонка, Новостав,

Городище, Баїв, Малий Омеляник, Оздів Луцького району, 11 груд. 1944 р. – 9 січ. 1945 р. – 402 арк.

281. Спр. 252. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Рокині, Буків, Богушівка, Зміїнець, Милуші, Кічкарівка, Сирники, Боратин Чеський Луцького району, 30 жовт. 1944 р. – 6 січ. 1945 р. – 394 арк.

282. Спр. 253. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Гірка Полонка Луцького району, 1 листоп. 1944 р. – 10 січ. 1945 р. – 131 арк.

283. Спр. 254. Реєстри актів щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками мешканцям м. Луцька Луцького району, 1944 р. – 36 арк.

284. Спр. 255. Зведена відомість щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками мешканцям м. Луцька. Зведена відомість про кількість вивезених в Німеччину і вбитих у районах. Доповідна записка голови райвиконкому про прийом і працевлаштування людей, які повернулися з Німеччини. Акти щодо обліку збитків, заподіяних районним і сільським райвиконкомам, установам релігійних культів та ін., 1944 р. – 40 арк.

285. Спр. 256. Зведена відомість збитків у грошовому еквіваленті. Списки громадян, яким заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками у Шацькому районі, 1944 р. – 34 арк.

286. Спр. 257. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Світязь Шацького району, 13 жовт. – 12 груд. 1944 р. – 236 арк.

287. Спр. 258. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Острів, Голядин Шацького району, 8 жовт. – 16 жовт. 1944 р. – 217 арк.

288. Спр. 259. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Пулемець, Кам'янка Шацького району, 15 жовт. – 12 груд. 1944 р. – 230 арк.

289. Спр. 260. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Пульмо Шацького району, 22 жовт. – 10 груд. 1944 р. – 329 арк.

290. Спр. 262. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Мельники Шацького району, 14 жовт. – 26 груд. 1944 р. – 138 арк.

291. Спр. 262-а. Віділ у справах репатріації Волинського обласного виконавчого комітету. Списки громадян Шацького району розстріляних під час німецької окупації, 1945 р. – 10 арк.

292. Спр. 263. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям селища Шацьк Шацького району, 30 груд. 1944 р. – 188 арк.

293. Спр. 264. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Положеве, Пехи, Плоске, Хрипськ Шацького району, 6 жовт. – 10 жовт. 1944 р. – 245 арк.

294. Спр. 265. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Мельники, Вилиця Шацького району, 10 жовт. – 26 груд. 1944 р. – 126 арк.

295. Спр. 266. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Хороми, Велика Перешпа, Мельники, Вилиця Шацького району, 15 січ. – 17 січ. 1945 р. – 7 арк.

296. Спр. 267. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Пище, Затишшя Шацького району, 10 жовт. – 19 листоп. 1944 р. – 249 арк.

297. Спр. 268. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Острів'я, Грабове, Адамчуки Шацького району, 8 жовт. – 26 жовт. 1944 р. – 261 арк.

298. Спр. 269. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Вулька Хрипська Шацького району, 13 жовт. – 22 жовт. 1944 р. – 189 арк.

299. Спр. 270. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Пулемець, Грабове, Адамчуки Шацького району, 15 жовт. – 16 жовт. 1944 р. – 260 арк.

300. Спр. 271. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Світязь Шацького району, 13 жовт. – 20 жовт. 1944 р. – 236 арк.

301. Спр. 272. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Смоляри, Пулемець, Кам'янка, Ольшанка, Кошари Шацького району, 8 жовт. – 12 груд. 1944 р. – 256 арк.

302. Спр. 273. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Залісся, Положеве, Пехи, Плоске, Голядин Шацького району, 8 жовт. – 19 жовт. 1944 р. – 273 арк.

303. Спр. 274. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Хрипськ, Залісся Шацького району, 3 жовт. – 27 листоп. 1944 р. – 248 арк.

304. Спр. 275. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Шацьк, Кропивники, Смоляри Шацького району, 9 жовт. – 30 груд. 1944 р. – 339 арк.

305. Спр. 276. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Вулька Хрипська, Бутмер Шацького району, 13 жовт. – 31 груд. 1944 р. – 320 арк.

306. Спр. 277. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Пища, Затишшя Шацького району, 8 жовт. – 19 листоп. 1944 р. – 248 арк.

307. Спр. 278. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Самійличі, Хомичі, Ольшанка, Комари, Кропивники Шацького району, 18 листоп. – 12 груд. 1944 р. – 270 арк.

308. Спр. 280. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Яровище, Краска Заболотівського району, 3 груд. – 23 груд. 1944 р. – 236 арк.

309. Спр. 281. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Тур, Лютка, Залюття, Рокита Заболотівського району, 3 груд. – 25 груд. 1944 р. – 405 арк.

310. Спр. 282. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Жиричи Заболотівського району, 4 груд. 1944 р. – 288 арк.

311. Спр. 283. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Глухи, Гута Ратинська, Дубечне, Заболоття, Залісся, Здомишель, Кримне, Любохини, Новосілки, Сеньки, Смоляри, Текля, Жменьки Заболотівського району, 27 груд. – 15 січ. 1944 р. – 33 арк.

312. Спр. 284. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Колки Колківського району, 1944 р. – 10 арк.

313. Спр. 285. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Старосілля, Антонівка, Підцаревичі Колківського району, 13 листоп. – 26 листоп. 1944 р. – 238 арк.

314. Спр. 286. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Рудники, Бугаї, Куликовичі, Вовчицьк, Копилля, Заріччя, Осниця Колківського району, 28 жовт. – 4 груд. 1944 р. – 424 арк.

315. Спр. 287. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Нічогівка, Граддя, Омельне, Лісове, Мар'янівка Колківського району, 21 жовт. – 20 листоп. 1944 – 352 арк.

316. Спр. 290. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Велика Медвежа Колківського району, 1944 р. – 3 арк.

317. Спр. 291-а. Зведена відомість щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям населених пунктів Колківського району, 1944 р. – 3 арк.

318. Спр. 292. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Мочалки, Переска, Туличів, Свинарин, колонія Зігмунтівка Турійського району, 9 верес. – 13 листоп. 1944 р. – 183 арк.

319. Спр. 293. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Озерани, Сушибаба Турійського району, 10 жовт. – 15 листоп. 1944 р. – 218 арк.

320. Спр. 294. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Радовичі, Оса, Тогачин, Чернів, Вербичне Турійського району, 25 верес. – 27 листоп. 1944 р. – 464 арк.

321. Спр. 295. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Вербичне II, Бобли Турійського району, 20 жовт. – 10 листоп. 1944 р. – 354 арк.

322. Спр. 296. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Обенижі, Задиби, Соловичі, Дожва Турійського району, 8 жовт. – 15 груд. 1944 р. – 267 арк.

323. Спр. 297. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Вербичне II, Клюськ, Задиби Турійського району, 9 жовт. – 20 листоп. 1944 р. – 237 арк.

324. Спр. 298. Зведена відомість та акти-списки жителів населених пунктів Турійського району, яким заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками. Акт про вбитих та загнаних до німецького рабства у Турійському районі та с. Глухи Заболотівського району, 12 жовт. 1944 р. – 4 січ. 1945 р. – 151 арк.

325. Спр. 299. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Нири, Клюски, Ревушки Турійського району, 9 жовт. – 19 листоп. 1944 р. – 202 арк.

326. Спр. 300. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Бобли Турійського району, 17 жовт. – 10 листоп. 1944 р. – 260 арк.

327. Спр. 301. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Озерани, Сушибаба Турійського району, 10 жовт. – 13 листоп. 1944 р. – 219 арк.

328. Спр. 302. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Бродище, Оса, Дажва, Тагачин Турійського району. Зведені відомості щодо обліку збитків у грошовій вартості, 25 жовт. – 15 груд. 1944 р. – 215 арк.

329. Спр. 303. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Радовичі, Літин Турійського району. Зведені відомості щодо обліку збитків у грошовій вартості. 9 верес. – 29 жовт. 1944 р. – 296 арк.

330. Спр. 304. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Маковичі, Купичів Турійського району, 2 груд. – 7 груд. 1944 р. – 264 арк.

331. Спр. 305. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Маковичі Турійського району, 2 груд. – 7 груд. 1944 р. – 50 арк.

332. Спр. 306. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Соловичі Турійського району, 8 жовт. – 11 жовт. 1944 р. – 53 арк.

333. Спр. 307. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Свинарин Турійського району. Зведена відомість щодо обліку збитків у грошовій вартості, 13 листоп. 1944 р. – 20 арк.

334. Спр. 308. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Вербичне Турійського району, 12 жовт. – 24 жовт. 1944 р. – 164 арк.

335. Спр. 309. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Осьмиговичі Турійського району.

Зведена відомість щодо обліку збитків у грошовій вартості, 13 жовт. – 20 листоп. 1944 р. – 147 арк.

336. Спр. 310. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Купичів Турійського району, 7 груд. 1944 р. – 214 арк.

337. Спр. 311. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям Волосівка, Літин, Осьмиговичі, Синявка Турійського району, 8 жовт. – 20 листоп. 1944 р. – 236 арк.

338. Спр. 312. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Обеніж, Нири, Ревушки Турійського району, 8 жовт. – 12 листоп. 1944 р. – 204 арк.

339. Спр. 313. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Черніїв Турійського району, 23 листоп. 1944 р. – 148 арк.

340. Спр. 314. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Нові Кошари, Красноволя, Паридуби Маневичівського району, 2 листоп. – 10 груд. 1944 р. – 296 арк.

341. Спр. 315. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Годовичі, Старі Кошари Маневичівського району, 20 жовт. – 11 груд. 1944 р. – 333 арк.

342. Спр. 316. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Мощани, Сомин, Видють Маціївського району, 27 жовт. – 20 груд. 1944 р. – 202 арк.

343. Спр. 317. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Нові Кошари, Комарове Маціївського району, 7 жовт. – 9 груд. 1944 р. – 185 арк.

344. Спр. 318. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Зачернече, Мощин Маціївського району, 31 жовт. – 20 груд. 1944 р. – 281 арк.

345. Спр. 319. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Миляновичі, Лисняки Маціївського району, 27 жовт. – 7 груд. 1944 р. – 188 арк.

346. Спр. 320. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Вигнанка, Окунин, Люблінець, Нові Кошари Маціївського району, 1 жовт. – 15 груд. 1944 р. – 249 арк.

347. Спр. 321. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Годовичі, Довгоноси, Калинівка Маціївського району, 7 груд. – 18 груд. 1944 р. – 265 арк.

348. Спр. 322. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Біличі, Вітовка, Черкаси, Ружин Маціївського району, 8 жовт. – 6 листоп. 1944 р. – 227 арк.

349. Спр. 323. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками мешканцям м. Маціїв Маціївського району, 16 листоп. – 8 груд. 1944 р. – 197 арк.

350. Спр. 324. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Паридуби, Руда, Тупали, Залісці Маціївського району, 1 груд. 1944 р. – 5 січ. 1945 р. – 250 арк.

351. Спр. 325. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Торговище, Довгоноси, Калинівка Маціївського району, 10 груд. – 14 груд. 1944 р. – 300 арк.

352. Спр. 326. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Сомин, Видють Маціївського району, 28 жовт. – 10 листоп. 1944 р. – 121 арк.

353. Спр. 327. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Люблінець, Вигнанка, Перевали Маціївського району, 30 жовт. – 14 груд. 1944 р. – 229 арк.

354. Спр. 329. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Перевали, Біличі, Вежів, Смідин Маціївського району, 8 жовт. – 18 груд. 1944 р. – 309 арк.

355. Спр. 330. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Смідин, Зачернече Маціївського району, 8 жовт. – 16 груд. 1944 р. – 295 арк.

356. Спр. 331. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Вулька-Підгородня, Красноволя Маціївського району, 6 листоп. – 6 груд. 1944 р. – 150 арк.

357. Спр. 332. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям села Туровичі Маціївського району, 3 листоп. – 4 листоп. 1944 р. – 184 арк.

358. Спр. 333. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Новосілки, Руда, Тупали, Перевіз, Залісці Маціївського району, 18 жовт. 1944 р. – 257 арк.

359. Спр. 334. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Сьомаки, Довгий-Ліс, Шайна, Милянєвичі, Паридуби Маціївського району, 11 листоп. – 7 груд. 1944 р. – 284 арк.

360. Спр. 335. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Лисняки, Городемці, Новосілки, Почапи Маціївського району, 27 жовт. – 9 листоп. 1944 р. – 340 арк.

361. Спр. 336. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Черкаси, Кливецьк, Ружин Маціївського району, 25 листоп. – 15 груд. 1944 р. – 217 арк.

362. Спр. 337. Акт-список жителів села Хворостов Маціївського району, яким заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками. Зведена відомість та реєстр актів щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям населених пунктів Маціївського району, 1944 р. – січ. 1945 р. – 50 арк.

363. Спр. 338. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Комарове, Окунин Маціївського району, 7 жовт. – 22 листоп. 1944 р. – 232 арк.

364. Спр. 339. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Любче, Немир, Кременець, Копачівка Рожищенського району, 17 січ. – 24 січ. 1944 р. – 397 арк.

365. Спр. 340. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Кобче, Вишеньки, Рудка, Пожарки, Мильне, Падолівка Рожищенського району, 16 січ. – 19 січ. 1944 р. – 441 арк.

366. Спр. 341. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Падолівка, Топільне, Кременець, Пожарки, Немир, Сокаль Рожищенського району, 14 січ. – 18 січ. 1945 р. – 456 арк.

367. Спр. 342. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям м. Рожище та села Жалобове Рожищенського району, 14 січ. – 24 січ. 1945 р. – 196 арк.

368. Спр. 343. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Волнянка, Башів, Валер'янівка Рожищенського району, 8 жовт. – 21 січ. 1944 р. – 305 арк.

369. Спр. 344. Реєстр актів щодо обліку збитків, громадянам у Рожищенському районі, 1944 р. – 23 арк.

370. Спр. 345. Зведена відомість щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками громадянам Рожищенського району, 1944 р. – 24 арк.

371. Спр. 347. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Єлизаветин, Носачевичі, Рудня, Лівинка, Геленівка Рожищенського району, 16 січ. – 21 січ. 1945 р. – 411 арк.

372. Спр. 348. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками жителям сіл Ольганівка, Залісце, Дмитрівка, Копачівка Рожищенського району, 16 січ. – 19 січ. 1945 р. – 329 арк.

373. Спр. 349. Доповідь щодо підсумків обліку збитків та розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників і їх спільників у Волинській області, 1944 р. – 10 арк.

374. Спр. 354. Відомість щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками установам Голобського району. Відомість про кількість та склад населення після звільнення від німецько-фашистських загарбників у Олицькому, Колківському, Ківерцівському, Луцькому, Теремнівському, Голобському, Цуманському, Рожищенському районах та містах Колки, Ківерці, Рожище, Луцьк, 1944 р. – 2 арк.

375. Спр. 355. Акт щодо обліку збитків, заподіяних фашистами в роки Великої Вітчизняної війни колгоспу ім. Леніна в селі Любитів Ковельського району, 5 груд. 1944 р. – 8 арк.

376. Спр. 356. Свідчення щодо кількості жителів Озютичівського району, що загинули від рук німецько-фашистських загарбників та їх спільників за 1941–1944 рр. – 1944 р. – 17 арк.

377. Спр. 357. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками школам Седлищанського району, 4 груд. – 10 груд. 1944 р. – 94 арк.

378. Оп. 2.

Спр. 1. Списки сіл області, знищених в роки Великої Вітчизняної війни, 1976 р. – 24 арк.

379. Спр. 2. Документи комісії Володимир-Волинського району щодо встановлення населених пунктів, знищених в роки Великої Вітчизняної війни (списки, довідки), 1976 р. – 79 арк.

380. Спр. 3. Документи комісії Горохівського району щодо встановлення населених пунктів, знищених в роки Великої Вітчизняної війни (списки, довідки), 1976 р. – 45 арк.

381. Спр. 4. Документи комісії Іваничівського району щодо встановлення населених пунктів, знищених в роки Великої Вітчизняної війни (списки, довідки), 1976 р. – 36 арк.

382. Спр. 5. Документи комісії Камінь-Каширського району щодо встановлення населених пунктів, знищених в роки Великої Вітчизняної війни (списки, довідки), 1976 р. – 68 арк.

383. Спр. 6. Документи комісії Ківерцівського району щодо встановлення населених пунктів, знищених в роки Великої Вітчизняної війни (списки, довідки), 1976 р. – 102 арк.

384. Спр. 7. Документи комісії Ковельського району щодо встановлення населених пунктів, знищених в роки Великої Вітчизняної війни (списки, довідки), 1976 р. – 56 арк.

385. Спр. 8. Документи комісії Локачинського району щодо встановлення населених пунктів, знищених в роки Великої Вітчизняної війни (списки, довідки), 1976 р. – 14 арк.

386. Спр. 9. Документи комісії Луцького району щодо встановлення населених пунктів, знищених в роки Великої Вітчизняної війни (списки, довідки), 1976 р. – 72 арк.

387. Спр. 10. Документи комісії Любешівського району щодо встановлення населених пунктів, знищених в роки Великої Вітчизняної війни (списки, довідки), 1976 р. – 128 арк.

388. Спр. 11. Документи комісії Любомльського району щодо встановлення населених пунктів, знищених в роки Великої Вітчизняної війни (списки, довідки), 1976 р. – 58 арк.

389. Спр. 12. Документи комісії Маневичівського району щодо встановлення населених пунктів, знищених в роки Великої Вітчизняної війни (списки, довідки), 1976 р. – 33 арк.

390. Спр. 13. Документи комісії Ратнівського району щодо встановлення населених пунктів, знищених в роки Великої Вітчизняної війни (списки, довідки), 1976 р. – 40 арк.

391. Спр. 14. Документи комісії Рожищенського району щодо встановлення населених пунктів, знищених в роки Великої Вітчизняної війни (списки, довідки), 1976 р. – 62 арк.

392. Спр. 15. Документи комісії Старовижівського району щодо встановлення населених пунктів, знищених в роки Великої Вітчизняної війни (списки, довідки), 1976 р. – 52 арк.

393. Спр. 16. Документи комісії Турійського району щодо встановлення населених пунктів, знищених в роки Великої Вітчизняної війни (списки, довідки), 1976 р. – 34 арк.

394. Спр. 17. Список населених пунктів, потерпілих під час Великої Вітчизняної війни, складений облдержархівом, 1976 р. – 62 арк.

395. Спр. 18. Списки партійних, радянських й комсомольських працівників, що загинули від рук українських буржуазних націоналістів у 1944–1949 роках на території Волинської області, 1983 р. – 48 арк.

396. Оп. 3.

Спр. 1. Матеріали щодо розслідування злочинів, заподіяних німецько-фашистськими окупантами у Головнянському районі Волинської області, 5 берез. – 20 берез. 1945 р. – 11 арк.

397. Спр. 2. Акти і списки громадян, що загнані німецько-фашистськими загарбниками на каторгу до Німеччини у Горохівському районі Волинської області, – 71 арк.

398. Спр. 3. Списки і акти щодо встановлення злочинів, завданих німецько-фашистськими загарбниками у Горохівському районі Волинської області, – 88 арк.

399. Спр. 4. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками громадянам у Цуманському районі Волинської області, – 82 арк.

400. Спр. 5. Зведені акти щодо збитків, заподіяних громадянам у Камінь-Каширському районі Волинської області, – 15 арк.

401. Спр. 6. Акт-список громадян, знищених німецько-фашистськими окупантами. Зведені відомості щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками громадянам Ковельського району Волинської області, – 12 арк.

402. Спр. 7. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками населенню Сенкевичівського району Волинської області, – 162 арк.

403. Спр. 8. Акти, протоколи і списки щодо встановлення вбитих громадян у Любешівському районі Волинської області, – 21 арк.

404. Спр. 9. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими громадянам. Списки осіб, загнаних до німецького рабства в Любешівському районі Волинської області, – 12 арк.

405. Спр. 10. Акти і списки щодо встановлення вбитих і замучених громадян німецько-фашистськими загарбниками. Протоколи допитів свідків. Зведена відомість щодо обліку збитків у Олицькому районі Волинської області, – 31 арк.

406. Спр. 11. Реєстри, акти і списки громадян, що були вбиті або вивезені до Німеччини на каторгу в Устилузькому районі Волинської області, – 30 арк.

407. Спр. 12. Акти щодо встановлення вбивств радянських цивільних громадян, заподіяних німецько-фашистськими окупантами та їх спільниками у Колківському районі Волинської області, – 54 арк.

408. Спр. 13. Слідчі матеріали про злочини німецько-фашистських окупантів у Ратнівському районі, Волинської області, – 15 арк.

409. Спр. 14. Спогади громадян Волині, що повернулися із німецької каторги, 19 квіт. – 13 верес. 1945 р. – 213 арк.

410. Спр. 15. Список могил героїв Вітчизняної війни, що загинули в боях із німецько-фашистськими й німецько-українськими націоналістами, 25 серп. 1944 р. – 30 груд. 1945 р. – 98 арк.

411. Спр. 16. Зведений акт щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками у Шацькому районі. Списки громадян, що були розстріляні німецько-фашистськими загарбниками у Седлищанському районі Волинської області, 1 берез. – 11 квіт. 1945 р. – 41 арк.

412. Спр. 17. Списки громадян, загнаних до Німеччини у Седлищанському районі Волинської області, 1945 р. – 56 арк.

413. Спр. 18. Акти, списки громадян, що були вбиті або вивезені до Німеччини. Реєстр і загальні відомості щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками у Заболотіївському районі Волинської області, – 48 арк.

414. Спр. 19. Акти загнання радянських людей до німецького рабства у Колківському районі Волинської області, – 45 арк.

415. Спр. 20. Акти-списки громадян, вивезених до Німеччини. Списки громадян, яким заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками у Луцькому районі Волинської області, – 17 арк.

416. Спр. 21. Акти і списки громадян, загнаних до Німеччини у Маневичівському районі, Волинської області, – 23 арк.

417. Спр. 22. Акти і списки громадян, вивезених до Німеччини у Олицькому районі Волинської області, – 23 арк.

418. Спр. 23. Списки і відомості щодо обліку громадян, загнаних до Німеччини на каторгу в Порицькому районі Волинської області, – 119 арк.

419. Спр. 24. Акти, списки громадян, вивезених до Німеччини. Реєстр актів щодо обліку збитків, заподіяних громадянам німецько-фашистськими загарбниками у Теремнівському районі, – 13 арк.

420. Спр. 25. Акти і списки громадян, вивезених до Німеччини в селах Торчинського району Волинської області, – 38 арк.

421. Спр. 25 а. Списки вивезених до Німеччини у Камінь-Каширському районі Волинської області, – 14 арк.

422. Спр. 26. Листи опиту для громадян, що повернулися на батьківщину із німецької неволі у Берестечківському районі Волинської області, 1945 р. – 129 арк.

423. Спр. 27. Листи опиту для громадян, що повернулися на батьківщину із німецької неволі у Володимир-Волинському районі Волинської області, 1945 р. – 344 арк.

424. Спр. 28. Листи опиту для громадян, що повернулися на батьківщину із німецької неволі у Головнянському районі Волинської області, 1945 р. – 242 арк.

425. Спр. 29. Листи опиту для громадян, що повернулися на батьківщину із німецької неволі у Іваничівському районі Волинської області, 1945 р. – 163 арк.

426. Спр. 30. Листи опиту для громадян, що повернулися на батьківщину із німецької неволі у Камінь-Каширському районі Волинської області, 1945 р. – 340 арк.

427. Спр. 30 а. Листи опиту для громадян, що повернулися на батьківщину із німецької неволі у Ковельському районі Волинської області, 1945 р. – 103 арк.

428. Спр. 31. Листи опиту для громадян, що повернулися на батьківщину із німецької неволі у Колківському районі Волинської області, 1945 р. – 38 арк.

429. Спр. 32. Листи опиту для громадян, що повернулися на батьківщину із німецької неволі у Оваднівському районі Волинської області, 1945 р. – 118 арк.

430. Спр. 33. Листи опиту для громадян, що повернулися на батьківщину із німецької неволі у Седлищанському районі Волинської області, 1945 р. – 464 арк.

431. Спр. 34. Листи опиту для громадян, що повернулися на батьківщину із німецької неволі у Теремнівському районі Волинської області, 1945 р. – 156 арк.

432. Спр. 35. Листи опиту для громадян, що повернулися на батьківщину із німецької неволі у Турійському районі Волинської області, 1945 р. – 114 арк.

433. Спр. 36. Листи опиту для громадян, що повернулися на батьківщину із німецької неволі у Устилузькому районі Волинської області, 1945 р. – 77 арк.

434. Спр. 37. Листи опиту для громадян, що повернулися на батьківщину із німецької неволі у Шацькому районі Волинської області, 1945 р. – 389 арк.

435. Спр. 38. Акти щодо обліку збитків і акти про звірства у Ратнівському, Турійському, Ківерцівському, Горохівському, Цуманському районах, – 351 арк.

436. Спр. 39. Матеріали про розстріли мирних громадян німецько-фашистськими загарбниками у Рожищенському районі, 23 берез. – 10 груд. 1944 р. – 4 арк.

437. Спр. 40. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками у Володимир-Волинському районі, 1944 р. – 46 арк.

438. Ф. Р-6. Виконавчий комітет Волинської обласної ради депутатів трудящих.

Оп. 3.

Спр. 17. Постанови виконавчого комітету Волинської обласної ради депутатів трудящих, 5 берез. – 26 берез. 1945 р. – 140 арк.

439. Спр. 22. Постанови Ради народних комісарів Української РСР за лютий-травень 1944 р., 19 лют. – 31 трав. 1944 р. – 242 арк.

440. Спр. 26. Постанови РНК УРСР за вересень місяць 1944 р., 4 верес. – 28 верес. 1944 р. – 280 арк.

441. Спр. 31. Розпорядження Ради народних комісарів Української РСР, 26 лют. – 30 груд. 1944 р. – 73 арк.

442. Спр. 41. Протоколи засідань виконкому Волинської обласної ради депутатів трудящих і постанови до них, 5 верес. – 17 жовт. 1944 р. – 181 арк.

443. Спр. 43. Протоколи засідань виконкому Волинської обласної ради депутатів трудящих і постанови до них, 1 листоп. – 25 груд. 1944 р. – 225 арк.

444. Оп. 11.

Спр. 9. Переписка з виконавчими комітетами міських та районних рад депутатів трудящих, 26 берез. – 30 верес. 1944 р. – 87 арк.

445. Спр. 21. Державна планова комісія при РНК СРСР. Уповноважений у Волинській області, 1945 р. – 253 арк.

446. Спр. 22. Листування з районними виконавчими комітетами щодо впорядкування могил воїнів радянської армії. Списки зникнувши безвісти, осіб, що повернулися з німецької неволі. Списки громадян, позбавлених виборчих прав, 9 лют. 1941 р. – 21 січ. 1946 р. – 117 арк.

447. Ф. Р-318. Виконавчий комітет Цуманської районної ради депутатів трудящих Волинської області.

Оп. 1.

Спр. 6. Списки щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками в Цуманському районі, 1944 р. – 45 арк.

448. Оп. 2.

Спр. 13. Директивні вказівки виконкому Цуманської райради із усіма додатками, 10 лют. – 4 листоп. 1945 р. – 56 арк.

449. Спр. 20. Списки щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками у Цуманському районі, 1945 р. – 22 арк.

450. Ф. Р-339. Виконавчий комітет Володимир-Волинської районної ради депутатів трудящих Волинської області.

Оп. 1.

Спр. 6. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками у Володимир-Волинському районі, 1945 р. – 34 арк.

451. Оп. 2.

Спр. 1. Розпорядження виконкому Волинської обласної ради депутатів трудящих, 3 серп. – 26 груд. 1944 р. – 25 арк.

452. Спр. 64. Списки сімей, що були вивезені або загинули від рук українсько-німецьких націоналістів, 4 січ. – 1 груд. 1950 р. – 64 арк.

453. Ф. Р-354. Виконавчий комітет Порицької районної ради депутатів трудящих Волинської області.

Оп. 3.

Спр. 1. Протоколи засідань виконкому районної ради депутатів трудящих, 21 лип. – 24 груд. 1944 р. – 119 арк.

454. Ф. Р-356. Виконавчий комітет Торчинської районної ради депутатів трудящих Волинської області.

Оп. 3.

Спр. 2. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками, 18 серп. – 21 серп. 1944 р. – 3 арк.

455. Спр. 3. Переписка із сільрадами щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками у 1944 р., 1944 р. – 65 арк.

456. Спр. 4. Списки осіб, вивезених до Німеччини на роботу в 1941–1944 рр., 1944 р. – 52 арк.

457. Ф. Р-432. Виконавчий комітет Сенкевичівської районної ради депутатів трудящих Волинської області.

Оп. 2.

Спр. 4. Листи опиту для осіб, що повернулися на батьківщину із німецької неволі, 1944 р. – 1945 р. – 136 арк.

458. Ф. Р-435. Виконавчий комітет Ратнівської районної ради депутатів трудящих Волинської області.

Оп. 1.

Спр.1. Протоколи засідань виконкому Ратнівської районної ради депутатів трудящих, 3 лип. – 28 груд. 1944 р. – 73 арк.

459. Спр. 3. Протоколи засідань голів та секретарів сільських рад та активу району, 5 черв. 1944 р. – 18 лют. 1945 р. – 44 арк.

460. Ф. Р-481. Виконавчий комітет Любомльської районної ради депутатів трудящих Волинської області.

Оп. 1.

Спр. 9 а. Списки громадян, які повернулися на батьківщину із німецької неволі у Любомльському районі Волинської області, 1 січ. – 31 груд. 1945 р. – 89 арк.

461. Ф. Р-500. Виконавчий комітет Ківерцівської районної ради депутатів трудящих Волинської області.

Оп. 1.

Спр. 1. Переписка із сільськими радами щодо вирішення робочих питань, 7 лют. – 23 груд. 1944 р. – 195 арк.

462. Спр. 2. Протоколи засідань виконавчого комітету із додатками до них, 23 берез. – 24 серп. 1944 р. – 209 арк.

463. Спр. 5. Протоколи засідань виконавчого комітету та документи до них, 1944 р. – 1945 р. – 79 арк.

464. Ф. Р-632. Виконавчий комітет Маневицької районної ради депутатів трудящих Волинської області.

Оп. 1.

Спр. 7 а. Опитувальні листи громадян, які повернулися із німецької неволі, 1947 р. – 146 арк.

465. Спр. 7 б. Списки осіб, що були загнані до Німеччини під час війни, 1947 р. – 8 арк.

466. Ф. Р-685. Виконавчий комітет Ковельської районної ради депутатів трудящих Волинської області.

Оп. 1.

Спр. 5. Протоколи і постанови виконкому районної ради депутатів трудящих. Том. II, 17 трав. – 19 груд. 1945 р. – 214 арк.

467. Ф. Р-761. Виконавчий комітет Колківської районної ради депутатів трудящих Волинської області.

Оп. 1.

Спр. 8 а. Списки громадян Колківського району, которі повернулися із німецької неволі за 1945–1949 рр., 1949 р. – 40 арк.

468. Ф. Р-777. Виконавчий комітет Луцької районної ради депутатів трудящих Волинської області.

Оп. 1.

Спр. 3. Протоколи загальних зборів сільрад району, 17 лип. – 2 груд. 1944 р. – 48 арк.

469. Ф. Р-807. Виконавчий комітет Горохівської районної ради депутатів трудящих Волинської області.

Оп. 1.

Спр. 1. Протоколи і постанови до них, 6 серп. – 12 груд. 1944 р. – 115 арк.
470. Спр. 5 а. Лист опиту громадян, які повернулися із німецької неволі на батьківщину, 1945 р. – 1 арк.

471. Ф. Р-977. Виконавчий комітет Рожищенської районної ради депутатів трудящих Волинської області.

Оп. 9.

Спр.1. Списки людей, що загинули від німецько-фашистських загарбників та українських націоналістів у Рожищенському районі в 1941–1944 рр., 1944 р. – 5 арк.

472. Ф. Р-1097. Виконавчий комітет Устилузької районної ради депутатів трудящих Волинської області.

Оп. 1.

Спр. 4. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками в Устилузькому районі, 1945 р. – 7 арк.

473. Ф. Р-1179. Виконавчий комітет Заболотіївської районної ради депутатів трудящих Волинської області.

Оп. 2.

Спр. 4. Списки розстріляних і вивезених до Німеччини радянських громадян, що проживали у Заболотіївському районі, 1944 р. – 78 арк.

474. Спр. 10. Матеріали, відомості, доповідні записки, акти, списки щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками народному господарству і населенню Заболотіївського району, 1945 р. – 107 арк.

475. Ф. Р-1202. Виконавчий комітет Локачинської районної ради депутатів трудящих Волинської області.

Оп. 1.

Спр. 3. Список вбитих українськими націоналістами радянських партійних активістів, 21 груд. 1945 р. – 3 арк.

476. Спр. 12. Довідка щодо кількості розстріляних і замучених в період німецької окупації, 1948 р. – 1 арк.

477. Оп. 3.

Спр. 12. Списки громадян, що були вивезені до Німеччини та розстріляних німецькими окупантами, 16 берез. 1945 р. – 54 арк.

478. Спр. 13. Списки осіб, що повернулися із Німеччини. Довідка про розстріляних громадян під час окупації, 3 черв. 1946 р. – 15 арк.

479. Спр. 14. Списки громадян Локачинського району, що були загнані до Німеччини, 1949 р. – 6 арк.

480. Ф. Р-1209. Виконавчий комітет Берестечківської районної ради депутатів трудящих Волинської області.

Оп. 2.

Спр. 3. Протоколи і рішення до них прийняті на засіданнях виконкому районної ради депутатів трудящих у Берестечківському районі, 5 січ. – 23 груд. 1945 р. – 141 арк.

481. Спр. 23. Списки осіб, загнаних до німецького рабства, 1949 р. – 65 арк.

482. Державний архів Рівненської області

Ф. Р-658. Ровенська обласна надзвичайна державна комісія щодо встановлення та розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників у м. Ровно і Ровенській області.

Оп. 1.

Спр. 1. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Олександрійському районі, 5 черв. – 1 серп. 1944 р. – 16 арк.

483. Спр. 2. Акти на розстріляних і замучених німецько-фашистськими загарбниками у сільраді Козлин, Олександрійського району, 12 лип. 1944 р. – 1 арк.

484. Спр. 3. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Березнівському районі, 15 серп. – 2 листоп. 1944 р. – 55 арк.

485. Спр. 4. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Вербському районі, 16 трав. – 15 черв. 1944 р. – 11 арк.

486. Спр. 5. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Вербському районі, 5 квіт. – 23 груд. 1944 р. – 127 арк.

487. Спр. 6. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Вербському районі, 7 лип. – 28 серп. 1944 р. – 54 арк.

488. Спр. 7. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Володимирецькому районі, 14 черв. – 20 листоп. 1944 р. – 11 арк.

489. Спр. 8. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Демидівському районі, 18 лип. – 19 лип. 1944 р. – 41 арк.

490. Спр. 9. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Демидівському районі, 23 черв. – 21 серп. 1944 р. – 116 арк.

491. Спр. 10. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Деражненському районі, 15 лип. – 25 лип. 1944 р. – 9 арк.

492. Спр. 11. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Домбровицькому районі, 28 березн. – 29 черв. 1944 р. – 4 арк.

493. Спр. 12. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Здолбунівському районі, 15 черв. – 7 лип. 1944 р. – 100 арк.

494. Спр. 13. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Здолбунівському районі, 15 черв. – 16 лип. 1944 р. – 73 арк.

495. Спр. 14. Акти щодо встановлення втрат і збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Здолбунівському районі, 15 черв. – 3 серп. 1944 р. – 85 арк.

496. Спр. 15. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Клеванському районі, 18 лип. – 13 жовт. 1944 р. – 89 арк.

497. Спр. 16. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Клесовському районі, 15 березн. – 18 жовт. 1944 р. – 16 арк.

498. Спр. 17. Реєстри актів збитків у Козинському районі, 1944 р. – 27 арк.

499. Спр. 18. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Корецькому районі, 11 лип. – 13 листоп. 1944 р. – 4 арк.

500. Спр. 19. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Костопільському районі, 10 черв. – 17 лип. 1944 р. – 8 арк.

501. Спр. 20. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Червоноармійському районі, 11 квіт. – 18 жовт. 1944 р. – 4 арк.

502. Спр. 21. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам. Реєстри актів збитків у Мізоцькому районі, 28 серп. – 1 листоп. 1944 р. – 39 арк.

503. Спр. 22. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Межиріцькому районі, 15 жовт. – 24 листоп. 1944 р. – 40 арк.

504. Спр. 23. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і

громадянам. Реєстри актів збитків у Млинівському районі, 15 трав. – 20 жовт. 1944 р. – 61 арк.

505. Спр. 24. Акти про руйнування, грабунки і масові вбивства німецько-фашистськими загарбниками радянських громадян м. Ровно і Ровенській області, 11 березн. 1944 р. – 27 арк.

506. Спр. 25. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у м. Ровно і Ровенському районі, 28 черв. – 9 лип. 1944 р. – 25 арк.

507. Спр. 26. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Рокитнівському районі, 23 лют. – 25 жовт. 1944 р. – 12 арк.

508. Спр. 27. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Сарненському районі, 23 берез. – 19 жовт. 1944 р. – 5 арк.

509. Спр. 28. Реєстри актів щодо обліку збитків у Рафалівському районі, 1944 р. – 20 арк.

510. Спр. 29. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Тучинському районі, 8 черв. – 16 лип. 1944 р. – 17 арк.

511. Спр. 30. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Острожецькому районі, 5 черв. – 14 лип. 1944 р. – 16 арк.

512. Спр. 31. Акти щодо встановлення збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками народному господарству і громадянам у Острозькому районі, 29 черв. – 3 жовт. 1944 р. – 97 арк.

513. Ф. Р-142. Володимирецька районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр.1. Відомості про злочини німецько-фашистських окупантів у Володимирецькому районі Ровенської області, 12 квіт. 1944 р. – 31 трав. 1945 р. – 43 арк.

514. Спр. 2. Списки осіб, яким заподіяні збитки і акти щодо розслідування злочинів та заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Володимирецькому районі Ровенської області, 14 лип. – 25 жовт. 1944 р. – 16 арк.

515. Ф. Р-279. Острожецька районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр. 1. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Острожецькому районі Ровенської області, 8 лип. – 8 лип. 1944 р. – 20 арк.

516. Спр. 2. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Острожецькому районі Ровенської області, берез. – 12 черв. 1944 р. – 33 арк.

517. Спр. 3. Списки осіб, яким заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками під час окупації Острожецького району Ровенської області, 1944 р. – 73 арк.

518. Ф. Р-287. Костопільська районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр. 1. Списки осіб, яким заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації Костопільського району Ровенської області, 15 лип. – 23 лип. 1944 р. – 17 арк.

519. Спр. 2. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у м. Костополі Ровенської області, 10 берез. – 10 серп. 1944 р. – 94 арк.

520. Спр. 3. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації в м. Костополі Ровенської області, 28 квіт. 1944 р. – 18 трав. 1945 р. – 67 арк.

521. Спр. 4. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації в м. Костополі Ровенської області, 1944 р. – 25 арк.

522. Ф. Р-288. Острозька районна надзвичайна державна комісія щодо встановленню й розслідуванню злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр. 1. Допоміжні матеріали про злочини і нанесені збитки фашистськими злочинцями у Острозькому районі, серп. 1944 р. – 90 арк.

523. Спр. 2. Допоміжні матеріали про злочини та заподіяні збитки фашистськими загарбниками в Острозькому районі Ровенської області, 13 квіт. – 11 жовт. 1944 р. – 67 арк.

524. Спр. 3. Допоміжні матеріали про злочини та заподіяні збитки фашистськими загарбниками в Острозькому районі Ровенської області, 12 квіт. – 19 груд. 1944 р. – 37 арк.

525. Спр. 4. Допоміжні матеріали про злочини та заподіяні збитки фашистськими загарбниками в Острозькому районі Ровенської області, 8 серп. – 9 груд. 1944 р. – 43 арк.

526. Спр. 5. Допоміжні матеріали про злочини і нанесені збитки німецько-фашистськими загарбниками та спільниками, 21 квіт. 1944 р. – 27 груд. 1946 р. – 62 арк.

527. Спр. 6. Справа щодо розслідування злочинів та заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації м. Острога Ровенської області, 12 лип. – 31 лип. 1944 р. – 63 арк.

528. Спр. 7. Справа щодо розслідування злочинів та заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації м. Острога Ровенської області, 16 лип. – 20 серп. 1944 р. – 187 арк.

529. Спр. 9. Справа щодо розслідування злочинів та заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації м. Острога Ровенської області, 7 лип. – 30 серп. 1944 р. – 109 арк.

530. Спр. 11. Списки осіб, що постраждали внаслідок заподіяння збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації Острозького району Ровенської області, 1944 р. – 63 арк.

531. Спр. 13. Справа щодо розслідування злочинів та заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації м. Острога, Острозького району та сел. Олександрія Олександрійського району Ровенської області, 15 лип. – 15 серп. 1944 р. – 104 арк.

532. Ф. Р-289. Мізоцька районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр. 1. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Мізоцькому, Острожецькому, Клесівському, Вербському, Клеванському, Олександрійському, та ін. районів Ровенської області, 1 березн. – 24 жовт. 1944 р. – 52 арк.

533. Спр. 2. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Мізоцькому районі Ровенської області, 18 лип. – 20 жовт. 1944 р. – 43 арк.

534. Спр. 3. Справи з матеріалами щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками у Мізоцькому районі Ровенської області, 3 берез. 1944 р. – 10 січ. 1945 р. – 160 арк.

535. Спр. 4. Списки осіб, яким заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації Мізоцького району Ровенської області, 1944 р. – 20 арк.

536. Ф. Р-300. Демидівська районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр. 1. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації Демидівського району Ровенської області, 15 черв. – 27 жовт. 1944 р. – 142 арк.

537. Спр. 2. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Демидівському районі Ровенської області, 15 черв. – 2 серп. 1944 р. – 125 арк.

538. Спр. 3. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації Демидівського району Ровенської області, 25 черв. – 25 лип. 1944 р. – 111 арк.

539. Ф. Р-301. Дубенська районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр. 1. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Дубенському районі Ровенської області, 7 груд. – 16 груд. 1944 р. – 20 арк.

540. Спр. 2. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Дубенському районі Ровенської області, 11 груд. – 14 груд. 1944 р. – 91 арк.

541. Спр. 3. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Дубенському районі Ровенської області, 12 груд. – 16 груд. 1944 р. – 63 арк.

542. Спр. 4. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Дубенському районі Ровенської області, 5 груд. – 26 груд. 1944 р. – 54 арк.

543. Спр. 5. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Дубенському районі Рівенської області, 11 груд. – 24 груд. 1944 р. – 79 арк.

544. Спр. 6. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Дубенському районі Рівенської області, 5 груд. – 12 груд. 1944 р. – 75 арк.

545. Спр. 7. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Дубенському районі Рівенської області, 15 груд. – 16 груд. 1944 р. – 51 арк.

546. Спр. 8. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Дубенському районі Рівенської області, 16 груд. – 24 груд. 1944 р. – 56 арк.

547. Спр. 9. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Дубенському районі Рівенської області, 11 груд. – 15 груд. 1944 р. – 71 арк.

548. Спр. 10. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Дубенському районі Рівенської області, 7 груд. – 11 груд. 1944 р. – 62 арк.

549. Ф. Р-302. Деражненська районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр. 1. Акти щодо розслідування злочинів та заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час окупації Деражненського району Рівенської області, 13 лип. – 15 листоп. 1944 р. – 156 арк.

550. Спр. 2. Акти щодо розслідування злочинів та заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час окупації Деражненського району та сільради Заборль, Олександрійського району Рівенської області, 15 черв. – 21 жовт. 1944 р. – 36 арк.

551. Спр. 3. Списки осіб, яким заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками під час окупації Деражненського району Ровенської області, 15 жовт. – 25 жовт. 1944 р. – 45 арк.

552. Спр. 4. Списки осіб, яким заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками під час окупації Деражненського району Ровенської області, 15 жовт. – 25 жовт. 1944 р. – 45 арк.

553. Ф. Р-303. Здолбунівська районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр. 1. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Здолбунівському районі Ровенської області, 19 лют. – 16 черв. 1944 р. – 98 арк.

554. Спр. 2. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Здолбунівському районі Ровенської області, 17 трав. – 21 серп. 1944 р. – 126 арк.

555. Спр. 3. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Здолбунівському районі Ровенської області, 13 трав. – 14 серп. 1944 р. – 25 арк.

556. Ф. Р-304. Олександрійська районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр.1. Списки осіб, яким заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками під час окупації в Олександрійському районі Ровенської області, 12 квіт. – 2 серп. 1944 р. – 57 арк.

557. Спр. 2. Списки осіб, яким заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками під час окупації в Олександрійському районі Ровенської області, 1944 р. – 8 арк.

558. Спр. 3. Списки осіб, яким заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками під час окупації в Олександрійському районі Ровенської області, 1944 р. – 39 арк.

559. Ф. Р-305. Клеванська районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр. 1. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Клеванського району Ровенської області, 18 черв. – 10 жовт. 1944 р. – 32 арк.

560. Спр. 2. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Клеванському районі Ровенської області, 23 лип. – 2 жовт. 1944 р. – 103 арк.

561. Ф. Р-306. Ровенська районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр. 1. Акти щодо розслідування злочинів та заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації Ровенського району Ровенської області, 12 трав. – 8 черв. 1944 р. – 36 арк.

562. Спр. 2. Акти щодо розслідування злочинів та заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації Ровенського району Ровенської області, 20 лют. – 20 верес. 1944 р. – 69 арк.

563. Ф. Р-307. Гощанська районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр. 1. Списки осіб, яким заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками під час окупації в Гощанському районі Ровенської області, 1944 р. – 26 арк.

564. Ф. Р-308. Домбровицька районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр. 1. Списки осіб, яким заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Домбровицькому районі, серп. – листоп. 1944 р. – 59 арк.

565. Ф. Р-309. Сарненська районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр. 1. Акти щодо розслідування злочинів та заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації Сарненського району Ровенської області, 15 трав. – 20 листоп. 1944 р. – 38 арк.

566. Спр. 2. Списки осіб, що постраждали внаслідок заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації Сарненського району Ровенської області, 2 серп. – 2 серп. 1944 р. – 21 арк.

567. Ф. Р-310. Ровенська обласна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр. 1. Акти щодо розслідування злочинів та заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації Тучинського району Ровенської області, 12 черв. – 7 жовт. 1944 р. – 86 арк.

568. Ф. Р-311. Червоноармійський районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр.1. Акти щодо розслідування злочинів та заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації Червоноармійського району Ровенської області, 20 верес. – 20 верес. 1944 р. – 25 арк.

569. Ф. Р-312. Рокитнівська районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр. 1. Списки осіб, що постраждали внаслідок заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації Рокитнівського району Ровенської області, 1944 р. – 19 арк.

570. Ф. Р-313. Межирицька районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр. 1. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації в м. Межиричи Ровенської області, 15 листоп. – 15 листоп. 1944 р. – 2 арк.

571. Ф. Р-314. Млинівська районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр. 1. Зведені відомості щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації Млинівського району Ровенської області, 20 листоп. – 20 листоп. 1944 р. – 22 арк.

572. Ф. Р-315. Корецька районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр. 1. Списки осіб, яким заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації Корецького району Ровенської області, 5 черв. – 5 черв. 1944 р. – 28 арк.

573. Спр. 2. Документи щодо заподіяння збитків німецько-фашистськими загарбниками громадянам та організаціям Корецького району, 1944 р. – 190 арк.

574. Ф. Р-316. Степанська районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів та заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками.

Оп. 1.

Спр. 1. Списки осіб, яким заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками під час окупації Степанського району Ровенської області, 20 лип. – 20 лип. 1944 р. – 11 арк.

575. Ф. Р-317. Вербська районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1

Спр. 1. Акти щодо встановлення злочинів та заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації Вербського району Ровенської області, 9 квіт. – 5 серп. 1944 р. – 38 арк.

576. Ф. Р-318. Людвипільська районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр. 1. Списки осіб, яким заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Людвипільському районі Ровенської області, 2 жовт. – 5 жовт. 1944 р. – 15 арк.

577. Ф. Р-320. Клесівська районна надзвичайна державна комісія щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників.

Оп. 1.

Спр. 1. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Клесівському районі Ровенської області, 14 лют. – 18 жовт. 1944 р. – 60 арк.

578. Спр. 2. Акти щодо розслідування злочинів і заподіяних збитків німецько-фашистськими загарбниками під час німецької окупації у Клесівському районі Ровенської області, 5 жовт. – 26 жовт. 1944 р. – 19 арк.

579. Ф. Р-1. Ровенський обласний фінансовий відділ.

Оп. 2.

Спр. 1. Розпорядження народних комісаріатів СРСР та УРСР, 31 лют. – 31 груд. 1944 р. – 226 арк.

580. Спр. 2. Постанови Ровенського обласного виконавчого комітету, 21 берез. – 31 груд. 1944 р. – 71 арк.

581. Оп. 4.

Спр. 1. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками, серп. – листоп. 1944 р. – 93 арк.

582. Оп. 5.

Спр. 2. Накази та директивні вказівки народного комісаріату фінансів, 4 трав. – 17 груд. 1944 р. – 1944 р. – 102 арк.

583. Оп. 15.

Спр. 3. Постанови виконавчих комітетів районних рад депутатів трудящих про звільнення від сплати податків громадянам, що зазнали збитків у період німецько-фашистської окупації, 23 груд. 1944 р. – 8 трав. 1946 р. – 54 арк.

584. Ф. Р-86. Виконавчий комітет Костопільської районної ради депутатів трудящих Ровенської області.

Оп. 2.

Спр. 3. Листування з обласним виконавчим комітетом, 31 берез. – 14 груд. 1944 р. – 293 арк.

585. Ф. Р-122. Виконавчий комітет Ровенської міської ради депутатів трудящих.

Оп. 2.

Спр. 1. Постанови засідань виконавчого комітету, 23 лют. – 25 серп. 1944 р. – 286 арк.

586. Ф. Р-124. Ровенський міський відділ комунального господарства.

Оп. 2.

Спр. 4. Акти і відомості щодо обліку збитків заподіяних німецько-фашистськими загарбниками, 1944 р. – 44 арк.

587. Спр. 5. Акти і відомості щодо обліку збитків заподіяних німецько-фашистськими загарбниками, 1944 р. – 182 арк.

588. Спр. 6. Акти і відомості щодо обліку збитків заподіяних німецько-фашистськими загарбниками, 1944 р. – 86 арк.

589. Спр. 7. Акти і відомості щодо обліку збитків заподіяних німецько-фашистськими загарбниками, 1944 р. – 136 арк.

590. Ф. Р-191. Ровенський обласний відділ соціального забезпечення.

Оп. 2.

Спр. 2. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками, 6 черв. – 27 листоп. 1944 р. – 52 арк.

591. Ф. Р-204. Виконавчий комітет Ровенської обласної ради депутатів трудящих.

Оп. 2.

Спр. 2. Постанови та розпорядження РНК СРСР і РНК УРСР. Укази Президії Верховної Ради УРСР, 14 лют. – 4 жовт. 1944 р. – 102 арк.

592. Спр. 12. Постанови та розпорядження РНК СРСР і РНК УРСР. Укази Президії Верховної Ради УРСР, 25 груд. – 26 груд. 1944 р. – 208 арк.

593. Спр. 15. Протоколи виконавчого комітету Острозької ради депутатів трудящих, 6 січ. – 31 груд. 1944 р. – 333 арк.

594. Спр. 17. Протоколи виконавчого комітету Людвипільської ради депутатів трудящих, 28 лют. – 13 груд. 1944 р. – 218 арк.

595. Спр. 18. Протоколи виконавчого комітету Березнівської ради депутатів трудящих, 17 лют. – 6 серп. 1944 р. – 318 арк.

596. Спр. 21. Протоколи виконавчого комітету Корецької ради депутатів трудящих, 1 берез. – 29 груд. 1944 р. – 467 арк.

597. Спр. 23. Протоколи виконавчого комітету Клеванської ради депутатів трудящих, 3 берез. 1944 р. – 25 жовт. 1945 р. – 114 арк.

598. Спр. 24. Протоколи виконавчого комітету Мізоцької ради депутатів трудящих, 11 берез. 1944 р. – 30 серп. 1945 р. – 178 арк.

599. Спр. 25. Протоколи виконавчого комітету Дубровицької ради депутатів трудящих, 15 берез. 1944 р. – 20 листоп. 1945 р. – 222 арк.

600. Спр. 26. Протоколи виконавчого комітету Здолбунівської ради депутатів трудящих, 23 берез. 1944 р. – 13 лип. 1945 р. – 320 арк.

601. Спр. 27. Протоколи виконавчого комітету Тучинської ради депутатів трудящих, 23 берез. 1944 р. – 17 груд. 1945 р. – 217 арк.

602. Спр. 28. Протоколи виконавчого комітету Костопільської ради депутатів трудящих, 31 берез. 1944 р. – 17 груд. 1945 р. – 370 арк.

603. Спр. 29. Протоколи виконавчого комітету Вербської ради депутатів трудящих, 1 квіт. – 25 жовт. 1944 р. – 160 арк.

604. Спр. 31. Протоколи виконавчого комітету Рокитнівської ради депутатів трудящих, 15 квіт. 1944 р. – 14 листоп. 1945 р. – 50 арк.

605. Спр. 32. Протоколи виконавчого комітету Володимирецької ради депутатів трудящих, 22 квіт. 1944 р. – 30 груд. 1945 р. – 280 арк.

606. Спр. 32 а. Протоколи виконавчого комітету Деражненської ради депутатів трудящих, 12 трав. – 28 листоп. 1944 р. – 238.

607. Спр. 32 б. Протоколи виконавчого комітету Козинської ради депутатів трудящих, 22 трав. 1944 р. – 25 груд. 1945 р. – 119 арк.

608. Спр. 33. Протоколи виконавчого комітету Острожецької ради депутатів трудящих, 3 черв. 1944 р. – 7 груд. 1945 р. – 187 арк.

609. Спр. 34. Протоколи виконавчого комітету Висоцької ради депутатів трудящих, 4 лип. 1944 р. – 18 груд. 1945 р. – 134 арк.

610. Спр. 37. Протоколи виконавчого комітету Морочнівської ради депутатів трудящих, 7 серп. 1944 р. – 29 листоп. 1945 р. – 187 арк.

611. Спр. 38. Протоколи виконавчого комітету Червоноармійської ради депутатів трудящих, 18 серп. 1944 р. – 6 груд. 1945 р. – 121 арк.

612. Спр. 39 Протоколи виконавчого комітету Дубнівської ради депутатів трудящих, 25 верес. 1944 р. – 26 груд. 1945 р. – 167 арк.

613. Спр. 40. Протоколи виконавчого комітету Степанської ради депутатів трудящих, 30 верес. 1944 р. – 30 груд. 1945 р. – 58 арк.

614. Спр. 41. Протоколи виконавчого комітету Олександрійської ради депутатів трудящих, 2 груд. 1944 р. – 21 берез. 1945 р. – 33 арк.

615. Спр. 53. Відомості про наявність і стан промислових підприємств у Ровенській області, 2 жовт. – 31 груд. 1944 р. – 128 арк.

616. Спр. 59. Переписка щодо питань роботи місцевої промисловості, 1 січ. – 2 листоп. 1944 р. – 189 арк.

617. Спр. 65. Переписка з міськрадою, Здолбунівським цементним заводом, обласною конторою «Будматеріалів», та ін. установами щодо організації будівельних робіт в області, організації матеріальної допомоги трудящим за їх заявами та з інших питань, 5 берез. – 10 квіт. 1944 р. – 318 арк.

618. Спр. 69. Переписка з райвиконками щодо адміністративно-господарських питань, заяви громадян щодо питань надання матеріальної допомоги, 30 берез. – 31 груд. 1944 р. – 322 арк.

619. Спр. 98. Директивні вказівки щодо підготовки проектів, рішень. Проекти рішень обласного виконавчого комітету, 31 груд. 1944 р. – 412 арк.

620. Спр. 99. Переписка з РНК УРСР і райвиконками щодо питань заготовки лісу, мобілізації робочої сили. Інформація про виконання постанов РНК УРСР. Довідки й посвідчення про роботу співробітників виконавчих комітетів, 10 серп. – 29 жовт. 1944 р. – 477 арк.

621. Спр. 100. Плани роботи виконавчих комітетів районних рад Ровенської області, 10 серп. – 25 серп. 1944 р. – 21 арк.

622. Спр.103. Переписка з районними виконавчими комітетами щодо скорочення державних поставок громадянам, що постраждали в період

німецької окупації, щодо організації служб ЗППО у районах та інших питань, 18 серп. – 4 листоп. 1944 р. – 370 арк.

623. Спр. 125. Доповідь на III з'їзді Ровенської області, звернення Президії ВР та ЦК України та Ради Міністрів УРСР до населення західних областей України, 27 листоп. – 31 груд. 1944 р. – 109 арк.

624. Спр. 130. Переписка з Президією ВР УРСР та ЦК КП(б) У про надання матеріальної допомоги громадянам та інших питань, 13 груд. – 31 груд. 1944 р. – 216 арк.

625. Ф. Р-218. Ровенська обласна рада споживчих товариств м. Ровно і Ровенської області.

Оп. 4.

Спр. 118. Список вбитих українсько-німецькими націоналістичними бандами робітників споживчої кооперації. Акти щодо обліку збитків, квіт. – жовт. 1944 р. – 44 арк.

626. Оп. 4.

Спр. 214. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками, квіт. – жовт. 1944 р. – 247 арк.

627. Ф. Р-274. Виконавчий комітет Ровенської районної ради депутатів трудящих Ровенської області.

Оп. 3.

Спр. 2. Постанови виконавчого комітету Ровенської обласної ради депутатів трудящих, 4 груд. – 30 груд. 1944 р. – 201 арк.

628. Спр. 3. Постанови виконавчого комітету Ровенської районної ради депутатів трудящих, 28 лют. 1944 р. – 12 квіт. 1950 р. – 140 арк.

629. Спр. 28. Списки громадян, що насильницьки загнані фашистськими загарбниками до Німеччини, які потім повернулися у Ровенський район в 1945 р., 1945 р. – 1946 р. – 10 арк.

630. Спр. 31. Постанови виконавчих комітетів Ровенської обласної та районної рад депутатів трудящих, 7 січ. 1946 р. – 30 жовт. 1947 р. – 470 арк.

631. Ф. Р-361. Виконавчий комітет Дубровицької районної ради депутатів трудящих Ровенської області.

Оп. 2.

Спр. 6. Списки громадян, які були вивезені до Німеччини у Дубровицькому районі, 1949 р. – 1949 р. – 39 арк.

632. Ф. Р-378. Виконавчий комітет Деражненської районної ради депутатів трудящих Ровенської області.

Оп. 2.

Спр. 3. Протоколи засідань районного виконавчого комітету Деражненського району, 29 верес. – 29 жовт. 1944 р. – 36 арк.

633. Спр. 4. Директивні вказівки виконавчого комітету Ровенської обласної ради депутатів трудящих, 17 берез. – 24 груд. 1944 р. – 98 арк.

634. Ф. Р-406. Ровенське обласне управління промисловості будівельних матеріалів.

Оп. 1.

Спр. 3. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками, 15 берез. – 30 груд. 1944 р. – 82 арк.

635. Ф. Р-435. Виконавчий комітет Клесівської районної ради депутатів трудящих Ровенської області.

Оп. 1.

Спр. 1. Рішення виконавчого комітету Клесівської районної ради депутатів трудящих, 30 берез. 1944 р. – 8 груд. 1947 р. – 545 арк.

636. Спр. 2. Рішення виконавчого комітету Клесівської районної ради депутатів трудящих, 30 берез. 1944 р. – 19 груд. 1947 р. – 416 арк.

637. Ф. Р-442. Виконавчий комітет Олександрійської районної ради депутатів трудящих Ровенської області.

Оп. 1.

Спр. 1. Протоколи засідань виконавчого комітету Олександрійської ради депутатів трудящих, 2 трав. – 9 серп. 1944 р. – 97 арк.

638. Спр. 2. Постанови виконавчого комітету Ровенської обласної ради депутатів трудящих, 15 черв. – 18 серп. 1944 р. – 237 арк.

639. Спр. 3. Постанови виконавчого комітету Ровенської обласної ради депутатів трудящих, 3 черв. – 10 верес. 1944 р. – 669 арк.

640. Ф. Р-454. Ровенське обласне статистичне управління Центрального статистичного управління УРСР. Сектор капітального будівництва.

Оп. 5.

Спр. 13. Інвентаризація майна щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками, 11 серп. – 11 груд. 1945 р. – 241 арк.

641. Оп. 6.

Спр. 1. Вказівки ЦСУ СРСР щодо перепису 1 січня 1945 р., 20 квіт. 1944 р. – 18 лют. 1945 р. – 156 арк.

642. Спр. 2. Вказівки ЦСУ та Українського статистичного управління до зведення Т-1, 22 квіт. – 29 груд. 1944 р. – 77 арк.

643. Спр. 3. Перепис промисловості за 1944 р., 15 черв. 1944 р. – 2 черв. 1945 р. – 121 арк.

644. Ф. Р-479. Ровенський державний вчительський інститут.

Оп. 1.

Спр. 65. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками, 22 черв. – 27 верес. 1944 р. – 27 арк.

645. Ф. Р-480. Виконавчий комітет Острожецької районної ради депутатів трудящих Ровенської області.

Оп. 1.

Спр. 1. Постанови виконавчого комітету Ровенської обласної ради депутатів трудящих, 14 черв. 1944 р. – 9 січ. 1945 р. – 361 арк.

646. Спр. 2. Директивні вказівки Ровенської обласної ради депутатів трудящих, 30 черв. 1944 р. – 9 січ. 1945 р. – 157 арк.

647. Спр. 3. Постанови виконавчого комітету Острожецької районної ради депутатів трудящих, 15 берез. – 14 груд. 1944 р. – 64 арк.

648. Ф. Р-491. Виконавчий комітет Дубенської районної ради депутатів трудящих Ровенської області.

Оп. 1.

Спр. 1. Постанови виконавчого комітету Ровенської обласної ради депутатів трудящих, 3 квіт. – 11 листоп. 1944 р. – 46 арк.

649. Спр. 4. Протоколи і рішення виконавчого комітету Дубенської районної ради депутатів трудящих, 18 лип. – 25 жовт. 1944 р. – 25 арк.

650. Ф. Р-506. Виконавчий комітет Демидівської районної ради депутатів трудящих Ровенської області.

Оп. 1.

Спр. 1. Постанови виконавчого комітету Ровенської обласної ради депутатів трудящих, 1 квіт. – 4 груд. 1944 р. – 378 арк.

651. Спр. 2. Постанови виконавчого комітету Демидівської районної ради депутатів трудящих, 28 берез. – 22 верес. 1944 р. – 116 арк.

652. Спр. 6. Відомості про збитки, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками у селах Демидівського району, 7 квіт. – 17 серп. 1944 р. – 56 арк.

653. Ф. Р-518. Виконавчий комітет Рокитнівської районної ради депутатів трудящих Ровенської області.

Оп. 1.

Спр. 1. Протоколи сесій і виконавчих комітетів районних рад депутатів трудящих, січ. – листоп. 1944 р. – 85 арк.

654. Спр. 2. Відомості про заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками Рокитнівського, 5 лют. – 20 листоп. 1944 р. – 25 арк.

655. Ф. Р-545. Ровенська обласна рада промислової кооперації «Облпромрада».

Оп. 1.

Спр. 1. Акти та відомості щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками, 1944–1946 рр. – 113 арк.

656. Ф. Р-559. Виконавчий комітет Зарічненської районної ради депутатів трудящих Ровенської області.

Оп. 1.

Спр. 2. Переписка з ОК КП(б)У, РК КП(б)У та виконавчим комітетом Ровенської обласної ради депутатів трудящих з питань відновлення радянської влади в Морочнівському районі, 13 лют. 1944 р. – 14 груд. 1945 р. – 131 арк.

657. Спр. 3. Списки бійців радянської армії і партизанів, похованих на території району. Зведення сільрад про впорядкування могил, 23 черв. 1944 р. – 26 черв. 1946 р. – 12 арк.

658. Спр. 6. Акти, списки та книга щодо обліку збитків, заподіяних німецькими окупантами на території Зарічненського району, 25 трав. 1944 р. – 30 берез. 1945 р. – 36 арк.

659. Спр. 12. Зведені акти щодо обліку злочинів та збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками на території району. Хронологічний список про окупацію та звільнення населених пунктів; списки загнаних до Німеччини, 20 трав. – 31 груд. 1945 р. – 56 арк.

660. Спр. 14. Заяви громадян Морочнівського району про надання допомоги у зв'язку із заподіянням їм збитків німецькими загарбниками та бандами українських націоналістів, та про розшук рідних, 2 січ. – 22 груд. 1945 р. – 247 арк.

661. Спр. 23. Заяви громадян Морочнівського району про надання допомоги у зв'язку із заподіянням їм збитків німецькими загарбниками та бандами українських націоналістів, та про розшук рідних, 3 січ. – 30 лип. 1946 р. – 395 арк.

662. Спр. 24. Заяви громадян Морочнівського району про надання допомоги у зв'язку із заподіянням їм збитків німецькими загарбниками та бандами українських націоналістів, та про розшук рідних, 3 лип. – 10 груд. 1946 р. – 412 арк.

663. Ф. Р-593. Ровенське обласне аптечне управління.

Оп. 1.

Спр. 3. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками аптечній сітці області, 8 трав. – 1 груд. 1944 р. – 19 арк.

664. Спр. 4. Акт огляду Ровенським державним архівом знищення архівних документів німецько-фашистськими загарбниками, 21 груд. – 21 груд. 1944 р. – 2 арк.

665. Ф. Р-826. Виконавчий комітет Острозької районної ради депутатів трудящих Ровенської області.

Оп. 1.

Спр. 1. Протоколи засідань виконавчого комітету Острозької районної ради депутатів трудящих, 7 берез. – 22 груд. 1944 р. – 187 арк.

666. Ф. Р-1030. Виконавчий комітет Червоноармійської районної ради депутатів трудящих Ровенської області.

Оп. 1.

Спр. 4. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками організаціям, установам та громадянам у Червоноармійському районі, 25 серп. – 31 груд. 1944 р. – 74 арк.

667. Ф. Р-1095. Виконавчий комітет Корецької районної ради депутатів трудящих Ровенської області.

Оп. 1.

Спр. 1. Рішення виконавчого комітету Корецької районної ради депутатів трудящих, 29 січ. – 31 груд. 1944 р. – 256 арк.

668. Ф. Р-1185. Виконавчий комітет Березнівської районної ради депутатів трудящих Ровенської області.

Оп. 1.

Спр. 1. Списки господарств Березнівського району, що зазнали збитків під час німецької окупації, 1944 р. – 126 арк.

669. Спр. 6. Списки людей, що забрані до Німеччини у 1942–1943 рр. за сільрадами Березнівського району за 1945 р., 1945 р. – 34 арк.

670. Ф. Р-1200. Виконавчий комітет Млинівської районної ради депутатів трудящих Ровенської області.

Оп. 1.

Спр. 1. Протоколи засідань виконавчого комітету Млинівської районної ради депутатів трудящих, 19 квіт. – 22 груд. 1944 р. – 83 арк.

671. Спр. 2. Списки громадян Млинівського району, вивезених до Німеччини на каторжні роботи, 11 серп. – 19 серп. 1944 р. – 26 арк.

672. Спр. 3. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками установам і громадянам Млинівського району, 20 квіт. – 5 жовт. 1944 р. – 206 арк.

673. Спр. 5. Відомості щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками. Список громадян, що загинули під час німецько-фашистської окупації, 1945 р. – 2 арк.

674. Ф. Р-1202. Виконавчий комітет Рафалівської районної ради депутатів трудящих Ровенської області.

Оп. 1.

Спр. 1. Протоколи засідань. Рішення районних виконавчих комітетів і матеріали до них, 12 берез. 1944 р. – 12 січ. 1945 р. – 207 арк.

675. Спр. 3. Доповідні записки, огляди та довідки про перспективи розвитку народного господарства Рафалівського району, 18 черв. – 25 груд. 1944 р. – 93 арк.

676. Спр. 5. Списки громадян Рафалівського району, загнаних на роботу до Німеччини під час німецької окупації у 1944–1945 рр., 1945 р. – 85 арк.

677. Ф. Р-1304. Виконавчий комітет Козинської районної ради депутатів трудящих Ровенської області.

Оп. 1.

Спр. 1. Протоколи засідань виконавчого комітету Козинської районної ради депутатів трудящих, 19 трав. – 20 груд. 1944 р. – 36 арк.

678. Спр. 5. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками організаціям і установам Козинського району, 20 трав. – 31 жовт. 1944 р. – 12 арк.

679. Ф. Р-1455. Виконавчий комітет Клеванської районної ради депутатів трудящих Ровенської області.

Оп. 1.

Спр. 1. Протоколи засідань виконавчого комітету Клеванської районної ради депутатів трудящих, 20 берез. – 28 груд. 1944 р. – 55 арк.

680. Спр. 2. Акти щодо обліку збитків, заподіяних фашистськими злочинцями, 15 берез. – 30 черв. 1944 р. – 106 арк.

681. Ф. Р-1492. Виконавчий комітет Вербської районної ради депутатів трудящих Ровенської області.

Оп. 1.

Спр. 1. Протоколи засідань виконавчого комітету Вербської районної ради депутатів трудящих, 27 квіт. – 28 квіт. 1944 р. – 74 арк.

682. Ф. Р-1633. Виконавчий комітет Володимирецької районної ради депутатів трудящих Ровенської області.

Оп. 1.

Спр. 1. Постанови виконавчого комітету Володимирецької районної ради депутатів трудящих, 23 берез. – 28 груд. 1944 р. – 87 арк.

683. Ф. Р-30. Колекція матеріалів ОУН-УПА, що діяли на території Ровенської області.

Оп. 1.

Спр. 21. Інформація про найважливіші політичні події у світі та на фронтах Другої світової війни, а також інформація про становище у районах Ровенської області, 1943 р. – 54 арк.

684.Ф. Р-534. Колекція матеріалів учасників історичних подій на Рівненщині.

Оп. 1.

Спр. 3. Матеріали про злочини німецько-фашистських загарбників на Рівненщині. Акти комісій щодо розслідування злочинів і розповіді свідків, записані І. Дубовським, 1941–1944 рр. – 213 арк.

685. Спр. 4. Матеріали про злочини німецько-фашистських загарбників на Рівненщині, 1941–1944 рр. – 259 арк.

686. Спр. 7. Анкети «Що я бачив під час німецько-фашистської окупації», заповнені школярами м. Рівне, 1941–1943 рр. – 13 арк.

687. Спр. 8. Анкети ровенчан – учасників боїв на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. у Березнівського району, 2 берез. – 9 квіт. 1970 р. – 163 арк.

688. Спр. 26. Акти про злочини німецько-фашистських загарбників на Рівненщині 1941–1944 рр., 1941–1944 рр. – 16 арк.

689.Ф. П-1. Ровенський підпільний обком КП(б) України.

Оп. 1.

Спр. 37. Копії актів і протоколів комісій щодо розслідування злочинів, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками населенню районам Ровенської області, 1944 р. – 177 арк.

690. Спр.39. Реєстри, акти та зведені відомості щодо обліку збитків, заподіяних німецькими окупантами народному господарству в містах і селах Ровенської області, 1944 р. – 197 арк.

691. Спр. 82. Копії списків населених пунктів та сіл, знищених німецькими окупантами. Списки осіб, що були вбиті або вивезені до Німеччини. Відомості про місця розстрілу громадян та місцезнаходження гето та інші відомості, 1963 р. – 14 арк.

692. Спр. 96. Постанова ОК КП(б)У про затвердження звіту обласної комісії. Списки партизан, що були додатково виявлені та раніше не внесені до списків, а також списки громадян, що сприяли партизанському руху. Переписка щодо вирішення цих питань з інститутом історії партії ЦК КП України. Відомості про розстріляних німецькими загарбниками у районах області, 1963 р. – 30 арк.

693. Спр. 103. Документи про комсомольців, що загинули від рук націоналістів, 20 серп. 1967 р. – 5 арк.

694. Дзвони пам'яті Малина / Упорядники: А. Пономаренко, Н. Солдатюк, М. Пшеничний. – Луцьк, 2004. – 23 с.

695. Дзьобак В. В. Тарас Бульба-Боровець і його військові підрозділи в українському русі опору (1941–1944 рр.) / В. В. Дзьобак. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2002. – 261 с.

696. Дітер П. Фашистська окупація України в 1941–1944 рр. у працях західних учених / П. Дітер // Український історичний журнал. – 1994. – № 5 – С.127–136.

697. Добрівлянський, П. Україна в другій світовій війні у світлі фактів [Текст] / П. Добрівлянський. – Філадельфія : Т-во Укр. студіюючої молоді ім. М. Міхновського, 1963. – 71 с.

698. Документы и материалы по вопросам борьбы с военными преступниками и поджигателями войны [Текст] / Сост. П. С. Ромашкин. Под ред. А. Н.Трайнина. М., 1949. – С. 93–146

699. Документы обвиняют [Текст] : сборник документов о чудовищных преступлениях немецко-фашистских захватчиков на советской территории / Чрезвычайная Гос. ком. по установлению и расследованию злодеяний немецко-фашистских захватчиков и их сообщников. – М. : Госполитиздат, 1945 – Вып. 2. – 392 с.

700. Друга світова війна і доля народів України [Текст] : Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, 23–24 червня 2005 р., м. Київ / Редкол. : В. М. Воронін, І. Ф. Курас, О. Є. Лисенко та ін. ; Ін-т політ. і етнонац. досліджень НАН України, Ін-т історії України НАН України. – К. : Вид-во «Сфера», 2005. – 220 с.

701. Другая война. 1939–1945 [Текст] / Под ред. Ю. Н. Афанасьева. М.: Российский государственный гуманитарный университет, 1996. – 483 с.

702. Дубик М. Г. Архівна справа в окупованій Україні (1941–1944 рр.): Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.06 / М. Г. Дубик ; НАН України; Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 1997. – 22 с. – укр.

703. Економічна історія України: Історико-економічне дослідження: в 2 т. / [ред. рада: В. М. Литвин (голова), Г. В. Боряк В. М. Геєць та ін.; під. ред. В. А.

Смолій; авт. кол.: Т. А. Балабушевич, В. Д. Баран, В. К. Баран та ін.]. НАН України. Інститут історії України. – К. : Ніка-Центр, 2011. – Т. 2. – 608 с.

704. Жив'юк А. А. За московським часом: контрверсії радянзації Рівненщини (кінець 1930-х – кінець 1950-х років): науково-історичне видання / А. А. Жив'юк. – Рівне : ППВПФ «Папірус-Друк», 2011. – 186 с.

705. Зверства немецко-фашистских захватчиков. Вып. 15 : Документы / Главное политическое управление РККА . – Москва : Военное издательство Народного комиссариата обороны, 1945. – 80 с.

706. История Великой Отечественной войны Советского Союза 1941–1945 гг. – В 6-ти т. / Ред. комис. : Поспелов П. Н. (пред.) и др. – М. : Воениздат, 1960–1965.

707. История Второй мировой войны. 1939–1945. – В 12-ти т. / Гл. ред. комис. : А. А. Гречко (пред.), П. А. Жилин (зам. пред.), Е. М. Жуков (зам. пред.), В. Г. Куликов (зам. пред.), Г. А. Арбатов и др. – М: Воениздат, 1973–1982.

708. История СССР с древнейших времен до наших дней [Текст]. В 2-х сериях. В 12-ти т. 2 серия. Т. 7–12. От Великой Октябрьской социалистической революции до наших дней / гл. ред. Б. Н. Пономарев. Т. 10. СССР в годы Великой Отечественной войны : 1941–1945 гг. / ред. А. В. Карасев. – М. : Наука, 1973. – 781, [2] с. : ил. – (в пер.)

709. История Украинской ССР [Текст]. У 2 т. Т. 2 / гл. редкол.: К. К. Дубина (гл. ред.), И. А. Гуржий (зам. гл. ред.) [и др.]; редкол. тома: П. П. Гудзенко, И. Н. Мельникова, Л. В. Олейник [и др.]. – К.: Наук. думка, 1969. – 899 с.

710. Ілляшенко Я. Луцьк: Іст.-краєзн. нарис / Я. Ілляшенко, О. Михайлюк, Р. Оксенюк. – Львів : Каменярь, 1974. – 63 с.

711. Ільющин І. І. Волинська трагедія 1943–1944 рр. / Ігор Іванович Ільющин. – К. : Інститут історії України НАН України; Київський славістичний університет, 2003. – 313 с.

712. Ільюшин І. Роль і місце поляків в антиукраїнських акціях на Волині в 1943–1944 рр. [Текст] / І. Ільюшин // У пошуках правди: Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції «Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки», Луцьк, 20–23 травня 2003 р. / Упорядн. В. К. Баран, М. М. Кучерепа, М. В. Моклиця, В. І. Гребенюк. – Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. 2003 – 536 с.

713. Ільюшин І. Українська повстанська армія і Армія Крайова. Протистояння в Західній Україні (1939–1945 рр.) [Текст] / І. Ільюшин. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 399 с.

714. Історія застерігає: трофейні документи про злочини німецько-фашистських загарбників та їхніх пособників на тимчасово окупованій території України в роки Великої Вітчизняної війни / упоряд. В. М. Немятий. – К. : Політвидав України, 1986. – 264 с.

715. Історія міст і сіл Української РСР. Волинська область. – К. : Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1970. – 745 с.

716. Історія міст і сіл Української РСР. Ровенська область. – К. : Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1973. – 485 с.

717. Итоги второй мировой войны: Сб. статей: Пер. с нем. Л. К. Комоловой; Под ред. ген.-майора И. Н. Соболева. М. : Изд-во иностр. лит., 1957. – 640 с.

718. Карпус З. Втрати населення в Західній Україні у 1939–1941 рр. / З. Карпус // Україна – Польща: важкі питання. Т. 5. Матеріали V міжнародного семінару істориків «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни». Луцьк, 27–29 квітня 1999 р. – Варшава : Turisa, 2001. – С. 139–149.

719. Каліщук О. М. Українсько-польське протистояння на західноукраїнських землях у роки Другої світової війни (за матеріалами тижневика «Наше слово», Варшава) / О. М. Каліщук // Історичні студії Волин. нац. ун-ту / редкол.: В. К. Баран [та ін.]. – Луцьк, 2009. – Вип. 2. – С. 10–15.

720. Кенсік Я. Втрати населення під час польсько-українського міжнаціонального конфлікту в роки Другої світової війни / Я. Кенсік // Україна – Польща: важкі питання [Текст] / наук. ред. М. Кучерепа. – Варшава. Т. 9 : Матеріали ІХ і Х міжнародних семінарів «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни», Варшава, 6–10 листопада 2001 р. / Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, Світовий союз вояків Армії крайової ; пер. з пол. Ю. Васейко [та ін.]. Луцьк : ВМА «Терен», 2004. – С. 36–44.

721. Кентій А. Українська повстанська армія в 1942–1943 рр. / А. В. Кентій; ред. : С. В. Кульчицький; НАН України. Ін-т історії України. – К., 1999. – 287 с.

722. Кентій А. Українська повстанська армія в 1944–1945 рр. / А. В. Кентій; НАН України. Ін-т історії України. – К., 1999. – 219 с.

723. Киричук Ю. Проблема української колаборації в роки Другої світової війни / Ю. Киричук // Україна – Польща: важкі питання [Текст] / наук. ред. М. Кучерепа. – Варшава. Т. 9 : Матеріали ІХ і Х міжнародних семінарів «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни», Варшава, 6–10 листопада 2001 р. / Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, Світовий союз вояків Армії крайової ; пер. з пол. Ю. Васейко [та ін.]. Луцьк : ВМА «Терен», 2004. – С. 264–288.

724. Кизя Л. Є. Народні месники: з історії партизанського руху на Ровенщині / Л. Є. Кизя. – Львів, 1960. – 172 с.

725. Клець Д. Наукове обґрунтування наслідків українсько-польських конфліктів / Д. Клець // У пошуках правди: Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції «Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки», Луцьк, 20–23 травня 2003 р. / Упорядн. В. К. Баран, М. М. Кучерепа, М. В. Моклиця, В. І. Гребенюк. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. 2003. – С. 432–438.

726. Книга Пам'яті і Слави Волині [Текст] / [Голов. ред. : П. Домащук]. – Рівне : Формат-А, [2002] – Т. 6 : Рівненська область. Острозький район / [Упоряд. О. С. Денищук]. – 2004. – 511 с.

727. Книга Пам'яті України. Волинська область [Текст]. У 3 т. Т. 1 / ред. І. О. Герасимов. – Л. : Каменяр, 1995 – 567 с.

728. Книга Пам'яті України. Рівненська область [Текст]. У 3 т. Т. 1 / ред. І. О. Герасимов [та ін.]. – Львів : Каменяр, 1994 – 694 с.

729. Книга Скорботи України: Рівненська область [Текст]. У 3 т. Т. 1 / гол. редкол.: І. О. Герасимов (голова), І. Т. Муковський (заст. голови), П. П. Панченко (заст. голови) [та ін.]; обл. редкол.: П. Ю. Саух (голова), В. М. Несм'янович (заст. голови) [та ін.]. – Рівне : ВАТ Рівненська друкарня, 2002. – 470 с.

730. Коваль М. Історія пам'ятає ! (Кривавий шлях фашистів на Україні) / М. Коваль. – К., 1965. – 112 с.

731. Коваль М. В. Борьба населения Украины против фашистского рабства / М. В. Коваль. – К. : Наук. думка, 1979. – 133 с.

732. Коваль М. Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війні (1939–1945 рр.) / М. В. Коваль. – К. : Альтернативи, 1999. – 336 с.

733. Коваль М. Україна: 1939–1945. Маловідомі і непрочитані сторінки історії / Коваль М. В. – К. : Вища школа, 1995. – 194 с.

734. Козлов В. О людских потерях Советского Союза в Великой Отечественной войне 1941–1945 годов / В. О. Козлов // История СССР. – 1989. – № 2. – С. 132–139.

735. Кондратюк К. Волинська трагедія 1943 року в оцінках сучасних українських і польських істориків / К. Кондратюк // У пошуках правди: Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції «Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки», Луцьк, 20–23 травня 2003 р. / Упорядн. В. К. Баран, М. М. Кучерепа, М. В. Моклиця, В. І. Гребенюк. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. 2003. – С. 439–445.

736. Кондратюк К. Втрати населення Західної України у 1939–1941 рр. / К. Кондратюк // Україна – Польща: важкі питання. Т. 5. Матеріали V міжнародного семінару істориків «Українсько-польські відносини під час

Другої світової війни». Луцьк, 27–29 квітня 1999 р. – Варшава : Tyrsa, 2001.– С. 150–163.

737. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні / В. Косик; пер. з франц. Р. Осадчука. – Париж ; Нью-Йорк ; Львів, 1993. – 659 с.

738. Косик В. Україна під час другої світової війни. 1938–1945 [Текст] / Володимир Косик ; з фр. переклав Роман Осадчук. – Київ ; Париж ; Нью-Йорк ; Торонто, 1992. – 729 с.

739. Косик В. Український національний рух опору (1941–1944) [Текст]. – Стрий : УВІС, 1993. – 32 с.

740. Косик В. Правда історії. Роки окупації України 1939–1944 рр. [Текст] : зб. ст. / В. Косик. – К. : Українська видавнича спілка, 2008. – 184 с.

741. Косик, В. Спецоперації НКВД-КГБ проти ОУН: боротьба Москви проти українського націоналізму, 1933–1943. Дослідження методів боротьби [Текст] / Володимир Косик. – Л. : Галицька видавнича спілка, 2009. – 160 с. : фотогр.

742. Костюк Г. Сталінізм в Україні : (Генеза і наслідки): Дослідження і спостереження сучасників / Григорій Олександрович Костюк; Пер. та упоряд. Р. Харчук; Авт. передм. Ю. Бадзьо. – К. : Вид-во «Смолоскип», 1995. – 508 с.

743. Кравченко Г. С. Военная экономика СССР (1941– 1945 гг.) / Г. С. Кравченко. – М., 1963. – 391 с.

744. Краль Вацлав. Преступление против Европы [Текст] : Перевод / В. Краль. – М. : Мысль, 1968. – 348 с.

745. Краткая еврейская энциклопедия. В 5 т. / Ред. И. Орен (Надель), Н. Прат. Иерусалим : Общество по исследованию еврейских общин. Том 5. Мааган-Михаэль – Нюрнбергские законы. – 1990 г. – 864 с.

746. Кугукало І. А. Ровенська область : геогр. нарис / І. А. Кугукало. – К. : Рад. шк., 1959. – 114 с. – (Області Української РСР).

747. Кузьмин С. Т. Сроку давности не подлежит [Текст] / С. Т. Кузьмин. – М. : Политиздат, 1985. – 206 с. : ил.

748. Кульчицький С. В. Проміжний звіт Робочої групи для підготовки історичного висновку про діяльність ОУН–УПА. Історичний висновок про діяльність ОУН–УПА (попередній варіант) / С. В. Кульчицький. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2000. – 38 с.

749. Кутовий Р. ОУН – М і українсько-польський міжнаціональний конфлікт в роки Другої світової війни / Р. Кутовий // У пошуках правди: Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції «Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки», Луцьк, 20–23 травня 2003 р. / Упорядн. В. К. Баран, М. М. Кучерепа, М. В. Моклиця, В. І. Гребенюк. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. 2003. – С. 289–299.

750. Кучер В. Україна у Другій світовій війні (1939–1945) / В. Кучер, П. Чернега; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Ін-т політ. і етнонац. досліджень НАН України. – К. : Генеза, 2004. – 272 с.

751. Кучерепа М. «Волинська трагедія»: без упереджень і спекуляцій / М. Кучерепа // Волинь. – 2003. – 31 трав.

752. Лебедева Н. С. Подготовка нюрнбергского процесса. Институт всеобщей истории Академии наук СССР / Лебедева Наталия Сергевна. – М. : Наука, 1975. – 238 с.

753. Ленартович, О. Ю. Український національно-визвольний рух на Волині в роки Другої світової війни [Текст] : монографія / О. Ю. Ленартович ; Волин. нац. ун-т імені Лесі Українки. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – 412 с.

754. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе : у 2 т. Том 2 / І. Лисяк-Рудницький ; [пер. з англ. У. Гавришків, Я. Грицака]. – К. : Основи, 1994. – 573 с.

755. Літопис Української повстанської армії. Нова серія. Том 2. Волинь і Полісся: УПА та запілля 1943–1944. Документи і матеріали / Упоряд. О. Вовк. – Київ ; Торонто. 1999. – 724 с.

756. Лопуховский Л. К вопросу о достоверности официальных данных о безвозвратных потерях в Великой Отечественной войне / Лев Николаевич Лопуховский // Военно-исторический архив. – № 11(142), – ноябрь 2011 г. – С. 41–58

757. Луцьк: (Нарис історії міста) / Авт. : О. Г. Михайлюк, Р. Н. Оксенюк, В. О. Замлинський та ін. – Луцьк, 1959. – 119 с.

758. Мазур Г. Роль Німеччини і Радянського Союзу в міжнаціональному польсько-українському конфлікті у 1942–1945 рр. / Г. Мазур // Україна – Польща: важкі питання. Т. 5. Матеріали V міжнародного семінару істориків «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни». Луцьк, 27–29 квітня 1999 р. – Варшава : Tysa, 2001. – С. 208–220.

759. Мазурик Ю. Морили голодом і холодом / Ю. Мазурик // Віче. – 2012. – 26 січ. – 1 лют. – С. 1–4

760. Мазурок В. П. Боротьба НКВС-НКДБ з ОУН, УПА на Волині в 1941 – на поч. 1950-х років / В. П. Мазурок // Зб. навч.-метод. матеріалів і наук. ст. іст. ф-ту / Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2004. – Вип. 9. – С. 40–45.

761. Мазурок В. Рух Опору на Волині у 1941–1943 рр. / В. Мазурок // Архіви окупації, 1941–1944 / Держ. ком. архівів України; упоряд. Н. Маковська. – 2-ге вид. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – С. 804–811.

762. Макар Ю. Українсько-польський міжнаціональний конфлікт в роки Другої світової війни: причини, перебіг, наслідки і висновки на майбутнє / Ю. Макар // Україна – Польща: важкі питання [Текст] / наук. ред. М. Кучерепа. – Варшава. Т. 9 : Матеріали IX і X міжнародних семінарів «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни», Варшава, 6–10 листопада 2001 р. / Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, Світовий союз вояків Армії крайової ; пер. з пол. Ю. Васейко [та ін.]. Луцьк : ВМА «Терен», 2004. – С. 352–370.

763. Макарчук С. Втрати населення на Волині в 1941–1947 рр. / С. Макарчук // Україна – Польща: важкі питання. Т. 5. Матеріали V міжнародного

семінару істориків «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни». Луцьк, 27–29 квітня 1999 р. – Варшава : Tursa, 2001. – С. 291–307.

764. Макарчук С. Українсько-польський конфлікт в роки Другої світової війни: причини, перебіг, наслідки, пропозиції / С. Макарчук // Україна – Польща: важкі питання [Текст] / наук. ред. М. Кучерепа. – Варшава. Т. 9 : Матеріали ІХ і Х міжнародних семінарів «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни», Варшава, 6–10 листопада 2001 р. / Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, Світовий союз вояків Армії крайової ; пер. з пол. Ю. Васейко [та ін.]. Луцьк : ВМА «Терен», 2004. – С. 333–351.

765. Макарчук С. Цивільне населення Волині і Галичини у розрахунках і діях різних військово-політичних структур років Другої світової війни / С. Макарчук // У пошуках правди: Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції «Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки», Луцьк, 20–23 травня 2003 р. / Упорядн. В. К. Баран, М. М. Кучерепа, М. В. Моклиця, В. І. Гребенюк. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. 2003. – С. 225–260.

766. Максимчук Є. Документи про діяльність «Надзвичайної державної комісії по встановленню та розслідуванню злочинів німецько-фашистських загарбників та їхніх пособників...» в українських та російських архівах : характеристика джерельних комплексів / Євген Максимчук. – 2007. – Вип. 9. – С. 167–179.

767. Максимчук Є. Міркування академіка М. Птухи стосовно обліку втрат та збитків від війни та ворожої окупації території СРСР / Євген Максимчук // Пам'ятки: Археограф. щорічн. – 2006. – Т. 6. – С. 36–45.

768. Максимчук Є. Огляд фонду Української республіканської комісії з обліку збитків і злочинів, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками / Євген Максимчук // Студії з архів. справи та документознавства. – 2006. – Т. 14. – С. 92–94.

769. Максимчук Є. С. Діяльність державних комісій з розслідування злочинів нацистів на території України (1941–1945 рр.): типово-видовий склад та

інформаційний потенціал джерельного комплексу / Є. С. Максимчук // Автореферат дис. канд. іст. наук: 07.00.06. / Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства. – К., 2007. – 20 с.

770. Максудов С. Потери населения СССР в годы Второй мировой войны / С. Максудов // Население и общество: Информационный бюллетень. – 1995. – № 5. – С. 14–33

771. Матійченко В. Проблема польської колаборації в роки Другої світової війни / В. Матійченко // Україна – Польща: важкі питання [Текст] / наук. ред. М. Кучерепа. – Варшава. Т. 9 : Матеріали ІХ і Х міжнародних семінарів «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни», Варшава, 6–10 листопада 2001 р. / Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, Світовий союз вояків Армії крайової ; пер. з пол. Ю. Васейко [та ін.]. Луцьк : ВМА «Терен», 2004. – С. 247–263.

772. Мерцалов А. Н. Сталинизм и война: Из непрочитанных страниц истории (1930–1990-е) / А. Н. Мерцалов, Л. А. Мерцалова. – М., 1994. – 390 с.

773. Михайлюк О. Г. Історія Луцька / О. Г. Михайлюк, І. В. Кичій. – Львів: Світ, 1991. – 192 с.

774. Минц И. Великая Отечественная война Советского Союза [Текст] / И. Минц. – М. : Госполитиздат, 1947. – 72 с.

775. Мирвая война: 1939–1945 годы [Текст] : сб. статей : пер. с нем. / пер. А. А. Высоковский, А. И. Дьяконов. – М. : Иностран. лит., 1957. – 538 с.

776. Михалёв С. Н. Людские потери в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг. : статистическое исследование / С. Н. Михалев. – Красноярск : КГПУ, 1997. – 132 с.

777. Москаленко К. С. На південно-західному напрямі: (1943–1945): спогади командарма / К. С. Москаленко. – К. : Політвидав України, 1984. – Кн.2. – 671 с.

778. Мотика Г. Проблема польської і української колаборації в роки Другої світової війни / Г. Мотика // Україна – Польща: важкі питання [Текст] / наук. ред. М. Кучерепа. – Варшава. Т. 9 : Матеріали ІХ і Х міжнародних

семінарів «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни», Варшава, 6–10 листопада 2001 р. / Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, Світовий союз вояків Армії крайової ; пер. з пол. Ю. Васейко [та ін.]. Луцьк : ВМА «Терен», 2004. – С. 229–246.

779. Мюллер Н. Вермахт и оккупация (1941–1944): о роли вермахта и его руководящих органов в осуществлении оккупационного режима на советской территории / Н. Мюллер; пер. с нем.: А. П. Артемова, А. И. Долгорукова, И. И. Карабутенко [и др.]; под ред. А. Ф. Юденкова. – М.: Воениздат СССР, 1974. – 387 с.

780. Німецько-фашистський окупаційний режим на Україні: [зб. док. і матеріалів] / упоряд. : І. Л. Бутич (кер.), А. А. Батюк, П. М. Костриба, В. В. Кузьменко, Л. П. Нагорна [та ін.]. – К. : Держ. вид-во політ. лі-ри УРСР, 1963. – 488 с.

781. Ни давности, ни забвения... По материалам Нюрнбергского процесса. М. : Политиздат, 1985. – 298 с.

782. Нільс Бо Польсен. Розслідування воєнних злочинів «по-советськи». Критичний аналіз матеріалів Надзвичайної державної комісії / Нільс Бо Польсен // Голокост і сучасність. – 2009. – № 1(5). – С. 27–45.

783. Новак Т. Поєдинок (Документальна повість про діяльність ровенського підпілля в роки Великої Вітчизняної війни / Терентій Новак. – К. : Політвидав України, 1974. – 590 с.

784. Нюрнбергский процесс [Текст]: сб. материалов в 8 т. – М.: Юрид. лит. Т.4: Военные преступления. – 1990. – 672 с.: фот.

785. Овсіюк Є. Незатерті сліди / Є. Овсіюк. – Рівне : Азалия, 1997. – 60 с.

786. Озимчук О. Б. Антифашистська боротьба ОУН–УПА в роки Другої світової війни (період 1941–1944 рр.) на матеріалах Волині : автореф. дис...канд. іст. наук: 07.00.01 / О. Б. Озимчук ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – К., 1995. – 21 с.

787. Омелянчук І. У кожного своя правда ? / І. Омелянчук // Волинь моя. – К., 2003. – Вип. 3. – С. 104–108.

788. Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія. Історичні нариси / Відп. ред. С. В. Кульчицький. – К. : Наукова думка, 2006. – 496 с.

789. Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія: Фаховий висновок робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА. / НАН України; Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2005. – 53 с.

790. Островецький Р. Волинь. Земля нескорена [Електронний ресурс] : краєзнавчий нарис / Р. Островецький, А. Островецька. – Луцьк : 2006. – 104 с.

791. ОУН-УПА: погляд фахівців: Протистояння українських націоналістів і радянської влади у повоєнний період // Надслучанський вісник. – 2006. – №84/85/23 верес./.. – С. 6

792. Падерин А. А. Народ-победитель должен знать правду о войне [Текст] / А. А. Падерин // Отечественная история. – 2000. – № 3. – С. 40–47.

793. Пам'ять людська не забуде повік...: краєзн. довід. / упоряд. В. А. Наконечний, М. Д. Півницький, Г. В. Давидова. – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 120 с.

794. Панасенко О. Рівненщина в 1944 р.: Підсумки окупації / О. Панасенко // Рівне вечірнє. – 2000. – 3 берез. – С. 3.

795. Панасенко О. Рівненщина: сторінки минулого: [наук.-попул. навч. посіб.] / О. Панасенко – Рівне, 2001. – 313 с.

796. Пастухов А. А. Освобождение Украины [Текст] : к 40-летию / А. А. Пастухов ; рец. П. И. Балашов. – М. : Знание, 1984. – 64 с.

797. Патриляк І. Військова діяльність ОУН(Б) у 1940–1942 роках / І. Патриляк. – К. : Інститут історії України НАН України, 2004. – 598 с.

798. Патриляк І. К. «Встань і борись! Слухай і вір...»: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.): Монографія / Центр дослідження визвольного руху. – Львів : Часопис, 2012. – 592 с.

799. Пацула В. Вшановуємо пам'ять жертв червня сорок першого / В. Пацула // Волинь. – 2001. – 6 лип. – С. 4–5

800. Пацула Й. Жертви червоно-коричневого терору (до запитання про анатомію злочину, вчиненого 15 жовтня 1943 р., на Волині) / Й. Пацула // Волинь. – 1995. – 13 жовт. – С. 8–9.

801. Першина Т. Фашистский геноцид на Украине 1941–1944. / Т. Першина; АН УССР, Ин-т истории. – К. : Наукова думка, 1985. – 170 с.

802. Подворняк М. Вітер з Волині : Спогади / Передм. С. Ярмуся. – Вінніпег : Накладом Т-ва «Волинь», 1981. – 241 с.

803. Поліщук Я. Рівне: мандрівка крізь віки : нариси історії міста / Я. Поліщук. – Рівне, 1998. – 196 с.

804. Пономаренко Р. Боротьба ОУН–УПА з німецькими окупантами в роки Другої світової війни / Р. Пономаренко // Київська старовина. – 2007. – № 3. – С. 95–107.

805. Преступные цели гитлеровской Германии в войне против Советского Союза [Текст] : документы и материалы / ред. П. А. Жилин. – М. : Воениздат, 1987. – 302 с.: ил.

806. Преступные цели – преступные средства. Документы об оккупационной политике фашистской Германии на территории СССР. (1941–1944 гг.) / Сост. : Заставенко Г. Ф. (рук.) и др.; под общ. ред. Е. А. Болтина и Г. А. Белова. – 3-е изд. – М. : Экономика, 1985. – 328 с.

807. Радянська енциклопедія історії України [Текст] : в 4-х т. / АН УРСР; редкол.: А. Д. Скаба (відп. ред.), Б. М. Бабій, С. М. Бібіков [та ін.]. Т. 3 : Летичів – Розкопки, 1971. – 576 с.

808. Радянська Ровненщина 1939–1959. Збірник архівних документів і матеріалів / [упоряд.: П. І. Волоква, К. К. Ескузян, Т. І. Михайлюта, З. Ф. Сударева, В. М. Ткаченко, Д. Г. Шрігер]. – Львів : Книжково-журнальне видавництво, 1962. – 429 с.

809. Реабілітовані історією. У 27 т.: Рівненська область. Кн. 2 / гол. редкол.: П. Т. Тронько (голова), О. П. Реєнт (заст. голови) [та ін.]; редкол. тому:

В. А. Королюк (співголова) [та ін.]; упоряд.: А. А. Жив'юк. – Рівне : ВАТ Рівненська друкарня, 2009. – 612 с.

810. Реабілітовані історією. У 27 т.: Волинська область. Кн. 1 / гол. редкол.: П. Т. Тронько (голова), О. П. Реєнт (заст. голови) [та ін.]; редкол. тому: О. І. Курилюк (голова), М. М. Кучерепа (відпов. секретар, кер. автор. колективу та кол. укладачів) [та ін.]. – Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2010. – 976 с.

811. Рекотов П. В. Німецько-фашистський окупаційний режим в Україні 1941–1944 рр. (Історико-правовий аспект) [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Рекотов Петро Валентинович ; Національна академія внутрішніх справ України. – К., 1997. – 222 арк.

812. Рыбаковский Л. Л. Людские потери СССР и России в Великой Отечественной войне / Л. Л. Рыбаковский. – М. : Экон- Информ, 2010. – 139 с.

813. Ровенщина в роки Великої Вітчизняної війни Радянського Союзу. 1941–1945: документи і матеріали / редкол.: О. Г. Мартинова (голова) [та ін.]; упоряд.: Т. М. Павлова, Г. М. Сербіна, Н. Г. Скворцова [та ін.]. – Львів : Каменярь, 1989. – 223 с.

814. Ровно 700 років. 1283–1983 : Збірник документів і матеріалів. – К. : Наук. Думка, 1983. – 196 с.

815. Россия и СССР в войнах XX века: Потери вооруженных сил: Статистическое исследование / Под. общ. ред. Г. Ф. Кривошеева. – М. : Олма-пресс, 2001. – 493 с.

816. Русначенко А. М. Народ збурений : Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940–50-х роках / А. М. Русначенко. – К. : Пульсари, 2002. – 138 с.

817. СС в действии: Документы о преступлениях СС : Пер. с нем. – М. : Светотон, 2000. – 623 с.

818. Сагалов З. Прелюдия к Нюрнбергу: повесть, основанная на документах / З. В. Сагалов. – Х. : Прапор, 1990 – 113 с.

819. Сборник сообщений Чрезвычайной Государственной комиссии о злодеяниях немецко-фашистских захватчиков [Текст]. – М. : Госполитиздат, 1946. – 459 с.

820. Свідзинський А. До трагічних подій на Волині в роки Другої світової війни / А. Свідзинський // У пошуках правди: Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції “Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки”, Луцьк, 20–23 травня 2003 р. / Упорядн. В. К. Баран, М. М. Кучерепа, М. В. Моклиця, В. І. Гребенюк. – Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. 2003. – С. 152–161.

821. Себта Т. М. Архівні джерела про українські культурні цінності, вивезені нацистами в роки II світової війни : автореф. дис... канд. іст. наук : 07.00.06 / Т. М. Себта ; НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 2000. – 20 с.

822. Секирин М. К. Через всю войну : очерк о воинах 13-й армии / М. К. Секирин, И. М. Белкин, В. М. Дорошенко. – М. : Наука, 1991. – 303 с.

823. Сергійчук В. Втрати населення під час українсько-польського міжнаціонального конфлікту в роки Другої світової війни / В. Сергійчук // Україна – Польща: важкі питання [Текст] / наук. ред. М. Кучерепа. – Варшава. Т. 9 : Матеріали ІХ і Х міжнародних семінарів «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни», Варшава, 6–10 листопада 2001 р. / Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, Світовий союз вояків Армії крайової ; пер. з пол. Ю. Васейко [та ін.]. – Луцьк : ВМА «Терен», 2004. – С. 45–71.

824. Сергійчук В. Десять буремних літ. Західноукраїнські землі в 1944–1953 роках. Нові документи і матеріали / В. Сергійчук. – К. : Дніпро, 1998. – 742 с.

825. Сергійчук В. ОУН-УПА в роки війни: нові документи і матеріали / В. Сергійчук. – К. : Дніпро, 1996. – 496 с.

826. Сергійчук В. Поляки на Волині у роки Другої світової війни : Документи з українських архівів і польські публікації / В. Сергійчук. – К. : Укр. видавнича спілка, 2003. – 576 с.

827. Сергійчук В. Польсько-українське протистояння на Волині в роки Другої світової війни: причини, перебіг і наслідки / В. Сергійчук // У пошуках правди: Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції «Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки», Луцьк, 20–23 травня 2003 р. / Упорядн. В. К. Баран, М. М. Кучерепа, М. В. Моклиця, В. І. Гребенюк. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. 2003. – С. 162–191.

828. Сергійчук В. Трагедія Волині: Причини та перебіг польсько-українського конфлікту в роки Другої світової війни / В. Сергійчук. – К. : Українська видавнича спілка, 2003. – 140 с.

829. Український здвиг : У 5 т. Т. 2. Волинь, 1939–1955 / В. Сергійчук. – К. : Укр. Видавнича Спілка, 2005. – 840 с.

830. Сивіцький М. Польсько-український конфлікт 1943–1944 рр. / Микола Сивіцький. // Волинь. – 2003. – 23 травня. – С. 11–18.

831. Сливка Ю. Українсько-польське протистояння періоду Другої світової війни: витоки та наслідки / Ю. Сливка. – Львів : Інститут українознавства ім. Івана Крип'якевича НАН України, 2003. – 52 с.

832. Сливка Ю. УПА й українсько-польське протистояння / Ю. Сливка // У пошуках правди: Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції «Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки», Луцьк, 20–23 травня 2003 р. / Упорядн. В. К. Баран, М. М. Кучерепа, М. В. Моклиця, В. І. Гребенюк. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. 2003. – С. 261–281.

833. Сміян К. П. Волинь в період німецької окупації 1941–1944 рр. : автореф. дис... канд. істор. наук : 07.00.01. / К. П. Сміян ; Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1996. – 20 с.

834. Снайдер Т. Криваві землі: Європа між Гітлером та Сталіним: монографія / Тимоті Снайдер. – Київ: Грані-Т, 2011. – 448 с.

835. Советская Украина в годы Великой Отечественной войны, 1941–1945 [Текст] : док. и материалы : в 3-х т. / Ин-т истории партии при ЦК КПУ,

Фил. ин-та марксизма-ленинизма при ЦК КПСС, Ин-т истории АН УССР; сост. Д. Ф. Григорович [и др.]. Т. 3 : Украинская ССР в завершающий период Великой Отечественной войны (1944–1945 гг.), 1985. – 510 с.

836. Советский Союз на международных конференциях периода Великой Отечественной войны. 1941–1945 гг. [Текст] : сборник документов / М-во иностр. дел СССР ; [гл. ред. А. А. Громыко [и др.]. – М. : Политиздат, 1984. – Т. 1 : Московская конференция министров иностранных дел СССР, США и Великобритании (19–30 октября 1943 г.). – 384 с.

837. Содоль П. Українська повстанча армія, 1943–1949 [Електронний ресурс] : в 2 т. / П. Содоль. – Нью-Йорк : Пролог, 1994–1995.

838. Соколов Б. В. Вторая мировая: факты и версии / Б. В. Соколов. – М. : АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2006. – 432 с.: ил.

839. Сообщение Чрезвычайной Государственной Комиссии по установлению и расследованию злодеяний немецко-фашистских захватчиков. О разрушениях, грабежах и злодеяниях немецко-фашистских захватчиков и их сообщников в городе Ровно и Ровенской области. – М. : Госполитиздат, 1944. – 16 с.

840. Сорока Ю. М. Населення західноукраїнських земель: етнополітичний та демографічний вимір (1939–1950-ті роки) / Ю. М. Сорока – К. : ВПЦ «Київський університет», 2013. – 415 с.

841. Стельникович С. В. Джерельний потенціал матеріалів Житомирської обласної комісії з розслідування злочинів нацистів під час Великої Вітчизняної війни / С. В. Стельникович // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріз. нац. ун-ту. – 2012. – Вип. 34. – С. 311–315

842. Трайнин И. П. Гитлеровским преступникам не уйти от ответственности [Текст] / И. П. Трайнин. – М. : Госполитиздат, 1943. – 47 с.

843. Трайнин И. П. Механизм немецко-фашистской диктатуры / И. П. Трайнин ; Ин-т права АН СССР. – Ташкент : Госиздат УзССР, 1942. – 230 с.

844. Трагедія українсько-польського протистояння на Волині 1938–1944 років. Луцький р-н і м. Луцьк / упоряд. та автор комент. І. Пушук. – Луцьк : Волин. обл. друк, 2009. – 441 с.

845. Трофимович В. Роль Німеччини і СРСР в українсько-польському конфлікті 1939–1945 рр. / Володимир Трофимович // Україна – Польща: важкі питання. Т. 5. Матеріали V міжнародного семінару істориків «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни». Луцьк, 27–29 квітня 1999 р. – Варшава : Tursa, 2001. – С. 181–207.

846. Трофимович В. Третя сила українсько-польського конфлікту. 1941–1945 роки / Володимир Трофимович // У пошуках правди: Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції «Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки», Луцьк, 20–23 травня 2003 р. / Упорядн. В. К. Баран, М. М. Кучерепа, М. В. Моклиця, В. І. Гребенюк. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. 2003. – С. 375–391.

847. Україна у Другій світовій війні. – К. : Український інститут національної пам’яті, 2015. – 28 с., іл.

848. Україна в полум’ї війни. 1941–1945 / П. П. Панченко, О. І. Уткін, В. І. Горелов [та ін.]. – К. : Україна, 2005. – 560 с.

849. Україна у Великій Вітчизняній війні : рекомендований бібліографічний покажчик / Державна історична бібліотека УРСР ; Уклад. С. Г. Ільченко, Л. Ю. Ступак ; Відп. за вип. В. О. Кононеко. – К. : Політвидав України, 1989 . – 87 с.

850. Україна в другій світовій війні у документах [Текст] : Збірник німецьких архівних матеріалів. Т. 2. 1941–1942 / Львівський державний університет ім. Івана Франка, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України ; Упоряд. В. Косик. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 1998. – 384 с.

851. Україна в другій світовій війні у документах [Текст] : збірник німецьких архівних матеріалів (1942–1943). Т. 3 / В. Косик ; Львівський

державний університет ім. Івана Франка, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів : [б. в.], 1999. – 384 с.

852. Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського союзу, 1941–1945 рр. У 3 т. Т. 3. Радянська Україна у завершальний період Великої Вітчизняної війни (1944–1945 рр.) / редкол.: І. Д. Назаренко [та ін.]. – К. : Політвидав України, 1969. – 452 с.

853. Уничтожение евреев СССР в годы немецкой оккупации (1941–1944). Сборник документов и материалов / Ицхак Арад. – Иерусалим : Яд ва-Шем, 1991. – 424 с.

854. УПА в світлі документів з боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу 1942–1950 рр. – б/м : ЗЧ ОУН, 1960. – Ч. II : Бойові дії УПА за 1943–1950 рр. – 445 с.

855. Філяр В. Українсько-польська збройна конфронтація на Волині в роки Другої світової війни: джерела, перебіг і наслідки / В. Філяр // У пошуках правди: Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції «Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки», Луцьк, 20–23 травня 2003 р. / Упорядн. В. К. Баран, М. М. Кучерепа, М. В. Моклиця, В. І. Гребенюк. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. 2003. – С. 192–214.

856. Філяр В. Хронологія подій на Волині в 1939–1944 рр. / В. Філяр // Україна – Польща: важкі питання. Т. 5. Матеріали V міжнародного семінару істориків «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни». Луцьк, 27–29 квітня 1999 р. – Варшава : Turisa, 2001. – С. 31–77.

857. Фуллер Дж. Вторая мировая война 1939–1945 гг. : Стратегич. и тактич. обзор. Пер с англ. / Дж. Фуллер. – М. : Изд. иностр. лит., 1956. – 550 с.

858. Хитрий Ч. Режим німецької окупації в Рівному 1941–1944 рр. / Чеслав Хитрий // Сім днів. – 2003. – 31 січ. – С. 4.

859. Хитрий Ч. Спадок війни – велика розруха: говорять документи Державного архіву Рівненської області / Чеслав Хитрий // Демократична Рівненщина. – 2002. – 22 берез. – С. 6

860. Хитрий Ч. Що чинилося в окупованій «столиці» ? / Чеслав Хитрий // Вісті Рівненщини. – 2004. – 30 січ. – С. 3

861. Царук Я. Червоні партизани на Володимирщині / Я. Царук // Минуле і учасне Волині та Полісся. Олександр Цинкаловський і край : наук. зб. : матеріали XXVII Міжнар. наук. іст.-краєзн. конф.– Луцьк, 2008. – Вип. 27. – С. 168–172.

862. Центральний державний архів громадських об'єднань України

Ф-1. Центральний комітет комуністичної партії України (б). Сектор – Особлива секретна частина.

Оп. 23.

Спр. 598. Постанови РНК СРСР, інформаційні повідомлення про роботу НДК щодо встановлення та розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників, 2 квіт. 1943 р., – 6 січ. 1944 р. – 104 арк.

863. Спр. 599. Акти та інформації щодо встановлення та розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників, 24 жовт. 1943 р. – 15 лют. 1944 р. – 42 арк.

864. Спр. 600. Доповідні записки, довідки про збитки, заподіяні німецько-фашистськими окупантами щодо повернення вивезеного німцями майна із України, 24 листоп. 1943 р. – 17 квіт. 1944 р. – 78 арк.

865. Спр. 1062. Переписка ЦК КП(б)У із ОК КП(б)У. Доповідні записки, інформації, акти щодо встановлення злочинів німецько-фашистських властей, здійснених у період окупації України, 12 січ. – 13 листоп. 1944 р. – 224 арк.

866. Спр. 1063. Справки, доповідні записки, акти та ін. матеріали щодо розміру збитків та злочинів, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками на території України, 31 трав. – 31 груд. 1944 р. – 217 арк.

867. Ф. Ф-57. Колекція документів з історії комуністичної партії України.

Оп. 4.

Спр. 58. Копії звітів, доповідних записок, відомостей про роботу промисловості, наркоматів та земельних органів УРСР у початковий період війни; відомості та списки про евакуацію промислових підприємств, устаткування, робітників, інженерно-технічного персоналу, працівників творчих професій, майна радгоспів України на схід країни; копія звіту про підсумки роботи щодо встановлення злочинів німецько-фашистських загарбників та заподіяних ними збитків УРСР, 22 черв. 1941 р. – 25 верес. 1945 р. – 365 арк.

868. Ф. Ф-166. Комісія по історії Великої Вітчизняної війни при АН УРСР.

Оп. 3.

Спр. 161. Копії актів. Підсумковий звіт про розміри збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками підприємствам і установам легкої промисловості УРСР, 1943–1944 р. – 137 арк.

869. Спр. 162. Підсумковий звіт, акти та інші матеріали щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками підприємствам легкої промисловості УРСР, довідки про стан окремих галузей і підприємств до війни, та про їх евакуацію, 27 верес. 1944 р. – 22 лип. 1946 р. – 54 арк.

870. Спр. 165. Звіти народного комісара місцевої промисловості УРСР, пояснююча записка, реєстр, додаток до реєстру, акти про збитки, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками підприємствам і установам місцевої промисловості УРСР, 1946 р. – 36 арк.

871. Спр. 166. Копії актів, розрахунків, довідок про збитки, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками підприємствам і установам місцевої паливної промисловості УРСР. 1945 р. – 43 арк.

872. Спр. 169. Відомості про збитки, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками підприємствам і установам комунального господарства УРСР. 1944 р. – 8 арк.

873. Спр. 170. Підсумковий звіт, реєстр, узагальнені відомості щодо збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками підприємствам і установам комунгоспів УРСР. 1944 р. – 1945 р. – 58 арк.

874. Спр. 171. Акт щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками наркомату комунального господарства УРСР, берез. 1945 р. – 21 арк.

875. Спр. 172. Підсумковий звіт, реєстр, довідка, акт щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками підприємствам і установам промисловості будівельних матеріалів УРСР. 1945 р. – 57 арк.

876. Спр. 175. Підсумки обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками народному комісаріату м'ясної і молочної промисловості УРСР, 1944 р. – 1945 р. – 334 арк.

877. Спр. 177. Акт, додаток до акту щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками підприємствам м'ясної промисловості УРСР. 1945 р. – 10 арк.

878. Спр. 179. Копія підсумкового звіту, довідок про збитки, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками підприємствам і установам лісової промисловості УРСР. Матеріали, що характеризують відновлення і роботу підприємств у 1943–1945 рр., лют. 1943 р. – лип. 1946 р. – 161 арк.

879. Спр. 185. Підсумки обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками підприємствам і установам народного комісаріату землеробства УРСР, 1945 р. – 207 арк.

880. Спр. 188. Довідки, акти про збитки, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками зерновим та тваринницьким радгоспам УРСР. Список виявлених німецьких злочинців, 1944–1945 рр. – 32 арк.

881. Спр. 190. Виписка із доповідної записки, копії узагальнених відомостей про збитки, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками сільському господарству УРСР, 1945 р. – 148 арк.

882. Спр. 194. Копія довідки про збитки, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками підприємствам та установам кінематографії УРСР. 1944 р. – 6 арк.

883. Спр. 195. Копії актів про збитки, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками підприємствам і установам народного комісаріату охорони здоров'я УРСР. 1944 р. – 78 арк.

884. Спр. 197. Копії актів, реєстрів, списків та описів щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками бібліотекам, видавництвам, музеям, театрам, комітету радіофікації, радіомовлення та кінематографії УРСР, 1944 р. – 240 арк.

885. Спр. 198. Копії виписок із доповідної записки, актів, звітів. Копії підсумкових відомостей та актів щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками пам'ятникам культури та культурно-просвітницьким установам УРСР. 1944–1945 рр. – 407 арк.

886. Спр. 205. Копія виписки із доповіді, копії зведеної відомості та узагальнених відомостей щодо заподіяних збитків і злочинів, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками на території Волинської області, 1944–1945 рр. – 22 арк.

887. Спр. 234. Копії довідок, зведених відомостей та інших документів про підсумки розслідування злочинів та обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками громадянам, колгоспам, державним, кооперативним підприємствам та установам Волинської, Дрогобицької, Закарпатської, Ізмаїльської, Львівської, Ровенської, Тернопільської областей, 1944 р. – 142 арк.

888. Спр. 240. Копії актів, протоколів доповіді свідків та ін. документів про злочини, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками на території Харківської, Київської, Львівської, Миколаївської, Ровенської та Чернівецької областей УРСР, 1944 р. – 310 арк.

889. Спр. 242. Копії актів, протоколів допитів свідків, судово-медичних експертиз про злочини, здійснені німецько-фашистськими загарбниками на

території Полтавської, Ровенської, Сумської, Сталінської, Харківської та Чернігівської областей. 1943–1944 рр. – 455 арк.

890. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України

Ф. Р-2. Управління справами РНК УРСР. Секретаріат заступника голови РНК УРСР т. Корнійця Л. Р.

Оп. 7.

Спр. 781. Листування про роботу Республіканської надзвичайної комісії щодо встановлення і розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників, 4 квіт. 1943 р. – 16 жовт. 1944 р. – 57 арк.

891. Спр. 786. Копії листів РНК УРСР до Республіканської комісії, 1943–1944 рр. – 131 арк.

892. Спр. 819. Матеріали з питань обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками УРСР, 3 берез. – 29 груд. 1944 р. – 101 арк.

893. Спр. 904. Листування з комітетами та комісіями при РНК СРСР про відбудову народного господарства Української РСР про створення робочої групи Республіканської комісії при Управлінні Державними Архівами НКВС УРСР щодо збирання та розробки документів про злочини та заподіяні збитки німецько-фашистськими загарбниками Українській РСР, та щодо інших питань, 24 січ. – 30 груд. 1944 р. – 93 арк.

894. Спр. 912. Листи РНК УРСР, надіслані наркомам і керівникам центральних організацій УРСР про складання актів щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками на Україні, та щодо інших питань, 5 січ. 1944 р. – 15 груд. 1944 р. – 119 арк.

895. Спр. 1784. Доповідна записка наркома закордонних справ УРСР Корнійчука О. про організацію роботи щодо обліку і розслідування злочинів та заподіяної шкоди німецько-фашистськими загарбниками і їх спільниками на території УРСР. Довідки про жертви німецько-фашистських злочинів, 26 квіт. 1945 р. – 21 груд. 1945 р. – 15 арк.

896. Ф. Ф-3538. Українська республіканська комісія щодо обліку збитків і злочинів, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками.

Оп. 1.

Спр. 1. Постанова ЦК КП(б)У про склад Республіканської комісії. Копія постанови РНК УРСР про створення робочої групи при Республіканській комісії і копії доповідних записок про роботу групи, 27 квіт. 1943 р. – 17 верес. 1944 р. – 55 арк.

897. Спр. 3. Директивні вказівки і розпорядження комісій про організацію діяльності щодо обліку збитків, 10 трав. 1943 р. – верес. 1944 р. – 48 арк.

898. Спр. 4. Переписка із Надзвичайною державною комісією щодо встановлення і розслідування злочинів німецьких окупантів у м. Москві. Про хід роботи щодо обліку збитків в Українській РСР, 12 серп. 1943 р. – 6 листоп. 1944 р. – 18 арк.

899. Спр. 5. Переписка із РНК УРСР щодо організаційних питань, 8 січ. 1944 р. – 8 трав. 1945 р. – 59 арк.

900. Спр. 6. Переписка з РНК УРСР про забезпечення комісії папером, 12 лют. – 27 жовт. 1944 р. – 54 арк.

901. Спр. 8. Переписка з Управлінням держархівами МВС УРСР про участь у роботі обласних комісій співробітників архівів України, 20 січ. – 8 трав. 1944 р. – 5 арк.

902. Спр. 12. Заяви радянських громадян про матеріальні збитки, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками у результаті розграбування їх майна, 25 верес. – 3 груд. 1944 р. – 39 арк.

903. Спр. 14. Відомості щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками підприємствам легкої промисловості УРСР, 9 черв. 1944 р. – 15 лют. 1945 р. – 33 арк.

904. Спр. 16. Відомості щодо обліку збитків, заподіяних підприємствам і організаціям місцевої промисловості УРСР, 1 берез.– 10 груд. 1944 р. – 18 арк.

905. Спр. 17. Відомості щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками підприємствам наркомату будівельних матеріалів УРСР, 25 трав. – 12 жовт. 1944 р. – 22 арк.

906. Спр. 19. Відомості щодо обліку збитків, заподіяних німецькими загарбниками підприємствам м'ясомолочної промисловості УРСР, 10 трав. 1944 р. – 11 трав. 1945 р. – 126 арк.

907. Спр. 20. Відомості щодо обліку збитків, заподіяних рибній промисловості УРСР, 14 лип. – 20 верес. 1944 р. – 30 арк.

908. Спр. 21. Відомості щодо обліку збитків, заподіяних підприємствам комунального господарства, аптекоуправління та споживчої кооперації УРСР, 25 верес. 1943 р. – 29 лип. 1944 р. – 46 арк.

909. Спр. 26. Реєстри актів щодо обліку збитків та узагальнені відомості до реєстрів №1–16 управлінню кінофікації при РНК УРСР, 10 жовт. – 22 листоп. 1944 р. – 12 арк.

910. Спр. 27. Зведені відомості, щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками народному господарству УРСР, 29 груд. 1943 р. – 15 берез. 1945 р. – 21 арк.

911. Спр. 57. Копії актів про руйнування, грабунки та масові вбивства німецькими загарбниками та їх спільниками радянських громадян в м. Ровно і Ровенської області УРСР, лют. – трав. 1944 р. – 54 арк.

912. Спр. 58. Зведена відомість щодо обліку збитків, заподіяних німцями у Ровенській області УРСР. Переписка із Ровенською обласною комісією щодо обліку збитків та організаційних питань, 27 квіт. – 1 верес. 1944 р. – 8 арк.

913. Спр. 59. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками організаціям охорони здоров'я Ровенської області УРСР, 1944 р. – 6 арк.

914. Спр. 60. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками промислово-будівельним підприємствам Ровенської області УРСР, 1944 р. – 4 арк.

915. Спр. 61. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками підприємствам комунального господарства Ровенської області УРСР, 1944 р. – 7 арк.

916. Спр. 62. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками підприємствам харчової промисловості Ровенської області УРСР, 1944 р. – 4 арк.

917. Спр. 63. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Олександрійського району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 58 арк.

918. Спр. 64. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Березнівського району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 64 арк.

919. Спр. 65. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Вербського району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 5 арк.

920. Спр. 66. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Володимирецького району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 14 арк.

921. Спр. 67. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Гощанського району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 27 арк.

922. Спр. 68. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Демидівського району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 20 арк.

923. Спр. 69. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадян Деражненського району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 58 арк.

924. Спр. 70. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Дубровицького району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 70 арк.

925. Спр. 71. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Здолбунівського району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 16 арк.

926. Спр. 72. Акти щодо обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Клеванського району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 16 арк.

927. Спр. 73. Акти щодо обліку збитків, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Клесівського району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 13 арк.

928. Спр. 74. Акти щодо обліку збитків, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Козинського району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 30 арк.

929. Спр. 75. Акти щодо обліку збитків, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Корецького району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 24 арк.

930. Спр. 76. Акти щодо обліку збитків, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Костопольського району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 24 арк.

931. Спр. 77. Акти щодо обліку збитків, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Людвипільського району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 13 арк.

932. Спр. 78. Акти щодо обліку збитків, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Мізоцького району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 14 арк.

933. Спр. 79. Акти щодо обліку збитків, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Млинівського району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 17 арк.

934. Спр. 80. Акти щодо обліку збитків, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Острозького району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 18 арк.

935. Спр. 81. Акти щодо обліку збитків, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Острожецького району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 68 арк.

936. Спр. 82. Акти щодо обліку збитків, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Рафалівського району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 22 арк.

937. Спр. 83. Акти щодо обліку збитків, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Ровенського району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 12 арк.

938. Спр. 84. Акти щодо обліку збитків, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Рокитнівського району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 22 арк.

939. Спр. 85. Акти щодо обліку збитків, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Сарненського району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 34 арк.

940. Спр. 86. Акти щодо обліку збитків, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Степанського району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 9 арк.

941. Спр. 87. Акти щодо обліку збитків, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками громадянам Тучинського району Ровенської області УРСР, 1944 р. – 29 арк.

942. Ф. Ф-4620. Колекція документів з історії Великої Вітчизняної війни.

Оп. 3.

Спр. 233. Указ Президії ВР СРСР про утворення НДК щодо встановлення і розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників, а також збитків, які вони заподіяли громадянам, колгоспам, громадським організаціям, державним підприємствам і установам СРСР. Виписка із звіту про підсумки роботи УРК про пограбування мирного населення радянської України. Декларація союзних країн, окупованих Німеччиною. Заява

Радянського уряду про відповідальність гітлерівських загарбників за злочини, які вони вчинили в окупованих країнах Європи, – 1942 р. – 1944 р. – 67 арк.

943. Спр. 234. «Збитки, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками народному господарству УРСР» – огляд Т. Времевої, 1945 р. – 65 арк.

944. Спр. 237. «Пограбування і знищення німецько-фашистськими загарбниками особистої власності громадян України» – збірник документів АН УРСР, 1941 р. – 1944 р. – 486 арк.

945. Спр. 238. «Пограбування і знищення німецько-фашистськими загарбниками особистої власності громадян України» – збірник документів АН УРСР, 1941 р. – 1944 р. – 211 арк.

946. Спр. 241. «Масове знищення німецькими катами радянського мирного населення та військовополонених на тимчасово окупованій території України» – дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук Т. І. Халепо, 1948 р. – 213 арк.

947. Спр. 255. Відомості НДК про збитки, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками народному господарству та населенню Волинської області, 1944 р. – 20 арк.

948. Спр. 299. Виписки із повідомлень НДК про збитки, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками населенню Ровенської області, 1944 р. – 24 арк.

949. Спр. 300. Стенограми спогадів очевидців про злочини проти мирного населення німецько-фашистськими загарбниками у Ровенській області, 1946 р. – 20 арк.

950. Спр. 301. Акти та виписки із актів НДК про збитки, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками мирному населенню та культурним установам Ровенської області, 1944 р. – 254 арк.

951. Спр. 325. Руйнування соціалістичної культури та знищення радянської інтелігенції німецько-фашистськими загарбниками на Україні в 1941–1944 рр. Збірник документів члена комісії Балкового, 1944 р. – 1945 р. – 307 арк.

952. Спр. 329. Акти НДК та виписки із них про руйнування німецько-фашистськими загарбниками закладів науки, освіти, мистецтва та історичних пам'яток України, 1944 р. – 264 арк.

953. Спр. 330. Акти НДК та виписки із них про збитки, заподіяні німецько-фашистськими загарбниками навчальним закладам, культурно-освітнім установам та пам'ятникам України, 1941 р. – 1944 р. – 168 арк.

954. Спр. 331. «Про руйнування фашистськими загарбниками радянських установ науки, освіти, мистецтва та історичних пам'яток України» – збірник документів, підготовлений членами комісії за 1941–1944 рр., 1945 р. – 589 арк.

955. Спр. 332. «Вандалізм німецько-фашистських загарбників на Україні» – збірник документів, підготовлений членами комісії за 1941–1944 рр., 1945 р. – 171 арк.

956. Спр. 334. Звіт УРК про підсумки роботи щодо встановлення й розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників, заподіяних ними збитків громадянам, колгоспам, установам на території УРСР (копії), 1945 р. – 27 арк.

957. Спр. 350 а. Список померлих та розстріляних радянських військовополонених у таборі для військовополонених на території м. Володимира-Волинського Волинської області в 1941–1942 рр., 1943–1944 рр. – 20 арк.

958. Чайковський А. С. Невідома війна. Партизанський рух в Україні 1941–1944 рр. мовою документів, очима істориків / А. С. Чайковський. – К. : Україна, 1994. – 255 с.

959. Шаповал Ю. І. Україна 20–50-х років: Сторінки неписаної історії / Ю. І. Шаповал. – К. : Наук. думка, 1993. – 350 с.

960. Шафета П. Г. Суд пам'яті [Текст] / П. Г. Шафета. – К. : Політвидав України, 1985. – 229 с.

961. Швагуляк М. Хроніка подій в Західній Україні у 1939–1945 рр. / М. Швагуляк // Україна – Польща: важкі питання. Т. 5. Матеріали V міжнародного

семінару істориків «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни». Луцьк, 27–29 квітня 1999 р. – Варшава : Turisa, 2001. – С. 14–30.

962. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 2002. – Т. 4. – 720 с.: іл.

963. Ярош Б. О. Тоталітарний режим на західноукраїнських землях. 30 – 50-ті роки ХХ ст. (історико-політологічний аспект) / Б. О. Ярош. – Луцьк : Надстир'я, 1995. – 176 с.

964. Dieter Pohl: Die einheimischen Forschungen und der Mord an Juden in den besetzten Gebieten. P. 206 / In: Wolf Kaiser: Täterim Vernichtungskrieg. – Berlin, 2002. – P. 204–216.

965. Sorokina M. On the Way to Nuremberg: The Soviet Commission for the Investigation of Nazi War Crimes // The Nuremberg War Crimes Trial and its Policy Consequences Today / Beth A. Griech-Polelle (ed.). Baden-Baden : Nomos Verlagsgesellschaft, 2009. – P. 33–42.

966. Sorokina M. People and Procedure: Toward the History of the Soviet Investigations of the Nazi War Crimes // Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History. Vol. 6, N 4. Fall 2005. – P. 797–831.

Додаток А

Положення про Надзвичайну державну комісію щодо встановлення і розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників та заподіяних ними збитків громадянам, колгоспам, громадським організаціям, підприємствам і установам СРСР

Москва, 16 березня 1943 р.*

Приложение
к Постановлению
СНК СССР № 299
от 5 марта 1943 г.

Положение о Чрезвычайной государственной комиссии (ЧГК) по установлению и расследованию злодеяний немецко-фашистских захватчиков и их сообщников и причиненного ими ущерба гражданам, колхозам, общественным организациям, государственным предприятиям и учреждениям СССР

1. ЧГК по установлению и расследованию злодеяний немецко-фашистских захватчиков и их сообщников и причиненного ими ущерба гражданам, колхозам, общественным организациям, государственным предприятиям и учреждениям СССР действует на основании Указа Президиума Верховного Совета СССР от 2 ноября 1942 г.

2. Основными задачами ЧГК являются:

а) полный учёт злодейских преступлений немцев и их пособников и причиненного ими ущерба гражданам, колхозам, общественным организациям, государственным предприятиям и учреждениям СССР;

---

* Текст подається мовою оригіналу

б) объединение и согласование проводимой советскими государственными органами работы по учёту этих преступлений и причинённого захватчиками ущерба;

в) определение ущерба, причиненного гражданам СССР, и установление размеров возможного возмещения за понесенный личный ущерб:

г) определение, на основе документальных данных, размеров ущерба, понесенного советским государством, колхозами, общественными организациями и подлежащего возмещению;

д) установление во всех случаях, где это представится возможным, личностей немецко-фашистских преступников, виновных в организации или совершении злодеяний на оккупированной советской территории, с целью предания этих преступников суду и их сурового наказания.

3. Для осуществления задач, указанных в п.2 настоящего Положения, ЧГК собирает документальные данные, проверяет их, подготавливает, и, по мере необходимости, публикует материалы о злодеяниях гитлеровских преступников и материальном ущербе, причиненном советским гражданам, колхозам, общественным организациям, государственным предприятиям и учреждениям СССР в результате оккупации советских территорий армиями гитлеровской Германии и её сообщников.

4. ЧГК издаёт распоряжения и инструкции по вопросам, входящим в компетенцию комиссии.

5. ЧГК дает поручения надлежащим органам производить расследования, опрашивать потерпевших, собирать свидетельские показания и иные документальные данные, относящиеся к насилиям, зверствам, грабежам, разрушениям и другим преступным действиям гитлеровских оккупантов и их сообщников.

6. ЧГК имеет, в необходимых случаях, своих уполномоченных в союзных республиках, автономных республиках, краях и областях.

Уполномоченные ЧГК утверждаются ЧГК и подчиняются ей непосредственно.

7. Уполномоченные ЧГК организуют работу по установлению и расследованию фактов злодеяний гитлеровских преступников и определению причиненного ими материального ущерба гражданам, колхозам, общественным организациям, государственным предприятиям и учреждениям СССР на территории данной области, края, республики и представляют в ЧГК акты и другие документальные данные о совершённых немецкими оккупантами злодеяний и причиненном ими ущербе.

К составлению актов привлекаются представители советских хозяйственных, кооперативных, профсоюзных и других общественных организаций, рабочие и служащие предприятий и учреждений, колхозники, городская и сельская интеллигенция и военнослужащие.

8. Уполномоченные ЧГК имеют право поручать надлежащим органам производить расследование опрашивать потерпевших и собирать свидетельские показания и иные документальные данные, относящиеся к преступным действиям немецко-фашистских захватчиков и их сообщников.

9. Учёт материального ущерба, причиненного немецко-фашистскими захватчиками учреждениям, предприятиям и организациям союзного и республиканского подчинения, ЧГК проводит через соответствующие народные комиссариаты и центральные организации СССР и союзных республик.

10. Для ведения дел ЧГК образует Секретариат Комиссии в составе:

- а) ответственного секретаря ЧГК;
- б) отдела по учёту злодеяний, совершённых немецкими оккупантами и их сообщниками над гражданами СССР;
- в) отдела по учёту ущерба, причиненного советским гражданам;
- г) отдела по учёту ущерба, причиненного колхозам и совхозам;
- д) отдела по учёту ущерба, причиненного промышленности, транспорту, связи и коммунальному хозяйству;
- е) отдела по учёту ущерба, причиненного кооперативным, профсоюзными и другим общественным организациям;

ж) отдела по учёту ущерба, причиненного культурным, научным и лечебным учреждениям, зданиям, оборудованию и утвари религиозных культов;

з) инспекторского отдела;

и) архива ЧГК.

11. Расходы ЧГК относятся за счёт союзного бюджета.

12. Для ведения дел Уполномоченного ЧГК исполком обласного (краевого) Совета депутатов трудящихся, совнарком союзной, автономной республики выделяет из своего аппарата необходимое количество работников.

13. ЧГК имеет печать, образец которой утверждается СНК СССР

Председатель СНК СССР И. Сталин

Управляющий делами СНК СССР Я. Чадаев

Машинопис, копія

Джерело: [862, арк. 46]

Додаток Б

**Інструкція з обліку збитків, заподіяних німецько-фашистськими
загарбниками і їх спільниками державним, кооперативним і громадським
підприємствам, установам і організаціям
Москва, 7 травня 1943 р., № 493***

Одобрена СНК ССРСР

от 7 мая 1943 г.

Инструкция

по учёту ущерба, причиненного немецко-фашистскими захватчиками и их сообщниками государственным, кооперативным и общественным предприятиям, учреждениям и организациям

1. В соответствии с Положением «О ЧГК по установлению и расследованию злодеяний немецко-фашистских захватчиков и их сообщников и причиненного ими ущерба гражданам, колхозам общественным организациям, государственным предприятиям и учреждениям ССРСР», учёт ущерба проводится:

а) по государственным предприятиям республиканского подчинения – народными комиссариатами союзных республик;

б) по государственным предприятиям союзного подчинения – наркоматами и центральными учреждениями ССРСР;

в) по государственным предприятиям местного подчинения – совнаркоматами союзных и автономных республик и исполкомами советов депутатов трудящихся по принадлежности;

г) по предприятиям и организациям промышленной и потребительской кооперации – соответствующими кооперативными центрами;

---

* Текст подається мовою оригіналу

д) по общественным предприятиям и организациям – соответствующими центральными руководящими органами этих предприятий и организаций.

2. Ущерб определяется отдельно по каждому предприятию, учреждению и организации в освобожденных районах от немецких оккупантов и их сообщников.

Для определения ущерба, причиненного немецко-фашистскими оккупантами в каждом предприятии, учреждении или организации народные комиссариаты СССР, союзные и автономные республики и исполкомы создают комиссии из представителей наркомата или предприятия, учреждения, организации, главного бухгалтера профсоюзной организации и соответствующих специалистов. В необходимых случаях комиссии привлекают к работе экспертов.

3. Размер причиненного ущерба фиксируется специальным актом, составляемым комиссией, предусмотренным вторым пунктом, настоящей инструкции (форма акта прилагается).

Акт составляется в двух экземплярах, один из которых немедленно направляется в наркомат (в соответствии с пунктом 2 Инструкции) или республиканскую (краевую, областную) комиссию или СНК Союзной ССР, исполком областного совета и второй, который хранится в делах предприятия, учреждения или организации.

Наркомы СССР и союзных республик, а также, республиканские, краевые (областные) комиссии, или совнаркомы, областные исполкомы представляют акты об ущербе в ЧГК по окончании работы в данном городе, или районе.

Вместе с актами высылается реестр актов по району (городу) и обобщенными сведениями об ущербе, составленные на основе актов.

Акты заверяются исполкомами городских или районных советов и регистрируются. На районные, городские исполнительные комитеты возлагается проверка полноты охвата актами всех предприятий, учреждений и организаций, которым нанесен ущерб.

4. В соответствии с пунктом 2 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 2 ноября 1942 г. в акты подлежат включению следующие виды ущерба.

а) ущерб, причиненный вторжением и разбойничьими действиями немецко-фашистских захватчиков путем разграбления, уничтожения и разрушения полностью или частично (за номенклатурой народного хозяйства).

Примечание: По частично разрушенному и уничтоженному имуществу в акт включается сумма затрат на приведение поврежденного имущества в состояние пригодное к использованию по его прежнему назначению;

б) расходы, вызванные эвакуацией предприятий, учреждений и организаций и населения (за указанными видами ущерба от эвакуации и реэвакуации).

5. Для определения размера ущерба выявляются все виды уничтоженного, поврежденного имущества по бухгалтерским данным, а при отсутствии их свидетельскими показаниями.

6. Оценка уничтоженного и разрушенного имущества, а также, определение размера затрат, необходимых на приведение поврежденного имущества в годное состояние для использования его по прежнему назначению, производится по полной восстановительной стоимости.

Полная стоимость восстановления образуется из стоимости восстановления здания и стоимости восстановления оборудования и инвентаря.

В предприятиях, учреждениях, в которых, в соответствии с постановлением СНК СССР от 4 марта 1943 г. № 229, проведена бухгалтерская инвентаризация имущества, данные о стоимости уничтоженного и разрушенного имущества и размер затрат, включаются в акт по данным бухгалтерской инвентаризации. Если же к моменту составления акта бухгалтерская инвентаризация еще не проведена, определение стоимости имущества производится в порядке, указанном ниже.

7. Размер убытков определяется путём умножения единиц измерения имущества на его стоимость, согласно номенклатуры (*скорочено*).

8. При неполном или частичном разрушении здания следует определить общий процент их разрушения. Для этого комиссия производит осмотр разрушенного здания и определяет процент разрушения по каждому конструктивному элементу.

9. Стоимость каждого уничтоженного или разрушенного сооружения определяется из расчёта затрат, необходимых для полного его восстановления (*скорочено*).

Размер затрат, необходимых для приведения частично поврежденных сооружений в годное состояние, определяется, исходя из полной стоимости восстановления сооружения и степени повреждения в процентах.

10. Стоимость уничтоженного, разрушенного и расхищенного оборудования, инвентаря и транспортных средств определяется по действующим ценам на это оборудование, и учётом стоимости доставки и монтажа.

Размер затрат, необходимых для приведения поврежденного оборудования инвентаря и транспортных средств в годное к использованию состояние, устанавливается путём оценки недостающих деталей и конструктивных элементов по действующим ценам и из расчёта стоимости ремонтных и монтажных работ.

11. Стоимость уничтоженных и разграбленных запасов, топлива, сырья, материалов, полуфабрикатов и готовой продукции определяется по бухгалтерским данным, а при отсутствии, на основании свидетельских показаний. Оценка производственных запасов производится по государственным отпускным ценам, а потребительских запасов, по государственным розничным ценам.

Стоимость незавершенного производства и промышленных предприятий определяется на основании бухгалтерских данных и при их отсутствии – на основании показаний сведущих лиц.

Размер ущерба от частичной порчи или повреждения запасов топлива, сырья, материалов, полуфабрикатов и готовой продукции устанавливается

экспертным путём. Степень повреждения запасов определяется экспертным путем в процентах к стоимости полноценных запасов.

12. Оценка уничтоженного и разграбленного скота (*скорочено*) производится по государственным отпускным ценам.

13. Размер уничтоженных, разграбленных посевов и урожая определяется исходя из средней урожайности за последние пять лет и оценки, исчисленного таким образом, валового сбора, по государственным розничным ценам.

Размер уничтоженного и разграбленного полеводства определяется на основе экспертного расчёта стоимости произведенных работ.

Размер потерь уничтоженных, разграбленных парков, садов, скверов определяется на основе экспертных расчётов затрат на восстановление (*скорочено*).

Кроме того, необходимо учесть убытки от недополучения урожая за весь период, с момента уничтожения, разграбления.

Размер потерь от уничтожения или захвата урожая определяется, исходя из средней урожайности и оценки урожая по государственным розничным ценам.

14. Ущерб, причиненный лесам, определяется по двум возрастным группам древостоя: а) средневозрастного; б) молодняка.

Размер ущерба, причиненного лесам первой группы, определяется таксовой стоимостью потерь на древесину и расходами, необходимыми для восстановления леса.

Расходы на лесовосстановление определяются по затратам на производство культур за последний довоенный год. Кроме того, на основе экспертного расчёта, добавляется сумма затрат, необходимая для приведения оставшейся на корню лесопосадки в нормальное его санитарное состояние.

Размер потерь от поврежденной поверхности, занимаемой лесом и угодьями определяется на основе экспертного расчета стоимости работ по засыпке блиндажей и окопов и приведение в состояние годное к хозяйственному использованию.

15. Оценка уникальных художественных ценностей (*скорочено*) и исторических ценностей производится специальными экспертами, назначенными ЧГК.

16. Определение размеров ущерба, вызванного эвакуацией предприятия, учреждения или организации и населения производится на основе отчётов эвакуированных и реэвакуированных предприятий, учреждений или организаций и населения.

Расходы, связанные с реэвакуацией указываются в актах предприятий в размере фактических затрат на реэвакуацию. Наркоматы, учреждения, организации обязаны, кроме того, произвести в централизованном порядке расчёт необходимых расходов на реэвакуацию всех эвакуированных в глубь страны предприятий, учреждений, организаций и населения.

17. В дальнейшем акты должны составляться не позже, чем в трёхмесячный срок после освобождения.

Председатель ЧГК по
установлению и расследованию
злodeяний немецко-фашистских
захватчиков и их сообщников

Н. Шверник

Машинопис, копія

Джерело: [873, арк. 51]

Додаток В

Зразок акту № 9

обліку збитків, заподіяних державним, кооперативним і громадським підприємствам, установам і організаціям*

Приложение № 1

Акт № 9

Мы, комиссия, в составе _____
(указать фамилию, имя и отчество каждого члена комиссии, занимаемую им должность)

с участием экспертов _____
(указать фамилию, имя и отчество каждого эксперта, занимаемую им должность)

составили настоящий акт об ущербе, причиненном немецко-фашистскими

захватчиками и их сообщниками _____

(зложить события и факты с указанием времени и места происшествия; при наличии сведений указывается наименование вражеских частей, фамилии их командиров, число вражеских офицеров и солдат, участвовавших в грабеже и

разрушениях. Перечислить случаи воздушных бомбардировок, артиллерийского обстрела и т. д.)

I. Стоимость уничтоженного, разрушенного, разграбленного и повреждённого имущества в денежном выражении

Виды уничтоженного, разграбленного и поврежденного имущества	Восстановительная стоимость полностью уничтоженного, разрушенного, разграбленного имущества в рублях	Размер затрат, необходимых для восстановления части повреждённого имущества в рублях	Общий размер ущерба в рублях (гр. 1 + гр. 2)
1. Здание хозяйственного назначения 2. Жилые здания 3. Здания культурно-бытового назначения 4. Прочие здания и постройки 5. Сооружения 6. Оборудование и транспортные средства 7. Многолетние насаждения 8. Рабочий и продуктивный скот 9. Топливо, материалы и готовые продукты 10. Незавершённое производство промышленности и строительства 11. Сырые сельскохозяйственные			

* Текст подается мовою оригіналу

продукты 12. Денежная наличность 13. Ущерб, причиненный земельным угодьям и лесам 14. Прочие виды имущества – всего, в т. ч. (указать важнейшие): а) б) в) Всего:			
--	--	--	--

II. Расходы, связанные с эвакуацией и реэвакуацией

Виды расходов	Расходы по эвакуации	Расходы по реэвакуации	Итого
1. Расходы по переоборудованию зданий, демонтажу, транспортировке и монтажу оборудования на новом месте и другие вынужденные расходы, связанные с эвакуацией и реэвакуацией имущества предприятий, учреждений, организаций. 2. Зарплата за период вынужденного простоя в связи с эвакуацией и реэвакуацией, пособия, подёмные и расходы по перевозке рабочих и служащих. 3. Расходы по строительству, оборудованию и найму помещений под жилые, служебные и социально-культурные учреждения. 4. Потери от падежа скота при эвакуации. 5. Расходы по перевозке эвакуированного населения и оказанию других видов помощи при эвакуации. Всего:			

III. Перечень отдельных видов разрушенного, уничтоженного, расхищенного и поврежденного имущества

Виды имущества (по номенклатуре)	Единица измерения	Количество		Стоимость причиненного ущерба	Дополнительные сведения (для части поврежденного имущества, указать размеры и характер повреждения)
		Полностью разрушенного, уничтоженного, расхищенного	Частично сбереженного		

(подписи лиц, составивших акт и экспертов)

Исполнительный Комитет Районного Совета Депутатов Трудящихся
 настоящий акт заверяет

Машинопис, копія

Джерело: [873, арк. 54]

Додаток Д

Витяг з Інструкції про порядок застосування цін для обліку збитків, заподіяних нацистськими загарбниками та їх спільниками державним, кооперативним та громадським закладам, установам, організаціям и колгоспам*

Копія
утверджена Советом
Народных Комисаров
Союза ССР 17 июня 1943 года

Инструкция

о порядке применения цен для учета ущерба, причиненного немецко-фашистскими захватчиками и их сообщниками государственным, кооперативным и общественным предприятиям, учреждениям, организациям и колхозам

1. Стоимость разрушенных промышленных зданий и сооружений определяется по ценам одного куб. метра здания или сооружения, согласно приложения № 1 п.3 размер разрушенных санитарно-технических устройств в промышленных зданиях определяется по степени повреждений отдельных видов и их удельному весу в общей стоимости санитарно-технических устройств.

2. Стоимость разрушенных жилых домов и культурно-бытовых зданий определяется по ценам одного куб. метра здания, согласно приложения № 3.

---

* Текст подається мовою оригіналу

3. Стоимость разрушенных коммунальных сооружений, водопроводных и канализационных сетей определяется по ценам на материалы, согласно приложения № 4.

4. Стоимость разрушенных жилых и сельскохозяйственных построек, совхозов, МТС и колхозов определяется по ценам на измерители согласно приложения № 9.

5. Оценка уничтоженного и разграбленного скота, птицы и пчёл производится по ценам, указанным в приложении № 10.

6. Стоимость зданий и сооружений, технические характеристики которых не совпадает с указанными в приложениях №№ 1–9, определяются экспертным путём применительно к ценам приведенным в этих приложениях.

7. Стоимость восстановления полностью разрушенных зданий или сооружений определяется путём умножения их объёма, выраженного в куб. метра или других измерителях на стоимость одного куб. метра или другого измерителя.

8. При частичном повреждении размер разрушения определяется по степени повреждения отдельных частей зданий и приведенному в приложениях их удельному весу в общей стоимости зданий (примеры расчётов указаны в приложении № 11).

9. Объём зданий определяется:

а) одноэтажных – перемножением длины здания на ширину и на высоту. Если отдельные части здания имеют различную высоту, то объём каждой такой части определяется отдельно, после чего полученные объёмы отдельных частей суммируются;

б) многоэтажных – по площади застройки первого этажа (по наружному очертанию) умноженной на высоту от уровня земли до карниза;

в) зданий смешанной этажности – по каждой их части отдельно, после чего полученные объёмы отдельных частей суммируются. Объёмы подвалов и холодных пристроек принимаются в половинном размере и прибавляются к объёму наземной части здания или сооружения.

10. При определении объёма совершенно разрушенных зданий, площадь застройки устанавливается по наружных очертаниях сохранившейся части стен или фундамента здания. Высота здания определяется по числу имевшихся до разрушения этажей, при чём, для жилых домов городского типа высота этажа принимается в 3,8 метра, для зданий культурно-бытового назначения городского типа 4,4 метра, для жилых домов сельского типа 3 метра, для зданий культурно-бытового назначения сельского типа 4 метра.

11. Размер ущерба определяется той организацией, на балансе которой состоят здания или сооружения, полностью или частично разрушенные.

12. Стоимость уничтоженного, поврежденного или увезенного врагом оборудования инвентаря и транспортных средств определяется соответствующими народными комиссариатами и ведомствами, согласно п.10 инструкции Чрезвычайной Государственной Комиссии по действующим преискурантам оборудования и его монтажу.

Народный Комиссар
Финансов Союза ССР
А. Зверов

Начальник
Установленного
Статистического
Управления
Госплана СССР
(*прізвище нерозбірливо*)

Приложение № 3

Жилые дома и культурно-бытовые здания

1. Жилые дома

в рублях и копейках

№ п/п	Стоимость 1 куб. метра здания по отдельным поясам. Типы зданий	Пояс IV
1	Каменные многоэтажные, на магистралях	140.20
2	Каменные многоэтажные, не на магистралях	116.30

3	Каменные одноэтажные	105.10
4	Деревянные	89.20

Удельные веса отдельных конструктивных элементов в %% к итогу

Наименование конструктивных элементов	Столовые		Канторы	
	Полностью разрушенные	Частично поврежденные	Полностью разрушенные	Частично поврежденные
1. Фундаменты с земляными работами	11.5	6.5	12.5	8.5
2. Стены перегородки	33	20.5	36	34
3. Перекрытие	10	15	9	8
4. Крыша	9	13	10	13
5. Полы	7	9	8.5	9
6. Проемы	9	15	9	1.3
7. Крыша	1.5	1	–	–
8. Печи	9	9	6.5	7.6
9. Отделочные работы	10	11	6.5	6
10. Водопровод	по особой калькуляции			
11. Канализация	тоже			
12. Вентиляция	тоже		2	1
Итого	100 №	100 №	100 №	100 №

Конюшни и телятники

Стоимость 1 куб. метра здания по отдельным поясам

в рублях и копейках

№ п/п	Конюшни на 40 рабочих лошадей	Пояс IV
1	Каркасные/кирпичные столбы с бревенчатым заполнением	43.63
2	Кирпичные	42.79

Мосты

Стоимость 1 погонного метра по отдельным поясам

в рублях

№ п/п	Мосты	Пояс IV
1	Деревянные для пропуска тракторов	721

З оригіналом згідно: Підпис (нерозбірливо)

Приложение № 10

Скот, птица, пчёлы.

Стоимость за 1 голову.

Пользовать категории по государственным ценам пояса II

1	Быки производители	3 406
2	Коровы	1 982
3	Волы рабочие	2 556
4	Молодняк крупного рогатого скота	1 129

5	Хряки-производители	1 027
6	Свиноматки	842
7	Молодняк свиней	304
8	Бараны и козлы производители: а) бараны; б) козлы	351 258
9	Овцематки козломатки	255 167
10	Ягнята а) ягнята; б) козлята	137 83
11	Жеребцы-производители	–
12	Кобылы	4 560
13	Мерины	4 560
14	Молодняк лошадей: а) племенные; б) рабочие	– –
15	Верблюды	–
16	Птицы: а) куры; б) гуси; в) утки; г) индейки	26 56 60 123
17	Пчёлы	–

Рукопис, копія

Джерело [526, арк. 22,23]

Додаток Е

Інструкція

про порядок обліку збитків, заподіяних громадянам СРСР та їх майну вторгненням та розбійницькими діями німецько-фашистських окупантів та їх спільників. м. Москва *

Одобрена
Советом Народных Комисаров

Союза ССР

17 июня 1943 г.

Постановление № 667

Инструкция

о порядке определения ущерба, причиненного гражданам СССР и их имуществу вторжением и разбойничьими действиями немецко-фашистских оккупантов и их сообщников

1. В соответствии с Положением «О Чрезвычайной Государственной Комиссии по установлению и расследованию злодеяний немецко-фашистских захватчиков и их сообщников и причиненного ими ущерба гражданам, колхозам, общественным организациям, государственным предприятиям и учреждениям СССР», учёт ущерба, причиненного гражданам СССР и их имуществу вторжением и разбойничьими действиями немецко-фашистских оккупантов и их сообщников, проводится на основании заявлений потерпевших граждан Советского Союза:

а) в районах, освобожденных от немецко-фашистских оккупантов и их сообщников, – республиканскими, краевыми (областными) комиссиями;

---

* Текст подається мовою оригіналу

б) в районах, не подвергавшихся оккупации, – Совнарками союзных и автономных республик, краевыми (областными) исполкомами Советов депутатов трудящихся.

Республиканские, краевые (областные) комиссии, а также, совнаркомы союзных и автономных республик и краевые (областные) исполкомы заблаговременно извещают население через газеты или иным способом, о приеме заявлений от советских граждан об ущербе причиненном им немецко-фашистскими оккупантами и их сообщниками.

В случаях смерти главы семьи или отсутствия в семье потерпевших совершеннолетних, учёт ущерба производится без заявления потерпевших – республиканскими, краевыми (областными) комиссиями или Совнарками союзных и автономных республик, краевыми (областными) исполкомами Советов депутатов трудящихся.

2. В соответствии с пунктом 2 Указа Президиума Верховного Совета Союза ССР от 2 ноября 1942 г. учитываются следующие виды ущерба, причиненного немецко-фашистскими захватчиками и их сообщниками гражданам СССР и их имуществу:

- а) ущерб в результате увода советских людей в немецкое рабство;
- б) ущерб в результате наложения на граждан СССР контрибуций, штрафов, налогов и других поборов;
- в) ущерб в результате вынужденной эвакуации и реэвакуации;
- г) ущерб в результате уничтожения или разграбления домашнего имущества, хозяйственного инвентаря, продовольственных запасов, скота и птицы, а также разрушения жилых домов и других строений.

3. Учёт ущерба, причиненного работникам предприятий и учреждений, членам колхозов и артелей промышленной кооперации и их имуществу в результате эвакуации и реэвакуации, производится в соответствии с пунктом 1 настоящей Инструкции через соответствующие учреждения, предприятия, колхозы и другие организации по месту работы потерпевших.

4. Ущерб, причиненный советским гражданам и их имуществу, устанавливается актами.

Акты составляются в двойных экземплярах на каждую потерпевшую семью в отдельности и подписываются лицами, принимавшими участие в их составлении.

В случае уничтожение самих селений или кварталов, когда составление отдельного акта на каждую потерпевшую семью затруднительно, акт составляется в виде акта-списка по форме, указанной в приложении № 2 к этой инструкции.

5. Оценка уничтоженного и разграбленного имущества производится по полной восстановительной стоимости или по стоимости приобретения в момент составления акта в следующем порядке:

Стоимость домашнего имущества, в том числе: одежды и обуви определяется по местным рыночным ценам.

Стоимость запасов сельскохозяйственных продуктов, также неиспользованного урожая и стоимость прочего уничтоженного или разграбленного имущества и утвари, определяется по местным рыночным ценам. Причем ущерб, причиненный гражданам СССР в связи с принудительной продажей сельскохозяйственных и других продуктов, скота и имущества немецко-фашистскими оккупантами учитывается в размере разницы, между рыночной ценой и ценой, уплаченной оккупантам.

Стоимость уничтоженных зданий и надворных построек определяется путём уничтожения объема здания в куб. метрах на цену кубометра здания данного вида. Площадь и высота постройки для установления объема в кубометрах, выясняются по документальным данным, свидетельским показаниям или путём обмера на месте. Цена кубометра, в пределах области, принимается средняя для данного вида зданий.

При определении стоимости кубометра следует применять различные цены для следующих видов строений:

а) жилые дома городского типа – каменные, деревянные, облегчённые и временные;

б) жилые дома сельского типа – каменные, деревянные из грунтовых материалов;

в) надворные постройки – сараи, амбары, гумна, погреба, бани и другие.

Размер затрат по ремонту частично поврежденных зданий определяется, исходя из полной стоимости здания и степенью повреждения.

Степень повреждения здания определяется в процентах ко всей стоимости здания.

Стоимость погибшего домашнего скота определяется по местным рыночным ценам в момент, составления акта; ущерб, понесенный вследствие уничтожения садов, виноградников и других многолетних насаждений, определяется путём подсчёта всех затрат, необходимых для восстановления насаждений и возмещения понесенных убытков от неполучения урожая за весь период, с момента уничтожения до момента восстановления, исходя из средней урожайности и средней рыночных цен.

б. Наряду с данными о размерах ущерба в денежном выражении по нижеперечисленным основным видам имущества, ущерб фиксируется в актах и в натуральном выражении:

Жилые здания – объём в кубометрах.

Надворные постройки, амбары, сараи и прочие – объём в кубометрах.

Машины и сельхозорудия – в штуках.

Поголовье скота:

а) лошади – голов;

б) быки-производители – голов;

в) коровы – голов;

г) волы рабочие – голов;

д) молодняк крупного рогатого скота – голов;

е) свиньи – голов;

ж) овцы и козы – голов;

Птица разная: куры, гуси, утки и прочие – голов.

Пчёлы – пчелосемей.

Многолетние насаждения – количество деревьев и их возраст.

Запасы сельскохозяйственных продуктов:

а) зерно – в центнерах;

б) мука – в центнерах;

в) картофель и овощи – в центнерах;

г) прочие – в центнерах.

Ценные вещи (золотые, серебряные и прочие) – с указанием ценности.

Произведения искусства, библиотеки, отдельные редкие книги, рукописи и другие культурные ценности (с подобным указанием значения, авторов).

7. Расходы, понесенные гражданами в связи с вторжением и разбойничьими действиями немецко-фашистских оккупантов: контрибуции, штрафы, налоги и другие поборы, учитываются в размере фактически произведенных выплат. Причём, эти платежи учитываются в той валюте, в которой они были произведены.

8. Республиканские, краевые (областные) комиссии или Совнаркомы союзных и автономных республик, краевые (областные) исполкомы Советов депутатов трудящихся представляют в Чрезвычайную Государственную Комиссию, по окончании работы в данном городе или районе, один экземпляр акта со всеми приложениями об ущербе, причиненном гражданам СССР.

Вместе с актами высылаются в Чрезвычайную Государственную Комиссию реестр актов и обобщённые сведения об ущербе, составленные на основе актов по прилагаемой форме № 3.

Второй экземпляр акта хранятся в делах республиканской краевой (областной) комиссии или в Совнаркоме союзной, автономной республики, краевые (областные) исполкомы Советов депутатов трудящихся.

Комиссии принимают заявления от потерпевших в письменной и устной форме и выдают справку о составлении акта.

9. В районах, освобождённых от немецко-фашистских оккупантов до 1 мая 1943 г., акты об ущербе должны быть составлены не позже 1 августа 1943 г.

В дальнейшем, в районах, освобожденных от оккупантов, акты должны составляться не позднее, чем в 3-х месячный срок после освобождения района.

В прифронтовых и тыловых районах акты об ущербе должны составляться в месячный срок со дня возникновения ущерба, а по ущербу, возникшему до 1 мая 1943 г., – не позднее 1 августа 1943 г.

Председатель Чрезвычайной Государственной
Комиссии по установлению и
расследованию злодеяний немецко-фашистских
захватчиков и их сообщников и причиненного ими
ущерба гражданам, колхозам, общественным организациям,
государственным предприятиям и учреждениям СССР
Н. Шверник

Машинопис, копія

Джерело: [523, арк. 12]

Додаток Ж

**Зразок індивідуального акту обліку збитків, заподіяних громадянам
СРСР (Варіант 1)***

Приложение № 1

**Акт об ущербе, причиненном немецко-фашистскими захватчиками и их
сообщниками гражданам СССР**

(мы, нижеподписавшиеся, члены комиссии, в присутствии граждан (название населенного пункта), составили настоящий акт о том, что действиями немецко-фашистских оккупантов и их сообщников гражданину _____, проживающему в _____ причинен (Ф. И. О.) _____ (название населенного пункта)

нижеследующий ущерб:

1. Имущество, принудительно изъятое, уничтоженное или поврежденное:

Наименование имущества	Единица измерения	Количество	Стоимость имущества	Документы или свидетельские показания, подтверждающие ущерб
Жилые здания и постройки	шт./м ³			
Надворные постройки	шт./м ³			
Машины и сельскохозяйственные орудия	шт.			
Лошади	голов			
Быки-производители	голов			
Коровы	голов			
Волы рабочие	голов			
Молодняк крупного рогатого скота	голов			
Свиньи	голов			
Овцы и козы	голов			
Птица (куры, гуси, утки)	шт.			
Пчелы	пчелосемей			
Многолетние насаждения	количество деревьев			
Зерно всякое	ц.			
Мука	ц.			
Картофель и овощи	ц.			
Поочие сельскохозяйственные продукты	ц.			
Фураж	ц.			
Золотые и серебряные	шт.			

* Текст подается мовою оригіналу

вещи				
Книги	томов			
Мебель и одежда				
Другие культурные ценности				

Примечание: Жилые здания и надворные постройки оцениваются по государственным ценам. Все остальное имущество – по местным рыночным ценам на момент составления акта.

2. Имущество, погибшее или испорченное в результате эвакуации:

Наименование имущества	Единица измерения	Количество	Стоимость имущества	Документы или свидетельские показания, подтверждающие ущерб
------------------------	-------------------	------------	---------------------	---

2.а Расходы, связанные с эвакуацией и реэвакуацией _____

Указать время, обстоятельства, при которых произошло изъятие, хищение или уничтожение имущества _____

В хищении и уничтожении имущества принимали участие _____

(указать чины и фамилии немецких оккупантов и их сообщников)

3. В период оккупации произведены выплаты:

Наименование расхода	Обстоятельства произведенного расхода	Сумма расхода	Чем подтверждается расход
Налоги			
Штрафы			
Контрибуции			

4 В 194_ г. средний месячный доход гр-на _____ составлял _____ руб.

Это подтверждается _____ по причине _____ гр-н _____ в период _____

_____ 194_ г. по _____ 194_ г. не занимался своей профессией, в это время он имел заработок _____ руб. в месяц.

Таким образом, он за все время не получил _____ руб.

Гр-н _____ с 194_ г. не возделывал свой приусадебный участок _____ га., не собирал урожая от фруктового сада и ягодник, и не брал мёда с пасеки. Средний годовой доход от приусадебного участка составлял _____ руб. от ягодника _____ руб., от пасеки _____ руб.

Таким образом, он лишился доходов на сумму _____ руб.

Кроме того, гр-н _____ потерял трудоспособность, а его семья не получает _____ руб. дохода от потери кормильцев и работников семьи.

Таким образом, общий размер ущерба, причиненного гр-ну _____ и его семье определен в сумме _____ руб

Акт подписали:

Председатель комиссии:

Члены комиссии:

Свидетели:

Председатель комиссии по учету ущерба по р-н. /городу

Ответственный секретарь комиссии по учету ущерба по р-н. /городу

Машинопис, копія

Джерело: [68, арк. 1, 2]

Додаток 3

Зразок форми колективного акта-списка щодо обліку збитків, заподіяних громадянам СРСР*

Акт-список об ущербе, причиненом німецько-фашистськими загарбачиками і їх сообщниками громадянам СРСР

Фамилия, имя и отчество главы семьи	Адрес	Число членов семьи, их перечень	Судьба семьи по имеющимся сведениям	Жилая площадь	Характеристика и размер ущерба							Загрязнение, необходимое для восстановления повреждений на приусадебном участке	Наименование и число голов скота по видам	Стоимость	Погибшие продовольственные и иные запасы на сумму	Погибшее домашнее имущество на сумму	Загрязнение, необходимое для ремонта поврежденного домашнего имущества	Прочие виды ущерба. Наименование и сумма		
					Разрушенные здания и надворные строения, принадлежащие семье на правах личной собственности			Загрязнение, необходимое для восстановления поврежденных зданий и надворных построек	Уничтоженные посевы, плодовые насаждения и урожай на приусадебном участке											
					Жилые здания в м ³	Надворные строения в м ²	Стоимость		Посевы сельскохозяйственных культур в га		Количество садовых деревьев								Площадь виноградников	Стоимость погибших посевов, урожая и насаждений
									Зерновых	Огородных и бахчевых										

Машинопис, копія

Джерело: [517, арк. 16]

* Текст подається мовою оригіналу

Додаток И

Форма зведеної відомості – підсумково-узагальнюючого документу щодо обліку збитків, заподіяних громадянам СРСР*

Приложение № 3

Сводная ведомость

ущерба, причиненного гражданам СССР вторжением и разбойничьими
действиями немецко-фашистских оккупантов

Раздел I.

Ущерб в денежном выражении

А. – по индивидуальным актам

	Стоимость в рублях
1. Стоимость имущества от обраного, похищеного и уничтоженого немецко-фашистскими оккупантами, а также, погибшего, испортившегося в результате условий оккупационного режима, а также, затраты по ремонту поврежденного оккупантами имущества.	
2. Стоимость имущества, уничтоженого боевыми действиями и затраты по ремонту повреждений.	
3. Стоимость имущества, погибшего или испорченого при эвакуации и расходы по ремонту повреждений.	
4. Налоги, штрафы и контрибуции, уплаченные оккупационным властям.	
5. Расходы по лечению граждан, получивши увечье или заболевших в результате зверств оккупантов или условий оккупационного режима.	

---

* Текст подається мовою оригіналу

6. Заработки и доходы, потерянные из-за увечья или заболевания.

7. Расходы по эвакуации и реэвакуации.

8. Заработки и доходы потерянные из-за невозможности заниматься своей профессией.

9. Заработки и доходы, утерянные членами семьи из-за смерти кормильцев.

10. Прочие виды ущерба.

Б. – по актам-спискам

1. Стоимость отобраного, похищенного и уничтоженного имущества и затраты по ремонту поврежденного имущества.

2. Прочий ущерб, выявленный по актам-спискам.

Машинопис, копія

Джерело: [523, арк. 17]

Додаток К

Інструкція про порядок встановлення і розслідування злочинів німецько-фашистських загартників та їх спільників*

Одобрена
Советом Народных Комисаров
Союза ССР
17 июня 1943 г.
Постановление № 667

Інструкція

о порядке установления и расследования злодеяний немецко-фашистских захватчиков и их сообщников

1. В соответствии с Положением «О Чрезвычайной Государственной Комиссии по установлению и расследованию злодеяний немецко-фашистских захватчиков и их сообщников и причиненного ими ущерба, гражданам, колхозам, общественным организациям, государственным предприятиям и учреждениям СССР» установление и расследование злодейских преступлений, учиненных против советских граждан немецко-фашистскими захватчиками и их сообщниками, проводится республиканскими (краевыми (областными) комиссиями.

2. В районах военных действий, где ещё не восстановлена работа местных органов государственной власти, установление и расследование злодеяний немецко-фашистских захватчиков и их сообщников производится органами военной прокуратуры при содействии командного состава частей Красной армии.

---

* Текст подається мовою оригіналу

3. В случаях необходимости по поручению комиссии расследование преступлений немецко-фашистских захватчиков и их сообщников производится следственными органами.

4. Установлению и учёту подлежат:

а) факты убийств мирных граждан, насилий, издевательств и пыток, учинённых немецко-фашистскими оккупантами и их сообщниками над беззащитными людьми – женщинами, детьми, стариками;

б) факты увода советских людей в немецкое рабство;

в) факты пыток, истязаний и убийств, учиненных немецко-фашистскими властями и их сообщниками над пленными, больными и ранеными советскими военнослужащими.

5. Факты злодеяний, указанные в пункте 4 настоящей инструкции, устанавливаются актами на основании заявлений советских граждан, опроса потерпевших, свидетелей, врачебной экспертизы, а также, осмотра места, в котором совершено это злодеяние.

При установлении фактов злодеяний немецко-фашистских преступников необходимо обязательно указывать и выявлять виновников преступлений: организаторов, подстрекателей, исполнителей и пособников, их фамилии, название воинских частей, учреждений или организаций.

6. Акты должны содержать в себе, по возможности, точное описание совершённых преступлений: времени, места и способов их совершения.

В акте должны быть указаны: фамилия, имя, отчество, местожительство лиц, удостоверяющих факт совершенного злодеяния.

Акты подписываются лицами, принимавшими участие в их составлении.

К актам прилагаются все относящиеся к делу документы: заявления советских граждан, протоколы опросов, заключения медицинских экспертов, фотоснимки, письма советских людей, угнанных в немецкое рабство, обнаруженные приказы и распоряжения оккупационных властей и другие документы.

7. Акты составляются в двоих экземплярах. Один экземпляр актов республиканские, краевые (областные) комиссии немедленно направляются в Чрезвычайную Государственную Комиссию. Вместе с актами высылаются реестр актов. Второй экземпляр актов оставляется в распоряжении республиканских, краевых (областных) комиссий.

По второму экземпляру актов республиканские, краевые (областные) комиссии составляют обобщённые сведения об установленных злодеяниях, учиненных над гражданами СССР, по каждому городу, району, области и дополнительно представляют их в Чрезвычайную Государственную Комиссию.

8. В районах, освобождённых от немецко-фашистских захватчиков до первого мая 1943 г., акты о злодеяниях должны быть составлены и отосланы в Чрезвычайную Государственную Комиссию не позже первого августа 1943 г.

В дальнейшем, в районах, освобождённых от врага, акты должны составляться и представляться в Чрезвычайную Государственную Комиссию не позже, чем в месячный срок после освобождения района.

Председатель Чрезвычайной Государственной Комиссии
по установлению и расследованию злодеяний немецко-фашистских
захватчиков и их сообщников и причиненного ими ущерба
гражданам, колхозам, общественным организациям,
государственным предприятиям и учреждениям СССР

Н. Шверник

Л 59567. Подписано к печати 21/VIII.1943 г.

Заказ 1942. Тираж 5000

Типография Управления делами СНК СССР

Машинопис, копія

Джерело: [523, арк. 18]

Додаток Л.1

Підсумки обліку збитків, заподіяних нацистами державним підприємствам та установам союзного підпорядкування у Ровенській області, м. Ровно, 1944–1945 рр.

Підсумки обліку збитків за наркоматами та відомствами союзного підпорядкування у Ровенській області				
Назви наркоматів та груп наркоматів	Кількість підприємств, що функціонували	Необхідні витрати на відновлення частково пошкоджених об'єктів тис. руб	Повна відновлювальна вартість повністю зруйнованих та знищених основних засобів тис. руб	Загальні суми збитків за групами наркоматів тис. руб
Промисловості (наркомат будівельних матеріалів)	1	982	216	1 198
Сільського господарства (наркомат	4 у зведення увійшло 2	438	6 341	6 779

радгоспів)				
Транспорту та зв'язку (наркомат зв'язку)	35	582	17 542	18 124
Всього:	40 у зведення увійшло 38	2 002	24 099	26 101

Додаток укладений на основі: [640, арк. 234]

Додаток Л.2

Підсумки обліку збитків, заподіяних нацистами державним підприємствам та установам союзного підпорядкування у Ровенській області (продовження), м. Ровно, 1944–1945 рр.

Підсумки обліку збитків за наркоматами та відомствами союзного підпорядкування у Ровенській області				
Назви наркоматів та груп наркоматів	Кількість підприємств, що функціонували	Необхідні витрати на відновлення частково пошкоджених об'єктів тис. руб	Повна відновлювальна вартість повністю зруйнованих та	Загальні суми збитків за групами наркоматів тис. руб

			знищених основних засобів тис. руб	
Фінансів та банки (держбанк та інші банки)	12	486	1 700	2 186
Інші наркомати та відомства (держплан і ЦСУ)	32	не відображено	651	651
Всього:	44	486	2 351	2 837

Додаток укладений на основі: [640, арк. 238]

Додаток Л.3

Підсумки обліку збитків, заподіяних нацистами державним підприємствам та установам республіканського підпорядкування у Ровенській області, м. Ровно, 1944–1945 рр.

Підсумки обліку збитків за наркоматами та відомствами республіканського підпорядкування у Ровенській області				
Назви наркоматів та груп наркоматів	Кількість підприємств, що функціонували	Необхідні витрати на відновлення частково пошкоджених об'єктів тис. руб	Повна відновлювальна вартість повністю зруйнованих та знищених основних засобів тис. руб	Загальні суми збитків за групами наркоматів тис. руб
Наркомат лісового господарства	9	1 026	6 298	7 324
Наркомат рибної промисловості	4	211	2 412	2 623

Наркомат м'ясо-молоч- ної промис- ловості	29	95	3 203	3 298
Всього:	42	1 332	11 913	13 245

Додаток укладений на основі: [640, арк. 235]

Додаток Л.4

Підсумки обліку збитків, заподіяних нацистами державним підприємствам та установам обласного підпорядкування у Ровенській області, м. Ровно, 1944–1945 рр.

Підсумки обліку збитків за наркоматами та відомствами обласного підпорядкування у Ровенській області				
Назви наркоматів та груп наркоматів	Кількість підприємств, що функціонували	Необхідні витрати на відновлення частково пошкодже- них об'єктів тис. руб	Повна відновлю- вальна вар- тість пов- ністю зруйнова- них та знищених	Загальні суми збитків за групами наркома- тів тис. руб

			ОСНОВНИХ засобів тис. руб	
Наркомат будівельних матеріалів	4	1 290	1 254	2 544
Наркомат харчової про- мисловості	62	не відображено	2 385	2 385
Наркомат місцевої про- мисловості	31	1 420	3 344	4 764
Наркомат місцевої па- ливної промисло- вості	7 у зведення увійшло 6	22	1 388	1 410
Всього:	104 у зведення увійшло 103	2 732	8 371	11 103

Додаток укладений на основі: [640, арк. 236]